

**T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DAVRANIŞ DEĞİŞTİRMEDE
FONKSİYONEL ANALİZ VE KAÇAK
ELEKTRİK KULLANIMI ÜZERİNE BİR
UYGULAMA**

**Alper DİNÇ
DOKTORA TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**GEBZE
2008**

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DAVRANIŞ DEĞİŞTİRMEDE
FONKSİYONEL ANALİZ VE KAÇAK
ELEKTRİK KULLANIMI ÜZERİNE BİR
UYGULAMA

Alper DİNÇ
DOKTORA TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Adnan CEYLAN

GEBZE
2008

**GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ
ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA JÜRİ ONAY FORMU

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve/..... sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından/...../..... tarihinde tez savunma sınavı yapılan'ın tez çalışmasıAnabilim Dalında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) :

ÜYE

:

ÜYE

:

ÜYE

:

ÜYE

:

ONAY

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

ÖZET

TEZ BAŞLIĞI: Davranış Değiştirmede Fonksiyonel Analiz ve Kaçak Elektrik Kullanımı Üzerine Bir Uygulama

YAZAR ADI: Alper DİNÇ

Davranış bozuklukları günlük hayatımızda hemen her alanda karşımıza çıkan, toplumsal bir sorundur. Davranış bozukluklarının ortadan kaldırılması ve yerine istenilen davranış biçiminin yerleştirilmesi maksadıyla geliştirilmiş olan modellerden planlı davranış teorisi hemen her alana uygulanabilirliği nedeniyle en çok kullanılan metodlardan bir tanesidir.

Ülkemizin ekonomik yapısını olumsuz yönde etkileyen ve oldukça yaygın bir bireysel davranış biçimi olan kaçak elektrik kullanımı ile mücadele etmek maksadıyla söz konusu istenmeyen davranışın temeline inilmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında, kaçak elektrik kullanımının bireysel nedenleri ile, planlı davranış teorisi kapsamında geliştirilen model çerçevesinde, değişkenler açısından kaçak elektrik kullanımının oransal olarak değişiklik gösterdiği illere göre farklılıklar araştırılmıştır. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde amaç, sorun ve konunun önemi açıklanmıştır. İkinci bölümde davranış değiştirmede kullanılan kavramlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde fonksiyonel analiz çerçevesinde model kavramları ile kaçak elektrik kullanımı ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. Dördüncü bölüm içerisinde kaçak elektrik kullanım davranışı kavramsal modeli ve yöntem açıklanmıştır. Beşinci bölümde elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Altıncı ve son bölümde değerlendirmeler yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma neticesinde elde edilen bulgular kaçak elektrik kullanım davranışı konusunda modelin açıklayıcılığını ortaya koymuştur. Kaçak elektrik kullanımının farklılık gösterdiği illerdeki tüketici ve idare çalışanı davranışını etkileyen değişkenlerde farklılık olduğu ortaya çıkarılmıştır.

SUMMARY

TITLE OF THE THESIS: Functional Analysis in Behavior Modification and An Application on Illegal Electricity Usage

AUTHOR: Alper DİNÇ

Behavioral disorders are problems that we encounter almost in every field in our daily life. Theory of planned behavior that is developed to remove behavioral disorders and to replace them with the desired behavior, is one of the most applicable methods that can be adopted to every field.

To struggle with illegal electricity usage, which takes place in widespread and have negative effects on our country's economical aspects, we must evaluate the basis of the mentioned undesired behavioral problem.

In this study individual causes of the illegal electricity usage are investigated according to conceptual model, which is generated by the way of the theory of planned behavior, and it is researched that whether if there is a distinction according to the model variables among the cities. The study includes six sections. The problems, the goals and the importance of the research described in introduction. The concepts that are generally using in behavior modification processes are explained in second section. The concepts of the research model and informations about using illegal electricity usage are stated according to frame of functional analysis in third section. In fourth section, conceptual model of illegal electricity usage and research methodology are defined. Findings described in fifth section and lastly evaluations, suggestions and proposals are made in section six.

In respect of the findings of the research, the explanatory of the illegal electricity usage conceptual model is exposed, and also it is found that distinctions takes place among cities according to the model variables that have effects on both consumer and employee behavior.

TEŞEKKÜR

Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü İşletme Bölümündeki doktora öğrenimim süresince desteklerini esirgemeyen eski ve yeni tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum. Özellikle, tez çalışmam esnasında beni sabırla dinleyen, çalışmam ile ilgili her türlü yardım ve desteği büyük özveriyle, anlayış içerisinde veren, her aşamada beni teşvik eden değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Adnan CEYLAN' a şükranlarımı sunarım. Aynı şekilde, tez izleme komisyonumda araştırmam ile ilgili gelişmeleri büyük titizlikle takip eden, çalışmamın gelişiminde değerli tavsiyelerini esirgemeyen, araştırma ile ilgili olarak gündeme getirmiş olduğum sorunlara sabırla yol gösteren Sayın Doç. Dr. Cemal ZEHİR ve Yrd. Doç. Dr. Ercan ERGÜN'e teşekkür ederiyorum.

Tez çalışmamın uygulanması esnasında her aşamada yardımlarını esirgemeyen, bana verdiği her türlü destek ve güvenden dolayı evladı olmaktan her zaman gurur duyduğum ve duyacağım, TEDAŞ 1.Hukuk Müşaviri Sayın Şevket DİNÇ'e sonsuz teşekkür ediyorum. Diğer taraftan araştırmanın etkili ve sorunsuz yürütülmesinde tecrübe, destek ve yardımlarını esirgemeyen TEDAŞ Tahakkuk ve Tahsilat Dairesi Başkanı Sayın Muhammed MADEN' e teşekkürlerimi sunarım.

Doktora öğrenimimin her aşamasında ders durumumu ve sınav sonuçlarımı ısrarla takip eden, bu doğrultuda motivasyonumun ve direncimin en büyük kaynağı olan annem Birsen DİNÇ' e verdiği destekten dolayı teşekkür ederim. Gerek ders aşamasında ve gerekse doktora tezim boyunca karşılıksız olarak gösterdiği her türlü yardım, fedakarlık, anlayış, destek, güven ve en önemlisi sabrından dolayı sevgili eşim Umut Aslı DİNÇ' e yürekten teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
SUMMARY	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xx
TABLolar DİZİNİ	xxii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Temeli	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Teorik Çerçevesi ve Literatür Taraması	2
1.5. Araştırma Çerçevesinde Yanıtı Aranılan Sorular	5
1.6. Araştırmanın Sınırları	5
1.7. Terminoloji	6
1.8. Araştırmanın Planlaması ve Organizasyonu	8
2. DAVRANIŞ KAVRAMI VE DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME	10
2.1. Davranış Kavramı	10
2.2. Davranış Değişirme Nedir?	12
2.3. Davranış Değiştirmenin Karakteristikleri	13
2.4. Davranış Değiştirmenin Tarihsel Gelişimi	16
2.5. Davranış Değiştirme Terminolojisi	19
2.6. Davranış Değiştirme Sistematiğ Modeli	22
2.7. Davranış Değiştirme Süreci Uygulama Akış Modeli	25
2.7.1. Davranışın İncelenmesi ve Kayıt Altına Alınması	27
2.8. Davranış Değiştirme Temel Prensipleri	28

2.8.1. Pekiştirme	28
2.8.1.1. Pekiştiricilerin Özellikleri	29
2.8.1.2. Pekiştiricilerin Türleri	30
2.8.1.3. Pekiştirme Uygulama Programları	32
2.8.1.4. Kontrol Etkeni	33
2.8.2. Sönme	33
2.8.3. Cezalandırma	35
2.8.4. Uyarıcının Kontrolü; Ayırım / Genelleştirme	39
2.8.5. Klasik Şartlandırma	41
2.9. Davranış Değişirme Prosedürleri	42
2.9.1. Şekillendirme	42
2.9.2. Teşvik	43
2.9.3. Davranış Zincirleri	44
3. DAVRANIŞ DEĞİŞİMİ SÜRECİNDE FONKSİYONEL DAVRANIŞ ANALİZİ	45
3.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışı Öncülleri	45
3.1.1. Elektrik Tüketicisi Davranışları	45
3.1.1.1. Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Davranış Oluşum ve Değişimine Etki Eden Faktörler	48
3.1.1.1.1. Demografik Değişkenler	48
3.1.1.1.2. Tutum	50
3.1.1.1.3. Kişilik Özellikleri	56
3.1.1.1.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi	62
3.1.1.1.5. Normatif İnançlar ve Uymaya Motive Etme	64
3.1.1.1.6. Norm	65
3.1.1.1.7. Algılanan Davranış Kontrolü	69
3.1.1.1.8. Alışkanlıklar	73
3.1.1.1.9. Niyet	77
3.1.2. Elektrik İdaresi Çalışanı Davranışları	81
3.1.2.1. Kavramsal Model Kapsamında Davranış Oluşum ve Değişimine Etki Eden Faktörler	81

3.1.2.1.1.Örgütsel Bağlılık	81
3.1.2.1.2.İş Memnuniyeti	86
3.1.2.1.3.Örgütsel Adalet	90
3.1.2.1.4.Örgütsel Vatandaşlık Davranışı	94
3.2. Enerji Kayıpları ve Kaçak Elektrik Kullanım Davranışı	98
3.2.1. Teknik Kayıplar	99
3.2.1.1. OG/OG ve OG/AG Transformatör Kayıpları	100
3.2.1.2. OG/ENH Kayıpları	100
3.2.1.3. AG Dağıtım Hat Kayıpları	101
3.2.1.4. OG ve AG Ölçü Sistemi Kayıpları	101
3.2.2. Teknik Olmayan Ticari Kayıplar	102
3.2.2.1. Elektrik Abonesi Olarak Kaçak Elektrik Kullanımı	103
3.2.2.2. Abone Olmaksızın Kaçak Elektrik Kullanımı	106
3.3. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışının Sonuçları	107
4. ARAŞTIRMA KAPSAMI VE METODOLOJİ	110
4.1. Kavramsal Model ve Hipotezlerin Geliştirilmesi	110
4.1.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışına Etki Eden Tüketici Davranışı Faktörleri	113
4.1.1.1. Demografik Değişkenler ile Etkileşim	113
4.1.1.2. Kaçak Elektrik Kullanma Davranışına Karşı Genel Tutum ile Etkileşim	116
4.1.1.3. Kişilik Özellikleri ile Etkileşim	117
4.1.1.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi ile Etkileşim	118
4.1.1.5. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu ile Etkileşim	119
4.1.1.6. Normatif İnançlar ve Uymaya Motive Etme ile Etkileşim	120
4.1.1.7. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Normları ile Etkileşim	121
4.1.1.8. Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü ile Etkileşim	121

4.1.1.9. Kaçak Elektrik Kullanım Alışkanlığı ile Etkileşim	122
4.1.2. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışına Etki Eden İdare Çalışan Davranışı Faktörleri	123
4.1.2.1. Demografik Değişkenler ile Etkileşim	123
4.1.2.2. Örgütsel Bağlılık İle Etkileşim	128
4.1.2.3. İdare Çalışanın İş Memnuniyeti ile Etkileşim	129
4.1.2.4. İdare Çalışanının Örgütsel Adalet Algısı ile Etkileşim	131
4.1.2.5. İdare Çalışanının Sivil Erdem Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İle Etkileşim	131
4.1.2.6. İdare Çalışanının Algılanan Davranış Kontrolü İle Etkileşim	132
4.1.2.7. İdare Çalışanının İşle İlgili Tutumu ile Etkileşim	133
4.2. Araştırma Modelinin Test Edilmesi Maksadıyla Kullanılan Ölçekler	133
4.2.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışına Etki Eden Bireysel Faktörlerin Ölçülmesi	133
4.2.1.1. Demografik Bilgilerin Ölçümü	134
4.2.1.2. Hedef Davranışa Karşı Genel Tutum Ölçümü	134
4.2.1.3. Kişilik Özellikleri Ölçümü	134
4.2.1.3.1. Kişiliğin Beş Büyük Faktöründen Sorumluluğun Ölçümü	135
4.2.1.3.2. Kişiliğin Beş Büyük Faktöründen Geçimliliğin Ölçümü	135
4.2.1.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Ölçümü	136
4.2.1.5. Davranışsal Tutum Ölçümü	135
4.2.1.6. Normatif İnançlar ve Uymaya Motive Etme Ölçümü	136
4.2.1.7. Normların Ölçümü	136
4.2.1.7.1. Tanımlayıcı Norm Ölçümü	136
4.2.1.7.2. Öznel Norm Ölçümü	137
4.2.1.8. Algılanan Davranış Kontrolü Ölçümü	137
4.2.1.9. Alışkanlık Ölçümü	138
4.2.1.10. Davranışsal Niyet Ölçümü	138

4.2.2. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışına Etki Eden İdare Çalışanı Faktörlerinin Ölçülmesi	138
4.2.2.1. Demografik Faktörlerin Ölçülmesi	139
4.2.2.2. Örgütsel Bağlılık Ölçümü	139
4.2.2.2.1. Duygusal Bağlılık Ölçümü	139
4.2.2.2.2. Devam Bağlılığı Ölçümü	139
4.2.2.2.3. Normatif Bağlılık Ölçümü	140
4.2.2.3. İş Memnuniyeti Ölçümü	140
4.2.2.4. Örgütsel Adalet Ölçümü	140
4.2.2.4.1. Dağıtımsal Adalet Ölçümü	140
4.2.2.4.2. Prosedürel Adalet Ölçümü	141
4.2.2.4.3. Etkileşimsel Adalet Ölçümü	141
4.2.2.5. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçümü	141
4.2.2.5.1. Sivil Erdem Davranışı Ölçümü	141
4.2.2.6. Çalışanın Algılanan Davranışsal Kontrolünün Ölçümü	142
4.2.2.7. Çalışanın İşle İlgili Tutumunun Ölçümü	142
4.3. Örneklem	142
4.4. Pilot Çalışma	143
4.5. Veri Toplama	143
4.6. İstatistiksel Analizler	144
5. BULGULAR	145
5.1. Elektrik Tüketicilerine ait Bulgular	145
5.1.1. Elektrik Tüketicilerinin Demografik Yapısı	145
5.1.2. Faktör Analizi	148
5.1.3. Değişkenlere Ait Güvenilirlik Analizi (α Katsayıları) Sonuçları	150
5.1.4. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları	151
5.1.5. Regresyon Analizi ve Hipotez Testleri	154

5.1.5.1. Demografik Değişkenlerin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri	154
5.1.5.1.1. Demografik Değişkenler ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Değişkeni Arası Etkileşim	154
5.1.5.1.2. Demografik Değişkenler ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	156
5.1.5.1.3. Demografik Değişkenler ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	156
5.1.5.1.4. Demografik Değişkenler ile Davranışsal İnanç ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	156
5.1.5.1.5. Demografik Değişkenler ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	157
5.1.5.1.6. Demografik Değişkenler ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	157
5.1.5.1.7. Demografik Değişkenler ile Öznel Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	157
5.1.5.1.8. Demografik Değişkenler ile Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	157
5.1.5.1.9. Demografik Değişkenler ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	158
5.1.5.2. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri	158
5.1.5.2.1. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	159

5.1.5.2.2. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Davranışsal Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	160
5.1.5.2.3. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	161
5.1.5.2.4. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Özne Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	162
5.1.5.2.5. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni İle Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	163
5.1.5.2.6. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	164
5.1.5.3. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri	168
5.1.5.3.1. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışına Karşı Genel Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	168
5.1.5.3.2. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	169
5.1.5.3.3. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Davranışsal Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	170
5.1.5.3.4. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	171

5.1.5.3.5. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Öznel Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	172
5.1.5.3.6. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni İle Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	173
5.1.5.3.7. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	174
5.1.5.4. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri	178
5.1.5.4.1. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışına Karşı Genel Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	178
5.1.5.4.2. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	179
5.1.5.4.3. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Davranışsal Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	180
5.1.5.4.4. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	181
5.1.5.4.5. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Öznel Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	183
5.1.5.4.6. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni İle Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	183

5.1.5.4.7. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	183
5.1.5.5. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri	188
5.1.5.5.1. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	188
5.1.5.5.2. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	189
5.1.5.6. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	190
5.1.5.7. Tanımlayıcı Norm Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	191
5.1.5.8. Özne Norm Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	192
5.1.5.9. Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim	193
5.1.6. Tüketici Boyutu Değişkenleri Açısından Farklılıklar, Tek Yönlü Anova Analizi	198
5.1.6.1. Demografik Faktörler Açısından Değişkenler Arası Farklılıklar	198
5.1.6.1.1. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Farklılıklar	200
5.1.6.1.2. Yaş Değişkeni Bakımından Farklılıklar	200
5.1.6.1.3. Eğitim Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar	201

5.1.6.1.4. Medeni Hal Değişkeni Bakımından Farklılıklar	202
5.1.6.1.5. Hane Halkı Sayısı Değişkeni Bakımından Farklılıklar	203
5.1.6.1.6. Tecrübe Değişkeni Bakımından Farklılıklar	203
5.1.6.1.7. Gelir Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar	204
5.1.6.1.8. Sosyal Güvenlik Kurumu Değişkeni Bakımından Farklılıklar	204
5.1.6.1.9. Elektrik Enerjisi ile Isınma Değişkeni Bakımından Farklılıklar	206
5.1.6.1.10. Ev Sahipliği Değişkeni Bakımından Farklılıklar	208
5.1.6.2. Kavramsal Model (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıklar	208
5.2. Elektrik İdaresi Çalışanlarına Ait Bulgular	211
5.2.1. Elektrik İdaresi Çalışanlarının Demografik Yapısı	211
5.2.2. Faktör Analizi	212
5.2.3. Değişkenlere Ait Güvenilirlik Analizi (α Katsayıları), Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	215
5.2.4. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları	216
5.2.5. Regresyon Analizi ve Hipotez Testleri	218
5.2.5.1. Demografik Değişkenlerin İş Tutumu Değişkenlerine Etkileri	218
5.2.5.2. İdare Çalışanının Örgütsel Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	220
5.2.5.2.1. İdare Çalışanının Duygusal Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	220
5.2.5.2.2. İdare Çalışanının Normatif Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	221
5.2.5.2.3. İdare Çalışanının Duygusal ve Normatif Bağlılıkları ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	221
5.2.5.3. İdare Çalışanının İş Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	222

5.2.5.3.1. İdare Çalışanının İş Arkadaşlarından Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	223
5.2.5.3.2. İdare Çalışanının Yaptığı İşten Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	223
5.2.5.3.3. İdare Çalışanının Politikalardan Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	224
5.2.5.3.4. İdare Çalışanının Ücretten Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	225
5.2.5.3.5. İdare Çalışanının Yöneticiden Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	226
5.2.5.3.6. İdare Çalışanının İş Arkadaşlarından, İşinden, Politikalardan, Ücretten ve Yöneticiden Memnuniyeti Değişkenleri ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	227
5.2.5.4. İdare Çalışanının Örgütsel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	228
5.2.5.4.1. İdare Çalışanının Dağıtımsal Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	228
5.2.5.4.2. İdare Çalışanının Prosedürel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	229
5.2.5.4.3. İdare Çalışanının Etkileşimsel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	230
5.2.5.4.4. İdare Çalışanının Dağıtımsal, Prosedürel ve Etkileşimsel Adalet Algıları ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	230
5.2.5.5. İdare Çalışanının Algılanan Davranış Kontrolü ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim	231
5.2.6. Değişkenler Açısından Farklılıklar, Tek Yönlü Anova Analizi	237
5.2.6.1. Demografik Faktörler Açısından Değişkenler Arası Farklılıklar	238
5.2.6.1.1. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Farklılıklar	239

5.2.6.1.2.Yaş Değişkeni Bakımından Farklılıklar	239
5.2.6.1.3.Eğitim Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar	239
5.2.6.1.4.Gelir Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar	239
5.2.6.1.5.Tecrübe Değişkeni Bakımından Farklılıklar	240
5.2.6.1.6.Sosyal Güvenlik Kurumu Değişkeni Bakımından Farklılıklar	242
5.2.6.2. Kavramsal Model Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıklar	243
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	246
6.1. Araştırmanın Bulguları ve Sınırlamaları	248
6.1.1.Tüketici Boyutu ile İlgili Bulgular	248
6.1.1.1. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Değişkeni Üzerindeki Etkiler	249
6.1.1.2. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk ve Geçimlilik Üzerindeki Etkiler	250
6.1.1.3. Davranışsal İnanç ve Sonuçları Değerlendirme Üzerindeki Etkiler	250
6.1.1.4. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Üzerindeki Etkiler	251
6.1.1.5. Tanımlayıcı ve Özne Norm Üzerindeki Etkiler	252
6.1.1.6. Algılanan Davranış Kontrolü Üzerindeki Etkiler	252
6.1.1.7. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Üzerindeki Etkiler	254
6.1.1.8. Model Değişkenleri Açısından Demografik Faktörlere ve İllere Göre Farklılıklar	257
6.1.2. İdare Çalışanı Boyutu ile İlgili Bulgular	262
6.1.2.1. İdare Çalışanının İşle İlgili Tutumu Üzerindeki Etkiler	264
6.1.2.2. Model Değişkenleri Açısından Demografik Faktörlere ve İllere Göre Farklılıklar	267
6.1.3.Araştırmanın Sınırlamaları	272
6.2. Öneriler	273
6.2.1.Tüketici Boyutu ile İlgili Öneriler	273

6.2.2. İdare Çalışanı Boyutu	276
KAYNAKLAR	278
ÖZGEÇMİŞ	293
EK 1 (Kaçak ve Usulsüz Elektrik Enerjisi Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar)	294
EK 2 (2005 Yılı Türkiye Elektrik İstatistikleri – Tedaş 2005)	302
EK 3 (Elektrik Tüketicisi ve İdare Çalışanı Anketleri)	304
EK 4 (Tedaş Kayıp – Kaçaklarının Elektrik Dağıtım Şirketleri ve İl Müdürlükleri Bazında Sıralanışı)	312
EK 5 (İllere Göre Yurt İçi Gayri Safi Milli Hasıla)	314

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

PDT	Planlı Davranış Teorisi
AG	Alçak Gerilim
OG	Orta Gerilim
ENH	Enerji Nakil Hatları
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TETAŞ	Türkiye Elektrik Ticaret Anonim Şirketi
EPDK	Türkiye Cumhuriyeti Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÖVD	Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.1. Davranış Değişirme Sistemik Modeli	23
2.2. Davranış Değişirme Akış Modeli	26
3.1. Planlı Davranış Teorisi	46
3.2. Nedensel Eylem Teorisi	47
3.3. Transteorik Modelin Nedensel Yapısı	47
3.4. TEDAŞ 2005 Elektrik Arz ve Kullanım Verileri (TEDAŞ, 2005, s: 35)	98
4.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışı Kavramsal Modeli	111
5.1. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Değişkeni ile Etkileşimler	167
5.2. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Etkileşimler	177
5.3. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Etkileşimler	187
5.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni ile Etkileşim	190
5.5. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Değişkeni İle Etkileşimler	191
5.6. Tanımlayıcı Norm Değişkeni ile Etkileşimler	192
5.7. Öznel Norm Değişkeni ile Etkileşimler	193
5.8. Algılanan Davranış Kontrolü Değişkeni ile Etkileşimler	194
5.9. Çalışanın Normatif Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi	221
5.10. Çalışanın Yaptığı İşten memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi	224
5.11. Çalışanın Ücretten Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi	225
5.12. Çalışanın Yöneticilerden Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi	226
5.13. Çalışanın Dağıtımsal Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi	229

5.14.Çalışanın Prosedürel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumunun
Etkileşimi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
2.1. Pekiştirme Koşulları	37
3.1. Teknik Kayıp Miktarları	101
3.2. EPDK Verilerine Göre Dağıtım Şirketleri AG Teknik Kayıp Oranları	102
5.1. Tüketici Boyutu Örneklemine ait Genel Frekans Tablosu	146
5.2. Tüketici Boyutu Örneklemine ait İllere Göre Frekans Tablosu	147
5.3. Tüketici Değişkenlerine ait Faktör Yükleri	149
5.4. Ölçeklere Ait Güvenilirlik Katsayıları	150
5.5. Tüketici Boyutu Değişkenlerine ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	151
5.6. Tüketici Boyutu Kavramsal Model Değişkenleri Arası İlişkiler	152
5.7. Tüketici Boyutu Değişkenleri ile Demografik Faktörler Arası İlişkiler	153
5.8. Elektrik Tüketicisi Boyutu Değişkenleri (Planlı Davranış Teorisi) ile Demografik Değişkenler (Bağımsız Değişkenler) Arasındaki Etkileşimler	155
5.9. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	159
5.10. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	160
5.11. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	161

5.12.Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	162
5.13.Öznel Norm Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	163
5.14.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	163
5.15.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	164
5.16.Model İçi Değişkenlerin Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arası Etkileşim	166
5.17.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	169
5.18.Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	169
5.19.Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	170
5.20.Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	171

5.21.Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	172
5.22.Öznel Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	173
5.23.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	173
5.24.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	174
5.25.Model İçi Değişkenlerin Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arası Etkileşim	175
5.26.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	178
5.27.Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	179
5.28.Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	180
5.29.Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	181
5.30.Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	182

5.31.Öznel Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	182
5.32.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	183
5.33.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	184
5.34.Model İçi Değişkenlerin Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arası Etkileşim	185
5.35.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	188
5.36.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	189
5.37.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	190
5.38.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	191
5.39.Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Öznel Norm (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	192

5.40. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	194
5.41. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi	194
5.42. Varyansların Homojenlik Testi (Levene Test)	198
5.43. Bağımsız Örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)	199
5.44. Bağımsız Örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)	200
5.45. Yaş Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	201
5.46. Eğitim Seviyesi Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	202
5.47. Medeni Hal Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Tablosu	203
5.47. Gelir Seviyesi Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	204
5.49. Sosyal Güvenlik Kuruluşu Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	205
5.50. Elektrik Enerjisi ile Isınma Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Tablosu	207
5.51. Ev Sahipliği Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	208
5.52. Bağımsız Örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)	209
5.53. Model Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıkların Belirlenmesi için Çoklu Kıyaslama Tablosu	210
5.54. Çalışanlarının Demografik Değişkenlerine Ait Genel Frekans Tablosu	211
5.55. Çalışanlarının Demografik Değişkenlerine ait İllere Göre Frekans Tablosu	212
5.56. Çalışan Boyutu Değişkenlerine ait Faktör Yükleri	213
5.57. Kullanılan Ölçeklerin İçsel Tutarlılık Sonuçları	216
5.58. Model Değişkenleri Arası Korelasyon Matrisi	217

5.59. Model Değişkenleri ile Demografik Değişkenler Arası Korelasyon Matrisi	217
5.60. Elektrik İdaresi Çalışanı Boyutu Değişkenleri ile Demografik Değişkenler (Bağımsız Değişkenler) Arasındaki Etkileşimler	219
5.61. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Duygusal Bağlılık (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	220
5.62. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Normatif Bağlılık (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	221
5.63. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Duygusal ve Normatif Bağlılık (Bağımsız Değişken) Değişkenleri Arasındaki Etkileşim	222
5.64. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile İş Arkadaşlarından Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	223
5.65. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Yapılan İşten Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	224
5.66. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Politikalardan Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	224
5.67. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Ücretten Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	225
5.68. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Yöneticiden Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	226
5.69. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile İş Memnuniyeti Alt Boyutları Arasındaki Etkileşim	227
5.70. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Dağıtımsal Adalet Algısı (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	228

5.71.Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Prosedürel Adalet Algısı (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	229
5.72.Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Etkileşimsel Adalet Algısı (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	230
5.73.Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Örgütsel Adalet Algısı Değişkeninin Alt Boyutları Arasındaki Etkileşim	231
5.74.Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Algılanan Davranış Kontrolü (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim	232
5.75.Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi	232
5.76.Varyansların Homojenlik Testi (Levene Test)	237
5.77.Bağımsız Örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)	238
5.78.Gelir Seviyesi Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	239
5.79.Tecrübe Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu	241
5.80.Bağımsız Örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)	243
5.81.Model Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıkların Belirlenmesi için Çoklu Kıyaslama Tablosu	244

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

“Davranış değiştirmede fonksiyonel analiz ve kaçak elektrik kullanımı üzerine bir uygulama” başlığı altında yürütölen araştırmanın amacı, ölkemizin hemen her bölgesi, her ili ve hatta her ilçesinde kayda değer biçimde sergilenen, devletin ve genel olarak kayıt altındaki vatandaşların ekonomik olarak kayba uğramasına neden olan, kaçak elektrik kullanım davranışının altında yatan nedenlerin tespit edilmesi ve bu nedenler doğrultusunda söz konusu istenmeyen davranışların yerine arzu edilen davranış biçimlerinin ikame edilmesine yönelik çözümlerinin ortaya konulmasını kapsamaktadır. Bu amaçla araştırma içerisinde davranış değiştirme prensip ve prosedürleri ile kaçak elektrik kullanımı olgusu geniş ölçüde değerlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Temeli

Bölüm içerisinde, konu çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmanın amacı, kapsamı ve önemi ifade edilmiştir. Araştırmanın amacı tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışı üzerine bireysel faktörlerin ve idare çalışanlarının davranışlarının etkisini belirleyecek model oluşturmak ve test etmektir. Oluşturulan model çerçevesinde, model içerisinde yer alan faktörler arasındaki ilişkileri ampirik olarak test edebilmek amacıyla belirleyici araştırma soruları oluşturulmuştur.

Kaçak elektrik kullanım davranışını engelleyici kanun, yönetmelik ve düzenlenmiş yasal yaptırımlar mevcut olmasına rağmen kaçak elektrik kullanım davranışının yoğun olarak sergilendiği yerler ve kaçak elektrik kullanım davranışının nadiren görüldüğü yerlerde kural ve yaptırımların uygulanmasını yürüten idare çalışanlarının davranışlarına etki eden faktörlerin test edilebilmesi için modelde çalışan davranışına yer verilmiştir.

Diğer taraftan kaçak elektrik kullanımında temel unsur olan bireysel davranışı belirleyici faktörlere de aynı model içerisinde yer verilmiş, ve ilgili faktörler model doğrultusunda test edilmiştir. Aynı zamanda çalışan davranışının tüketici davranışına olan etkisine de model içerisinde yer verilmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu ve Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi verileri doğrultusunda kayıplar da dahil olmak üzere ülkemizdeki kaçak elektrik kullanım oranı araştırmaya esas alınan 2005 yılına ait verilere istinaden %17,8 olarak gerçekleşmiştir. Nihai tüketicilerin kullanımına 2005 yılında efektif olarak arz edilmiş toplam elektrik enerjisi miktarı olan 130262,8 GWH dikkate alındığında (Tedaş, 2005, s: 40), %17,8 lik kayıp-kaçak miktarı da 23186,8 GWH olarak ortaya çıkmaktadır ki, bu rakam hemen hemen İstanbul Avrupa Yakasında tüketilen toplam elektrik enerjisine veya İstanbul Anadolu Yakası ile birlikte Ankara ilinin toplam elektrik enerjisi tüketimine eş değerdir. Konu bu yönüyle ele alındığında ülke ekonomisinin uğradığı zarar kısmende olsa canlandırılabilen ve araştırmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda araştırma içerisinde, kayıp olarak nitelendirilen fiziksel ve teknolojik yetersizliklerden kaynaklanan enerji kayıpları miktarından bağımsız olarak, nihai tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışı üzerine yoğunlaşmanın ve söz konusu davranışlara etki eden yönetsel ve tüketici faktörlerinin neler olduğunun incelenmesi konunun davranışsal boyutu açısından belirleyici olacaktır.

1.4. Araştırmanın Teorik Çerçevesi ve Literatür Taraması

Çalışmanın teorik çerçevesine referans olan araştırmalar; planlı davranış teorisi kapsamındaki çalışmaları içermektedir. Oluşturulan teorik modele referans model ve teorik yapıyı içeren bir kısım çalışmalara araştırma içerisinde yer verilmiştir (Fishbein, 1998, s: 176; Ajzen, 2006, s: 1;

Ajzen and Madden, 1986, s: 454; George, 2004, s: 199-202; Miesen, 2003, s: 192; Courneya and Bobick, 2000, s: 44; Pelsmacker and Janssens, 2006, s: 8-10; Hagger et al., 2006, s: 315-316; Brick et al., 2006, s: 2813; Guo et al., 2007, s: 1069).

Araştırmaya konu model içerisinde tutum, norm ve algılanan davranış kontrolünün bireysel davranışa neden olan niyeti etkilediği öne sürülmekte olup, idare çalışanlarının da benzer şekilde niyetlerinin muhtelif faktörlerin etkisiyle değişiklik gösterdiği ve bununda tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışını, yani istenmeyen davranışı, tetiklediği öne sürülmektedir.

Araştırmada arzu edilen davranışın kazanılması, mevcut davranışın tespit ve analiz edilmesi, maksadıyla bir yol haritası ortaya konulmuştur (Luthans et al., 1998, s: 469).

Planlı davranış teorisi modelinin yanında literatürdeki bir kısım araştırmalarda istenmeyen davranışların değiştirilmesinde sosyal yapının etkisi, çevresel değerlendirme ve kişinin serbestliğinin etkisi incelenmiştir (Hodgins, 2001, s: 6). Ayrıca tutum temelinde istenilen davranışın kazandırılması ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir araştırmada Fishbein'in modeli çerçevesinde; tutum, doğal özelliklerin gelişimi ve eğilim arasında pozitif yönde güçlü ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Thompson et al., 1994, s: 12).

Bir başka araştırmada Fishbein ve Ajzen' in modelleri temelinde arzular ile algılanan davranış kontrolünün niyet ve dolayısı ile davranış üzerindeki etkisi test edilmiş, arzuların kontrolü ve kendi kendini ayarlama yoluyla niyetin etkilenebileceği dolayısı ile arzu edilen davranışın ortaya çıkartılabileceği saptanmıştır (Leone et al., 1999, s: 186).

Arzu edilen bir davranışın gerçekleşmesi yönünde yapılan bir araştırma kişinin istenilen davranış biçimini kazanmasında yazılı kuralların ve

ayrıntılarının detaylı olarak aktarılmasının kişinin tutumu, algılanan davranış kontrolü ve eğiliminde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Kerner and Grossman, 2001, s: 130).

Clitheroe, Stokols ve Zmuidzinias (Clitheroe et al. 1998, s: 103) tarafından genel olarak kişisel davranış biçimlerinin şekillenmesinde çevresel faktörlerin etkisi ile ilgili olarak bir araştırma bulunmaktadır. Benzer bir araştırma çevresel faktörlerin yanında içsel faktörlerde dikkate alınarak gerçekleştirilmiş ve kişinin asgari ihtiyaçlarını gerçekleştirmesinden kaynaklı davranış biçiminden vazgeçmenin oldukça güç, ancak sonradan kazanılmış alışkanlık veya davranışlarından vazgeçmesinin nisbi olarak daha kolay olduğu ortaya konulmuştur.

Gerçekleştirilen bir kısım çalışmalarla arzu edilen davranışın bir kısım sıra ile elde edilmeye çalışılmasının önemi işaret edilmiştir. İstenilen davranış biçiminin ancak bu yolla süreklilik arz edeceği ortaya konulmuştur (Patten et al., 2000, s: 60; Velicer et al., 1999, s: 460; Katz, 2000, s: 67; Rose and Marfurt, 2006, s: 353; Suris et al., 1998, s: 670).

Konunun idare çalışanları boyutu da, davranışın belirlenmesinde etkili olduğu düşüncesinden hareketle, örgütsel davranışın belirlenmesini inceleyen araştırmalarda yoğun olarak incelenmiştir. Örgüt bireylerinin davranışlarının belirlenmesi sürecinde arzu edilen davranışın kazanılmasına gösterilen direnç incelenmiş ve sözkonusu direncin üstesinden gelmenin yolları ifade edilmiştir (Henry, 1993, s: 841-842). Benzer şekilde yapılan bir diğer araştırmada örgütsel davranışın temelinde bireysel faktörler, karakteristikler ve kimlikler incelenmiş, konunun örgütsel vatandaşlık boyutu ele alınmış ve kişilerin algılanan davranış kontrolü veya özyeterliliklerinin örgütsel davranışta etkili olduğu saptanmıştır (Levinson, 1997, s: 255).

1.5. Araştırma Çerçevesinde Yanıtı Aranılan Sorular

1. İdare çalışanlarının işle ilgili tutumları; örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet ve örgütsel vatandaşlık faktörlerinin her biri tarafından ne derecede etkilenmektedir?
2. İdare çalışanlarının işle ilgili tutumları ve algılanan davranış kontrollerinin etkileşim miktarı nedir?
3. Davranışsal tutum, norm, algılanan davranış kontrolü elektrik tüketicisi niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
4. Elektrik tüketicilerinin alışkanlıkları niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
5. Elektrik kullanıcılarının kişilik özellikleri davranışsal niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
6. Elektrik tüketicilerinin buldukları coğrafya ve sosyo-kültürel yapılarını içeren demografik etkenler davranışsal niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
7. Tüketicilerin davranışsal niyetlerinin belirlenmesinde idare çalışanları davranışlarının etkisi nedir?
8. Tüketicilerin davranışsal niyetlerinin belirlenmesinde davranışa karşı genel tutumlarının etkisi nedir?
9. İlgili faktörler açısından araştırmaya konu iller arasında farklılık varmıdır?

1.6 Araştırmanın Sınırları

Ülkemiz genelinde kaçak elektrik kullanımının sergilendiği bölgeler ve iller dikkate alındığında söz konusu istenmeyen davranış hemen hemen her

bölgede görülmekte olup, uygulamanın yapılacağı iller ve bu illerde mevcut kayıtlı tüketiciler ve kayıtdışı kullanıcıların sayısı dikkate alındığında uygulamada güçlüklerle karşılaşılacağı aşikardır. Bu doğrultuda araştırma konusunun önemi dikkate alınarak 2005 yılı TEDAŞ Genel Müdürlüğü faaliyet raporlarında belirtilen veriler ışığında kaçak elektrik kullanımının en yaygın olduğu Mardin ili ile kaçak elektrik kullanımının en az olduğu Kütahya ili ve yine söz konusu istenmeyen davranışın sergilenmesinde orta seviyelerde yer alan Aksaray ilinde araştırmanın uygulanmasının, nedenlerin saptanmasında belirleyici olabileceğine karar verilmiştir. Bu bağlamda idare çalışanları ve elektrik tüketicileri için ayrı ayrı hazırlanmış olan anket çalışmaları belirtilen illerin elektrik idareleri çalışanlarına ve tüketicilerine uygulanmıştır.

1.7. Terminoloji

Örgütsel bağlılık: Genel olarak çalışanların işverenlerine, ilgili organizasyonlarına olan bağlılıklarını kapsamaktadır (Meyer et al., 1993, s:538).

Duygusal bağlılık: Duygusal bağlılık tutumsal bir değişken olup, organizasyona olan duygusal bağlılığı ifade etmektedir (Leede and Looise, 2001, s: 506).

Devam bağlılığı: Devam bağlılığı, enstrümental bağlılığı ifade etmekte olup, çalışanın organizasyon içerisinde kalmak ile kalmamak arasında değerlendirme yapması ile ilgilidir (Gellatly et al., 2006, s: 332).

Normatif bağlılık: Mevcut organizasyon içerisinde kalmak konusundaki mecburiyet değerlendirilmektedir (Meyer et al., 2002, s: 21).

İş memnuniyeti: İlişki içerisindeki bütün iş faaliyetleri karşısında çalışanın kişisel deneyimine bağlı olan bilişsel ve etkin değerlendirmesidir (Örs, 2007, s: 57).

Örgütsel adalet: İşyerindeki sosyal etkileşimin kalitesini ifade etmekle birlikte çalışanların işyeri içerisindeki adaletli davranış ve muamelelerini tanımlamaktadır (Elovainio et al., 2005, s: 1).

Dağıtımsal adalet: Çalışanların aldığı dürüst sonuçları ifade etmektedir. Bir başka deyişle işyerinde eşitlik ilkesi gözetilerek dağıtılan karşılıkların derecelendirilmesidir (Moorman, 1991, s: 845; Niehoff and Moorman, 1993, s: 531).

Prosedürel adalet: Belirtilen sonuçların elde edilmesinde kullanılan dürüst ve tarafsız prosedürleri tanımlar. Diğer bir ifadeyle belirli metod ve çerçevede gerçekleştiği algılanan paylaşım kararlarının derecesini ifade etmektedir (Moorman, 1991, s: 845; Niehoff and Moorman, 1993, s: 531).

Etkileşimsel adalet: Formal prosedürlerin çıkarılması veya prosedürlerin açıklanmasıyla çalışanın dürüst bir muameleyi algılamasını ifade etmektedir (Niehoff and Moorman, 1993, s: 534).

Örgütsel vatandaşlık davranışı: Organizasyonun fonksiyonlarının verimliliğini yükselten, resmi ödül sistemi içerisinde doğrudan veya açık şekilde tanımlanmamış, sağduyulu bireysel davranışları ifade etmektedir (Paine and Organ, 2000, s: 46).

Tutum: Herhangi bir davranışın gerçekleştirilmesi ve bu davranışın oluşturacağı sonuçların değerlendirilmesini de kapsayacak biçimde ortaya çıkması muhtemel sonuçlarla ilgili inancı işaret etmektedir (Hill et al. 1996, s: 315).

Algılanan davranış kontrolü: Kişinin hedeflenen davranışı ne derecede kolay veya zor sergileyeceği/gerçekleştireceğine olan inancıdır (Sparks et al.,1997, s: 419).

Niyet: Davranışı etkileyen tüm motivasyonel faktörlerin hedef alanı olarak ifade edilmektedir (Ajzen, 1991, s: 181).

Kişilik özellikleri: Belirli bir ferdin zihinsel, bedensel ve ruhsal özelliklerinde görülen farklılıklardır (Eroğlu, 2004, s: 158).

Davranışsal inanç: Davranış yönünde tutumları etkilediği kabul edilen inançlardır (Miesen, 2003, s: 191).

Normatif inanç: Normların temelinde yatan, normların belirleyicisi durumunda olan inançlardır (Miesen, 2003, s: 191).

Norm: Herhangi bir davranışı ortaya çıkartmak veya çıkartmamak konusunda etkili olan sosyal baskı algılamasını ifade eden sosyal faktördür (Ajzen and Madden, 1986, s: 454).

Alışkanlık: Herhangi bir durum karşısında ortaya konulacak tepkisel davranışın geçmişteki herhangi bir durum ile ilişkilendirilerek, yeni bir değerlendirme yapmaksızın geçmişteki durum karşısındaki davranışın sergilenmesini ifade etmektedir (Hawkins et al., 1989, s: 30).

1.8. Araştırmanın Planlaması ve Organizasyonu

Çalışmanın 1.bölümünde araştırma konusu olumsuz davranış biçimi olan kaçak elektrik kullanım davranışını araştırmadaki önem ortaya konulmuş, konu davranışın değiştirilmesine yönelik olarak ulusal ve uluslararası literatür taramasının bir kısmına yer verilmiştir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde başlıklar halinde incelenecek olan konu ve faktörlerle ilgili ulusal ve uluslararası literatüre yer verilecektir. Genel anlamda test edilecek model çerçevesinde tanımlayıcı terminolojiye yer verilmiş, ve aynı zamanda çalışma planı ve organizasyonu ifade edilmiştir.

Takip eden bölümde davranış değiştirme prensipleri ve prosedürleri hakkında genel bilgi ve literatürde yer alan çalışmalar aktarılmıştır. Bu çalışmaların araştırma konusu ile ilgili olabilecek sonuçları tartışılmıştır. Çalışmanın sorunlu davranışı konu olarak tespitinden çözüm önerisi aşamalarına kadarki süreci planlayan akış diyagramı oluşturulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde kaçak elektrik kullanımı temelinde fonksiyonel davranış analizi unsurları ve süreçleri davranışın öncesi, davranışın gerçekleştirilmesi ve davranışın sonuçları şeklinde ele alınmış, mevcut ulusal durum tespit edilmiş, ulusal ve uluslararası literatür taraması çerçevesinde tanımlamalar yapılmış, idare görüş ve saptamaları ile birlikte konu ile ilgili istatistiksel verilere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde Tüketici davranışını etkileyen bireysel ve idare çalışan davranışını içeren kavramsal model ortaya konulmaktadır. Aynı model içerisinde idare çalışan davranışını etkileyen faktörlere de yer verilmektedir. Bölüm içerisinde araştırma hipotezleri ve kavramsal model yardımıyla hipotezleri test etmek için kullanılan metodoloji açıklanmaktadır.

Beşinci bölüm hipotezleri test etmek için kullanılan istatistiksel analizlerin neticelerini ortaya koymaktadır.

Son bölümde hipotezlere ilişkin sonuçlar açıklanmakta, bulgular neticesinde istenilen davranışın gerçekleştirilebilmesine yönelik yorumlar aktarılmakta ve ileride söz konusu istenmeyen davranışın tekrarlama sıklığının azaltılması amacıyla öneriler ve araştırmanın genel sonucu ifade edilmektedir.

2. DAVRANIŞ KAVRAMI VE DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME

Bu bölümde davranış ve davranış değiştirme süreci ile ilgili temel kavramların üzerinde durulmuştur. Planlı davranış değiştirme süreci içerisinde istenmeyen davranışın değiştirilmesi ve yerine arzu edilen davranış biçiminin ikame edilmesi maksadıyla literatürde yer alan kabul görmüş davranış değiştirme teknik, metod ve süreçleri ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

Bölüm içerisinde kavramsal modelin test edilmesinde yer alan faktör ve değişkenlerin tanımlamaları ve söz konusu değişkenlerle ilgili olarak literatürde yer almış olan çalışmaların sonucunda elde edilen bulgular aktararak tartışılmıştır. Aynı zamanda bölüm içerisinde bireysel davranış biçimini etkileyen temel faktörler olarak görülen demografik unsurlarla ilgili literatür taramasına da yer verilmektedir.

2.1. Davranış Kavramı

Davranış, organizmanın bütün yaşantısını kapsayan bir kavram olup, canlı olmak ve yaşamakla özdeş sayılması gereken bir kavramdır. Bir başka deyişle davranışı organizmanın belirli uyarıcılara karşı gösterdiği tepki olarak tanımlamak mümkündür (Eroğlu, 2004, s: 1).

Diğer bir çalışmada davranışın detaylı tanımlanmasına yönelik olarak bir kısım ifadeler ise şu şekilde sıralanmıştır (Miltenberger, 2004, s: 2-3);

- Davranış insanların söyledikleri ve yaptıklarıdır. Davranış insanın hareketlerini ihtiva eder, bu doğrultuda insanın durağan karakteristiği değildir. Eğer kişiyi sinirli olarak tanımlarsak kişinin davranışını tanımlamış olmaksızın sadece etiketlemiş oluruz. Ancak sinirli olduğunda söylediklerini ve yaptıklarını analiz edersek davranışı tanımlamış oluruz.

- Davranışlar bir veya daha fazla ölçümlenebilir boyut içermektedir. Davranışın frekansını, tekrarlama sıklığını ölçebiliriz. Davranışın etki süresini ölçebiliriz. Ayrıca davranışın şiddetini ve yoğunluğunu ölçebileceğimiz gibi davranışdaki fiziksel kuvveti de ölçebiliriz.
- Davranışlar gözlemlenebilir, tanımlanabilir ve diğer bireyler tarafından kayıt altına alınabilir. Çünkü davranış fiziksel boyutları olan bir harekettir ve oluşumları gözlemlenebilir. İnsanlar bir davranış ortaya konduğunda onu görür veya algırlar.
- Davranışların fiziksel veya sosyal çevre üzerinde etkisi söz konusudur. Çünkü bir davranış uzay ve zaman boyutlarında yer değiştiren hareketi ihtiva etmektedir. Davranış ortaya çıktığı çevresel ortam üzerinde bir kısım etkilere sahiptir. Etkiler bazen açık ve aşikar, bazen kapalı ve belirsizdir.
- Davranış hukuksaldır. Ortaya çıkması sistematik olarak çevresel olaylardan etkilenmektedir. Temel davranış prensipleri davranışlarımız ile çevresel olaylar arasında fonksiyonel bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu prensipler davranışlarımızın nelerden etkilendiği, veya çevresel olayların fonksiyonu olarak ne şekilde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu temel davranışsal prensipler davranış değiştirme prosedürünün temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Davranış oluşumuna yol açan çevresel etkinin anlaşılması veya belirlenmesi sözkonusu çevredeki olayın değiştirilmesi ile davranışın değiştirilebileceğini ortaya koymaktadır.
- Davranışlar açık veya kapalı olabilir. Genellikle davranış değiştirme prosedürleri açık davranışları anlamak ve değiştirmek için kullanılmaktadır. Açık davranış gözlemcinin incelemesine açık ve ilgili kişi haricindekiler tarafından kayıt altına alınabilir davranışlardır. Kapalı davranışlar özel olaylar olarak da adlandırılmaktadırlar ki bu tür davranışlar diğer kişilerin

gözlemlerine kapalıdır. Düşünce kapalı bir davranıştır ve başkalarının inceleme ve kayıt altına almasına olanak vermez.

2.2. Davranış Değişirme Nedir?

Davranış değişirme psikolojinin insan davranışını analiz eden ve davranışlarını şekillendiren koludur. İnsan davranışlarının değiştirilmesi ile ilgili olup, psikoterapinin tüm formlarının ana konusunu oluşturur. Genellikle laboratuvar ortamında muhtelif test ve deneylerde elde edilen sonuçların davranış değişimi süreçlerine uygulanmasını ihtiva eder. Davranış değiştirmenin bir kısım unsurlarından şu şekilde bahsedilebilir (Miltner, 2004, s: 5; Krasner and Ullmann, 1968, s: 4);

- Analiz etmek, gerçekleşen davranış ile çevre arasındaki fonksiyonel ilişkinin tanımlanması ve belirli bir davranışı sergileyen kişinin davranış nedenlerinin tanımlanması demektir.
- Modifiye etmek veya değiştirmek kişilerin davranışlarını değiştirmelerini sağlayacak prosedürleri geliştirmek ve uygulamak anlamını taşımaktadır. Bu durum aynı zamanda hedef davranışı etkileyen çevresel olaylarında değiştirilmesini kapsamaktadır.
- Davranış değişirme prosedürleri belirli bir kişinin belirli sosyal davranış biçiminin modifikasyonuna yardımcı olmak amacıyla profesyoneller tarafından kullanılmış olup, hedeflenen sonuç kişinin hayatında belirli değişikliklerin olmasıdır.

Daha geniş kapsamda, davranış değişirme kişinin mevcut durumunun analiz edilmesi, davranışın uygun bir şekilde ölçülmesi, kapalı veya açık sergilenen davranışların tespiti ve gözlemlenmesi, uygun davranış değişirme prosedürünün uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi sürecinden oluşmaktadır (Sarafino, 1998, s: 17-18). Aynı zamanda davranışın tespitinde

geçmiş davranışlardan hareketle davranış beklentilerinin rolü büyüktür (Ajzen, 1974, s: 374).

Davranışın değiştirilmesinin özünde, anormal davranışların diğer davranışlar gibi aynı ilkelere bağlı olarak öğrenilmesi fikri vardır. Birey pekiştirilen davranışları yapmaya devam edecek, pekiştirilmeyen davranışları durduracaktır (Morgan, 1993, s: 355).

2.3. Davranış Değiştirmenin Karakteristikleri

Davranış değiştirmenin, davranış değiştirme süreci içerisinde yer alan bir kısım karakteristik özellikleri bulunmaktadır (Miltenberger, 2004, s: 5);

- Davranışın üzerine odaklanma; davranış değiştirme prosedürleri kişinin davranışının değiştirilmesi amacıyla dizayn edilmiş olup, kişinin karakteristik özellikleri ve diğer bir kısım özellikleri ile ilgili olarak hiç bir amacı bulunmamaktadır. Dolayısı ile davranış değiştirme etiketleme amacı taşımamaktadır. Davranışsal aşırılık ve davranışsal eksiklikler davranış değiştirme prosedürleri ile değiştirilmesi amaçlanan konulardır. Davranış değiştirmede değiştirilmek istenen davranış hedef davranış olarak nitelendirilmekte, aşırı davranış ise istenmeyen hedef davranış olup, söz konusu kişisel davranışın frekansının, süresinin ve etkisinin azaltılması hedeflenmektedir. Davranışsal eksiklikler ise kişinin, frekansını, süresini ve etkisini zamanla artırmak istediği hedef davranıştır. Alıştırma yapma ve çalışma davranışsal eksikliklerin tamamlanmasına en uygun örneklerdir.
- Davranışsal prensiplere dayalı prosedürler; davranış değiştirme laboratuvar elemanları üzerinde yapılan deneysel araştırmaların temelinde ortaya konan temel prensiplerin uygulanmasını kapsamaktadır. Davranışın bilimsel çalışmaları deneysel davranış analizi olarak adlandırılmakta, insan davranışlarının bilimsel çalışmaları ise uygulamalı davranış analizi olarak

adlandırılmaktadır. Bu doğrultuda davranış değiştirme prosedürleri yaklaşık 40 yıllık uygulamalı davranış analizi araştırmaları temeline dayanmaktadır.

- Mevcut çevresel faktörlerin etkisi; davranış değiştirme, davranış ile fonksiyonel bağı olan mevcut çevresel şartların değerlendirilmesi ve değiştirilmesini içermektedir. İnsan davranışı çevresel faktörlerin kontrolünde şekillendirilmekte olup, davranış değiştirmenin sonucunda söz konusu çevresel olayların ortaya çıkartılması yer almaktadır. Başarılı bir davranış değiştirme prosedürü davranış ile çevre içerisindeki kontrol değişkenlerinin arasındaki fonksiyonel ilişkinin istenilen davranış biçiminin gerçekleştirilebilmesi maksadıyla etkilenmesini sağlamalıdır.

- Davranış değiştirme prosedürlerinin kesin tanımlaması; davranış değiştirme prosedürleri davranış ile fonksiyonel olarak ilişkili olan belirli çevresel değişiklikleri ihtiva etmektedir. Prosedürlerin efektif olarak her kullanımında çevresel olaylardaki belirli çevresel değişikliklerinde her defasında gerçekleşmesi gerekmektedir. Prosedürlerin kesin olarak tanımlanmasıyla araştırmacılar ve diğer profesyoneller tarafından kullanılacak davranış değiştirme prosedürlerinin her defasında doğrulukla kullanılmasına olanak sağlanmış olacaktır.

- Günlük yaşamda insanlar tarafından uygulanan davranış değiştirme prosedürleri, davranış değiştirme üzerinde muhtelif çalışmalar yapan profesyonel olan ve olmayan araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve geliştirilmektedir. Ancak günlük hayatta öğretmenler, anne ve babalar, iş ve süreç yöneticileri ve bir kısım diğer kişiler tarafından insanların davranışlarını değiştirme amacıyla uygulanmaktadır. Davranış değiştirme prosedürlerini bireyler üzerinde uygulayacak olanların yeterli eğitimleri almaları ve gerekli formasyonları taşımaları gerekmektedir. Prosedürlerin kesin ve net olarak tanımlanması, uygulamada doğruluğu ve sonuçta etkili davranış biçimlendirilmesini sağlayacaktır.

- Davranış değişiminin ölçülmesi; davranış değişiminde önemli olan konulardan bir tanesi, davranış değiştirme prosedürleri ışığında değişimden önce ve değişimden sonra davranışın ölçülmesidir. Bu sayede kullanılan davranış değiştirme prosedürünün etkinliğinin ölçülmesine olanak sağlanmış olur. Eğer bir yönetici çalışanlarının iş verimliliğini artırmak için davranış değiştirme prosedürlerinden yararlanmak istiyorsa değişim prosedürlerinin uygulanmasından önce bir müddet sergilenen davranışları kaydetmesi ve değerlendirmesi gerekmektedir. Ardından davranış değişim prosedürlerini uygulaması ve istenilen davranışların sergilenmeye başlanıp başlanılmadığının değerlendirilmesi maksadıyla kayıt işlemine devam etmelidir. Uzun süreli bir kayıt işlemi çalışanların davranışlarının istenilen oranda değiştüğünü veya daha fazla değişim prosedürü uygulamasına gerek olduğuna karar verilmesinde yardımcı olacaktır.
- Davranışın nedeni olarak geçmiş olaylara vurgu; davranış değiştirmede, davranışın güncel çevresel olaylar ve değişikliklerden etkilendiği daha önce vurgulanmıştı. İlave olarak geçmiş hakkında yeterli bilgi sahibi olmak güncel davranış biçimi ile ilişkili olan çevresel olayların tahlil edilmesinde büyük rol oynamaktadır. Geçmiş olayların analizi ve tahlili faydalı olmakla birlikte mevcut kontrol değişkenlerinin tahlili davranış değiştirmede ve istenilen davranışın yerleştirmesinde geçmişteki olaylardan farklı olarak hala müdahale edilebilme şansına sahip olunmasından dolayı son derece önemlidir.
- Varsayıma dayanan davranışın altında yatan nedenlerin reddedilmesi; Skinner'in çalışmalarında "açıklayıcı kurgular" olarak nitelendirdiği bir kısım varsayımsal açıklamaları ispat edilememelerinden dolayı bilimsellikten uzak olarak nitelendirmiştir. Bu tür davranış nedeni varsayımları hiçbir zaman ölçülme imkanı bulunamamasından dolayı ve manipulasyona açık olmasından dolayı kabul görmemekte ve davranışın açıklanmasında yetersiz kalmaktadır.

2.4. Davranış Değiştirmenin Tarihsel Gelişimi

Davranış değiştirme üzerine tarih boyunca birçok araştırma yapılmış olup bu alanda gerçekleştirilen bir kısım önemli çalışma, yayın ve organizasyondan şu şekilde bahsedilebilir (Miltenberger, 2004, s: 8);

- Ivan P. Pavlov (1849-1936); Pavlov klasik şartlandırma üzerine muhtelif çalışmalar gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirmiş olduğu önemli tespit doğal uyarıcıya karşı refleks davranışın şartlandırılmasıdır. Önemli çalışmasında ses eşliğinde denek köpeğe yiyecek vermiş ve takip eden süreçte ses kaynağının tek başına ortaya çıkmasında köpeğin şartlanmış biçimde yemek beklemeye başladığını gözlemlemiştir. Pavlov bu durumu şartlandırılmış refleks olarak tanımlamıştır.
- Edward L. Thorndike (1874-1949); Konuya Thorndike'in en önemli katkısı etki kanunudur. evre üzerinde arzulanan davranışın ortaya çıkmasına neden olan etkinin ilerleyen zamanda tekrarlayacağını savunmuştur. Thorndike ünlü deneyinde kafesin içerisine bir kedi koymuş ve kafesin dışına ise kedinin göreceği ve ulaşmak isteyeceği yiyeceği yerleştirmiştir. Kedinin kafesin kapısını açabilmesi için ayaklarıyla bir kol kaldırması gerekmektedir. Thorndike kedinin zamanla kafesin dışına çıkarak yiyeceğe ulaşabilmek için kolu kaldırmayı öğrendiğini ortaya koymuştur. Kedi her defasında kafesin içerisine yerleştirildiğinde kapağın kolunu daha hızlı kaldırmaya başlamış, çünkü kolu kaldırma davranışı kediye arzu ettiği şeye yani yiyeceğe ulaşma imkanını vermiştir.
- John B. Watson (1878-1958); Watson 1913 yılında yayınladığı "Psychology as the Behaviorist Views It" başlıklı makalede incelenen davranışın psikolojinin temel konusunu oluşturduğunu ve tüm davranışların çevresel olayların etkisinde şekillendiğini iddia etmiştir. Watson aynı zamanda psikolojide uyarıcıya karşılık verilmesini çevresel olayların etkisinde tanımlamıştır. Aynı zamanda Watson Behaviorism-davranışsalcılık akımını ortaya koymuştur.

- B.F.Skinner (1904-1990); Skinner, Watson tarafından ortaya çıkartılan davranışsalcılık akımını genişletmiştir. Gelecekte davranış kontrolunun sonucu olarak ortaya ıkacacak olan davranışın sebepleri ile ilgili olarak şartlandırılmış tepki ve edimsel şartlandırma arasındaki belirgin farklılıkları ortaya koymuştur. Skinner'ın araştırmaları edimsel davranışı ayrıntılı biçimde tanımlamıştır. Skinner yapmış olduğu sayısız labaratuvar çalışmaları neticesinde davranış değiştirme ve davranış nedenleri üzerine birçok kitap ve makale yayınlamıştır.

Davranış değiştirme alanında konunun gelişimi ve yeniliklerin takibi maksadıyla birçok kitap ve dergi yayınlanmaktadır. Bunlara ek olarak davranış analizi ve davranış değiştirme ile ilgili olarak profesyonel organizasyonlar tarafından profesyonel çalışmalar yürütölmüş, yapılan çalışmalar konu ile ilgili davranış değiştirme alanında yayınlanan dergilerde bilimsel çalışmalar olarak sunulmaktadır. Bu kitap ve dergilerden bazıları aşağıda belirtilmektedir.

1930; Davranış prensipleri üzerine Skinner ilk çalışmaları yapmaya başlamıştır.

1938; Organizmaların davranışı adlı dergi Skinner tarafından çıkartılmaya başlanmıştır.

1948; Skinner Walden Two adlı dergiyi çıkartmaya başlamıştır.

1950; Keller ve Schoenfeld, Principles of Psychology adlı dergiyi çıkarmışlardır.

1953; Science and Behavior adlı dergi Skinner tarafından çıkartılmıştır.

1957; Skinner tarafından Verbal Behavior, Ferster ve Skinner tarafından Schedules of Reinforcement adlı dergi çıkartılmaya başlanmıştır.

1958; Skinner'in davranış prensipleri üzerine yapmış olduğu temel araştırmalarını kapsayan "Society for the Experimental Analysis of Behavior" ve "Journal of the Experimental Analysis of Behavior" adlı dergiler yayın hayatına başladı.

1961; Holland ve Skinner tarafından "The Analysis of Behavior" adlı dergi çıkartıldı.

1963; Behavior Research and Therapy adlı dergi çıkartıldı.

1966; Association for Advancement of Behavior Therapy adlı dergi çıkartıldı.

1968; Skinner'in öğrenme teknolojileri ile ilgili çalışmaları ile Ayllon ve Azrin'in gösterge ekonomi adlı çalışmalarını içeren "Journal of Applied Behavior Analysis" adlı dergi çıkartıldı.

1969; Skinner'in "Contingencies of Reinforcement: A Theoretical Analysis" adlı makalesi yayınlandı.

1970; "Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry" ve "Behavior Therapy" adlı dergiler yayınlandı.

1971; Skinner'in katkılarıyla "Beyond Freedom and Dignity" adlı dergi yayınlandı.

1974; Skinner'in "About Behaviorism" adlı çalışması yayınlandı.

1975; Progress in Behavior Modification adlı dergi yayınlandı.

1977; “Journal of Organizational Behavior Management” ve “Behavior Modification” dergileri yayın hayatına başladı.

1978; “The Behavior Analyst” ve “Association for Behavior Analysis” adlı organizasyonlar faaliyetlerine başladı.

1980-2000 ler; Davranış değiştirme üzerine araştırma ve çalışmalara devam edilmiş olup, bu dönemde genel olarak fonksiyonel analizlere vurgular yapılmıştır. Davranış analizi üzerine ulusal sertifikasyon programları hayata geçirilmiştir.

2.5. Davranış Değiştirme Terminolojisi

Davranışsal değişimlerin arkasında yatan teorilerin anlaşılabilmesi için bir kısım terminolojinin ve temel öğrenme teorisinin bilinmesinde fayda vardır (Sherman, 1999, s: 22-30).

Davranış; kişinin örtülü veya açık herhangi bir aktivitesini ifade etmektedir. Psikolojinin tüm dalları davranışın bir boyutuna odaklanmıştır ve onu incelemektedir. Bu doğrultuda psikolojiden davranış bilimi olarak bahsedilebilir.

Uyarıcı; kişinin davranışını etkileyen, kişinin iinden gelen veya dışarıdan desteklenen cisim, durum ve olayların tümünü ifade etmektedir. Bir uyarıcı basit anlamda telefonun zili olabileceği gibi daha karmaşık anlamda satranç oyununda satranç tahtası olabilir. Bu anlayışa göre karmaşık bir uyarıcı birçok küçük uyarının birleşmesinden meydana gelebilir ve bu uyarıcı topluluğu kişinin davranışı ile fonksiyonel bağ oluşturarak davranışı etkileyebilir.

Karşılık verme; kas veya diğer tepkisel hareketle birlikte bir şey söyleme veya bir şey yapma davranışı. Karşılık verme göz kırpma kadar basit olabileceği gibi telefona doğru yürüme, onu kaldırma ve konuşma gibi bir dizi hareketten de oluşabilir. Bir anlamda karmaşık karşılık verme bir çok küçük tepki hareketinin birleşmesinden oluşmakta olup, davranışın fonksiyonel olarak oluşturulmasında rol oynamaktadır.

Motivasyon; davranışı belirli amaçlara yönelik olarak harekete geçiren dürtü, arzu ve ilgilerin tamamını kapsamaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere davranışlar içsel ve dışsal uyarıcılar tarafından kontrol edilmektedir. Motivasyon davranışı yönlendiren içsel uyarıcıların bir kısmını ihtiva etmektedir.

Pekiştirme; tepkinin herhangi bir istenilen sonucu olarak, temel psikolojik istekleri karşılayan tüm birincil pekiştiricileri ve temel ihtiyaçlarla birleşik olarak zamanla değerlendirilen ikincil pekiştiricileri ihtiva etmektedir. Pekiştirme veya ödül bir bardak su veya gülümseme kadar basit olabileceği gibi belirli bir organizasyonda seçim sonucu işbaşına gelmek kadar karmaşık da olabilir. Yemek ve uyumak birincil pekiştiricilere en güzel örnekler olup, para ve övgü ikincil pekiştiricilere verilebilecek örneklerdir.

Öğrenme; tecrübe, deneyim ve alıştırmaların sonucu olarak davranışta meydana gelen değişikliklerdir. Davranış değiştirme programlarında amaç davranışsal probleme sahip bireyin istenilen, arzu edilen davranışa sahip olmasına yardımcı olmak ve aynı zamanda istenmeyen davranıştan kaçınmasını sağlamaktır.

Şartlandırma; uyarıcı ve tepki arasında kurulan ilişkiden kaynaklanan öğrenme süreci. Öğrenme teorisi temel olarak çeşitli tepkilerin şartlandırılması veya tepkilerin belirli uyarıcılara iliştilmesi ile ilgilenmektedir.

Edimsel Şartlandırma; belirli bir kısım uyarıcıların etkisinde oluşan bir kısım tepkilerin oluşmasıyla meydana gelen öğrenme formudur. Birçok davranış insan davranış biçimi edimsel şartlandırmanın fonksiyonel sonucu olarak oluşmakta ve şekillenmektedir.

Klasik (tepkisel) şartlandırma; doğal şartlandırılmış uyarıcılara tepkisel olarak ortaya çıkan, istem dışı veya refleksif davranışların, tekrarlayan şartlandırılmamış uyarıcılar vasıtasıyla tekrarı neticesinde meydana gelen bir öğrenme biçimidir.

Sönme; öğrenilmiş herhangi bir edimsel tepkinin meydana gelmesinde tekrarlayan biçimde pekiştirilmemesi neticesinde elenmesidir.

Pekiştirme Olasılıkları; belirli durumlarda belirli tepkiler için pekiştiriciler verilmesinin özel şartlarıdır. Pekiştirme olasılığı edimsel tepkiler ile onların pekiştirme sonuçları arasındaki muhtemel ilişkiyi belirtmektedir.

Pekiştirme programı; herhangi bir tepkinin pekiştirileceği veya pekiştirilmeyeceği durumların belirlendiği programdır. Herhangi bir pekiştirme programı tepki süresi temeline veya tepki sayısı temeline dayalı olabileceği gibi sabit veya değişken de olabilir. Değişik programların davranış üzerinde değişik etkileri söz konusudur.

Genelleme; yeni, güncel bir durum karşısında daha önceden gerçekleşen bir durum sonucunda öğrenilmiş olan bir tepkinin verilmesi eğiliminin sergilenmesidir. Durumunun benzerliğinin derecesi ile genelleme eğilimi doğru orantılı olarak hareket etmektedir.

Ayırma; İki veya daha fazla birbirinden farklı ancak benzer uyarıcıların varlığının söz konusu olduğu ortamlarda, ortaya çıkacak olan sonuçların farklılaşmasından dolayı farklı tepkilerin verilmesinin öğrenilmesidir.

Cezalandırma; belirli bir davranışın ortadan kaldırılması amacıyla hoşlanılmayan ve istenmeyen bir uyarıcının sergilenmeye başlanılmasını ifade etmektedir.

Kaçış; istenmeyen uyarının ortadan kaldırılması maksadıyla sergilenen tepkisel performanstır. Kişi tecrübeyle öğrenmiş olduğu istenilmeyen uyarıcının veya onunla ilişkili olan bir durumun varlığını keşfettiğinde mevcut ortamdan uzaklaşmaya çalışacaktır.

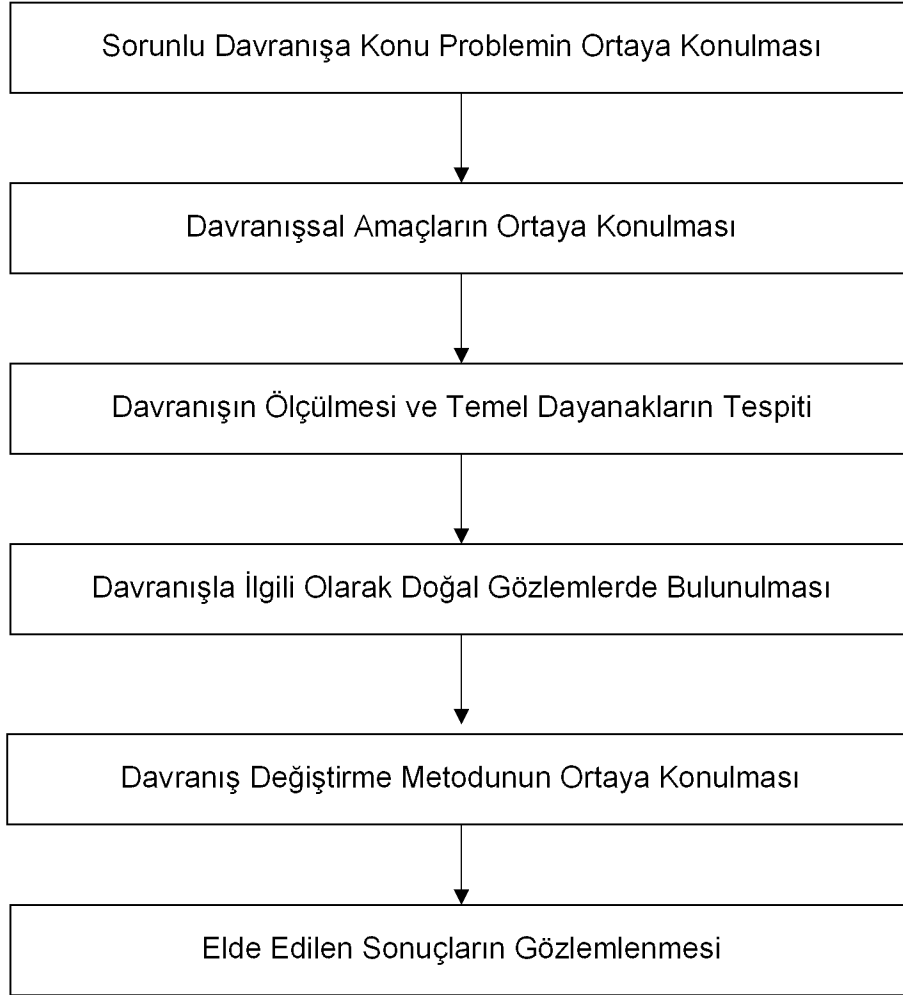
Sakinme; İstenmeyen uyarıdan korunmak maksadıyla sergilenen tepkisel performanstır. Kişi eğer istenmeyen bir durumun ortaya çıkacağından endişe duymaya başlarsa o durumdan korunma eğilimi sergilemeye başlayacaktır.

2.6. Davranış Değişirme Sistemik Modeli

Sherman'ın yapmış olduğu çalışmada davranış değiştirme süreci ile ilgili olarak altı aşamalı bir sistemik plan ortaya konulmuştur (Şekil 2.1). Bu planın aşamaları aşağıda belirtilmektedir (Sherman, 1973, s: 36-37).

Aşağıda ifade edilen sistematik aşamalarının birbiri ile ardışık olarak uygulanması davranış değiştirme sürecinde önemlidir. Bahsedilen aşamaların kısaca detaylandırılmasında çalışmanın etkili yürütülebilmesi açısından fayda vardır.

Sorunlu Davranışa Konu Problemin Ortaya Konulması; ilk aşama genel perspektiften bakarak problemin eksiksiz biçimde ifade edilmesi, ve problemin ilgi alanının tanımlanmasını ihtiva etmektedir.

Şekil 2.1. Davranış Değişirme Sistemati Modeli

Davranışsal Amaçların Ortaya Konulması; sonraki aşama hedeflenen davranış biçiminin ayrıntılı olarak ortaya konulması ve her bir problemlilik, değiştirilmek istenen davranışın hedeflerinin belirlenmesini içermektedir. Davranışsal amaçlar, davranışın tam, doğru ve eksiksiz tanımına dikkat çekmeli, hangi şartlar altında konu davranışların ortaya çıktığını ve hangi şartlarda ortaya çıkmayacağını ifade etmeli ve davranışın kabul edilmiş performansını içermelidir.

Davranışın Ölçülmesi ve Temel Dayanakların Tespiti; davranışın başlangıç aşamasından itibaren tanımlanabilmesi ve en iyi çözüm yönteminin nasıl uygulanabileceğinin belirlenebilmesi amacıyla bir şekilde mevcut

davranışın unsurları ve kaynağı ile birlikte ölçülmesi veya kaydedilmesi gereklidir. Bu hedef davranışların ölçülmesiyle herhangi bir davranışın değişim sürecinden önce etki ve özelliklerinin belirlenmesi mümkün olacaktır.

Davranışla İlgili Olarak Doğal Gözlemlerde Bulunulması; konu davranışın pekiştiriciler vasıtasıyla değiştirilme planlamasından önce mevcut koşulların belirlenmesinde, davranışı etkileyen şartların neler olduğunun bilinmesinde fayda vardır. Hedef davranışın kontrol edilmesinde etkin ve sorumlu olan olayların neler olduğu, nasıl şekillendiği hakkında bilgiler elde edilmesi gereklidir. Yapılacak analiz yardımıyla davranışın şekil değiştirmesinde etkili olabilecek olaylar ve ödüller hakkında ipucu sağlanılmasına olanak tanınacaktır.

Davranış Değiştirme Metodunun Ortaya Konulması ve Formulasyonu; sonraki aşama değiştirilmek istenen davranışın yeni davranış biçimine çevrilmesinde etkili olabilecek güçlendirici ve pekiştirici etkenlerden değişim süreci içerisinde nasıl faydalanacağına karar vermek olacaktır. Yapılacak tüm düzenleme ve uygulamalar tekrarlanması istenen davranışın ortaya çıkarılma sıklığını arttırıcı unsurları teşvik edici, diğer taraftan tekrarlanması istenmeyen ve ortaya çıkma sıklığının azaltılması istenen davranışın teşvik edilmemesi ve hatta cezalandırılması süreçlerini ihtiva etmelidir. Bu aşamada pekiştiricilerin hangi şartlarda sürece ilave edilmesi, sıklığı ve yönetim biçiminin belirlenmesi gereklidir. Yönetimsel manada istenmeyen davranışların tekrarlanmaması maksadıyla ortaya konulacak olan kural, kaide ve yaptırımlar ile tekrarlanması istenen davranışları teşvik edici ödül ve benzeri düzenlemeler bu aşamada belirlenir.

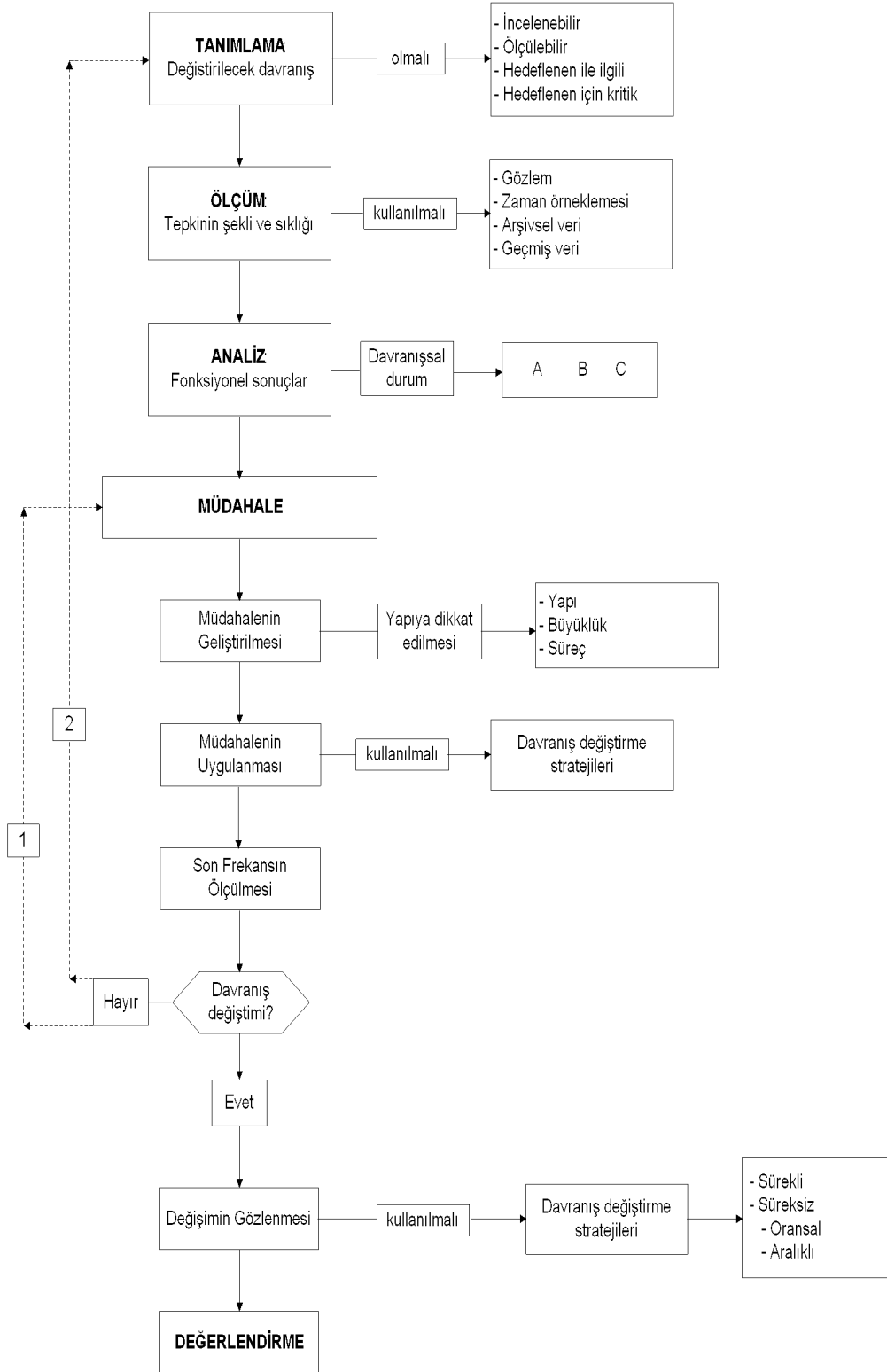
Elde Edilen Sonuçların Gözlemlenmesi; davranış değiştirme sürecinin ve değişim yöntemlerinin uygulanmaya başlanmasıyla etkilerinin tespit edilmesi gereklidir. Periyodik olarak yapılacak ölçüm ve gözlemler vasıtasıyla her bir davranış değiştiricinin sonucunun kıyaslanmasıyla davranışın istenilen yönde, istenilen biçim ve şiddette gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi gereklidir. Eğer sürecin istenilen yönde gelişmediği ve istenilen

davranışın belirmesinde veya ortaya çıkmasında etkili olmadığı gözlemlenirse, davranış değiştirme stratejisinin modifiye edilmesi ve yeni yöntemlerinin araştırılması gereklidir. Sürecin plan çerçevesinde devam ettirilmesi sonucunda istenilen davranış biçimlerinin ortaya çıktığı ve istenmeyen davranışın kaybolduğu gözlemlenirse, davranış değiştirme stratejisi ve değişim süreci başarılı olmuş demektir.

2.7. Davranış Değiştirme Süreci Uygulama Akış Modeli

Yukarıda ifade edilen davranış değiştirme sistematik modeli ışığında, değişim sürecine etkinlik kazandırılabilmesi maksadıyla aşağıda akış diyagramları ile özetlenen değişim süreci araştırmanın biçimlendirilmesinde yol gösterici olmuştur (Şekil 2.2). Literatürde daha ziyade organizasyon çalışanı davranışı üzerine yapılan çalışmalarda kullanılan model, araştırma içerisinde genel davranış değiştirme sürecine konu edilmiştir.

Örgütsel davranış modeli, yüksek etkili davranışın tanımlanması ve rastsallığının yönetilmesi amacına yönelik adım adım problem çözme maksatlı analitik ve harekete odaklı yaklaşımı hedeflemektedir (Luthans et al., 1998, s: 467-468).

Şekil 2.2. Davranış Değiştirme Akış Modeli

Değiştirmek istenen belirli bir davranış ile ilgili olarak istenilen davranış biçiminin yerleştirmesine kadarki süreç genel olarak aşağıda belirtilen aşamalardan oluşmaktadır.

- Davranışın ve davranış değişiminin ölçülmesi,
- Davranışın temel prensipleri,
- İstenilen davranışın kurgulanmasında yararlanılacak prosedürlerin tayini,
- İstenmeyen davranışların azaltılması, tekrarlaması istenilen davranışın artırılması için prosedürlerin belirlenmesi,
- Diğer davranış değiştirme prosedürlerinin belirlenmesi.

2.7.1. Davranışın İncelenmesi ve Kayıt Altına Alınması;

Davranış değiştirmenin temel unsurlarından bir tanesi değiştirilmek istenen hedef davranışın ölçülmesidir. Davranış değiştirmede hedef davranış veya davranışların ölçülmesi davranışsal değerlendirme olarak adlandırılmaktadır ki bu süreç sayısız nedenden dolayı son derece önemlidir.

- Değişim sürecinden önce davranışın ölçülmesi müdahalenin gerekli olup olmamasına karar vermede önemlidir.

- Davranışsal değerlendirme bize en iyi müdahale yönteminin belirlenebilmesi maksadıyla yararlı bilgiler sağlar.

- Hedeflenen davranışı değişim sürecinden önce ve sonra ölçmek davranış değişiminin müdahale uygulamasından sonra gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesinde yardımcı olur.

İki tip davranışsal değerlendirme söz konusudur. Bunlar doğrudan ve dolaylı davranışsal değerlendirmelerdir. Dolaylı değerlendirme değiştirilmek istenen hedef davranışı sergileyen kişilerden veya davranıştan etkilenen, davranışa maruz kalan kişilerden mülakat, anket ve diğer bir kısım benzer değerlendirme ölçekleri ile bilgi toplamayı ihtiva eder.

Doğrudan değerlendirmede değerlendirmeyi yapan kişi hedef davranışı oluştuğu anda, oluştuğu şekliyle inceler ve kayıt altına alır. Doğrudan değerlendirme çoğu zaman dolaylı davranışsal değerlendirmeye nazaran daha gerçekçidir. Bunun nedeni inceleyicinin davranışın oluştuğu ana odaklanması ve onu kayıt altına alabilmesi için gerekli eğitimleri almış olmasıdır. Dolaylı değerlendirme genellikle insanların hafızalarına ve onların canlandırmalarına dayalıdır. Ortaya çıkan bilginin rastsallığına dayalı olarak ölçümü hedeflenen davranışın göstergelerinin elde edilmesine yönelik bir eğitim söz konusu değildir.

Sonuçta dolaylı değerlendirme hedeflenen davranışla ilgili olarak kısmi bilgileri ihtiva etmektedir. Sayıca fazla bireyin veya grupların sergilediği davranışların değerlendirmesinde ölçümsel güçlüklerin bertaraf edilmesine yönelik olarak genellikle dolaylı davranışsal değerlendirme tekniklerinden ve sıklıkla anket yönteminden yararlanılır.

2.8. Davranış Değiştirme Temel Prensipleri

İstenmeyen davranışların tespiti ve tanımlanması, ölçülmesi ve analizinden sonraki aşamada uygun prensiplerin oluşturulması, uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi yer almaktadır. Literatürde davranış değişimi öğrenme temelinde incelenmiş olup, davranış değiştirme prensiplerini, istenilen davranışın kazandırılmasının yöntemleri veya öğrenme ilkeleri olarak da nitelendirmek mümkündür. İstenilen davranışın artırılması, yeni davranış edindirme ve bunları alışkanlık haline getirme amacıyla istenmeyen davranışların azaltılmasında kullanılan ve söz konusu

davranışların tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik olarak literatürde yer alan başlıca prensipler ve yöntemler aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

2.8.1. Pekiştirme

Herhangi belirli bir davranışın vuku bulma sıklığının artmasına yahut azalmasına neden olan durum olarak tanımlanmaktadır (Ceylan, 1998, s: 69).

Öğrenme uzmanlarının çoğu pekiştirmenin en önemli öğrenme ilkesi olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır. Pekiştirmeyi ilk olarak kurumsal düzeyde ele alan ve bugün hala geçerliliğini koruyan kuram Thorndike'in etki yasasıdır. Bu yasaya göre aynı duruma gösterilen çeşitli tepkilerden pekiştirilenlerin tekrarı, cezalandırılanların ise tekrar edilmemesi söz konusudur. Bilişsel yaklaşımı benimseyen bilimciler de bu yasanın geçerliliğini kabul etmektedirler. Birçok son derece kontrollü öğrenme deneylerinde bu sonuç elde edilmiştir. Günlük deneyimlerimizde de aynı durum gözlemlenebilir. İstenen veya pekiştirici sonuçlar bir tepkinin gücünü ve gelecekte tekrarı olasılığını arttırır. Bir kuram olarak etki yasası, öğrenme olması için pekiştirmenin her zaman gerekli olduğunu savunur. Ancak buna karşı, "gizli öğrenme" yi öne sürebiliriz. Gizli öğrenmede doğrudan pekiştirme yoktur. Pekiştirme genel çevreye ait insanın dışında oluşan olaylarla olur. Bu olaylar belli bir tepkiyi izlediklerinde etkili olurlar. Bir bireyin ödüllendirici veya arzulanır bulduğu herşey pekiştirici olabilir, dolayısı ile neyin pekiştirici olduğu veya istenilen davranışı yaratmada etkili olduğu bir insandan diğerine göre değişebilir (Baysal, Tekarslan, 2004, s: 86-87; Herbert, 1996, s: 7).

2.8.1.1. Pekiştiricilerin Özellikleri

Canlıların davranışları öğrenmelerinde etkili olan pekiştiricilerin bazı özellikleri vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Pekiştirici olarak sözü edilen sonuçlar aslında nesnel değil eylemseldir. Hayvan deneylerinde belli hareketi yapan denek bunun sonucunda yiyecek

alır. Pekiştirici olan yiyecek değil o yiyeceği yeme eylemidir. Bir sonucun pekiştirici olmasında görecelilik etkeni gözden kaçmamalıdır. Bireyin yaptığı eylemler birbiri ardına geldiğinde birinin sonucu diğerinin tekrarlanmasını etkiliyorsa bu eylemler hiyerarşik pekiştirici yapısı oluştururlar. Bu hiyerarşinin tepesindeki pekiştiriciler bireylerin en çok yapmak istedikleri eylemlerdir. Premack (1959) bu hiyerarşide bir üst düzeydeki eylemin bir alt düzeydeki eylem için pekiştirici rolü oynayabildiğine dikkat çekmiştir.

İnsan beyninin belirli bölgelerinin elektrikle uyarılması da deneklerde belli davranışları tekrarlama etkisi yapmaktadır. Sara hastalığı olan veya ölümcül kansere yakalanmış kişiler beyinlerinin uyarılması sonucunda ağrı ve endişe hissinden kurtulma, kendini mutlu hissetme gibi sonuçlar bildirmişlerdir. Her ne kadar bu alandaki deneyler çok sınırlı ve genellemelere izin vermeyecek düzeyde ise de davranışların şekillenmesinde fizyolojik etkenlerin de rolü olduğu dikkate alınması gereken bir özelliktir.

2.8.1.2 Pekiştiricilerin Türleri

Öğrenmede etkili olan pekiştiriciler çeşitli şekillerde sınıflandırılabilirler. Pekiştiriciler olumlu-olumsuz, dışsal-içsel ve birincil-ikincil pekiştiriciler olmak üzere üçe ayrılır.

Olumlu-olumsuz pekiştiriciler, Davranışı tamamen değişik biçimde etkilerler. Olumlu pekiştirici istenen bir sonuç sunarak davranışı pekiştirir, güçlendirir veya tekrarlama olasılığını artırır. Belli bir biçimde davranmakla istenen bir sonuç elde ediliyorsa, bu sonuç olumlu pekiştiricidir ve o davranışı güçlendirir. Eğer belli bir şekilde davranmakla hoşta gitmeyen olumsuz bir sonuç elde ediliyorsa, o zaman o sonuçtan kaçınmak için o davranış yapılmaz veya başka şekilde davranılır. Bu durum olumsuz pekiştirmedir. Bir işçiyi gözetimcisi boş otururken görürse onu azarlar veya rapor edebilir. Bundan kaçınmak için işçi, gözetimcinin geldiğini görünce çalışmaya başlar. Bu durumda işçi olumsuz pekiştirilmiştir, olumsuz sonuçtan kaçma tepkisi güçlenir. Çalışmak gibi başka bir alternatifi seçer. Ceza ve olumsuz

pekiştirme genelde aynı şey gibi görünür. Eğer ceza olumsuz pekiştirme etkisi yaparsa o zaman bu düşünce doğrudur. Diğer bir anlatımla bireyi istenen bir davranış seçerek ödüllendirilmeyen davranışı bırakmaya yöneltirse, o zaman olumsuz pekiştirme ile aynıdır. Ancak bu gelişme olmazsa, bireyin istenmeyen davranışı geçici olarak bastırılır ve cezalandırma ortadan kalktığında tekrar görülürse ceza olumsuz pekiştirici görevini yapmamış olur.

Kaçış ve Sakınma davranışları; Negatif pekiştirmeyi tanımlarken kaçış ve sakınma davranışları arasındaki farklılıkların ortaya konulması gereklidir. Kaçış davranışında davranışın olduğu zaman mevcut olan uyarıcıdan kaçış davranışı söz konusudur yani kaçış davranışında hali hazırda bir uyarıcı mevcuttur. Bir başka deyişle kişi hoşlanmadığı uyarıcıdan kaçınmak için yeni bir davranış biçimi geliştirir ve bu davranış biçimi güçlenir. Sakınma davranışında davranışın oluşumu hoşlanılmayan uyarıcının sergilenmesini engelleyici biçimdedir. Bir başka deyişle kişi geliştirdiği davranış biçimiyle hoşlanmadığı uyarıcıdan sakınır ve geliştirdiği bu davranış biçimi güçlenir. Sakınma durumunda, hoşlanılmayan bir uyarıcının uyarısı olduğunda kişi sakınma davranışını sergilemeye başlar. Tüm kaçış ve sakınma davranışları olumsuz pekiştirme kapsamında ele alınır (Miltenberger, 2004, s: 77).

İçsel ve dışsal pekiştiriciler; bir kimsenin ödül için çalışmaması, o şeyden hoşlandığı için veya o iş öyle gerektirdiği için çalışması, o kişi için daha tatmin edicidir. Buna içsel pekiştirici denmektedir. İnsanlar bir çok bilinen dışsal ödül olmadan piyano çalmak, beceri edinmek gibi işler yaparlar bunlar içsel pekiştiricilerdir ve bu gibi davranışlar kendi kendini ödüllendirici davranışlardır (Ceylan, 1998, s: 70).

İşinden tatmin olan bir insanın işini büyük bir hevesle etkin biçimde yapması içsel pekiştiricilerin en büyük örneklerinden birisidir.

Dışsal pekiştirici ise bilinen dışsal ödülü kazanmak için çalışmaktır. Bir kimse için içsel olan bir davranış bir başkası için dışsal veya tam tersi olabilir. Bu yüzden ikisi arasındaki ayırmadan ziyade insan davranışı ve kişiye bağlı öğrenme üzerindeki etkileri itibariyle önemini bilerek herhangi bir şeyi öğretmek için içsel ve dışsal pekiştiricilerden yararlanılabilir.

Birincil ve İkincil pekiştiriciler; Birincil pekiştiriciler doğuştan, insanların doğrudan tatmin etmeyi öğrendikleri birincil, güdülenmiş dürtüleridir. Diğer bir deyişle birincil pekiştiriciler öğrenilmiş olmayan pekiştiricilerdir. Yiyecek birincil bir pekiştiricidir, şok da birincil pekiştiricidir. Ancak yiyecek olumlu, şok ise olumsuz pekiştiricidir. İkincil pekiştiriciler ise öğrenilmiş pekiştiricilerdir. Daha karmaşık insan davranışları ile ilgilidir. İlgı ve şefkat önemli ikincil pekiştiricilerdir. İkincil pekiştiriciler herhangi bir davranış sonucu elde edilirse ve aynı zamanda davranış güçlenir ve tekrar edilirse olumlu pekiştirici olurlar (Baysal, Tekarslan, 2004, s: 89).

2.8.1.3. Pekiştirme Uygulama Programları

Davranışlar muhtelif düzenlemelerle pekiştirilmektedir. Bu pekiştirme düzenlemelerine pekiştirme programları denilmektedir. Pekiştirme programları genelde sabit pekiştirme programları ve değişken pekiştirme programları olarak ikiye ayrılır (Baysal ve Tekarslan, 2004, s: 90).

Sabit programlar; bu tür programlarda pekiştirici önceden tespit edilmiş sabit bir oran veya aralıktan sonra verilir. Sabit oranlı pekiştirme programlarında pekiştirici önceden tespit edilmiş bir oran dahilinde verilir. Tespit edilen oran 1:1 ise pekiştirici her davranıştan sonra verilir, oran 1:4 ise pekiştirici her dört davranıştan sonra verilir. Sabit aralıklı pekiştirme programında ise pekiştirici tespit edilen aralıklar ile verilir. Saat başı, haftalık ve aylık ücret bu programa göre belirlenir. Bu programda davranış veya performans pekiştiriciyi izleyen sürede düşer, sonra tekrar pekiştiricinin verilme zamanı yaklaştıkça yükselir.

Değişken programlar, bu programlarda pekiştirici düzensiz rastgele verilir. Günlük yaşamda yapılan davranışlar her seferinde pekiştirilemez. Özellikle sosyal yaşamda karşılaşılan sosyal pekiştiricilerin hemen hepsi bir arada gösterilir. Değişken oran programında pekiştirici her defa tesadüfi olarak değiştirilen sayıda davranıştan sonra verilir. Değişken programlarda tepki düzenlidir. Hemen hemen tüm sosyal ödüller değişken düzene dayalıdır. Değişken programla öğrenilen davranışlar sönmeye dirençlidir.

2.8.1.4. Kontrol Etkeni

Pekiştiricileri esas alan davranışçı kuramlarda pekiştiricinin görevini yapması, davranış-pekiştirici ilişkisi denek için kesin kurulabildiği zaman geçerlidir. Denek sonucun kendi davranışına bağlı olduğunu kesin olarak gördüğü zaman sonucu kontrol edebileceğinden emindir. Deneğin elindeki bu kontrol gücü öğrenmeyi kolaylaştırır ve davranışı güçlendirir. Aksi durumda, birey, sonucu davranışı ile etkileme gücüne sahip olmadığını düşündüğü zaman davranış denemelerinden vazgeçer. Bu konu ile ilgili deneylerde bireylerin bir durumda yaşadıkları sonucu kontrol edememe hissini diğer ortamlara da taşıyarak, kontrol imkanları olan durumlarda bile pasifleşmeye, özsaygıda azalmaya, depresyona ve başarısız performansa itildiği gözlemlenmiştir. Bireyler sorumluluk almak yoluyla katılımcı yaklaşım sergilediklerinde özgüvenleri ve kontrol etkileri yükselmektedir (Markman et al., 2005, s: 3). Bu durum öğrenilmiş çaresizlik olarak nitelendirilmektedir. Diğer yandan çok sayıda araştırma insanların kontrolde olduklarını algıladıklarında kendilerini daha iyi hissettiklerini, daha üstün performans gösterdiklerini ve buldukları işyerinde kalmayı tercih ettiklerini ortaya koymuştur (Parker, 1993, s: 955).

2.8.2. Sönme

Sönme tekniği belirli bir süreç boyunca pekiştirilen davranışa uygulanan pekiştirme stratejisi sona erdirilirse davranışın oluşumunun sona ermesi üzerine kurgulanmıştır. Sönme, davranışın temel prensiplerinden bir tanesi

olup, sönmenin oluşumu aşağıdaki unsurlara bağlıdır (Miltenberger, 2004, s: 95);

- Daha önceden pekiştirilmiş olan bir davranışın varlığı,
- Pekiştirme süreçlerinden uzun süre sonuç alınamaması,
- Davranışın vuku bulması ilerleyen dönemde sona erer.

Eğer bir davranış pekiştirilmeye devam ederse, davranışın devam etmesi muhtemeldir, eğer pekiştirme süreci devam etmez ise kişi söz konusu davranışa angaje olmayı bırakacaktır. Böyle bir durumda yani pekiştirmenin kaldırılmasıyla tekrarlaması duran davranışın sönmesi söz konusu olur ve bu davranış söndürülmüş demektir. Sönmenin karakteristik bir özelliği davranışın daha fazla pekiştirilmediği bir ortamda davranış frekansının, süresinin ve etkisinin bir müddet arttığı ve daha sonra sönme sürecine girdiği gözlemlenmiştir. Bu durum literatürde sönmenin patlaması olarak adlandırılmaktadır. Davranışın sönmesi sürecinde uzunca bir müddet tekrarlamayan veya gerçekleşmeyen davranışın ansızın sergilenmesi söz konusu olabilir, bu durum kendiliğinden tazelenme olarak adlandırılmakta olup Chance (1988) ve Zeiler (1971)'in yapmış olduğu araştırmalarda davranışın sönme öncesindeki durumlara yakın ortamlarda doğal olarak ortaya çıkma eğilimine girdiği tespit edilmiştir. Davranışın vuku bulma sıklığı, yoğunluğu ve etki süresi her ne kadar pekiştiricinin değişik varyanslarına göre değişiklik gösterebilir davranışın sönmesinde tek bir olgu söz konusudur, o da davranışın ortadan kaybolmasıdır. Sönme ile olarak sıklıkla karşılaşılan bir kavramsal hata söz konusudur, bu hata davranışın ihmal edilerek, görmezden gelinerek ortadan kalktığıdır. Temelde sönme bir davranışın pekiştiricisinin ortadan kaldırılması demektir. Davranışın ihmal edilmesi veya görmezden gelinmesi hiç bir zaman davranışın pekiştiricini ortadan kaldırmaz ve hiç bir zaman sönme etkisinin ortaya konulmasına neden olmaz (Miltenberger, 2004, s: 104).

Sönme bir kısım faktörlere bağlı ve ilişkilidir; davranışın önceden istikrarsız biçimde pekiştirilmiş olması, sönmeyi gerçekleştirmek maksadıyla harcanacak çaba, sönmeye esnasında davranıştan yoksun bırakılma seviyesi, pekiştirici şartlarındaki değişikliklerin kolaylıkla ayırt edilebilmesi ve tepkilerin alternatif modlarının uygunluğudur (Bandura, 1969, s: 355).

Yapılan bir kısım araştırmalar sönmeye sürecindeki bir davranışın izlenmesi esnasında daha önceden pekiştirilen davranışların sergilenme ihtimalinin olduğunu ortaya koymaktadır. Daha yakın zamanda pekiştirilen davranışın söndürülmesi sürecinde çok daha önceden pekiştirilmiş ancak sönmüş davranışların sergilenebildiği ortaya konulmuştur. Sonuç olarak söndürmenin daha önceden pekiştirilmiş olan davranışların dalgalar halinde geri gelmesinde rol oynadığı saptanmıştır (Cleland et al., 2000, s: 117-118).

Sönme sürecine etkisi olan iki unsurdan bahsedilebilir; bunlardan birincisi sönmeye önceki pekiştirme programı ve sönmeye sonraki pekiştiriciler. Pekiştirme programı sönen davranışta ani azalma veya kademeli azalma olmasında belirleyici rol oynamaktadır. Eğer bir davranış sürekli olarak pekiştirilirse pekiştiricinin ortadan kalkmasıyla davranışın sönmeye son derece hızlı biçimde gerçekleşir. Diğer taraftan eğer davranış kesintili olarak pekiştirilmiş olan bir davranış ise bu davranışın sönmeye pekiştirmenin ortadan kalkmasıyla kademeli olarak gerçekleşir. Sönmeye önceki kademeli pekiştirme konu davranış üzerinde sönmeye karşı direnç oluşturur. Sürekli pekiştirmede ise daha az dirençle karşılaşılır. Sönmeye karşı direnç oluşması nedeniyle sönmeye uygulanmasından önceki pekiştirme programı söz konusu davranışın üzerinde söndürme programının başarısı açısından son derece önemlidir. Diğer bir faktörde sönmeye sonra uygulanan pekiştiricilerdir. Eğer söndürme periyodunda pekiştiriciler de bir müddet uygulanmaya devam edilirse sönmeye programının yürütülmesi güçleşir ve davranışın söndürülmesi daha fazla zaman alır. Bunun nedeni bu esnada ortaya çıkan pekiştiricilerin davranışa daha dirençli hale getirmesidir. Davranışın kendisini yenilemesi esnasında ortaya çıkan bir pekiştirici

değiştirilmek istenen veya söndürülmek istenen davranışın eski şiddeti ile ortaya konmasına neden olacaktır.

2.8.3. Cezalandırma

Davranış değiştirme bilimi içerisinde cezalandırma özel anlamlar yüklenen teknik bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Davranış bilimciler tarafından cezalandırma herhangi bir davranışın ileride vuku bulma sıklığının azaltılması sonucunu ortaya çıkartacak süreç olarak nitelendirilmektedir. Bu açıklama bir çok insanın cezalandırma ile ilgili olarak oluşmuş olan düşünceleri ile bağdaşmamaktadır. Genel kullanımda cezalandırma sonucu istenmeyen veya tercih edilmeyen bir çok anlamı üzerinde barındırmaktadır. Cezalandırma bir çok insan tarafından uygun olmayan herhangi bir davranışın sergilenmesi veya bir suç işlemiş olma neticesinde karşılaşılan tepkisel durum olarak ifade edilmektedir. Bu anlayışta cezalandırma sadece davranışın durdurulması ile sona ermeyip, aynı zamanda sergilenen davranış neticesinde hakedilen karşılığın veya misillemenin suç işleyen kişiyi incitecek biçimde uygulanması olarak da algılanmaktadır. Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere kötülük eden kimseye hak ettiği davranışın sergilenmesi bağlamında cezalandırmanın ahlaki ve etik yan anlamları da söz konusudur. Otoriter anlamda cezalandırma uygun olmayan davranışın baskılanmasına yönelik davranışları içermektedir, ancak tüm bu bahsedilen ifadelere rağmen davranış değiştirme bilimi içerisinde cezalandırmanın teknik anlamı günlük hayattaki yerinden oldukça farklıdır (Miltenberger, 2004, s: 114).

Davranış değiştirme süreci içerisinde yer alan ve cezalandırmanın teknik anlamının farkında olmayan bir birey için yaygın görüş cezalandırmanın kötü ve tehlikeli olduğu yönündedir.

Ceza hem kişinin kendisine olan saygısını ve hem de çevresinin o kimseye vermiş oldukları değer ve saygıyı azaltıcı bir etki yapacaktır. Bu durumda bir ortamda cezalandırılan bir kimse kendisine, çevresinin kendisine saygısını yitirdiği gibi çalıştığı organizasyona, yaptığı işe olan sevgisi ile

üstlerine olan saygısı da azalacaktır. Bunun yanında cezanın verdiği korku, işgöreni yönetimin ve üstlerinin isteklerine geçici olarak uymaya zorlayacak ama hafızalardan hiç bir zaman silinmeyen bir kızgınlığın doğmasına da yol açacaktır. Kızgınlık bir kimsenin başarısının artmasına değil bilakis azalmasına neden olacaktır. Bazı cezalar işgörende kızgınlığın öfkeye dönüşmesine neden olmaktadır. Öfke ise sonucu hiçte iyi olmayan tutumlar doğurmakta ve büyük zararlara yol açmaktadır. Kısaca bir işyerinde veya başka bir ortamda verilen cezaların hafızalardan silinmeyen sonuçlar bırakarak disiplini sağlamaya yararlı olmadığını, organizasyon içi ilişkileri ve ortamda moral düzeyini bozucu etkiler yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır (Eren, 2001, s: 424).

Davranış değiştirmede cezalandırma iki türdür; bunlar pozitif cezalandırma ve negatif cezalandırma. Pozitif cezalandırmada istenmeyen bir uyarıcı veya koşul davranışın sonucu olarak ortama ilave edilir. Negatif cezalandırma ise davranışın oluşumu esnasında kişinin hali hazırda etkilenmekte olduğu uyarıcı veya koşuldan arındırılmasıyla etkinlik kazanır. Bu uyarıcı veya koşul, elde edilmesi halinde davranışın pekiştirilmesinde etkili olan, değer verilen veya hoşlanılan herhangi bir şey olabilir. Davranış değiştirme süreci içerisinde pekiştirme ile cezalandırma arasındaki ilişki aşağıdaki Tablo 2.1’de ifade edildiği gibidir (Sarafino, 1998, s: 183-184).

Tablo 2.1. Pekiştirme Koşulları

	Pozitif / Olumlu	Negatif / Olumsuz
Pekiştirme	Hoşlanılan uyarıcı veya koşulun ilave edilmesi	Hoşlanılmayan uyarıcı veya koşulun çıkartılması
Cezalandırma	Hoşlanılmayan uyarıcı veya koşulun ilave edilmesi	Hoşlanılan uyarıcı veya koşulun çıkartılması

Bir başka ifadeyle pozitif cezalandırmada davranışın oluşumunu takiben hoşlanılmayan uyarıcının ortaya çıkartılmasının sonucu olarak gelecekte

benzer veya aynı davranışın ortaya çıkartılması isteği azalmış olacak, negatif cezalandırmada ise davranışın oluşumunu takiben pekiştirici uyarıcının ortadan kaldırılmasının sonucu olarak gelecekte benzer veya aynı davranışın ortaya çıkartılması isteği azalacaktır.

Cezalandırmada bireyin tekrarlamaması istenilen bir davranışı yaptığı zaman o birey kasıtlı olarak rahatsız edici bir durumla karşılaştırılır, amaç davranışı azaltmak veya yok etmektir. Bu amaçla kullanım cezalandırma yoluyla bazı psikolojik duygusal reaksiyonların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İstenilen davranışın kazanılması, alışkanlık haline getirilmesinde cezalandırmanın herhangi bir etkisi yoktur. Cezalandırmanın etkin uygulaması için sıkı kontrol ve yakın nezaret gereklidir. Bu ise güvensizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cezalandırmanın sonuçları, geçici ve kısa iyileştirme yönünde olduğundan, kısa bir süre sonra iş ve düzen tekrar bozulmakta, bunun sonucu olarak da yeni cezalandırmaya veya bir başka stratejiye gerek duyulmaktadır. Haksız şekilde cezalandırmayı hisseden kişiler duygularını, hissettiklerini aşırı davranışlarla gösterebilirler. Diğer taraftan eğer kişi cezalandırmayı ödüllendirme gibi algırsa, böyle bir durumdan cezalandırma olarak bahsedilemez (Ceylan, 1998, s: 160-161).

Davranış değiştirmede cezalandırmanın başlıca etkileri (Luthans, 1976, s: 248);

- Bireyin sergilemesi istenen alternatif davranışın varlığında ve davranışın daha sonradan pekiştirilmeye açık olduğu durumlarda etkilidir.
- Eğer hedef davranış oluştuğunda pekiştirilmezse cezalandırma ortadan kalktığında eski davranışın geri gelmesi ve tekrarlaması muhtemel olacaktır. Gelişen bu durum bireyde kaygı ve endişe yaratacaktır.
- Cezalandırma değiştirilmek istenen davranış oluştuğu anda uygulanırsa, sonradan uygulanmasına nazaran daha fazla etkili olacaktır.

- Cezalandırma, istenmeyen davranış için ödül niteliği kazanabilme riski göz önünde bulundurularak son derece dikkatli uygulanması gereken bir stratejidir. Hedef davranış gerçekleşmeden pekiştiricinin ortadan kaldırılmasının cezalandırma olarak algılanabileceğine benzer biçimde cezalandırmanın hedef davranış gerçekleşmeden ortamdaki uzaklaştırılması pekiştirici görevi görecektir.

Wruck ve Jensen (1994) tarafından yapılan toplam kalite yönetim sistemi içerisinde cezalandırmanın önemini inceleyen bir araştırmada cezalandırma kavramına ekonomik ve örgütsel perspektiften yaklaşılmış, örgüt içerisinde verimliliğin yükseltmesi amacıyla belirli davranışların ceza ve ödül sistemleri ile şekillendirilmesi gerekliliği ortaya konulmuştur. Örgütsel performansın artırılmasında cezalandırmanın ödüllendirmeye nazaran daha geri planda kaldığı saptanmıştır (Wruck & Jensen, 1994, s: 247, 250).

Yukarıda bahsedilenlere ilave olarak cezalandırmanın arzulanmayan davranışın önlenmesinde veya azaltılmasında en hızlı yöntem olduğu kabul edilmektedir. Cezalandırma stratejisinin etkin olarak kullanılmasında; zamanlama, cezanın yoğunluğu, hiyerarşik konumlar, cezalandırma programı, anlaşılabilirlik ve algılanabilirlik, kişiye ek tepkilerin oluşup oluşmayacağı gibi unsurların etkisi büyüktür.

2.8.4. Uyarıcının Kontrolü; Ayırım / Genelleştirme

Pekiştirme, sönme ve cezalandırma gibi davranışın temel prensiplerinde davranışların ne şekilde arttığı ve oluşmaya devam ettiği veya azaldığı ve oluşumunun durduğunu açıklamaktadır. Edimsel davranışın sonuçlarıyla kontrol edilmesinden dolayı, davranış analistleri davranış takip eden olayları, davranışın oluşumunu anlayabilmek için, analiz etmeye başlamışlar ve davranışı değiştirmek için sonuçları manipüle etme yoluna gitmişlerdir. Edimsel davranışın öncesi anlaşıldığı zaman, davranışın pekiştirildiği durumlar ve davranışın pekiştirilmediği, cezalandırıldığı durumlar hakkında bilgi sahibi olma olanağına sahip olunmuş olur. Geçmişte

pekiştirilmiş olan bir davranış benzer durumlarda sergilenmeye devam edilmekte iken geçmişte pekiştirilmemiş veya cezalandırılmış olan davranış benzer durumların var olmasında ortaya çıkmaz (Miltenberger, 2004, s: 134).

Belirli bir önceki uyarıcının veya belirli uyarıcı sınıfından bir uyarıcının varlığında ortaya çıkma olasılığı yüksek olan bir davranış, uyarıcı kontrolünde bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Uyarıcının kontrol edilmesi, sadece bir kısım evvelki uyarıcıların varlığında davranışın pekiştirilmesi nedeniyle geliştirilmiştir. Bu nedenle gelecekte davranış sadece önceki uyarıcıların varlığında ortaya çıkmaya devam edecektir. Belirli bir davranış pekiştirildiğinde ortaya çıkan önceki uyarıcı, ayırıcı uyarıcı (S^D) olarak adlandırılır. Sadece ayırıcı uyarıcının varlığında davranışın pekiştirilmesi süreci uyarıcı ayırımı eğitimi olarak adlandırılır. Ayırıcı uyarıcı çalışması iki adımdan oluşmaktadır; birinci adımda ayırıcı uyarıcının varlığında davranış pekişir. İkinci adım, birinci adımda belirtilen ayırıcı uyarıcının dışındaki herhangi bir uyarıcının varlığında davranış pekişmeyecektir. Burada ayırıcı uyarıcı dışında kalan ikincil uyarıcı S-delta olarak adlandırılır. Ayırıcı çalışmasının sonucu olarak ileride herhangi bir davranışın S^D 'nin varlığında ortaya çıkması muhtemel olup, S-deltanın yokluğunda ortaya çıkma olasılığı nispeten daha azdır. Sonucu, uyarıcı ayırımı çalışması S^D olarak adlandırılan belirli bir önceki uyarıcının varlığında davranışın ortaya çıkmasına bağlı olacak biçimde, uyarıcı ayırımı çalışması üç dönemli olasılığı ihtiva etmektedir. Görüldüğü üzere üç dönemli olasılık önceki uyarıcı, davranış ve davranışın sonucu arasındaki ilişkiyi ihtiva etmektedir. Bu durum davranış bilminde davranışın ABC si olarak adlandırılmaktadır. Pekiştirmeyi ihtiva edecek biçimde üç dönemli olasılık;

$$S^D \rightarrow R \rightarrow S^R$$

Şeklinde ifade edilmektedir. Burada S^D = ayırıcı uyarıcı, R= tepki, karşılık, S^R = pekiştirici uyarıcı'ı belirtmektedir (Skinner, 2005, s:59).

Cezalandırmayı içerecek biçimde üç dönemli olasılık;

$$S^D \rightarrow R \rightarrow S^P$$

Şeklinde ifade edilmektedir. Bu durumda S^P = cezalandırıcı uyarın'ı belirtmektedir.

Bazı durumlarda, davranışın güçlendirildiği (pekiştirildiği) ve zayıflatıldığı (söndürüldüğü veya cezalandırıldığı) önceki koşullar oldukça belirleyicidir; diğerlerinde önceki koşullar daha yüzeysel ve çeşitlidir. Bir davranışın uyarın kontrolü yüzeysel olduğunda, önceki durumların varlığında davranışın oluşmasında, uyarının genelleştirilmesinden bahsedebiliriz. Genelleştirme, daha önceden gerçekleşen bir davranışın uyarınına benzer bir uyarının varlığında davranış oluşmasında söz konusu olmaktadır. Skinner'e göre genelleştirme, kontrolü gerçekleştiren bir uyarınla ortak özellikler bakımından bir uyarının paylaşımını ifade etmektedir (Miltner, 2004, s: 140-141; Skinner, 2005, s: 59).

Bir uyarına şartlandırılmış tepki oluştuğu zaman, diğer benzer uyarılara da aynı tepkiler gösterilecektir. Genelleştirme; yeni durumlar karşısında bilinen bir bilgiyi benzer bir alana uygulamaktır. Burada önemli olan ikinci uyarıcının birinciden gittikçe farklılaşmasıdır, daha önceden bilinmeyen yeni bir duruma önceden bilinen bilgilerin ve kabiliyetlerin uygulanmasıyla oluşturulmaktadır. Ayırım genelleştirmeyi tamamlayan bir süreçtir. Genelleştirme benzerliklere ayırım farklılıklara tepkidir. Kişi öğrendiği yeni şeyler arasında benzerlikleri genelleştirme yoluyla, farklılıklarında ayırım yoluyla öğrenir ve pekiştirir (Ceylan, 1998, s: 66-67).

2.8.5. Klasik Şartlandırma

Bazı tipteki uyarılar belirli bedensel tepkilerin neticesinde ortaya çıkarlar. Bir bebeğin dudağına yaklaştırılan emziği emmeye başlaması, bir kişinin gözüne hava üflendiğinde göz kırpması, yüksek ışığa maruz kaldığında göz bebeğinin küçülmesi gibi. Bunlar ve benzeri tepkiler şartlandırılmamış tepkiler

olarak adlandırılmaktadır. Bu tepkiler önceki uyarıların sayesinde şartlandırma veya öğrenme söz konusu olmaksızın verilen tepkilerdir. Şartlandırılmamış tepki her sağlıklı insanın şartlandırılmamış uyarının varlığında oluşturduğu tepkidir.

Şartlandırılmamış tepki, şartlandırılmamış uyarı karşısında vücudun sergilediği refleks hareketlerine işaret etmektedir. Her insanda benzer veya aynıdır. Klasik şartlandırma önceden nötrleşmiş bir uyarının şartlandırılmamış uyararla eşleştiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu eşleşmeyle nötr uyarın şartlandırılmış uyarın halini alır ve şartlandırılmamış uyarın benzeri olan şartlandırılmış uyarını oluşturur. Şartlandırılmış veya şartlandırılmamış uyarın savunmalı davranış olarak adlandırılır (Miltner, 2004, s: 154; Skinner, 2005, s: 60-65).

Klasik koşullama yolu ile belli tepki sağlanması, koşullu uyarıcı ile koşulsuz uyarıcının sürekli olarak aynı aralıklarla sunulmasına bağlıdır (Baysal ve Tekarslan, 2004, s: 73).

2.9. Davranış Değişirme Prosedürleri

2.9.1. Şekillendirme

Şekillendirme kişi tarafından hali hazırda sergilenmeyen hedef davranışın geliştirilmesinde kullanılır. Şekillendirme kişinin hedef davranışı sergileyene kadarki başarılı yaklaşımlarının farklı pekiştirmeleri olarak tanımlanmaktadır. Farklı veya diferansiyel pekiştiriciler pekiştirme ve sönmenin temel prensiplerini içermektedir. Diferansiyel pekiştirme belirli bir davranışın pekiştirildiği, diğer davranışların ise pekiştirilmediği bazı durumlarda ortaya çıkar. Sonuçta pekiştirilen davranış artar, pekiştirilmeyen davranış sönme eğilimine girer. Kalıplamaya başlamak için hedef davranışa yakın bir mevcut davranış tanımlanır. Bu davranış biçimi başlangıç davranışı veya ilk yaklaşım olarak adlandırılır. Bu davranış pekiştirilir ve sonuçta kişi

davranışı daha sık sergilemeye başlar. Daha sonra pekiştirmeye son verilir, davranışın bir kısmı sönme eğilimine girer, tipik biçimde yeni davranış oluşmaya başlar. Hedef davranışa daha yakın olan yeni davranışın pekiştirilmesine başlanır. Sonuçta kişi yeni davranışı daha sık, önceki davranışı daha az sergilemeye başlar. Bu farklı (diferansiyel) pekiştirmeler süreci (daha yakın davranışın pekiştirilmesi, önceki davranışın söndürülmesi) kişi hedef davranışı sergilemeye başlayıncaya kadar devam eder (Miltenberger, 2004, s: 174).

2.9.2. Teşvik

Teşvikler bireyin doğru zamanda doğru davranışı sergileme olasılıklarının artırılması için kullanılır. Genelde ayırım çalışması esnasında ayırıcı uyarının varlığında kişinin doğru davranışı sergilemesi amacıyla kullanılır. Teşvikler bir davranışın performansının oluşumundan önce veya oluşumu ile birlikte verilen uyarılar olup, davranışın öğrenilmesine ve oluşumuna yardımcıdır. Teşviğin fonksiyonu doğru davranışa örnek oluşturarak pekiştirilmesini sağlamaktır. Teşvik yoluyla eğitim daha verimli ve etkili olmaktadır (Miltenberger, 2004, s: 195).

Davranış değiştirme sürecinde etkili olan bir çok teşvik metodu mevcut olup, bunlardan başlıcaları fiziksel rehberlik, sözlü teşvik, resim, hareket ve sesli teşviklerdir. Fiziksel rehberlikte kişinin yapması istenilen hareketi yapmasına fiziki olarak yardımcı olmak söz konusudur. Burada eğer kişinin bir yazıyı yazması isteniyorsa rehberlik eden kişinin davranışı sergilemesi istenen kişinin elinin hareketlerine yardımcı olması beklenmektedir. Sözlü teşviklerde davranışı sergilemesi beklenen kişinin sözlü veya yazılı olarak istenilen davranışa odaklanacak biçimde uyarılması söz konusudur. Bu durum kişinin yazıyla veya sözlü olarak belirli bir noktaya dikkatinin çekilmesi şeklinde olabilir. Yeni kelimelerin öğretilmesinde veya belirli tecrübelerin kazandırılmaya çalışılmasında sözlü teşvikler oldukça etkilidir. Resimli teşvikler resim, çizim, boya, fotoğraf veya video tarzı görsel canlandırıcıları içermektedir. Bu gibi teşvikler kişinin algılama boyutunun belirlenmesini

sağlayacak biçimde oldukça yalın veya resim içinde bir yerlere gizlenmiş durumda ciddi ayırım yapma becerisini gerektirebilir. Adım adım prosedürleri içerecek davranışların kazandırılması metodu genellikle uygulanan resimli veya görsel teşviklerdir. İşaret teşvikleri ise daha önceden belirli ayırıcı uyaranlar sonucunda sergilenmiş olan davranışın tekrarını sağlayacak işaret ve hareketleri kapsamaktadır. Sesli teşvikler ise yine daha önceden algılanan bir uyarının varlığında gerçekleşmiş olan davranışın alarm, zil gibi belirli sesli ikazlar sonrasında tekrar canlanarak sergilenmeye devam etmesini hedeflemektedir (Sarafino,1998, s: 112, 113, 114).

2.9.3. Davranış Zincirleri

Davranış değiştirmede zincir, karmaşık bir yapının bileşenlerine ayrılması ve davranışı oluşturan her kademenin olumlu pekiştiricilerle pekiştirilmesini kapsamaktadır. Her pekiştirici bir ayırıcı uyaran haline gelerek bir sonraki kademe için işaretler verir. Bu sistemin değişik bir yaklaşımı öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere uygulanmakta olup geriye zincirleme olarak tanımlanmakta, geniş ölçüde kullanım alanına sahip bulunmaktadır (Sheldon, 1995, s: 189).

Her bir davranış zinciri birbirinden bağımsız uyarıların-tepki bileşenlerini içermektedir. Bu nedenden dolayı davranış zinciri uyaran-tepki zinciri olarak da adlandırılmaktadır. Zincirdeki her davranış veya tepki bir sonraki aşamadaki tepki için uyaran vazifesi görmektedir. İlk tepki ikinci aşama uyaran, ikinci tepki üçüncü aşama için uyaran görevi görmekte ve bu sayı bileşenler ölçüsünde artmaktadır (Miltenberger, 2004, s: 216).

3. DAVRANIŞ DEĞİŞİMİ SÜRECİNDE FONKSİYONEL DAVRANIŞ ANALİZİ

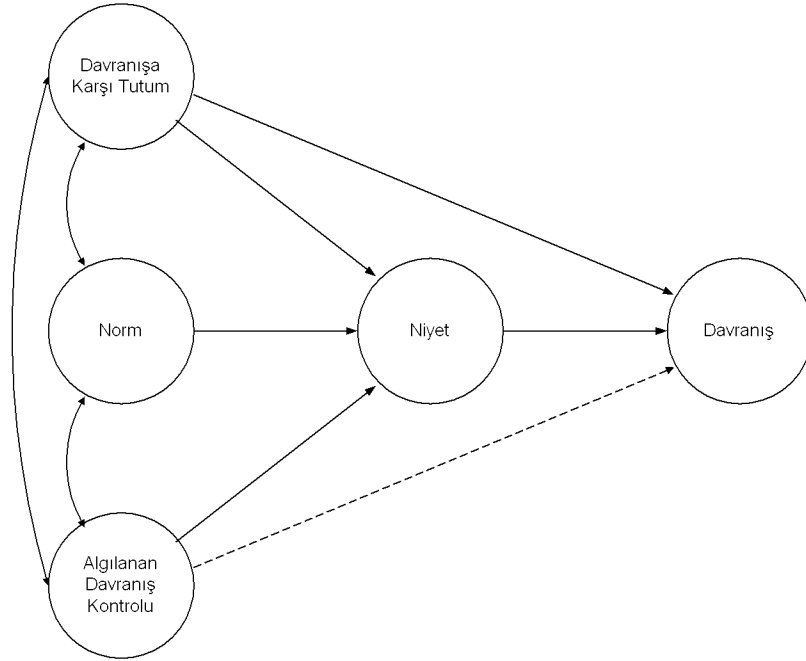
3.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışı Öncülleri

Kaçak elektrik kullanım davranışının fonksiyonel analizinin gerçekleştirilmesi sürecinde ilk olarak söz konusu istenmeyen davranışın altında yatan nedenlerin bir başka ifadeyle kaçak elektrik kullanım davranışının öncüllerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla kaçak elektrik kullanım davranışının öncülleri, elektrik tüketicisi ve elektrik idaresi çalışanı boyutları kapsamında ele alınmıştır.

3.1.1. Elektrik Tüketicisi Davranışları

Literatürde davranış değişimi üzerine gerçekleştirilmiş bir çok araştırma bulunmaktadır. Planlı davranış teorisi, nedensel eylem teorisi, transteorik davranış modeli en fazla inceleme alanı bulmuş olan davranış analiz teorileridir. Yapılan araştırmalar arasında sayıca az çalışma davranış değiştirmede baskı sistemi modeli üzerine gerçekleştirilmiştir. Planlı davranış teorisi davranış bilimleri arasında en yaygın kullanım imkanı bulmuş olan davranış analiz modeli olup, transteorik davranış modeli ile birlikte kullanıldığı çalışmalar da mevcuttur.

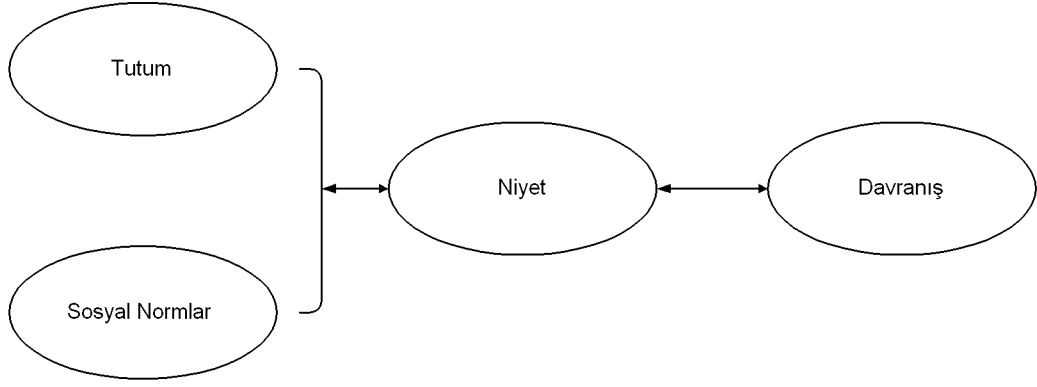
Planlı davranış teorisi, davranışa etki eden tutum, norm ve algılanan davranış kontrolünün davranışın oluşumunda etkin olan niyeti etkilemesini konu alacak şekilde oluşturulan teorik model çerçevesinde ele alınmaktadır. (Şekil 3.1) (Fishbein, 1998, s: 888; Ajzen, 1991, s: 182; Downs and Hausenblas, 2005, s: 2; Armitage and Christian, 2004, s: 6)

Şekil 3.1. Planlı Davranış Teorisi

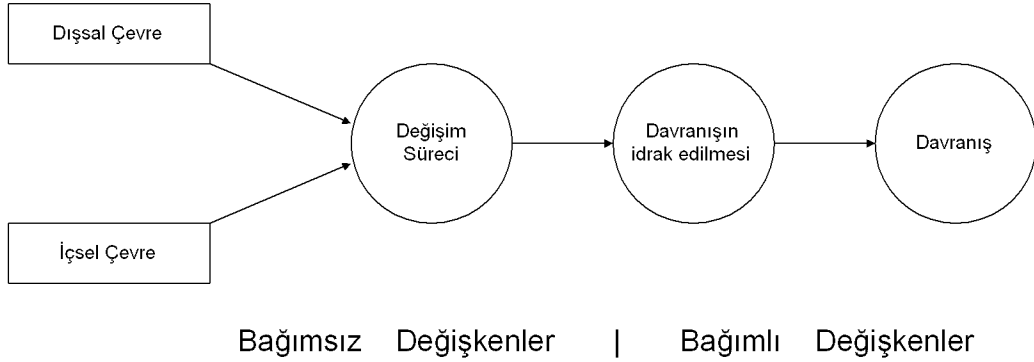
Sosyal çevrenin etkisi de dikkate alınacak biçimde gerçekleştirilen bir başka planlı davranış değiştirme teorisine göre sürdürülebilir davranış değişiminde kültürel boyut incelenmiş ve kültürel zorlamaya nazaran kültürel kabullenme yoluyla gerçekleştirilen davranış değişikliğinin kalıcılığının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Brick et al., 2006, s: 2813).

Nedensel eylem teorisi (TRA) olarak adlandırılan davranış analiz modeli ise planlı davranış modeli çerçevesinde şekillendirilmiş olup belirgin fark algılanan davranış kontrolü faktörünün etkisinin ihmal edilmiş olmasıdır (Şekil 3.2). Ancak literatürde nedensel eylem teorisini içeren çalışmalarda algılanan davranış kontrolünün ilımlaştırıcı değişken olarak kullanıldığı modellere rastlanmaktadır (Guo et al., 2007, s: 1068-1069).

Şekil 3.2. Nedensel Eylem Teorisi

Yaygın biçimde referans gösterilen bir başka davranış değiştirme modeli olan transteorik model içerisinde (Şekil 3.3) niyet öncesi, niyet, hazırlık, eylem ve gözetim adı altında beş ayrı aşama söz konusudur (Velicer et al., 1999, s: 456; Velicer et al., 1996, s: 557).

Şekil 3.3. Transteorik Modelin Nedensel Yapısı

Yukarıda belirtilenlerden farklı olarak kendisine literatürde yer bulan bir başka davranış değiştirme tekniği de Basınç sistemi modelidir. Bu tekniğin ilk katkısı iki temel davranış önerisi üzerinedir, bunlar, motivasyonun artırılması ve değişime olan direncin önüne geçilmesidir. Davranış değişikliğinin başarısı değişime olan direncin çok yüksek olması durumunda yeterli seviyede olmayabilir. (Katz, 2000, s: 67).

3.1.1.1. Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Davranış Oluşum ve Değişimine Etki Eden Faktörler

Çalışmada yer alan kavramsal modelin belirlenmesine ışık tutan, literatürde davranış oluşumunda belirleyici rolleri kabul edilmiş bir kısım değişken ve kavramların tanımlanmasında ve literatürdeki uygulama alanlarından bahsedilmesinde çalışmanın geçerliliği açısından büyük yarar bulunmaktadır. Bu çerçevede aşağıda modele konu edilen değişkenler hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş, ve literatürdeki ilgili değişik kullanım alanlarından bahsedilmiştir.

3.1.1.1.1. Demografik Değişkenler

Demografik değişkenler muhtelif insan gruplarının genel karakteristik faktörlerinin değerlendirilmesini içermektedir. Demografik değişkenler ile birey veya grupların alt kültürleri arasında kapalı bir ilişki söz konusudur (Mowen, 1993, s: 619, 778). Bu ilişki doğrultusunda belirli bir çevre veya nüfus yapısında yer alan bireylerin belirli bir kısım davranışlar karşısındaki karakteristik değerlendirilmelerine olanak sağlanmış olmaktadır.

Bir örneklem hacmindeki demografik veriler olarak bir popülasyonun coğrafi dağılımı ve miktarı, popülasyonun karakteristik bileşimini teşkil eden değerler olan yaş, cinsiyet, kırsal veya kentsel nüfus dağılımı, etnik veya milliyet kökeni, görev veya iş dağılımı, medeni hal ve ailesel yaşam seyri, eğitim durumu, gelir düzeyi, sosyal güvence, iş yaşamı seyri gibi bir kısım değişkenler, yaşamsal değerler olan doğum ve ölüm oranı ile göç etme ile ilgili değişkenler olan içsel ve dışsal göç oranları ile dışarıdan alınan göç değerleri önemli değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Zaltman and Wallendorf, 1979, s: 49; Loewenthal, 2001, s: 37).

Çalışma içerisinde demografik değişkenler olarak, yaş, eğitim durumu, cinsiyet, medeni hal, gelir durumu ve ailesel yaşam kalitesinin belirlenmesi açısından hane halkı sayısı, aylık net net gelir, ev ve otomobil sahipliği ile

sosyal koşulların tespiti maksadıyla sosyal güvenlik kuruluşu ve işyerinde çalışma süresi gibi değişkenler hakkında bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Örgüt çalışanları için ise yukarıdaki bir kısım değişkenler ile birlikte görev-pozisyon faktörünün tespit edilmesine çalışılmıştır.

Yaş; gerek tüketici ve gerekse çalışan açısından test edilmesi gereken bir faktör olarak çalışmaya konu edilmiştir. Literatürde yer alan muhtelif araştırmalarda yaş, tüketici davranışlarını etkileyen temel değişkenlerden bir tanesi olarak tespit edilmiştir. Bireylerin değişik yaş periyotlarında değişik davranış biçimleri geliştirdikleri saptanmıştır (McCrae et al., 2004, s: 155; Meyer et al., 1993, s: 545).

Cinsiyet; sosyal ve biyolojik farklılıklar erkek ve kadın davranışlarının belirli koşullar altında birbirinden farklı biçimlerde oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle tüketim davranışında erkek ve kadın davranışlarının değişik koşullarda birbiriyle paralel özellik gösterdiği kültürler yok denebilecek durumdadır. Ancak norm farklılıkları cinsiyetler arası davranış farklılıklarını değiştirebilecek faktör olarak ortaya konulmaktadır. Cinsiyet genel olarak kişilik özellikleri, aktiviteler, ilgi ve eğilimler ile davranış farklılıklarına neden olmaktadır (Zaltman and Wallendorf, 1979, s: 55; Beere, 1990, s: 21; Hogg et al., 2006, s: 335-336).

Medeni hal; evli bireyler ile yalnız yaşayan bireyler arasında gerek tüketim davranışı ve sosyal davranışlar arasında farklılıklar oluşmasına neden olmaktadır. Evli birey veya tüketicilerin bekar bireylere nazaran daha fazla harcama yaptıkları ve dolayısı ile giderlerinde artış meydana geldiği tespit edilmiştir (Zaltman and Wallendorf, 1979, s: 62). Bu doğrultuda medeni hal değişkeni ile çalışmada değerlendirilmek istenen konu ekonomik duruma olan etkisidir.

Eğitim durumu ve görev pozisyon; araştırmalar bireylerin eğitim durumu ile çalışmakta oldukları işyerlerindeki görev ve pozisyonlarının davranışsal

tercihlerini etkilediğini ortaya koymuştur. Eğitim durumu ile görev pozisyon değişkenlerinin daha ziyade bireysel kişilik üzerinde etkili olduğu ve bu etki üzerinden davranış değişikliği üzerinde belirleyici rol oynadığı tespit edilmiştir (Goldberg et al., 1998, s: 393, 397).

Yukarıda belirtilen değişkenlere ilave olarak çalışma içerisinde yer alan değişkenlerden hane halkı sayısı, gelir durumu, ev ve otomobil sahipliği, ısınma ihtiyacının karşılanma yöntemi ve gelir durumu tamamen ekonomik refah düzeyinin saptanmasına yönelik olarak belirlenmiş değişkenlerdir.

3.1.1.1.2. Tutum

Tutumlar insanlara, nesnelere, olaylara veya faaliyetlere yönelik bireylerin sürekli temayülleridir. Bu duygular olumlu veya olumsuz olabilir ve belli zaman diliminde tipik olarak öğrenilmiştir. Tutumlar, duygular, düşünceler ve faaliyetleri birleştiren bir ünite olarak tahlil edilmektedir (Ceylan, 1998, s: 72). Bir başka ifadeyle tutum herhangi bir olaya veya kişiye karşı önceden alınan tavrı ifade etmektedir. Davranış değiştirme esnasında birey çeşitli faktörlere karşı tutumunu değiştirmelidir. Bunların başında değişim olayının kendisi gelmektedir (Koçel, 2003, s: 701).

Kinncar ve Taylor (1996)' a göre tutum bir bireyin belli bir cisme veya olguya algısal, bilgi temelli, değerlendirici ve harekete kanalize edilmiş süreçlerini ifade etmektedir.

Bir iş ortamında kişilerin tutumları performansla ilişkili davranışın (çıktıların kalitesinin, örgütsel bağlılığın, geri bildirimlerin ve katılımcılığın) önemli bir belirleyicisidir. Tutum tarafından belirlenen bir davranış dolaylı olarak çevresel baskı, ailesel etki, geçmiş ve mevcut tecrübeler ve içerisinde bulunan grubun normları gibi birçok faktörün etkisinde gelişmektedir (Bowditch and Buono, 1997, s: 75).

Tutum; çevremize karşı motivasyonel, duygusal, algısal ve bilişsel süreçlerin organizasyonuna dayanmakla birlikte belirli bir cisime karşı iyi veya kötü tepki vermeyi içeren öğrenilmiş eğilimi de ihtiva etmektedir. Bu doğrultuda tutum, herhangi bir davranış biçimi üzerine kişinin düşünme, hissetme ve hareket doğrultusunun bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tutum bireyler için dört anahtar fonksiyona işaret etmektedir (Hawkins et al., 2004, s: 386);

- *Bilgi fonksiyonu:* bir kısım tutumsal davranışlar inançların organizasyonu temelinde cismin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu tutumlar objektif gerçekliği doğru olarak yansıtabilir veya yansıtmayabilir. Bazen tutumlar gerçekliğin ötesinde davranışlara neden olabilmektedir. Bu durum bireyin bilgi fonksiyonu ile açıklanmaktadır.
- *Değer anlamlı fonksiyon:* Bireyin merkezsel değerlendirmesi ve kendi kavramsal yaklaşımı bir kısım tutumları oluşturmaktadır. Birey gerçekleştireceği davranışı söz konusu değerlendirme sistemiyle ele alacak ve kendisine ters düşen davranışları sergilemekten kaçınacaktır.
- *Faydacılık fonksiyonu:* Bu durum daha çok klasik şartlandırma ile ilgilidir. Kişiler mükafatlandırılacak davranışları sergilemeye istekli yönde tutum geliştirirken, mükafatlandırılmayı ummadıkları, fayda sağlama ihtimalleri söz konusu olmayan davranışlar için tutum geliştirmezler.
- *Öz savunma fonksiyonu:* Bireyler egolarını ve öz değerlerini, tehditler ile kusur ve ihmellere karşı savunmacı tutum geliştirirler.

Tutumlar bir kaç faktörün etkisiyle kendilerini göstermektedirler. Bunlar tutumların duygusal, bilişsel ve davranışsal öğeleridir.

Duygusal öge: Tutum nesnesiyle güdülenen duygusal davranımlardır. Tutum nesnesinden hoşlanıp hoşlanmamamızı, mutluluğumuz veya üzüntümüzü, sevmemiz veya nefretimizi belirtir. Duygusal öge tutuma konu

cisme karşı hissiyatı ihtiva etmektedir. Davranışların oluşumunda duygusal hissiyat inanç ilişkisi söz konusudur ve duygular kişisel değerler ile etkileşim içerisinde (Ceylan, 1998, s: 72; Cherrington, 1994, s: 265).

Bilişsel öge: Bir kişinin nesne veya olaylar hakkındaki inançlarıdır. Bu inançlar, düşünce, bilgi, gözlem ve bunlar arasındaki mantıksal ilişkiyle gelişmektedir. Bu inançlar gerçekte doğru veya yanlış olabilir. Ancak kişiye bağlı olarak öğrenme sürecinden geçtiği için kesinlikle doğrudur. Tutumun oluşabilmesi için öncelikle o konunun var olduğunun öğrenilmesi gereklidir. Varlığı bilinmeyen bir konuya ya da davranışa karşı tutumun oluşmasından bahsetmek mümkün değildir. Tutuma konu olan bilgiler ne kadar doğru ve gerçeğe dayanırsa onunla ilgili tutum o kadar kalıcı olur. Bilgi değiştiğinde söz konusu davranışa karşı bireyde oluşan tutumda değişecektir (Ceylan, 1998, s: 72; Baysal, 2004, s: 301).

Davranışsal öge: Tutum nesnesine doğru bireyin sergilediği davranışsal temayüllerin tamamını ihtiva etmektedir. Tutumun oluşumuna etki eden davranışsal inançlar ve bu davranışın gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilecek sonuçların değerlendirilmesi tutumun davranışsal ögesi ile ilgilidir. Planlı davranış değiştirme teorileri daha ziyade davranışsal öge üzerinde araştırmaları kapsamaktadır. Davranışsal öge belli bir uyarıcı sınıfındaki tutum'a karşı davranış eğilimini yansıtmaktadır (Ceylan, 1998, s: 72; Kinneer, 1996, s: 245).

Kişi, çevresinde bulunan ve kendisini sürekli biçimde uyarlayan diğer kişiler veya olgulardan aldığı uyarıları derler, düzenler ve zihinsel sisteminde saklar. Tekrar aynı kişi veya davranış biçimleriyle karşılaştığında kullanacağı bu düzenlenip saklanmış düşünce demeti bireyin uyaranlara karşı tutumu olarak yineleneyecektir. Tutum bir etkileşim sonucunda ortaya çıkmakta ve bir takım hareketlerle bazı durumlara karşı nesnel tepki olarak da kabul edilebilmektedir (Silah, 2005, s: 307).

Davranış değişiminde tutumların etkisinde davranışsal inançların rolü büyüktür. Değişiklik kişinin tutum değişikliğinin objesini teşkil eden konu ya da nesne hakkındaki inançlarını değiştirmesiyle başlamaktadır. Davranışsal inanç değişikliği daha sonra tutum değişikliğine dönüşür ve buna uygun inanç niyetleri oluşur. Ajzen'e göre davranış değiştirme süreçlerinin temel unsuru olan ikna etmedeki anahtar unsur hedef kitlenin istenilen değişikliği destekleyen inandırıcı bilgi ile beslenmesidir. Davranışsal inançlar bir insanın belirli nesne hakkındaki bilgisini oluşturur. İnançlar belirli bir nesneyi belirli bir nitelik ile ilişkilendirir. İncanın gücü, sonuç davranışın algılanan olasılık derecesi ile ölçülmektedir. Davranış değiştirmede tutumun etkisi sırasıyla, davranışa ilişkin inançlarda değişiklik, tutumlar ve davranışsal niyette değişikliğe yol açarak davranışın değişmesi olarak gerçekleşmektedir (Ajzen, 2001, s: 43, 44).

Davranış değiştirmede tutum genel olarak hedef davranışın kişi için ne derecede tercih edilebilir veya tercih edilemez olduğu değerlendirmesine işaret etmektedir. Davranışı belirleyen tutumların gücü davranış değiştirme sürecinde son derece önemlidir. Davranışın sonuçlarının değerlendirilmesine nazaran sonuçlar hakkındaki düşünme süreci daha uzun zaman gerektirmektedir. Bu nedenle geçmiş tecrübeler tarafından belirlenen tutum ile muhtemel davranış neticesinin değerlendirmesini kapsayan tutum, daha kalıcı davranışsal tutumlar olarak karşımıza gelmektedir.

Tutum-davranış ilişkisinin bağlı olduğu bir kısım koşuldan bahsedilebilir. Bu koşullar tutum çerçevesinde davranışın etkilenmesi veya değiştirilmesi sürecinde son derece etkin faktörler olarak ifade edilmektedir. Bunlar; hedef davranış, hareket, genel durum ve zamanlamadır (Ajzen and Fishbein, 1977, s: 888). Tutum-davranış ilişkisinin gerçekleşebilmesi için en az hedef davranış ve hareket ilkelerinin sağlanması gereklidir. Çevresel kısıt ve diğer bileşenleri içeren hedef davranış ve zamanlama ilkeleri tutum dahilinde davranışın oluşumunu desteklemekte ancak temel niteliklerini değiştirememektedir.

Literatürde planlı davranış değiştirme modellerinde tutumun belirleyiciliğinin incelendiği muhtelif çalışmalar ve uygulamalar mevcuttur. Davranışta tutum konusunun önemine istinaden literatürde özellikle planlı davranış değiştirme teorisi kapsamında gerçekleştirilmiş olan çalışmaların incelenmesi, yürütülmekte olan çalışma açısından büyük önem taşımaktadır.

Örgütsel anlamda yöneticilerin firma kıyaslama yapma eğilimlerinde tutumun incelendiği bir araştırmada 49 adet kıyaslama yapma tecrübesine sahip yönetici ile 46 adet kıyaslama yapma tecrübesine sahip olmayan yönetici üzerinde çalışmalar yürütülmüştür. Diğer tüm davranış değiştirme modeli değişkenlerine nazaran tutumsal faktör kıyaslama yapma eğiliminin en güçlü göstergesi olarak ortaya konulmuştur (Hill et al., 1996, s: 313).

Hız ihlali üzerine yapılan bir başka araştırmada, hız ihlali davranışı ile hız limitlerine uyma davranışına tutum değişkeninin etkisi incelenmiş, tutumun hız ihlali üzerinde daha az, ancak hız limitlerine uymada daha yüksek etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Hız limitine karşı tutumun duygusal boyutunun, tanımlayıcı ve kişisel normlar tarafından yüksek derecede etkilendiği saptanmıştır (Pelsmacker and Janssens, 2007, s: 6, 13).

Kilo verme üzerine yapılan bir çok araştırmada tutumun etkisi incelenmiş, diyet yapma davranışına karşı tutumun, diyet davranışının gerçekleştirilmesinde davranışsal niyeti pozitif yönde olumlu biçimde etkilediği ortaya konulmuştur (Hagger et al., 2006, s: 307).

Sağlılık alanında yapılan bir başka davranış tutum ilişkisini araştıran çalışmada 287 öğrencinin 32 farklı sağlık davranışına olan tutumları, normları ve niyetleri incelenmiş, regresyon analizi neticesinde tüm öğrencilerin tutumsal kontrollerini ve normatif kontrolleri doğrultusunda sağlık davranışlarını şekillendirdikleri ortaya konulmuştur (Johnston et al., 2004, 2524).

Sağlık alanında egzersiz yapma eğiliminin planlı davranış teorisi çerçevesinde değerlendirildiği bir çalışmada üniversite mezuniyeti öncesi 585 kişilik öğrenci topluluğu üzerinde çalışmalar yürütülmüş, katılımcıların 2 haftalık egzersiz programı sonrasında değerlendirici soruları cevaplandırmaları istenmiştir. Değerlendirmeler neticesinde duygusal ve bilişsel öğelerin etkisiyle gelişen tutumun egzersiz yapma davranışının gerçekleştirilmesinde belirleyici olduğu, tutumun duygusal yanının bilişsel yanına nazaran daha az etkili olduğu ortaya konulmuştur (Rhodes and Courneya, 2005, 349).

Fiziksel aktivite eğiliminin incelendiği 35 ile 75 yaşları arasında değişen katılımcılara açık ve kapalı sorular yöneltilmesiyle yürütülen araştırmada planlı davranış teorisi değişkenlerinin fiziksel aktiviteye olan niyetteki değişimi %48 lik oranda etkilediği, duygusal tutumun ise %11 oranında etkilediği ortaya konulmuştur (French et al.,2005, s: 1824).

Hemen hemen her alandaki planlı davranış değiştirme teorisi uygulamalarında temel değişken olarak ele alınabilen davranışsal tutum ile ilgili olarak hayvancılık alanında da yoğun çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bunlardan bir tanesinde hayvan yetiştirme çiftliği çalışanlarının kolaylaştırıcı teknolojik ekipman kullanım davranışlarına tutumuna etkisi incelenmiş, cihaz kullanımına karşı genel ve davranışsal manada negatif tutumun varlığı tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmada dikkat çekici en büyük netice Ajzen'in planlı davranış değiştirme teorilerinin temel değişkenleri olan algılanan davranış kontrolü ve normatif inançların tutum ve davranış arasında hiç bir etkiye sahip olmadığını ortaya konmasıdır. Ancak kişilik özelliklerinin davranış oluşumunda belirleyiciliğe sahip olduğu saptanmıştır (Coleman et al., 2003, s: 189).

Literatürde tutumun bilişsel ve duygusal öğeleri arasındaki farklılıkların tespitine yönelik olarak bir çok çalışma bulunmakla birlikte Verplanken (1998) ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışmada belirli bir objeye karşı tutuma erişilebilmesi maksadıyla çift kutuplu ayırıcı sıfatlar yardımıyla

davranışsal tutum ölçülmüştür. Sonuçta belirli bir objeye karşı bireyde oluşan tutumun duygusal bileşeni ile ilgili tepkiler çok hızlı sağlanmış ancak bilişsel bileşen ile alakalı tepkiler bir müddet gecikmeli olarak elde edilmiştir. Buradan hareketle hafızada duygusal temelli değerlendirme, bilişsel temelli değerlendirmeye nazaran daha erişilebilir olarak ortaya konulmuştur. Sonuçlar aynı zamanda tutumun iki bileşeni modelinin geçerliliğini ortaya koymuştur (Verplanken et al., 1998, s: 23).

3.1.1.1.3. Kişilik Özellikleri

Kişilik hakkında yapılmış olan bir çok tanımlama mevcut olup, bu tanımlamalar ışığında kişilik özellikleri kavramı yapılmış olan muhtelif çalışmalarla geliştirilmiştir. Allport'a göre, kişilik kavramının kökeni Latince'deki "persona" teriminden gelmektedir. Persona, klasik Roma tiyatrosunda, her biri bir başka kişilik özelliğini yansıtan maskelere verilen isim olup, kişilik kavramıda buradan türetilmiştir. Kişilik, geçici bir özellik değil, insanın, belli bir zaman dilimi içerisinde devamlı olan davranış özellikleridir. Kişilik denilince belirli bir durumda veya belirli olaylar karşısında kişinin takındığı tavrın davranışsal yönü ve devamlılık gösteren özellikleri akla gelmektedir (Oktay, 1996, s: 283).

Modern psikolojinin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud kişiliği, duygusal açıdan inceleyerek, kişilik denilen olgunun fertlerin duygusal yapılarından kaynaklandığı görüşündedir. Freud'a göre kişilik, id, süperego, ego gibi üç temel dilimden meydana gelmektedir. İnsan davranışlarını yöneten bu dilimlerden birincisi olan id, içgüdüsel ve bilinçsiz denilebilecek güçlerin barınağıdır. İd, insanların doğuştan getirdikleri, birinci dereceden tatmin edilmeleri gerekli olan biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarının depolandığı bir alandır. Süperego, idin tam karşıtıdır ve tamamen ferdin sosyo-kültürel çevresinin eseridir. Ego ise, insanın iç evreni (id) ile dış evreni (superego) arasındaki ilişkileri düzenleyen bilinçli bir arabulucudur. Kişiler arasındaki farklılığın temel kaynağı ise her üç kişilik diliminin her fertteki sentezinin veya bileşiminin farklı olmasıdır (Eroğlu, 2004, s: 172-173).

Kişilikle ilgili olarak yapılan bir başka tanımda; kişilik, bireyin kendi açısından, fizyolojik zihinsel ve ruhsal özellikleri hakkındaki bilgisi olarak açıklanmaktadır. Kişilik insanın kendisinde olup bitenleri değerlendirmesi ve kendisine tatmin ve çıkar sağlayacak bir duruma geçmeyi istemesidir. İnsanın başkaları açısından kişiliği, onun toplum içinde belirli özelliklere, görev ve rollere sahip olmasıdır (Eren, 2001, s: 83).

Kişilik yapısının incelenmesinde dikkat edilmesi gerekli olan üç önemli özellik vardır. Bunlar (İslamoğlu, 2003, s: 130-131);

- Kişiliğin oluşmasında bireysel farklılıklar önemli rol oynar. Bu nedenle bireyler birbirinin aynısı olamaz.
- Kişilik dengeli ve devamlıdır. Her bireyin kişilik özelliği kendi içerisinde tutarlıdır ve zamanla çok az değişebilir.
- Kişilik zamanla nispi olarak değişebilir. Kişilik devamlı olmasına karşın, zamanla önemli olayların etkisi ile bireyin kişilik özelliklerinde bazı değişimler olabilir.

McCrea ve Costa neredeyse tüm kişilik özelliklerinin beş temel kişilik özelliğinden türediğini öne sürmüşler ve faktör analizi sonucu elde ettikleri bu beş özelliği de beş temel kişilik özelliği olarak adlandırmışlardır. Bu teori daha sonra sıkça kullanılmıştır. Beş temel kişilik özelliği zaman zaman farklı şekillerde adlandırılmakla birlikte genellikle bu özellikler dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklık olarak sınıflandırılmaktadır. Beş kişilik özelliğini ölçmeye yönelik olarak en fazla kullanılan envanter Costa ve McCrea'nin geliştirmiş oldukları Neo Kişilik Envanterinin yeniden düzenlenmiş halidir (Baysal ve Tekarşlan, 2004, s: 129).

Bu beş faktörden bazıları, özellikle dışa dönüklük biyolojik temellidir. Yapılan çalışmalar bu beş faktörün iş performansı ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin dışadönüklük boyutu özellikle satış temsilcileri gibi sosyal ilişkilerin önem kazandığı görevlerde iş performansını doğrudan etkileyen önemli bir özellik olarak görülmektedir. Beş kişilik faktörü arasından en fazla sorumluluk boyutu ile iş performansı arasında bir ilişki ortaya konmaktadır. Diğer boyutlar ile iş performansı arasındaki ilişki sorumluluk boyutu ile olduğu kadar fazla değildir. Bunun en önemli nedeni kişinin davranışlarının sosyal ve organizasyonel talepler ile sınırlanmasıdır. Kişinin işi üzerinde daha fazla etkisi olduğu durumlarda diğer bir ifadeyle sosyal ve organizasyonel baskıların fazla olmadığı durumlarda çalışanların kişilik özellikleri davranışlarına, dolayısıyla işlerine daha fazla yansımaları beklenmektedir.

Çalışma içerisinde incelenen temel kişilik özellikleri ve her bir kişilik özelliği ile ilgili açıklamalar kısaca aşağıda tanımlanmaktadır;

Dışadönüklük; Kişilerin ilişki miktarını, yoğunluğunu, enerji düzeyini ve sosyal çevreden gelen uyarılara eğilimini belirler.

Uyumluluk; kişilerin başkalarıyla geçinmeye yönelik her türlü istek ve tutumlarını belirler.

Sorumluluk; kişilerin, planlama, organize olma, sonuç odaklılık, kontrol, motivasyon ve hedefe odaklanma derecelerini belirler.

Duygusal dengesizlik; kişilerin duygu ve ruh hallerini ve psikolojik stres faktörlerini tanımlar.

Deneyime açıklık; kişilerin duygu, düşünce, deneyim, inanç, yenilik, estetik ve genel olarak hayata bakış açılarındaki açıklığı belirler. Kişilerin

farklılıkları arama, karşılaşılmamış deneyimleri araştırma arzularını ortaya koyar.

Kişilikle ilgili olarak literatürde yer alan bir kısım çalışmalar başta kişiliğin 5 faktörünün muhtelif alanlarda araştırılmasını kapsamakta, kişiliğin belirlenmesinde ve tespitinde önemli rol oynamaktadır.

Öğretim görevlilerinin kişilik karakteristiklerinin incelendiği Niehoff'un araştırmasında öğretmen veya klavuz olarak katılım ile kişilik arasındaki ilişkilerin düzeyi belirlenmiştir. 194 veterinerlik öğrencisi üzerinde uygulanan araştırmada beş faktör kişilik ölçeği test edilmiştir. Bulgular neticesinde deneyime açıklık, dışa dönüklük ve sorumlulukla öğretmen veya klavuz olarak katılım arasında olumlu yönde ilişki tespit edilmiş, aynı zamanda kişilik özelliklerinin ilk deneyimlerin kontrolünde etkili olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak dışa dönük, sorumluluk sahibi ve deneyime açık kişilerin meşguliyetlerinde kendilerini daha rahat ve güvende hissettikleri ortaya konulmuştur (Niehoff, 2006, s: 321).

McCrea ve arkadaşlarının kişilik özelliklerinin kültür üzerinde etkilerinin belirlenmesinde yaşın etkisinin incelendiği araştırmalarında kendi kendini değerlendirme ve inceleyci tarafından değerlendirme metodları kullanılarak ergenlikten yetişkinliğe doğru giden süreçte nevrozizm, dışa dönüklük ve deneyime açıklığın azaldığı, ancak geçimlilik ve sorumluluğun arttığı gözlenmiştir (McCrea et al., 2004, s: 143).

Zeka faktörü üzerinde kişilik, yaş ve cinsiyetin etkilerinin 900 kişinin katılımı ile araştırıldığı bir çalışmada zekanın daha ziyade yüksek derecedeki açıklık ile birlikte düşük dereceli nevrozizm, dışadönüklük ve uyumluluk ile ilişkilendirildiği ortaya konulmuştur. Demografik faktörlerden cinsiyetin genel olarak zeka üzerinde etkisinin olmadığı ancak yaşın açık olma ile birlikte zeka üzerinde belirleyici rolü olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda kişilik

faktörlerinden deneyime açık olmanın zeka ile güçlü ilişkisi ortaya konulmuştur (Moutafi et al., 2003, s: 79).

Durumsal faktörler ile birlikte kişiliğin başa çıkma tepkilerinin üç formu olan problem-duygu-ilişki üzerindeki rolü ortaya koyulmaktadır. Başa çıkma davranışının genel olarak işle ilgili veya toplumsal stres durumlarında ortaya çıktığı varsayılmıştır.

Başa çıkma tepkilerinde kişiliğin beş faktörünün etkileri araştırılmış ve yüksek miktarda ilişkili olduğu saptanmıştır. Duygusal dengesizliği düşük bireylerde yüksek olanlara nazaran başa çıkma davranışını etkin sergileme ve sorumluluk alma oranı nispeten yüksek bulunmuştur. Dışadönük kişilik sergileyenlerin sorumluluk almada daha az istekli ve desteğe ihtiyaç duyan yapıya sahip oldukları ortaya konulmuştur. Açık kişilik sergileyenlerde kaçış ve sakınmanın az olduğu, uyumluluğu yüksek bireylerde empatik tepkilerin yüksek olduğu ancak daha az sorumluluk alma isteği ile kaçış sakınma davranışlarının sergilendiği gözlenmiştir (O'Brien and DeLongis, 1996, s: 775-813).

Kişiliğin beş büyük faktörü temelindeki işle ilgili iki kişilik envanterinin kültürel değerlerle ilişkilerinin incelendiği bir başka çalışmanın sonucunda kişiliğin faktörlerini ölçmede kullanılan ölçekler arasındaki ortak noktalar ve farklılıklar net biçimde ortaya konulmuştur (Salgado et al., 2003, s: 67).

Bir başka çalışmada Türk insanını tanımlayıcı tanınmış 498 adet sıfatın kullanımıyla kendi kendini değerleyen 631 yerli Türk konuşmacısının analiz edilmesiyle saptanan bulgular, 500 adet tanınmış İngiliz sıfatını kullanan Saucier'in (1997) çalışmasıyla kıyaslanmıştır. Her iki çalışmada toplam madde havuzunda İngiliz/Alman beş büyük kişilik faktörünün değişkenleri çekici faktörler doğrultusunda toparlanmış ve daha düşük derecede destekleyici faktörler de belirlenmiştir. Çalışma Somer ve Goldberg'in (1999) bireysel tanımlayıcı sıfatlara nazaran Türklerin ortak kümelerini hedefleyen çalışmalarını destekleyecek niteliktedir. Çalışmanın sonucunda dışadönüklük,

sorumluluk ve uyumluluğun, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklıktan daha belirleyici ve sonuçları itibariyle daha dengeli, ortalama değerler, içerdikleri saptaması yapılmıştır (Goldberg and Somer, 2000, s: 497, 528).

Zamanın kısıtlı olduğu veya kapsamlı bir kişilik araştırılmasının gerekmediği, kişiliğin bir yan faktör olarak incelenmesinin gerektiği durumlarda uygulanmak üzere özet ölçek olarak nitelendirilebilecek ölçeğin tespitine yönelik bir araştırma yapılmıştır. 5 ve 10 maddelik ölçekler hazırlanmış ve değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde oluşturulan ölçek test edilmiş, kişilikler arasındaki ortak, benzer ve belirli farklılıkların ortaya konulmasındaki etkisi gözlenmiştir (Gosling et al., 2003, s: 504, 522).

Kişilik araştırmalarını kapsayan çalışmaların bir çoğu kişilik boyutlarının indirgenmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda Eysenck'in kişilik tahmin ölçeğinin kısaltılmış bir versiyonun 400 öğrenci üzerinde faktör sonuçlarının görülebilmesi amacıyla yürütülmüş olan bir araştırmada elde edilen neticeler bakımından ana kişilik profiline nazaran kısaltılmış üç faktörlü yapıda daha iyi sonuçlar elde edilmiştir. Ancak her beş faktörlü modelde belirleyicilik daha fazla olmasına rağmen üç faktörlü model daha anlaşılır ve kolay aktarılabilir nitelik taşımaktadır (Jackson and Francis, 2004, s: 295).

Watson ve arkadaşları tarafından 74 evli ve 136 flört eden çift üzerinde özellik etkisi ve beş büyük faktör üzerine yapılan bir araştırmada ilişkinin memnuniyet derecesi ilişkinin tarafları açısından göreceli olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada hedef, kişilerin ilişki memnuniyeti olarak ele alınmıştır. Kendi kendini değerlendirme ve partneri değerlendirme süreçlerinin sonuçlarında benzer bulgular elde edilmiştir. Kişilik envanteri açısından uyumluluk ve sorumluluk flört evresinde olan çiftlerin memnuniyetleriyle güçlü biçimde ilişkili çıkmış, dışa dönüklük ise evli çiftlerdeki ilişki memnuniyetinde ilişkili çıkmıştır (Watson et al., s: 413).

Bir başka araştırmada kişisel otonomi üzerine bir çalışma yürütülmüş, kişisel otonomiye oluşturan üç faktöre yer verilmiş, söz konusu üç faktörün

kişiliğin beş büyük faktörü ile olan ilişkisi test edilmiştir. Otonomi ile ilgili olan hassasiyetlilik ile uyumluluk ve açıklık arasındaki ilişki ortaya konulmuştur (Hmel and Pincus, 2002, s: 277, 297).

Çocuklarda örnek alma davranışlarına model olması maksadıyla kişiliğin beş faktör teorisinin uygulanabilirliği ve geçerliliğinin araştırıldığı bir çalışmada 89 adet onlu gruplar halindeki okul öğrencileri araştırmada yer almış, beş büyük faktöre ait çift kutuplu 25 adet sıfat değerlendirmede kullanılmıştır. Toplam örnekleme hesaplanan sıfat eşleştirmelerinin faktör analizinde çocukların eğiliminin üç faktör çerçevesinde şekillendiği saptanmıştır. Bunlar geçimlilik, dışadönüklük-duygusal dengesizlik kombinasyonu ve akıllılık-sorumluluk kombinasyonları olarak sıralanmaktadır. Sonuçta çocuklardaki örnek alma davranışlarının incelenmesinde kişiliğin beş büyük faktörünün etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Mervielde and Fruyt, 2000, s: 91).

3.1.1.1.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi

İnanç ve tutum kavramları birbirleriyle sıkı sıkıya ilişkili kavramlardır. Bu iki kavram birbirlerine neden sonuç ilişkisi içerisinde bağlıdır. Bireyler bazı yaşam olayları karşısında tutumlarını davranışsal inançlarına göre şekillendirmektedirler.

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi tutumun oluşmasında büyük rol oynamaktadır ve daha ziyade tutumun bilişsel ögesini ilgilendirmektedir. Gerçekleştirilen muhtelif araştırmalarda inanç ve değerlerin bağımsız olarak tutumlar üzerinde etkili olduğu ortaya konulmuştur (Sjöberg and Montgomery, 1999, s: 606).

Çıktı veya sonuçların değerlendirilmesi herhangi bir çaba sarfettirmeyi gerektirmeyen, daha ziyade kendiliğinden oluşan bir durumdur. Anında ve

hızlı biçimde gerçekleşir, farkında olmadan ortaya çıkan davranışsal sonuçları ihtiva etmektedir (Ajzen, 2001, s: 32).

Planlı davranış değiştirme modellerinde davranışın belirlenmesinde tutumun bilişsel ögesi ve dolayısı ile bilişsel öge üzerinde önem sahibi olan değerler etkilidir. Kişiler herhangi bir davranışın neticesinin kötü veya tehlikeli olduğunu bilmelerine rağmen, söz konusu davranışı yapmış olma neticesinde haz duyma ihtimallerini göz önünde bulundurarak davranışı sergileme eğilimi gösterebilmektedirler. Diğer taraftan söz konusu davranışın sonucunun kötü olabileceği değerlendirilerek davranışın sergilenmesinden kaçınılabilir.

Ajzen ve Madden (1986) davranış değiştirme modeli içerisinde niyetin tahmininde yer alan bir gösterge olarak davranışsal inançları tanımlamışlar, konu davranışa karşı oluşacak tutumu etkileyen faktör olarak belirlemişlerdir. Davranışın sonucunun değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkacak davranışın tercih edilebilir ve tercih edilemez bir davranış olmasına karşı olan davranışsal inanç, davranışı belirleyen tutumu doğru orantılı olarak etkileyecektir. Tutumun hesaplanmasında inancın gücü veya şiddeti sonuçların değerlendirilmesi ile birlikte meydana gelmekle birlikte sonuçta elde edilen gözlemlerin toplamı ile göze çarpan davranışsal inançlar oluşmaktadır. Heath ve Gifford (2002)'da okul öğrencilerinin ortak servisleri kullanma davranışları üzerine yaptıkları araştırmada Ajzen ve Madden 'in araştırmasını destekleyici sonuçları elde etmişlerdir (Heath and Gifford, 2002, s: 2156).

Şirket içerisinde elektrik tüketiminin azaltılması ve tasarrufa gidilmesi ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir araştırmada iki örneklem grubu oluşturulmuş, bir gruba sadece enerji tasarrufu ile ilgili olarak teorik bilgiler aktarılmış, diğer gruba ise elektrik tasarrufu davranışı ile ilgili sonuçlar ile bir önceki grubun performansı aktarılmıştır. Araştırmanın sonucunda davranışın muhtemel neticelerinin aktarıldığı ikinci örneklem grubunda diğer gruba nazaran daha fazla biçimde elektrik tasarrufuna gidilmesi yönünde niyet ortaya konulmuş,

davranışsal inancın sonuçların değerlendirilmesiyle niyeti pozitif yönde etkilediği ortaya konulmuştur (Siero et al.,1996, s: 248).

3.1.1.1.5. Normatif İnançlar ve Uymaya Motive Etme

Normatif inançlar diğer belirli bireylerin kişiden yapmasını bekledikleri hedef davranışı yansıtmakta, aynı zamanda da kişinin diğer bireylerin beklentilerine uymadaki motivasyonunu kapsamaktadır. Bu tip inançlar doğrudan kişilerin hedef davranışa karşı nesnel normlarının ölçülmesi ile değerlendirilir (Hagger et al., 2006, s: 308).

Normatif inançlar ile ilgili olarak Ajzen ve Madden (1986) tarafından yapılan bir başka tanım; kişi için önemli ve değerli kabul edilen bireylerin sergilenecek davranışı onaylama veya onaylamama ihtimalleri ışığında davranışı gerçekleştirilmesini ilgilendirdiği ifade edilmektedir.

Normatif inançlar ve uymaya motive etmenin norm ile ilişkisi aynı zamanda normun gücünü ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda normatif inançların incelendiği araştırmaların tamamında normatif inançlara normların değerlendirilmesi süreci içerisinde yer verilmesi söz konusudur.

Uyma, bireyin konumunu grubun sosyal etkisi doğrultusunda değiştirmesi, daha önceleri düşüncelerinde grup ile farklılıklar görülürken, daha sonra kendi düşüncesini revize ederek gruba yaklaşması, grup kararı ve davranışına uygun davranması olarak tanımlanabilir. Uyma hareketinde kişi yalnızken kendine özgü bir biçimde davranırken, grup içerisindeyken diğerlerinden etkilenecek şekilde davranmakta, farklı bir biçimde davranabilmektedir. (Silah, 2005, s: 164)

Uyma davranışının temelinde inanma, doğru olarak kabullenme durumu vardır. Dolayısı ile uymaya motive olma, kişinin davranış biçiminin ve topluluk tarafından kendisine empoze edilen görüşlerin doğruluğuna kendisini

inandırması ile gerçekleşmektedir. Uymaya motive olmada temel faktör normatif inancın varlığıdır. Normatif inanç grup içerisinde yazılı olmayan, bir başka deyişle formal yapı kazandırılmamış, algılama ile ilgili olan kurallar bütünü ifade etmektedir.

Davranış değiştirme süreçlerinde inançların etkisinin son derece yüksek olduğu saptamasının yanında değişik kültürler içerisinde yetişmiş olan bireylerin davranışları algılama biçimlerindeki farklılık davranış değiştirme süreçlerinde etkili olmakta ve söz konusu kültürel yapı bireyin belirli bir davranışın gerçekleşmesine olan inancının arka planını oluşturmaktadır (Hofmann, 2006, s: 243).

Ergenlikte anne-baba ile çocuk arasında cinsellik ile ilgili olarak iletişim kurulmasını konu alan Hollanda 'da 482 yüksek okul öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmada normatif inancın davranışı belirleyen diğer faktörlere nazaran davranış üzerinde daha fazla açıklayıcılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonuçta cinsellik ile ilgili iletişim kurmada inanç üzerinde yoğunlaşmanın iletişim sürecini olumlu yönde etkileyebileceği aktarılmıştır (Schouten et al.,2007, s: 75).

Bireyin normatif inançlar çerçevesinde uyma davranışına motive olması daha ziyade içerisinde bulunduğu ortamın koşulları ile ilgili olmakta, dolayısı ile topluluğun temel nitelikleri ön plana çıkmaktadır. Bu temel nitelikler; topluluğun veya grubun büyüklüğü, fikir birliği veya değer birliği oluşturmuş grup, sosyal etki kaynağının yani kendisine uyulan kişi ya da topluluğun algılanan statüsü ve saygınlığı, karşılıklı görüşerek ikna olma olarak sıralanabilir.

3.1.1.1.6. Norm

Normlar bir grup veya topluluk içerisinde bireylerin yarıdan fazlasının davranışsal tutarlılık oluşturulabilmesi maksadıyla mutabık oldukları

davranışsal kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Normlar nadiren yazılı ancak genelde topluluk üyelerinin davranış standardı olarak hatırladıkları kavramlardır. Normlar topluluk bireylerinin bir davranışı ne şekilde ve ne derecede sergileyeceklerine karar vermelerine etki eden ortak değerler topluluğuna işaret etmektedir (Mowen, 1993, s: 468).

Normlarla ilgili olarak literatürde rastlanan diğer bir tanımda da toplumsal normlar; sosyal hayatta, insanların ve grupların tavır ve hareketlerini örgütleyen kurallara ve otoriteyi belirten standartlar olarak belirtilmektedir. Normların tanımında üç özellik görülmektedir. Bunlar (Oktay, 1996, s: 74-75);

- Belirli bir sosyal durumda davranışın ne olması gerektiği konusunda görüş birliği,
- Davranışın ne olacağı hakkında grubun üzerinde anlaştığı bir beklenti,
- Beklenen davranış yapılmadığı zaman, herkesin ceza vericiliği, yadırgayıcılığı üzerinde anlaştığı bir tepki.

Normların gücü genel olarak benzer değerlendirmelerin kaç kişi tarafından veya nicel olarak ne kadarlık bir büyüklük tarafından paylaşıldığı ile ilgilidir. Normlar bölgesel veya global olabilmektedir. Bir topluluk içerisinde norm süreklilik arz edebilir veya topluluğun belirli bir davranışı etkileyen normları kesintiye uğrayabilir veya tamamen ortadan kalkabilir. Bu doğrultuda normların yaşam döngüsü davranışın belirlenmesinde etkili olan bir başka faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu döngü normun ortaya çıkması, kabul edilip benimsenmesi ve topluluk ortak değeri olması veya evrenselleşmesi olarak ifade edilmektedir (Finnemore and Sikking, 1998, s: 887, 892).

Davranış değişim modellerine göre eğilimin ve dolayısı ile davranışın tahmin edilmesinde tutumdan sonra gelen ikinci faktör tanımlayıcı ve nesnel

norm sosyal faktördür. Normlar bireylerin sosyal baskı neticesinde bir kısım davranışı sergileme veya sergilememeleri ile ilgilidir. Normatif inançlar temelinde gelişmektedir (Beck and Ajzen, 1991, s: 286).

İstenmeyen bir davranış biçimi olan hız ihlali davranışı üzerine 334 Belçikalı birey ile yapılan bir araştırmada normlar, kimlik, tutum, algılanan davranış kontrolü, alışkanlıkların oluşumu, davranışsal niyet ve sonuçta hız ihlali davranışını konu alan geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış olan ölçek geliştirilmiştir. Sonuçta hız ihlali davranışına yönelik tutumların belirlenmesinde normların son derece etkili olduğu, bunların arasında tanımlayıcı normun daha etkili olduğu ispatlanmıştır (Pelsmacker and Janssens, 2007, s: 6)

Planlı davranış değişimi ve nedensel eylem teorilerinde her ne kadar normların doğrudan etkisinden bahsedilsede Trafimov ve Fishbein (1994) tarafından yapılan bir araştırmada davranış biçimi ve tipinin norm ile davranış arasındaki ilişkiyi azaltıcı rol oynayabileceği saptanmıştır. Bu sonuca gidilirken üç adet deney gerçekleştirilmiş, birinci deneyde Amerikan kolej öğrencilerine tutumsal ve normatif olarak kontrol edilen davranış biçimleri sergilenmiş bu davranışlar arasından sergileyebilecekleri davranışı belirlemeleri talep edilmiştir. Bu durumda normatif olarak kontrol edilebilen davranışların eğilim üzerinde tutumsal olarak kontrol edilenlere nazaran daha etkili olduğu saptanmıştır. 2. ve 3. deneylerde ise sadece tanımlayıcı normlar diğerleri sabit tutularak değiştirilmiş, bu durumda bulgular etkinin davranışın özelliğine bağlı olduğunu ortaya koymuştur (Trafimow and Fishbein, 1994, s: 755, 761).

Diğer bir taraftan yapılan araştırmalar topluluk içerisinde bulunan bireylerin paylaştığı ortak hedef ve beklentileri doğrultusunda birliktelik gerçekleştirmeleri neticesinde, her bireyin bireysel hedeflerinin diğer bireylerinkilerle örtüşmesi söz konusu olmaktadır. Örtüşen kavramlar; değerler, inançlar ve geleneksel bir takım unsurlardan oluşmaktadır. Norm doğrultusunda davranışın şekillenmesinin iki kısımda gerçekleşmekte olduğu

belirlenmiş ve bunların bireyin toplulukla doğrudan ilişki içerisinde girmesi veya sadece hedef ve amaçlar doğrultusunda değerlerin paylaşılması olarak belirlenmiştir. Bahsedilen kısımlar haricinde norm doğrultusunda davranışın şekillenmesi ancak belirli bir zaman periyodu sonucunda, sosyalleşme neticesinde normların algılanması ile mümkün olmaktadır (Dholakia et al., 2004, s: 245, 246).

Yapılan çalışmalardan da anlaşılmakta olduğu üzere normun davranışın belirlenmesinde ve değişim sürecinde etkili olduğu açıkça ortaya konulmaktadır, ancak davranış biçimindeki farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda normun değişik derecelerde davranışı etkilediği göz önünde bulundurulduğunda değişik davranışların değişim sürecinde norm değişkeninin etkisinde gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesindeki önem ortaya çıkmıştır.

Downs ve Hausenblas tarafından planlı davranış değiştirme teorisi çerçevesinde gerçekleştirilen bir araştırmada sağlıklı yaşam için egzersiz yapma davranışı incelenmiş, davranışsal, normatif ve kontrol inançlarının egzersiz yapmanın fiziksel sağlığı olumlu yönde etkilediğini desteklediği, ailelerin egzersiz yapmayı normatif olarak güçlü biçimde desteklediği ve normların etkisinin yoğun olduğu ve inançların, tutum, norm ve algılanan davranış kontrolündeki değişimi %34 ile %56 aralığında değişen miktarlarda açıkladığı tespit edilmiştir (Downs and Hausenblas, 2005, s: 1).

Miesen (2003) tarafından yetişkinlerin okuma eğilimi üzerine yapılan bir başka araştırmada nesnel normun eğilim veya niyetin üzerinde belirleyiciliğinin olmadığı tespit edilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere davranışın biçimine bağlı olarak normun davranışın üzerindeki etkisi değişmektedir.

Literatürde birçok çalışmada normun ölçülmesi sürecinde kişilerin görüşlerini ve taraf olma durumlarını belirleyecek tek bir değerlendirme sorusu

yöneltmekte ve normun gücünün ölçülmesi maksadıyla normatif inanç ve uyma motivasyonun belirlenmesi maksadıyla hedef soruyu destekleyici bir başka değerlendirme sorusuna cevap aranmaktadır.

Davranışların tayininde etkili olan sosyal normların bileşenlerinin bireysel ve kolektif temelde araştırıldığı bir çalışmada bireysel manada sorgulayıcılığın algılama bazıda ön plana çıktığı, kolektif yapıda ise inceleme neticesinde bilgi toplamanın normların değerlendirilmesinde etkili olduğu ortaya konulmuştur (Lapinski and Rimal, 2005, s: 131).

3.1.1.1.7. Algılanan Davranış Kontrolü

Ajzen tarafından savunulan planlı davranış teorisine göre insan davranışı üç unsurun etkisinde şekillenmektedir. Bunlar; sonuçların ortaya çıkma ihtimaline olan inanç veya davranışla ilgili diğer nitelikler (davranışsal inanç), diğer bireylerin normatif beklentileri ile ilgili inanç (normatif inanç) ve davranışın performansını engelleyebilecek faktörlerin varlığı ile ilgili inanç (kontrol inancı). Algılanan davranış kontrolü, kontrol inancının varlığında oluşmakta, bireyin kontrol inancı özyeterliliğini etkileyerek davranış kontrolü algılamasının şiddetini veya gücünü belirlemektedir (Ajzen, 2002, s: 665).

Algılanan davranış kontrolü değişkeninin temel bileşeni olan özyeterlilik Bandura'ya göre belirli amaç ve maksatlar için bilişsel, sosyal ve davranışsal deneyimlerin harekete yönelik bir kısım süreçlerde organize olmasıyla elde edilen gelişebilir kabiliyet olarak tanımlanmaktadır (Huang and Liaw, 2005, s: 731). Özyeterlilik aynı zamanda bireyin görev performansına etki edecek olay yeteneğinden emin olması ile ilgilidir.

Özyeterlilik bireyin davranış modellemesinde bireysel motivasyonunu, duygusal durumunu ve diğer süreçleri kontrol etme inancını ifade etmektedir. Olumlu özyeterlilik olumlu davranışa işaret etmekle birlikte kişiye güven ve kararlılık sağlamaktadır (Odotolu, 2005, s: 242).

Kontrol inançlarının etkisinde şekillenen özyeterlilik ile ilgili olarak literatürde birçok tanım mevcuttur. Özyeterlilik, bireyin istenilen davranışı ortaya çıkartmaya olan inancı, bireyin çevresinde gelişen olayları kontrol edebilme gücü gibi tanımlamalarla açıklanmaktadır (McGill et al., 2000, s: 9; Henry et al., 2006, s: 842; Bong, 2001, s: 553).

Özyeterlilik kontrol inancı ile birlikte algılanan davranış kontrolünün oluşmasını sağlamakta iken özyeterlilik ile algılanan davranış kontrolü arasındaki belirgin farklılık özyeterlilikte bireyin herhangi bir davranışı yapma yeteneğinden emin olması iken, algılanan davranış kontrolünde ise dış faktörlerin kontrolünün hissedilmesi söz konusudur (Armitage and Conner, 1999, s: 75).

Algılanan davranış kontrolünün açıklayıcısı durumunda olan özyeterliliğin üç boyutundan büyüklük; bireyin başarmayı tahmin ettiği görev veya davranışın zorluk seviyesini, güçlülük; bireyin belirtilen görev veya davranış performans seviyesini yakalayabileceği kanaatinin derecesini, genellik; elde edilmiş olan özyeterlilik değerlendirmesinin benzer durumlarda uygulanabilir olması olarak ifade edilmektedir (Appelhaum and Hare, 1996, s: 35).

Bireylerin karşılaştıkları zorluklar karşısında herhangi bir davranışı sergilemeleri ve sergiledikleri davranışı ne kadar süreyle sergileyebilecekleri yeterlilik beklentileri ile açıklanmaktadır. Güçlü özyeterlilik algısı davranış kontrolünü güçlendirmekte ve istenmeyen davranışın bertaraf edilmesi çabasını desteklemektedir (Bandura, 1977, s: 194).

Algılanan davranış kontrolü bireyin hedef davranışı gerçekleştirmek maksadıyla içsel yeterlilikleri ile dışsal herhangi bir engeli bertaraf etmesi konusundaki irade kontrolünü ifade eder. Bu durum kişinin herhangi bir davranışı gerçekleştirmedeki gerçek kontrolünü veya kontrol eksikliğini

sergilemektedir. Niyet edilen bir davranışın başarı ile gerçekleştirilmesi kişinin bir çok faktörü kontrol edebilme yeteneği ile ilgilidir (Ajzen, 2005, s: 110, 111).

Kontrol inancı ve özyeterlilik ilişkisi içerisinde oluşan algılanan davranış kontrolü daha ziyade kişinin hedef davranışı ne derece kolay veya zor olarak başarmasını tahmin etmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Algılanan davranış kontrolü davranış oluşumunda davranışsal niyeti, tutum ve norm gibi doğrudan etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Manstead and Van Eekelen, 1998, s: 375). Bireyin davranışı sergilemekte sahip olduğu güçlü niyet varlığı, niyet edilen davranışı gerçekleştirmek için harcanan güçlü çaba, algılanan davranış kontrolünün bir fonksiyonu olarak kabul edilir (Ajzen, 1991, s: 179).

Algılanan davranış kontrolünün temel bileşeni olan kontrol inancı zihinsel ve bilişsel durumlarla ilgilidir. Kontrol inancı iki nedenden dolayı davranış oluşumunda önemlidir. Bunlardan birincisi planlama, başlangıç ve hedef davranış odaklı hareketlerin düzenlenmesinde ön gereksinimleri teşkil etmesi, ikincisi ise duygusal durumlar, hissiyat, özdeğerleme, utanma kaygı gibi bireyin öz düşüncelerini belirlemesidir. Kontrol inancı kişinin olasılıklara olan inancı ve yeterliliğine olan inancının bileşkesidir (Bandura, 1995, s: 69).

Bandura (1982) çalışanların özyeterlilikleri yükseldikçe performans başarılarının yükseldiği ve bununla ters orantılı olarak duygusal değerlendirmelerin azaldığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda stres altında gerçekleşen olaylarla ve beklenmedik koşullarla başa çıkmada özyeterliliğin bireye yardımcı olan başlıca unsur olarak ön plana çıktığını saptamıştır (Bandura, 1982, s: 122).

Algılanan davranış kontrolü ile ilgili olarak bir başka yaklaşım da davranışı kontrol unsurlarının içsel olmasının yanında dışsal olabileceği yönündedir (Kidwell and Jewel, 2003, s: 626). Ancak planlı davranış teorisi

çalışmalarında daha çok özyeterliliğe dayalı içsel davranış kontrol değerlendirmeleri karşımıza çıkmaktadır.

Algılanan davranış kontrolü ile ilgili olarak literatürde çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Birçoğu sosyal psikoloji alanında yapılmış olan çalışmalarda muhtelif davranış değiştirme modelleri içerisinde algılanan davranış kontrolü değişkeni ve alt faktörü olan özyeterlilik incelenmiştir.

Genç yetişkin bireylerin sağlıklarını koruma davranışlarına eğilimlerinin belirlenmesinde algılanan davranış kontrolü ve özyeterliliğin etkisinin incelendiği bir araştırmada, algılanan davranış kontrolünün, kontrol inancının varlığında yetenek algısı olarak kabul edilen özyeterliliğin tek başına etkisine nazaran davranışsal niyetin açıklanmasında daha etkili olduğu gözlenmiştir. Algılanan davranış kontrolü değişkeninin uzaklaştırıldığı durumda sağlığı koruma davranışının belirlenmesinde planlı davranış teorisi değişkenlerinin tahmin değerinin oldukça düşük olduğu ortaya konulmuştur (McCaul et al., 1993, s: 231). Sosyal bilişsel teori kendine dikkat etme ve sağlığını koruma, hastalıklardan korunma gibi karmaşık koruyucu davranışların özyeterlilik ve istenilen davranışı sergileme beklentisine olan inançla ilgili olduğunu ortaya koymuştur (Rew et al., 2005, s: 60).

Yapılan araştırmalar trafikte işlenen suçların ve kurallara uymamanın algılanan davranış kontrolü bağlantısını ortaya koymuş, istenilen davranışları gerçekleştirmede diğer bireylere nazaran yüksek derecede kontrol sergileyen ve kendilerine güvenen bireylerin daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Düşük risk faktörüne sahip davranışların daha düşük dereceli içsel ve dışsal algılanan davranış kontrolünün varlığında gerçekleştirilebilme oranının yüksek olduğuna, yüksek riskli davranış gruplarının sergilenmesinin ise tamamıyla bireyin kendisinin algılanan davranış kontrolünün etkisinde gerçekleştiği sonucuna varılmıştır (Forward, 2006, s: 412).

Alkol ve sigara kullanımı gibi istenmeyen ancak alışkanlık, bağıllık yaratmış davranışların önüne geçilmesi üzerine yapılan araştırmaların bir çoğunda planlı davranış teorisi çerçevesinde hareket edilmekte, davranışın arzu edilen davranış biçimi ile değiştirilmesinde algılanan davranış kontrolü ve alt bileşeni özyeterliliğin üzerinde yoğun biçimde durulmaktadır.

Çalışmalar içki kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan depresyon hali ile özyeterlilik ve davranış kontrol edebilme yeteneğinin negatif yönde ilişkili olduğunu, özyeterliliği yüksek olan bireylerin içki kullanımını depresyon haline geçilmeden sınırlandırabileceğini ortaya koymaktadır. Araştırmalar benzer şekilde sigara kullanımında olumlu sonuçlarda algılanan davranış kontrolünün etkisinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Blume et al., 2001, s: 267; Dijkstra et al., 1998, s: 339).

İçki kullanımı ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda kontrol unsurunun sıklıkla kullanılması nedeniyle daha kapsamlı ve güvenilirlik seviyeleri yüksek yeni ölçekler geliştirilmesi arayışları bu alana uygun olarak desteklenmiş, ve elde edilen bulgular planlı davranış değiştirme modellerinin kullanıldığı diğer alanlara aktarılmıştır (Oei et al., 2005, s: 297, 301).

3.1.1.1.8. Alışkanlıklar

Herhangi bir davranış etkili biçimde yeterli sayıda tekrarlandığında alışkanlık oluşabilir. Alışkanlık herhangi bir uyarıcıya karşılık verilen otomatik tepkiyi ifade etmektedir. Uyarıcıya verilen tepki genellikle son derece hızlı biçimde gerçekleşmektedir. Uyarıcının frekansı yani tekrarlama sıklığı arttıkça tepkinin ortaya çıkış hızı artmaktadır. Bu da alışkanlıkların davranış belirmesinde en büyük özelliklerinden birisidir. Alışkanlık oluşturulmasının akabinde uyarıcı ortamdaki kaldırılırsa tepki hali eski haline dönme eğilimine girer. Sosyal faktörlerin etkisiyle yanlış karar verme neticesinde bireyde alışkanlık oluşumu oldukça yavaş olan bir sürecin sonucunda gerçekleşir (Zaltman and Wallendorf, 1979, s: 262-263; Verplanken and Melkevik, 2007, s: 1).

Alışkanlıklar doğada belirli işaretlere verilen belirli tepkilerdir. Davranışsal niyet ve alışkanlıkların tüm uygulamalarında otomatik işaret-tepki bağı bulunmakla birlikte tüm şartlarda, davranış, içerisinde bulunduğu çevrenin kontrolü altında bulunmaktadır. Alışkanlıklar ve davranışsal niyet arasındaki en belirgin fark niyetin planlama neticesinde oluşması, buna karşın alışkanlığın genel olarak davranış tekrarlaması ile oluşmasıdır. Tutum ve niyetin hedef davranış ile ilişkisiz olduğu durumlarda alışkanlık davranışın temel belirleyicisi konumuna gelmektedir. Davranış çoğu zaman istek ve arzuların etkisinde niyet dışı alışkanlıklar ile şekillenir. Bu tip alışkanlıklar uzun dönem karlılık veya menfaatler göz ardı edilerek kısa dönemli haza dayalı davranışların oluşmasına neden olur. Buradan da anlaşılacağı üzere niyet ve niyet dışı alışkanlıklar birbirlerinin alternatifi olarak davranış üzerinde etkilidirler (Verplanken and Faes, 1999, s: 591-593).

Davranış değiştirmede alışkanlığın tersine çevrilmesi büyük önem taşımaktadır. Alışkanlığı tersine çevirme klasik davranışın azaltılması maksadıyla farklı bir çok metodu ihtiva etmektedir. Bunların en önemlisi bireyin hedef davranışta ters bir uyarıcı ile bir kaç dakika karşı karşıya bırakılmasıdır. Bu durum alışkanlığın komple ortadan kaldırılmasına yol açmamakta ancak azaltılmasında etkili olmaktadır. Alışkanlığın tersine çevrilmesinde diğer bir metod da bireyin alışkanlıktan uzaklaştırılması maksadıyla ailesel zorlama ve hedef davranışın oluşturulmasından uzaklaştırılmaya çalışılması olarak ifade edilebilir. Davranışın değiştirilmesine yönelik olarak alışkanlıkların değiştirilmesi literatürde bir çok yerde 3 aşamada ele alınmıştır. Bu aşamalar bağlılık, izleme ve uygulama aşamalarıdır (Sarafino, 1998, s: 204).

Tutum ve niyet çerçevesinde gelecek davranışların oluşmasında geçmiş davranış veya alışkanlıklar etkilidir. Alışkanlık ve niyetin davranış üzerindeki etkisi incelendiğinde davranış yeni oluşmuşsa veya eski davranışın etkileri fazla görünmüyorsa davranışın nedensel sürecin etkisinde alışkanlık dışı geliştiği gözlenmektedir.

Alışkanlıklar geçmiş davranışların etkisiyle biçimlenmektedir. Bir çok araştırmada alışkanlıkların temeline inmek için bireyin geçmiş davranışlarının incelenmesi yoluna gidilmiş, geçmiş davranışın gelecek davranışın tahmin edilmesinde belirleyiciliğinden bahsedilmektedir. Geçmiş davranışın gelecek davranış üzerindeki tahmin ediciliğinin inanç, tutum, öznel norm, ve niyetten bağımsız olarak gerçekleştiği belirlenmiştir. Kabuller genellikle bir davranışın tekrarlama performansının alışkanlık oluşumuna yol açtığı, davranışın ilerleyen dönem içerisinde alışkanlık etkisinde, niyet, norm, kontrol ve tutumun aracılığı olmaksızın, geliştiği saptanmıştır. Davranış değiştirme modellerinde alışkanlık genellikle geçmiş davranış etkisi göz ardı edildiğinde planlı davranış modelinin açıklayıcılarından birisi olarak yer almaktadır (Ajzen, 1991, s: 24,25; Beck and Ajzen, 1991, s: 289,290).

Bir çok istenmeyen davranışın sürekliliğine ve değişim gücüne neden olan alışkanlık gücü, literatürde genellikle kötü alışkanlıkların davranış belirlemesini konu alan sigara ve alkol ile ilgili araştırmalarda incelenmiştir. Ancak kaçak elektrik kullanımı davranışında da alışkanlık gücünün önemi ihmal edilemeyecek seviyededir.

Alışkanlık gücü daha ziyade istenmeyen davranışın psikolojik ve öğrenilen tarafı ile ilgilidir. Bu güç olumlu/sosyal, olumsuz/duygusal ve alışkanlık/bağlılık faktörlerinin etrafında şekillenmektedir. Alışkanlık gücü ne kadar fazla ise davranış oluşumunda geçmiş davranış o derecede etkili ve alışkanlıkların bertaraf edilmesi de o derecede güçtür (Velicer et al.,1999, s: 456; Velicer et al., 1996, 555).

Güçlü alışkanlıkların var olduğu durumlar söz konusu olsa da özellikle bir kısım şartların varlığında bireyler karar verme süreçlerinin sonuçlanması için daha fazla çaba sarfederler. Güçlü alışkanlık varlığında davranış oluşumunda hedef ve seçenek arasında hiç bir faktör yer almaksızın doğrudan alışkanlığa konu tercih yapılır. Zayıf alışkanlığın var olduğu durumda davranış daha müdahale edilebilir durumdadır ve hedef davranış ile seçenek arasında durumsal faktörlerin değerlendirilmesi ve seçenek

opsiyonları hakkında içsel ve dışsal bilgilerin araştırılması süreçleri yer almaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere zayıf alışkanlıklar davranışların belirli neden-sonuç ilişkileriyle değiştirilmesine olanak sağlamaktadır (Verplanken et al., 1997, s: 540-541).

Literatürde alışkanlık üzerine muhtelif alanlarda yapılmış çeşitli araştırmalar mevcuttur. Verplanken ve arkadaşları bu alanda yoğun çalışmalar yapmış araştırmacılar olarak ön plana çıkmaktadırlar.

Sağlıklı diyet uygulamasında günlük yiyecek tüketim davranışının değiştirilmesinde uygulama niyetinin etkisinin araştırıldığı bir çalışmada uygulama niyeti diyetin ne zaman ve nasıl uygulanacağına işaret eden spesifik bir planla ilişkilendirilmiştir. Uygulama niyetinin etkisi, davranışsal niyetin sağlıklı tüketim üzerindeki belirleyiciliğine katkı sağlamak olarak ortaya çıkmıştır. Bireysel niyet dışı alışkanlıkların (sağlıksız yiyecek tüketimi) karşısında uygulama niyetinde sapmalar gözlenmiştir. Ancak davranış üzerinde uygulama niyeti ile niyet dışı alışkanlıkların etkisi birbirinden bağımsız olmuştur. Uygulama niyetinin niyet dışı alışkanlıkların etkisini baskılmakta yetersiz kaldığı, niyet dışı alışkanlıkların sağlıksız yiyecek tüketimi davranışında etkili olduğu ortaya konulmuştur (Verplanken and Faes, 1999, s: 591).

Ulaşım modu seçiminde alışkanlığın etkisinin incelendiği bir başka araştırmada, tutum-davranış ilişkisinin alışkanlıkların gücünün etkisiyle durumsal koşullarda ve bilgilendirilmenin etkisiyle ne şekilde gelişim gösterdiği incelenmiştir. Çalışmada güçlü alışkanlık etkisindeki bireylerin zayıf alışkanlık etkisindeki bireylere nazaran alternatifler arasından seçim stratejisini daha az sergilediği tespit edilmiştir. Seçim sürecine özen gösterilen bir çok tercih teşebbüsünde alışkanlıkların öneminin azaldığı saptanmıştır. Tüm bilgilendirilmeye, verilen dikkat ve öneme rağmen ilerleyen safhalarda kronik alışkanlık etkisi kendisini göstermeye başlamış, ulaştırma modu seçiminde bilgilendirmeye dayalı seçimden ziyade alışkanlıklar belirleyici olmaya başlamıştır. Sonuçlar, tercih durumları ve tercih

alternatifleri hakkında bilgi varlığında dahi alışkanlıkların etkisinin görülebileceğini ortaya koymuştur (Verplanken et al., 1997, 539).

E-ticarette web sitesinin kullanımına yönelik olarak yapılan bir araştırmada yukarıda ifade edilen sonuçlara benzer şekilde geçmiş davranışların tekrarlamasının alışkanlık oluşturduğu saptanmıştır. Alışkanlıklar temelinde algılanan yararlılık ve güven faktörleri desteğinde web sitesinin kullanım davranışının oluştuğu belirlenmiştir. Yapısal eşitlik teorisinin kullanıldığı araştırma modelinin neticesinde tüketicinin e-ticaret web sitesini kullanma eğiliminin algılanan yararlılık güven ve alışkanlık faktörleri ile belirlendiği ortaya konulmuştur (Liao et al., 2006, s: 469).

Egzersiz yapma davranışında alışkanlıkların ölçülmesine yönelik 111 öğrenciye internet anketi uygulanmasıyla yürütülen bir araştırmada egzersiz yapmanın algılanan davranış kontrolü, geçmiş egzersiz frekansı ve anahtar faktör olarak egzersiz yapma alışkanlığı ölçülmüştür. Sonuçta egzersiz yapma alışkanlığının doğrulukla ölçülebildiği, zamana bağlı olarak alışkanlıkta değişim gözlenmediği ortaya konulmuştur (Verplanken and Melkevik, 2007, s: 1).

3.1.1.1.9. Niyet

Davranışsal niyet bir bireyin belirli bir gelecek davranışı oluşturma veya oluşturmama yönünde formüle edilmiş bilinçli planları olarak değerlendirilmektedir (Warshaw and Davis, 1985, s: 214).

Davranışa karşı tutum, nesnel norm ve algılanan davranış kontrolü kombinasyonları davranışsal niyetin oluşmasındaki en büyük belirleyicilerdir. Davranış üzerinde gerçek kontrol derecesi fırsatlar oluştuğunda bireylerin niyetlerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu doğrultuda niyet, davranışın oluşmadan önceki konumu olarak nitelendirilmektedir (Ajzen, 2002, 1, s: 666).

Niyet ile davranış arasındaki ilişkinin boyutunu belirleyen üç temel faktör bulunmaktadır. Bunlar; özellik bakımından hangi niyet ve davranışın ne derecede birbirleri ile ilişkili olduğu, niyetin kararlılığı ve son olarak da niyetin gerçekleştirilebileceğinin ne derecede kişinin hür iradesine bağlı olduğudur. Niyetin mutlak surette öngörülen davranış ile aynı özellik ve doğrultuda olması gerekmektedir. Söz konusu özellikler mevcut davranışın kendisi, hedef davranış, durum ve zaman olarak ifade edilmektedir. Özellik bakımından son derece benzer olan niyet-davranış ikilisi arasındaki ilişki ve açıklayıcı da o derecede yüksek olacaktır. Davranış değiştirme sürecindeki bireyin niyetinin zamana bağlı olarak değişiklik göstermesi muhtemel, ancak istenmeyen bir durumdur. Niyet kişinin hür iradesi ile kontrol edilebilmelidir. Çevresel koşullardaki değişiklikler neticesinde niyette görülebilecek değişiklikler kişinin hedef davranışı sergilemesinde manipülasyonlara neden olabilir ki bu da belirli bir zaman sonra sergilenen davranışın ortadan kaybolmasına neden olacaktır (Fishbein, Ajzen, 1975, s: 368-371).

Ajzen eğilimin üç kavramsal bağımsız belirleyicisini; bireyin davranışa karşı tutumu, başkalarının herhangi bir davranışı denemesi gerektiğine olan inancı ve kendisinin algıladığı davranış kontrolü olarak ifade etmiştir (Kerner and Grossman, 2001, s: 125).

Davranış değiştirme modellerinde belirleyici konumdaki değişkenler çoğu zaman davranışı doğrudan etkilemezler. Davranışsal tutumlar ile hedef davranış arasındaki değişim süreci davranışsal niyetle açıklanmaktadır. Davranışsal niyet hedef davranışlara benzemekle birlikte hedeflerden daha fazla anlam taşımaktadır. Davranışsal niyet, amaçların bilişsel ifadesi olarak tanımlanmakla birlikte amaca ulaşmak için niyet edilen hareket planını belirtmektedir. Davranışsal niyet her alanda karşımıza çıkmaktadır. Davranışsal niyetin oluşum sürecinin temelinde durumsal etkilerle birlikte tutum yatmaktadır. Niyet oluşumunu hızlandırıcı bir kısım etkenler bulunmaktadır. Bunlar arasında belirli mükafatlar, ödüllendirme ve cezalandırmayı kapsayan pekiştirme yaklaşımları, grup veya topluluk etkisinin hissedildiği normatif baskılar, rastgele durumsal etkiler ve alternatif

davranışlar niyeti etkileyen unsurlardır. Davranışsal niyet ile planlı davranış modeli değişkenleri arasındaki ilişki her zaman güçlü olmayabilir, ancak çevresel kısıtlar ile sınırlanmadığı müddetçe kayda değer ilişkiler görülmektedir. Bireyler genellikle yapmak niyetinde oldukları davranışları sergilemeye çalışırlar. Davranışsal niyetin özgünlük derecesini dört öge belirlemektedir. Bunlar (Cherrington, 1994, s: 269, 270);

- Belirli bir davranışın ne kadar düzgün ve açık biçimde görülebilmesi,
- Davranışa uygun hedef amacın belirlenmesi,
- Davranışın oluşacağı durumsal yapının nerede, kiminle ilgili olması gibi konuları da kapsayacak biçimde belirliliği,
- Davranışın oluşacağı zamanın belirliliği olarak sıralanmaktadır.

Planlı davranış değiştirme teorileri kapsamında davranışsal niyetin değerlendirildiği çok sayıda çalışmaya ulaşmak mümkün olmakla birlikte değişik alanlarda yapılan araştırmalardan bir kısmı ana hatları ile aşağıda aktarılmıştır.

Üniverisite öğrencilerinin kamu ulaşım araçlarını kullanma davranışı niyetlerinin planlı davranış değiştirme teorisi değişkenlerince açıklanmasının araştırıldığı bir çalışmada, orjinal planlı davranış teorisi değişkenlerinin davranışsal niyeti açıklayıcılığının son derece iyi olduğu ortaya konulmuştur. Tutum, norm ve algılanan davranış kontrolünün kamu ulaşım araçlarını kullanmadaki davranışsal niyetin üzerindeki değişimi %70,1 oranında açıkladığı saptanmıştır (Heath and Gifford, 2002, 2154).

İnternetin bir araştırma aracı olarak kullanılması davranışında, davranışsal niyetin etkisinin araştırıldığı bir çalışmada kullanıcı tutumu, algılanan davranış kontrolü, yararlılık ve beğeni gibi bir çok faktörün etkisi incelenmiştir. Belirtilen tüm bu değişkenlerin arasında algılanan yararlılık

bireysel davranışsal niyet üzerinde anahtar faktör olarak ortaya çıkmıştır. Motivasyonel perspektiften algılanan beğenin etkili olduğu belirlenmiştir (Huang and Liaw, 2005, s: 733).

Fen bilimleri öğretmenlerinin davranışsal niyetlerinin üç farklı davranış değiştirme teorisi ışığında incelendiği araştırmada 1330 eğitimden elektronik posta vasıtasıyla anket sorularına yanıt aranmış, neticeler üzerinde faktör ve çoklu regresyon analizleri uygulanmıştır. Elde edilen veriler ışığında planlı davranış teorisinin özellikle öğretmenlerin geçmiş davranışları ve alışkanlıkları dikkate alındığında, davranışsal niyetin oluşmasını sağlayıcı bir model olarak gündeme geldiği, modelin diğer değişkenleri olan davranışa karşı tutum, algılanan davranış kontrolü ve nesnel normun davranışı etkilemede niyet üzerinde açıklayıcılıklarının yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır (Zint, 2002, s: 819).

Çevresel davranışların belirlenmesine yönelik olarak 305 Alman vatandaşı üzerinde davranışsal niyetlerin incelendiği bir araştırmada katılımcılara çevreyle ilgili davranışların değiştirilmesi konulu elektronik posta anketi uygulanmış, sonuçta kişisel normların çevresel davranış niyetinde etkili olduğu, davranışsal niyet ile geçmiş tecrübelerin yüksek derecede ilişkili olduğu ve bu ilişkinin davranışsal tutum ve algılanan davranış kontrolü ile desteklendiği ortaya konulmuştur (Harland et al., 1999, s: 10).

Su kaynaklarının etkili kullanılması ile ilgili olarak planlı davranış teorisi çerçevesinde davranışsal, normatif ve kontrol inançlarının niyet üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir araştırmada, katılımcılara kaynak kullanımına olan bireysel inanç boyutları ile ilgili anket soruları yöneltilmiş ve yanıtlar değerlendirilmiştir. Sonuçta doğal su kaynaklarını etkili kullanmada güçlü niyete sahip bireylerdeki inanç etkisinin zayıf niyete sahip bireylerdeki inanca nazaran kayda değer miktarda fazla olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda güçlü niyet oluşumunun etkili maliyet fayda analizi yardımıyla, kaynakların etkili yönetilmesinin yüksek fayda sağlayacağı inancıyla daha da pekiştiği saptanmıştır (Fielding et al., 2005, s: 12).

Güçlendirici etki gösteren yiyecek tüketimine karşı tutum niyet bağlantısının incelendiği bir başka araştırmada 456 genç tüketici üzerinde anket uygulaması yapılmıştır. Çalışma güçlendirici etkiye sahip yiyeceklerin reklam ve afişleri ile manipüle edilmiş, tüketici fayda algısı ve kuşkusuzluğun söz konusu yiyeceklerin satın alınmasına karşı tutumun üzerindeki olumlu etkisini, ve oluşan bu tutumunda niyet üzerinde çok yüksek miktarda ilişkisini ortaya koymuştur. Diğer taraftan sosyal normların satın alma davranışına oluşan niyet üzerinde yüksek miktarda açıklayıcılığı olduğu saptanmıştır (Vermier and Verbeke, 2006, s: 169).

3.1.2. Elektrik idaresi Çalışanı Davranışları

3.1.2.1. Kavramsal Model Kapsamında Davranış Oluşum ve Değişimine Etki Eden Faktörler

Kavramsal model çerçevesinde elektrik idaresi çalışanlarının tutumlarının, elektrik tüketicilerinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetlerinin belirlenmesine etkileri örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet, örgütsel vatandaşlık davranışı gibi bir kısım faktörler ile birlikte planlı davranış teorisi içerisinde belirtilen demografik değişkenler ve çalışanın algılanan davranış kontrolü değişkenleriyle ele alınmış olup, ilgili değişkenler aşağıda ifade edilmiştir.

3.1.2.1.1. Örgütsel Bağlılık

Örgütsel bağlılık üzerine yapılmış olan bir çok çalışmanın arasında, örgüt veya organizasyona bağlılığın ölçülmesi açısından etkili iki yöntemle sıklıkla karşılaşılmakta olup, bu yöntemlerden bir tanesi Porter'ın öncülüğünde geliştirilmiş olan bağlılık ölçeği diğeri ise Meyer ve Allen tarafından geliştirilen 3 boyutlu bağlılık ölçeğidir. Porter tarafından yapılan çalışmalar genel olarak organizasyonun hedefleri için çaba gösterme, organizasyonla yaşanan değişimin adaletli olduğunun irdelenmesi ve çalışanın kendisini organizasyonuyla özdeşleştirmesi temelinde şekillenmiştir.

Örgütsel bağlılığın bireylerin gerek duygusal ve gerekse analitik değerlendirme yetenekleriyle şekillendiğinden yola çıkılacak olunursa, Meyer ve Allen'in geliştirdiği üç boyutlu örgütsel bağlılık çalışmalarının bağlılığın açıklanması ve test edilmesinde etkili ve kabul gören bir yöntem olduğu kabul edilebilir.

Bağlılığın üç boyutlu modeli olarak adlandırılan model duygusal, devam ve normatif bağlılık olarak adlandırılan bileşenlerden oluşmaktadır. Bu bileşenlerden duygusal bağlılık, kişisel karakteristikleri, yapısal karakteristikleri, iş ile ilgili karakteristikleri ve iş tecrübelerini içermektedir. Meyer ve Allen (1991) en güçlü ve en istikrarlı ilişkinin iş tecrübeleri ile elde edildiğini saptamışlardır. Organizasyon ile ilgili olarak istikrarlı deneyim ve beklentilere sahip olan ve aynı zamanda temel ihtiyaçları bakımından tatmin olan işgörenlerde, tam tersi duruma sahip olanlara göre duygusal bağlılık daha yüksektir. Devam bağlılığı ise bir organizasyon içerisinde veya bir toplulukta ikame edilen bireyin mevcut organizasyonundan ayrılmasının, alternatiflerde dikkate alınmak suretiyle değerlendirilmesi, risk, kazanım ve yan kazanımların göz önünde bulundurulması süreçlerinin sonucunda meydana gelen bağlılığı ifade etmekte, bağlılık alternatiflerin sınırlı olduğu durumlarda etkinlik kazanmaktadır. Son olarak da normatif bağlılık; işveren nezdinde sosyal faktörlere dayalı deneyimlerin ve uygun ortam varlığının sadakat oluşturmaya, veya elde edilen kazanım, gelir ve tecrübelerle istinaden borçluluk duygusu ile karşılık verme anlayışı neticesindeki bağlılığı ifade etmektedir (Meyer et al., 1993, s: 539).

Literatürde üç boyutlu bağlılık ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir kısım çalışmalar mevcut olup, bu çalışmaların bir kısmı iş yerinde etkili olan diğer bir takım faktör ve değişkenlerin bağlılığın boyutları ile olan ilişkilerini incelemektedir. Değişik alanlarda yapılan çalışmalar üç boyutlu bağlılığın örgütsel bağlılığı tanımlamada etkin ve belirleyici yönlerini ortaya koymaktadır (Lee et al., 2001, s: 596-614, Iverson and Buttigieg, 1999, s: 307-332, Leede and Looise, 2001, s: 504-513, Meyer et al., 2002, s: 20-52,

Gellatly et al., 2006, s: 331-345, Chen and Francesco, 2003, s: 490-510, Herscovitch and Meyer, 2002, s: 474-487).

Rhee tarafından yapılan bir araştırmada iki farklı çalışma yürütülerek Güney Kore' den elde edilen verilerin batılı olmayan kültürlerdeki örgütsel bağlılığın değerlendirilmesinde genellik gösterip göstermeyeceği araştırılmıştır. Birinci çalışmada altı maddeli lek (Meyer et al., 1993 s: 545) Korece'ye çevrilmiş, duygusal bağlılık leği ile elde edilen neticelerin Kuzey Amerika' da elde edilenlerle büyük benzerlikler tařıdėı ancak devam ve normatif bağlılık ölçeklerinde bir kısım problemlerin söz konusu olduğu saptanmıştır. İkinci alışmada Kuzey Amerika için bir kısım adaptasyon sağlayıcı maddeler ilave edilerek revize edilmiş ölçek kullanılmış ve söz konusu problemler bertaraf edilmiştir. Oluşturulan yeni ölçek ile yüksek içsel tutarlılık, faktörel geçerlilik, kriterlerle ilgili geçerlilik ve geri dnşde yüksek oranların elde edilmesi sağlanmıştır (Lee et al., 2001, s: 596).

Herscovitch ve Meyer tarafından yapılan bir araştırmada çalışan bağlılığı ve örgütsel değişim süreçlerinde üç boyutlu modelin iş ortamındaki uygulamalarını test etmek maksadıyla  çalışma yürütülmüştür. Birinci çalışmada 224 niversite öğrencisine yeni geliştirilen değişime olan duygusal, devam ve normatif bağlılık leklerinin uygulaması yapılarak geçerliliğinin ilk kanıtları ortaya konulmuştur. İkinci ve üçüncü çalışmalarda sırasıyla 157 ve 108 örneklem hacmine sahip hemşire grubuna uygulama yapılmış, değişime bağlılıkta üç boyutun sonraki geçerliliği belirlenmiş, ve sonuçlar, örgütsel bağlılığa nazaran, değişimde davranışsal desteğin belirlenmesinde değişime bağlılığın daha etkili olduğunu, değişime olan destekte duygusal ve normatif bağlılığın devam bağlılığına nazaran daha etkili olduğu ve son olarak da davranışın tahmininde  boyutunda birlikte etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Herscovitch and Meyer, 2002, s: 474).

Çin Halk Cumhuriyetinde 253 yönetici üzerinde, görev performansı ve örgütsel vatandaşlık performansını içerecek biçimde performans ile bağlılığın üç boyutu arasındaki ilişkiyi tespit edecek biçimde bir araştırma yapılmıştır.

Sonuçta duygusal bağlılığın görev performansı ve örgütsel vatandaşlık davranışı ile pozitif ilişkili olduğu, devam bağlılığının işgören performansı ile pozitif veya negatif ilişkisinin bulunmadığı fakat örgütsel vatandaşlık davranışı ile negatif ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Normatif bağlılığın duygusal bağlılık ile rol performansı ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişkiyi azaltıcı rol oynadığı saptanmıştır. Duygusal bağlılık ile rol performansı ve ÖVD arasındaki doğrusal ilişkinin gücünün normatif bağlılığa nazaran daha fazla olduğu ortaya konulmuştur (Chen and Francesco, 2003, s: 490).

545 hastane çalışanı üzerinde Meyer ve Herscovitch (2001)'in yapmış olduğu kalma eğilimi ve vatandaşlık davranışı üzerinde bağlılığın üç boyutunun değişen etkilerini teorik önerilerle test edilmesini içeren bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada bağlılık profillerinde değişiklikler saptanmış, kalma eğilimi ve vatandaşlık davranışı üzerinde belirli üç yollu etkileşim elde edilmiştir. Meyer ve Allen'e göre çalışan bağlılığının istek, sorumluluk ve algılanan maliyet unsurlarının değişik kombinasyonlarını yansıttığı ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada üç değişik formdaki bağlılığın arasındaki ayrımın en büyük nedeninin davranış üzerinde birbirinden tamamen farklı uygulamalar olduğuna, söz konusu üç formun da çalışanı organizasyona sıkı biçimde bağladığına değinilmiştir (Gellatly et al. 2006, s: 331).

Schweper tarafından pazarlamacılarda etik iklim ile iş memnuniyeti, örgütsel bağlılık, ve iş verimi eğilimi ilişkisi üzerine bir araştırma yapılmıştır. Sonuçta pazarlamacıların kendilerini örgüt genelinden psikolojik olarak soyutlamış olmalarına rağmen, örgüt etik ikliminin onları etkilediği, ve örgütsel bağlılıklarının olumlu etik iklim algısı ile doğru orantılı olarak arttığı ortaya konulmuştur (Schweper, 2001, s: 39).

İş deneyimleri, algılanan örgütsel destek, duygusal bağlılık ve iş dönüşleri arasındaki etkileşimleri araştırmak üzere farklı iş gruplarından 367 çalışan üzerinde uygulama yapılmıştır. Birinci çalışmada algılanan örgütsel

destek, duygusal bağlılık ile örgütsel ödüller, prosedürel adalet, ve amir desteği pozitif ilişkisinin kurulumunda aracı rol oynamıştır. İkinci çalışmada 2 ve 3 yıllık çalışanlar üzerinde uygulama yapılmış, algılanan örgütsel desteğin duygusal bağlılıkla pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Üçüncü çalışmada ise duygusal bağlılığın aracılığında örgütsel destek algısı ile iş dönüşünün negatif ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda örgütsel destekle pekiştirilen olumlu iş ortamlarının duygusal bağlılığı arttırdığı, çalışanın ayrılma davranışını azalttığı gözlenmiştir (Rhoades et al, 2001, s: 825).

Yapılan bir başka çalışmada iş bağlılığı adı altında işle ilgili etik değerler, kariyer hedefi, iş sorumluluğu, örgütsel bağlılık ve birlik bağlılığı olarak beş değişik form arasındaki ilişki incelenmiştir (Morrow, 1983, s: 486).

231 yönetici ve 339 çalışan arasında yönetici açısından duygusal ve devam bağlılığının öncesi ve sonrasının değerlendirildiği modelde yöneticice değerlendirilen devam bağlılığı yaş eğitim gibi faktörlerle belirlenirken duygusal bağlılığın örgütsel vatandaşlık davranışı ile belirlendiği tespit edilmiştir. Yönetimsel potansiyel ve terfi faktörünü de içerecek biçimde muhtelif çıktılar ile duygusal bağlılık pozitif, devam bağlılığı negatif ilişki sergilemektedir. Güçlü duygusal bağa sahip çalışanların istedikleri için örgütte devam ettikleri, devam bağlılığı sergileyen kişilerin ise ihtiyaca istinaden örgütte devam ettiklerine değinilmiştir. Demografik faktörlerin daha ziyade devam bağlılığı ile ilişkili olduğundan bahsedilmiş, ve çalışma yöneticilerin çalışanların bağlılıklarını gerçekçi ve iş performansı ile vatandaşlık davranışından farklı olarak tespit edebileceklerini ortaya koymuştur (Shore et al., 1995, s: 1593, 1596, 1599).

Örgütsel bağlılığın bireylerin tutumlarını ve iş davranışlarını açıkladığı ve örgütsel bir kısım bağların bu doğrultuda oluştuğu belirtilen bir başka çalışmada İngiliz örgütsel bağlılık ölçeği çerçevesinde Cook ve Wall (1980)'in aidiyet, sorumluluk ve sadakat temelinde belirttiği bağlılık ölçeği genişletilmeye çalışılmıştır (Mathews and Shepherd, 2002, s: 369).

Organizasyon alışanları üzerinde kişisel, rol ilişkili faktörler ve bağlılık arasındaki ilişkinin incelendiği, 318 ilk ve orta dereceli okul retmeni ile 395 tane kayıtlı hemşirenin katılımıyla yapılan çalışmada bağlılığın cinsiyet, medeni durum, babanın işi gibi bir kısım kişisel değişkenlerden etkilendiği belirtilmekle birlikte, çoklu analizler neticesinde rol ilişkili faktörlerin örgütsel bağlılığı açıkladığı belirtilmiştir (Hrebiniak and Alutto, 1972, s: 555, 557, 558).

Müşteri odaklı olarak yrtlen bir başka çalışmada ekonomik dürtüleri pozitif olarak etkileyen duygusal bağlılık ve sadakat programlarının müşteri tutma ve müşteri paylaşımında etkili olduğu ortaya konulmuştur (Verhoef, 2003, s: 30).

Chen ve Francesco (2003) nun çalışmalarına benzer Őekildeki bir başka araştırmada bağlılık, etnik ve kültürel değerlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve rol performansı ile ilişkisi incelenmiş, örneklem hacmi olarak İsrail'in iki farklı etnik grubu olan Yahudi ve Araplar seçilmiştir. Rol performansı ile örgütsel vatandaşlık üzerinde etnik yapının ve kültürel değerin yüksek derecede ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Sonuçlar bağlılığın etnik yapı ve kültürel değerler ile birlikte rol performansı ve örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilişkili olduğunu ispatlamaktadır (Cohen, 2006, s: 105).

3.1.2.1.2. İş Memnuniyeti

Memnuniyet iş veya ürüne karşı kişinin duygusal reaksiyonun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Verhoef, 2003, s: 33).

İnsan kaynakları yönetim sürecinde çalışanların tutumları organizasyonun doğrudan etkilenmesi nedeniyle son derece önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Örgütsel davranış modellerinin temel ilgi alanı iş memnuniyeti ve örgütsel bağlılık ile ilgili olan tutumların değerlendirilmesidir. İş memnuniyeti veya iş tatmini ile ilgili olarak yapılan araştırmaların genelinde

çalışanların iş ve örgüte olan bağlılıklarını etkileyen tutumları konu alınmıştır (Luthans F., 1995, s: 113).

İş memnuniyeti, iş tecrübesi ile ilgili olarak arzu edilen olumlu duygusal durumları ihtiva etmekte olup aynı zamanda işgörenler için önemli olan ve değer taşıyan bir kısım faktörlerin iş tarafından ne ölçüde karşılandığı ile ilgilidir. Bu bağlamda örgütsel davranış araştırmaları içerisinde iş memnuniyetine neden olan tutum ve davranışlar en çok araştırılan kavramlarıdır.

İş memnuniyetine yapılan bir başka tanımda da iş memnuniyetinin işe karşı bir kişinin sergilediği düşünce, hissiyat ve hareket eğilimlerinin tümü olduğuna yer verilmiştir. İş ile ilgili yaşanan tüm tecrübelerin sonucunda oluşan tutumların iş memnuniyetini şekillendirdiği, iş ortamındaki iş ve iş ile ilgili olarak diğer bireylerle iletişimin memnuniyeti belirleyen faktörlerin başında geldiği ifade edilmektedir (Vecchio, 1995, s: 124).

Örgütsel davranış boyutunda davranış değişimi belirli amaçları kapsamaktadır. Genel olarak memnuniyeti de ihtiva eden bu amaçlar doğrultusunda örgüt bireylerinin davranışları da şekillenmektedir. Bu amaçlar, çalışanların ekonomik ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmalar, karlılığın artırılması, bireysel iş gücünün kullanılmasına olanak sağlayacak düzenlemeler ve bireysel memnuniyet ve iyi hissetmeye katkıda bulunabilecek çalışmalardır (Luthans, 1973, s: 477).

Müşteri hizmetlerinde ilişki kalitesinin araştırıldığı bir çalışmada Roberts genel olarak memnuniyetin tüm geçmiş etkileşimlerin sonucu olarak ortaya çıktığını ve hatta gelecekte ortaya konulabilecek memnuniyet derecesinde etkileyebildiğini saptamıştır (Roberts et al., 1993, s: 171).

Bireylerin işle etkileşimlerine konu olan belli başlı beş tane iş boyutundan bahsetmek mümkündür. Bunlar; işin kendisi, ücret, mükafat

fırsatları, yönetim ve iş arkadaşlarıdır. İşin kendisiyle ilgili olarak; ilgi çekici görev ve sorumlulukların dağıtılması, öğrenme fırsatlarının yaratılması ve sorumluluk yüklenme fırsatı verilmesidir. Ücret; iş memnuniyetini etkilemesi açısından daha ziyade kişinin yaptığı işin önemi ve yoğunluğuna bağlı değerlendirmelerinin karşılığının kendisine verilip verilmemesi ile etkili olmaktadır. İş memnuniyetini etkileyen mükafatlandırmaların temelinde terfi imkan ve fırsatlarının işgörene sağlanıyor olması yatmaktadır. Yönetim açısından ise bireylere teknik destek sağlanması ve davranışsal desteklerin belirli bir biçimde yansıtılması memnuniyet sağlamaktadır. Son olarak iş memnuniyetinin gerçekleşmesinde çalışan etkileşiminin öneminden bahsedilmektedir ki bu da işgörenlerin birbirleriyle olan teknik işbirliği ile sosyal destek anlayışlarını içermektedir (Mitchell and Larson, 1987, s: 146; Baron and Greenberg, 1990, s: 59-62).

İş memnuniyeti genel olarak işgörenlerin işlerinden duydukları hoşnutluktur. İş memnuniyeti işin özellikleriyle işgörenin istekleri birbirine uydukları zaman gerçekleşir, kişinin işten beklentileriyle, işin sağladığı tüm getiriler çakıştığı zaman iş memnuniyeti gerçekleşmiş olur.

İş memnuniyeti algısının işgörenler açısından taşıdığı önemin ayrı ayrı belirtilmesiyle iş ortamında memnuniyet koşullarının belirlenmesi sağlanır. Bir iş ortamında sağlanan iş memnuniyeti koşullar ortadan kaldırıldığı zaman oluşmasından daha hızlı biçimde ortadan kaybolmaktadır. Dolayısı ile iş ortamında memnuniyeti sağlayan ve memnuniyetsizliğe neden olan faktörlerin aylık, haftalık ve hatta günlük olarak takip edilmesi gereklidir (Keith, 1977, s: 80; Newstrom and Davis, 1993, s: 222-225).

Çoğu zaman örgüt veriminin iş tatmini ile doğru orantılı olarak artacağı savunulmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar iş tatmini yüksek olan işgörenlerin örgüt verimliliğine katkısının nisbi olarak az olduğunu ortaya koymuştur. İş tatmini ile başarı arasında az da olsa ilişki saptanmıştır.

Araştırmalar iř tatmini dūřuk olan bireylerin işlerinden ayrılmalarının daha olası olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde eđer kişinin iř tatmini dūřuk ise iř devamsızlığının belirme oranı artacaktır (Hrebiniak and Roteman, 1973, s: 381).

Çalışanların iş memnuniyeti ile ilgili olarak yaş faktörünün değerlendirildiği çalışmalarda yaş ve iş memnuniyeti arasında pozitif etkileşim olduğu ortaya konulmuştur. İşgörenlerin yaşları arttıkça iş tatminleri artmakta, daha genç işçilerin sahip oldukları görevleri ile ilgili olarak terfi, ücret gibi maddi beklentilerinin yüksek olması nedeniyle iş tatminlerinde doyum noktasına ulaşmaları çok fazla görünen bir durum değildir.

İşgörenlerin mesleklerine uygun çalışma ortamları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar meslek düzeyi ile iş tatmini arasında pozitif yönlü güçlü ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Toplumsal açıdan daha yüksek düzeyli olarak algılanan mesleklerde, daha yüksek iş tatmini görölmektedir.

İş tatminini konu alan bir araştırmada profesyonel mesleklerde aynı mesleği yine seçeceklerini söyleyenlerin oranı %81 ile %90 arasında olmasına rağmen, nitelikli mesleklere sahip olmayan, vasıfsız işçilerde bu oranın %16 ile %52 arasında kaldığı saptanmıştır. Görevlerin sürdürölmesine yönelik olarak yapılan araştırmada yönetici pozisyonundaki veya üst düzeyde görev almakta olan çalışanların %55 inin işlerine devam etmek istediklerini, vasıfsız işçilerin %16 sının mevcut görevlerine devam etmek istemediklerini, ancak alternatifsizlikten dolayı görevlerini yürütmek zorunda olduklarını ortaya koymuştur (Blauner et al., 1960, s: 352-356).

İşverenler ve yöneticiler organizasyonlarında iş memnuniyetine sonuçlarının önemine istinaden büyük önem vermektedirler. İş memnuniyeti ile sağlanması beklenen söz konusu değerli sonuçlar aşağıda kısaca belirtilmektedir (Dubrin, 1997, s: 45);

- İnsanların etkileşimleri neticesinde yüksek verimlilik
- İşbirliği davranışları ve iyi örgütsel vatandaşlık
- Düşük iş ilgisizliği
- Düşük iş stresi
- Daha iyi emniyet ve güvenlik performansı
- Daha kaliteli iş yaşamı
- Yaşamdan daha fazla memnuniyet

3.1.2.1.3. Örgütsel Adalet

Adams tarafından tanımlanan eşitlik teorisi ile ortaya çıkan örgütsel adalet kavramı, kişilerin görevlerindeki veya faaliyetlerindeki başarıları ve tatmin olma derecesi ile çalıştığı ortamla ilgili olarak duyduğu eşitlik ve eşitsizlik hissi ile doğrudan ilgilidir. (Luthans, 1995, s: 155). Örgüt içerisindeki eşitlik durumuna olan tepkiler grup eğilimini etkilemekte dolayısıyla örgüt veya grubun içerisindeki bireylerin ortalama dışı hareket etmelerine neden olmaktadır (Brown, 2000, s: 748).

Çalışan bireyin benzer iş kollarında görev yapan işgörenlerin durumlarını, hak ve menfaatlerini kendi örgütleri içerisindeki koşulları ile mukayese etmeleri de örgütsel adalet algılamalarının oluşumunda etkili olmaktadır. Mukayeseler neticesinde işgören birey tarafından gerek örgüte ve gerekse işverenine karşı olumlu veya olumsuz tutum oluşur. Bu doğrultuda doğrudan doğruya bireyin örgüt içerisindeki adaletli ortam varlığını sorgulaması durumu meydana gelir.

Daha geniş bir tanımla örgütsel adalet bireyin organizasyon içerisinde iş bölümü, ücret, dinlenme koşullarında kapsayacak şekilde hemen her konudaki uygulamalarla birlikte örgüt içerisindeki sosyal etkileşim kalitesini belirleyen yapıdır. Örgüt içerisindeki kural ve kaideler ile bu kuralların uygulanış biçimleri, bireyler arasındaki işbirliği ve ilişki de adalet algılamasını etkilemektedir.

Örgütsel adalet örgütsel çalışma ortamında dürüstlüğün rolünün tanımlanmasında kullanılan bir terimdir. Çalışanın iş ve işle ilgili olan tüm değişkenler üzerindeki adalet algılarının bütünü örgütsel adaleti oluşturmaktadır.

Literatürde örgütsel adaletin iki temel kaynağı olarak dağıtımsal ve prosedürel adalet sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dağıtımsal adalet; çalışan tarafından tüm çıktıların adaletliliği ile ilgili olan algılardır. Cohen'e göre dağıtımsal adalet oransal payları belirli standartlara, belirli fonksiyonel kurallara ve hükümlere göre tanımlanan kişilere kaynakların paylaşılması olarak tanımlanmıştır. Prosedürel adalet ise söz konusu adaletli çıktıların belirtilmesinde kullanılan prosedürlerin adaletliliğine işaret etmektedir. Literatürde prosedürel adalet, formal prosedürler ve etkileşimsel adalet başlıkları altında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Moorman, 1991, s: 845-847).

Gerçekleştirilen bir kısım araştırmalar yaptığı işin karşılığı olarak beklentilerinin altında değerler elde eden bireylerin organizasyonlarına olan bağlılık duygularının azalma eğilimine girdiğini ortaya koymuştur.

Örgütsel adaletin prosedürel bileşeni karar verme prosedürlerinin örgüt içerisindeki görüşlerden etkilenmesi, doğru ve gerçeği yansıtmaması veya eksik olması gibi bir takım konulara uygunluğu ifade etmektedir.

Prosedürel adaletin temelinde örgüt içerisinde yer alan prosedürlerdeki dürüstlük ilkesi yatmaktadır. Prosedürlerdeki dürüstlüğün çalışanlar tarafından doğru biçimde algılanmasıyla genel itibari ile davranış ve tutumlarda belirgin pozitif koşullar ortaya çıkarılmaktadır. Bu durumun dolaylı olarak çalışanın iş memnuniyetini, örgüte bağlılığını, iş tutumlarını ve örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir (Konovsky, 2000, s: 491).

Etkileşimsel adalet ise prosedürlerin uygulanması esnasında yönetici ve diğer çalışanlar arasındaki çekim kuvvetine işaret etmekte olup daha çok çalışanlarla yöneticiler arasındaki iletişimdeki adalet algılaması ile ilgilidir. Örgütsel adalet ile iş memnuniyetsizliği, iş yükü, düşük iş bağlılığı ve işten ayrılma arasında yüksek ilişki söz konusudur. Diğer taraftan örgütsel bağlılık maddi tatminsizliklerin yanında, hastalığa yol açma, sıkıntı hissi, yoğun stres ve diğer bazı psikiyatrik bozuklukları tetiklemesi gibi manevi etkilere yol açmaktadır. Bies'e göre etkileşimsel adalet örgütsel işlemler uygulanırken bireylerin karşılaştığı tutum ve davranışların biçimi olarak tanımlanmıştır (Elovainio et al., 2005, s: 1, 2; Greenberg and Cropanzano, 2001, s: 101-104; Dixon et al., 2003, s: 76).

Greenberg (1990) örgütsel adalet ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada örgütsel adaletin iki boyutu olan prosedürel adalet ve dağıtımsal adaleti modellemiş ve alt bileşenlerini tespit etmiştir. Örgüt içerisindeki sistemden memnuniyetin prosedürel adaletin oluşmasında son derece etkin olduğunu, ayrıca her türlü somut çıktıdan memnuniyetinde dağıtımsal adaletin belirmesinde önemli olduğunu ortaya koymuştur. Model çerçevesinde herhangi bir organizasyon içerisinde yer alan çalışanların gerek prosedürel ve gerekse dağıtımsal adalet ile ilgili olarak algılarının tespitinde genel itibariyle memnuniyet faktörünün büyük öneme sahip olduğu tespit edilmiştir. Greenberg (1986) aynı zamanda çalışan performansının değerlendirilmesi esnasında dürüstlük ve dolayısı ile adalet algısına işaret etmiş, bu doğrultuda çalışanların performanslarının günlük gibi bir kısım kayıt unsurlarınca takibinin değerlendirmede büyük yarar sağlayacağını ve nesnel gerekçe

olarak yerinde kullanımıyla adaletli bir örgüt algısına yol açılacağını ifade etmiştir (Greenberg, 1990, s: 405; Greenberg, 1986, s: 341).

İşyerindeki etik kuralların belirlendiği ve test edildiği bir araştırmada üst düzey 489 yöneticinin etik değerler, örgütsel adalet ve örgütsel vatandaşlık kavramı temelinde davranışları incelenmiştir. Sonuçta etik değerleri yüksek olan örgüt yöneticilerinin başta dağıtımsal ve prosedürel adalet algıları olmak üzere adalet algılarının son derece yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Baker et al., 2006, s: 849, 851).

Örgütsel adalet kavramı ile ilgili olarak Çin Halk Cumhuriyetindeki ortak girişim grupları ve kamu kuruluşu çalışanlarının örgütsel adalet algısı, örgütsel güven ve örgütsel vatandaşlık davranışı temelindeki ilişkilerinin incelendiği bir başka araştırmada örgütsel adaletin değişik boyutlarının örgütsel güven ve yöneticiye güven ile ilişkili olarak çalışanların örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkilediği hipotezi ile birlikte kuruluşa bağlı olarak yönetimsel etkileşimlerin farklılığı hipotezleri savunulmuştur. 295 ortak girişim grubu ve 253 kamu kuruluşu yönetici ve çalışanı üzerinde hipotezler test edilmiş, sonuçta ortak girişim gruplarında dağıtımsal adaletin örgütsel güven üzerindeki pozitif etkilerinin kamu kuruluşlarına nazaran daha yoğun olduğu, prosedürel adaletin örgütsel güven üzerindeki pozitif etkilerinin kamu kuruluşlarında ortak girişim gruplarına nazaran daha yoğun olduğu, ve son olarak da etkileşimsel adaletin yöneticiye olan güven üzerinde her iki grupta ve organizasyon yapısında da benzer şekilde gerçekleştiği ortaya konulmuştur (Wong et al., 2006, s: 344).

3.1.2.1.4. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

Örgütsel vatandaşlık kavramı ilk olarak Dennis Organ tarafından 1983 de ortaya konulmuştur. Organ, örgütsel vatandaşlık kavramını örgütün biçimsel ödül sisteminde doğrudan ve açık biçimde tanınmayan ve bir bütün olarak örgütün etkili çalışmasını destekleyen davranışlar olarak tanımlamıştır. Bu tür davranışlar görev ve iş tanımlarında zorunlu tutulmayan, ihmali halinde

ceza gerektirmeyen ve daha çok kişisel tercih sonucu sergilenen davranışlardır (Paine and Organ, 2000, s: 46).

İşletme literatüründe yer alan araştırmalarda örgütsel vatandaşlık davranışının organizasyonun genelinde verimlilik ile pozitif yüksek ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmalar örgüt yöneticilerinin performans değerlemesi yapmaları esnasında ve ücret artış oranlarını tespit etmeleri sürecinde örgütsel vatandaşlık davranışı bileşenlerine büyük önem verdiklerini göstermektedir. Bununla birlikte örgütsel vatandaşlık davranışının temel prensipleri olarak iş ortamındaki dürüstlük algısı, iş memnuniyeti, yönetici desteği ve örgütsel bağlılığın büyük öneme sahip oldukları saptanmıştır. Bu doğrultuda sigorta, petrokimya çalışanları ile satış temsilcilerinin performansları üzerinde örgütsel vatandaşlık davranışının etkisi üzerine bir araştırma yapılmış, araştırmaya 261 sigorta çalışanı, 204 petrokimya çalışanı ve 108 bölge satış temsilcisi katılmıştır. Çalışmada aynı zamanda kişilerin genel performansı da değerlendirilmiştir. Sonuçlar örgütsel vatandaşlık davranışının satış verimliliğinde etkili olduğu, her iki faktörün yönetimsel değerlendirmede etkili olduğu, ancak örgütsel vatandaşlık davranışının, satış verimliliğine nazaran değerlemede daha baskın olduğu buna bağlı olarak da ücretlendirmede belirleyici olduğu ortaya konulmuştur (MacKenzie et al., 1993, s: 70).

Benzer şekilde bir başka araştırmada iş memnuniyeti ile örgütsel vatandaşlık davranışı ve görev performansı arasında çok güçlü ilişki tespit edilmiştir. Diğer taraftan tutumsal ölçütlerden algılanan dürüstlük, örgütsel bağlılık, lider desteği gibi faktörlerin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerinde memnuniyet kadar etkili olduğu tespit edilmiştir (Organ and Ryan, 1995, s: 775). Organ ve Konovsky 369 hastane çalışanı üzerinde yaptıkları araştırmada ücret ve iş ile ilgili çalışan değerlendirmeleri doğrultusunda, iş yükünün ücret karşılığı değerlendirilmesiyle örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki değişimlerin önemli bir bölümünün açıklandığı, duygusal manada

etkinin nisbi olarak daha az olduğu ortaya konulmuştur (Organ and Konovsky, 1989, s: 157).

Yakın zamanlarda yapılan araştırmaların bir kısmında iş memnuniyetinin iş performansı ile yüksek ilişki içerisinde olmadığı, genel anlamdaki iş davranışları ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda örgütün verimini yükseltici ve hayatını sürdürmesinin kaynağı olan temel etkenlerden bir tanesi olarak örgütsel vatandaşlık davranışı ön plana çıkmıştır. Örgütsel vatandaşlık davranışının temelinde iş arkadaşlarına yardım etme, örgütü olumsuz koşullardan koruma, yapıcı önerilerde bulunma, tecrübelerden yararlanma gibi somut davranışlar yatmaktadır. Bu davranışlar örgüt çalışanlarının tümü tarafından sergilenmeyen ancak tüm organizasyonlar için gerekli olan davranışlardır (George and Jones, 1999, s: 93). İş memnuniyeti kavramının geleneksel verimlilik ve görev performansından ziyade örgütsel vatandaşlık ile daha güçlü ilişki içerisinde olduğu ortaya konulmuştur (Organ, 1988, s: 547).

Cherrington (1994) tarafından yapılan bir başka tanımlamada örgütsel vatandaşlık davranışı bir işgörenin diğer çalışanlara gönüllü olarak ödül veya mükafat beklemezsizin yardım etmesi olarak ifade edilmiştir (Cherrington, 1994, s: 407). Bireyin kendi formal görevinin gerektirdiklerinin üstündeki çalışmalarında örgütsel vatandaşlık bilinci ile açıklanmaktadır.

Literatürde örgütsel vatandaşlık davranışının boyutları ile ilgili olarak muhtelif yaklaşımlar mevcuttur, ancak belli başlı kavramlar dışında bütünlük gözlenememiştir. Genel olarak beş başlık altında toplanan örgütsel vatandaşlık davranışı, çoğu çalışmada örgütsel adalet ile birlikte değerlendirilmiştir. Örgütsel vatandaşlık davranışının temel boyutları olarak ele alınabilecek beş davranış; görev bilinci veya sorumluluk, nezaketlilik, sivil erdem, sportmenlik ve özgecilik veya başkalarını düşünme olarak sıralanabilir. Söz konusu beş boyut kısaca aşağıda tanımlanmıştır.

Görev bilinci veya sorumluluk: Bireyin kendisinden beklenenin ötesinde katılım sergilemesi, görev alması, görevleri tam vaktinde yerine getirmesi, kaynakları etkili ve yerinde kullanması ve genel olarak tüm içsel koruma davranışlarına işaret etmektedir.

Nezaketsizlik: Herhangi bir problem karşısında organizasyon içerisinde yer alan bireylere yardımcı olmayı da kapsayacak biçimde bireylerin faaliyetlerini etkileyebilecek hareketlerin bağlı olduğu etkenlerin önceden tahmin ve kontrol edilmesini içermektedir.

Sivil erdem: bireylerin organizasyon içerisinde sorumluluk alması, örgütün politik süreçlerinde yapıcı olarak yer alması, görüş ve düşüncelerini gündeme getirmesi, toplantılara katılması ve genel olarak örgütü ilgilendiren tüm düzenlemeleri belirli bir seviyede tutma sürecinde yer alma davranışlarının bütünüdür.

Sportmenlik: bireyin örgüt içerisinde iş yüküyle karşılaşması halinde ve aynı zamanda işiyle ilgili olarak karşılaşabileceği kaçınılmaz güçlük ve zorlukları şikayet etmeksizin tolere edebilme davranışlarını tanımlamaktadır.

Özgecilik veya başkalarını düşünme: başkalarına yardımcı olma, işle ilgili olarak diğer bireylere hemen her konuda gönüllü biçimde yardımcı olma davranışını ifade etmektedir.

Literatürde örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilgili gerçekleştirilmiş pek çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalar genellikle Organ ve arkadaşlarının örgütsel vatandaşlık davranışı bulguları temelinde şekillenmiş ve geliştirilmiştir.

Yu ve Chu (2007) tarafından örgüt içerisinde bilgi paylaşımının örgütsel vatandaşlık davranışı perspektifinden incelendiği bir araştırmada örgüt içerisinde bilginin paylaşımı konusu incelenmiş, sonuçta etkili lider üye

etkileşiminin gruptan bireylere doğru indirgenmesiyle gerçek bilgisel çevrenin yapılanabileceği ve bu doğrultuda etkili bilgi paylaşımının gündeme gelebileceği saptanmıştır. Sonuçlarda aynı zamanda daha kaliteli lider üye etkileşimi ve pozitif etkileşim ile örgütsel vatandaşlık davranışı bilinci yüksek takımların ortaya çıkabileceği savunulmuştur (Yu and Chu, 2007, s: 321, 322).

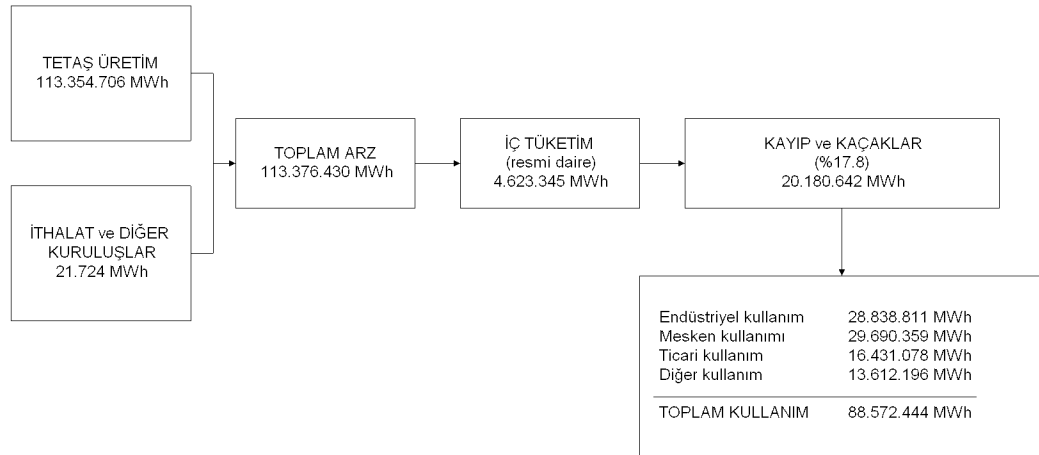
Rol almada örgütsel vatandaşlık davranışının demografik değişkenler doğrultusunda incelendiği bir başka araştırmada Çin Halk Cumhuriyetinde çeşitli firmalarda çalışan 349 katılımcı üzerinde çalışmalar yürütülmüş, yaşça ileri olan çalışanların rol bazlı örgütsel vatandaşlık ve örgütle birlikte hareket etme davranışları yüksek bulunmuştur. Örgütsel vatandaşlığın boyutları açısından bayan çalışanların rol algılarının erkek çalışanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Wanxian and Weiwu, 2007, s: 225).

Perakende sektöründe faaliyetlerini sürdürmekte olan bir firmanın tam gün görevli 183 çalışanı üzerinde yapılan bir başka araştırmada hedefe ulaşmayı öğrenme ve lider üye etkileşiminin örgütsel vatandaşlık davranışı ile doğrudan pozitif olumlu ilişki içerisinde olduğu, değişime yönelik örgütsel vatandaşlık davranışının hedeflere ulaşım ve çalışan performansı aracılığında örgütsel bağlılık ile pozitif ilişki içerisinde olduğu saptanmıştır (Battencourt, 2004, s: 165).

Örgütsel vatandaşlık davranışı ile prosdürel adalet, algılanan sistem bilgisi ve örgütsel vatandaşlık davranışına olan inanç arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada prosdürel adalet ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasında basit bir ilişki olmadığı ortaya konulmuştur. Prosdürel adalet, algılanan sistem bilgisi ve inançlarla birlikte örgütsel vatandaşlık davranışı frekansını önemli biçimde etkilediği saptanmıştır (Haworth and Levy, 2001, s: 64).

3.2. Enerji Kayıpları ve Kaçak Elektrik Kullanım Davranışı

Ülkemizde enerji üretimi daha çok hidroelektrik ve termik santraller vasıtasıyla gerçekleşmekte ve dolayısı ile elektrik enerjisinin birim maliyeti başta nükleer enerji ve diğer yenilenebilir enerji kaynaklarına kıyasla daha yüksek olarak belirmektedir. Bu yönüyle ülkemizde elektrik enerjisinin korunması ve nihai tüketiciye mümkün olduğunca az kayıpla iletilmesi son derece önemlidir. Ülkemiz enerji bakımından zengin ülkeler kategorisinde bulunmadığından kayıp ve kaçak oranlarının azaltılması gerek ülke ekonomisi ve gerekse kaynakların iktisadi ve verimli kullanımı açısından zorunluluktur.

Şekil 3.4. TEDAŞ 2005 Elektrik Arz ve Kullanım Verileri (TEDAŞ, 2005, s: 35).

Ülkemizde elektrik enerjisi üretimi ve ithalatı ile arz edilen enerji miktarları yukarıda Şekil 3.4 ile ifade edilmiştir.

Elektrik enerjisi kayıpları kullanıma arz edilen enerji miktarından kullanılan toplam enerji miktarının çıkartılması ile elde edilmektedir. Kayıpların büyük bir çoğunluğu elektrik enerjisi üretim tesislerinde, daha henüz elektrik enerjisinin üretim aşamasında, mekanik enerjinin elektrik

enerjisine dönüştürülmesi esnasında oluşur. Üretim aşamasından sonra hat kayıpları ve diğer teknik olmayan kayıplar gerçekleşir. Bu kayıpların rakamsal değerleri hemen hemen tüm ülkelerde elektrik enerjisinin perakende satış değerine paylaştırılarak nihai tüketiciye yansıtılmaktadır. Dolayısı ile özellikle teknik olmayan kayıplardan elektrik üretimi yapan tesislerin ve arz edicilerin maddi kayıpları son derece düşük seviyelerde gerçekleşmektedir.

Dağıtım sistemlerinde oluşan kayıp ve kaçaklar iki başlık altında incelenmektedir.

- a- Teknik kayıplar
- b- Teknik olmayan ticari kayıplar.

3.2.1. Teknik Kayıplar

Teknik kayıplar daha ziyade enerji nakil hatlarındaki fiziksel yapı özelliklerinden kaynaklanan, kablo iletim bozukluğu, kablo rezistansı, voltaj transformatörü sayısı veya ağ büyüklüğü gibi nedenleri içermektedir (Ghajar and Khalife, 2003, s: 26).

Dağıtım hattı kayıpları elektrik enerjisinin üretilerek nihai kullanıcıya arz edildiği her şebeke içerisinde mevcuttur. Örneğin Kuzey ve Doğu Amerika genelinde şehir merkezlerinde %2-%5 aralığında, köy ve kasabalarda ise %4-%10 arasında değişmekte, 2006 yılı verilerine göre ABD genelinde (ticari ve ticari olmayan toplam kayıp) %6,19 civarındadır. Diğer ülkelerde ise; Avustralya'da %5,32, Çin Halk Cumhuriyetinde %19,7, Hindistan'da %23,1 oranında teknik kayıp söz konusu iken AG kayıplarının ülkemizde %9,95 seviyesinde olması gelişmekte olan ülkelerin ortalamasına yakın bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak elektrik enerjisi arz kapasitemiz dikkate alındığında teknik kayıpların acilen gelişmiş ülkeler hedefine göre azaltılmasının kaçınılmaz olduğu aşikardır (Marcello, 2005, s: 2; Armstrong, 2005, s: 16 ; Bhalla, 2000, s: 1; Ganjuur, 2005, s: 3; EIA, 2006, s: 4).

Teknik kayıplar kendi içlerinde dört grupta incelenmektedir;

3.2.1.1. OG/OG ve OG/AG Transformatör Kayıpları

Transformatör kayıpları demir ve bakır kayıpları olarak ikiye ayrılmakta, kayıp oranı transformatör gücü ve gerilimine göre değişmekte, bu kayıplar imalatçı firmaların kullandığı teknoloji ile de ters orantılı olarak artıp azalmaktadır.

3.2.1.2. OG/ENH Kayıpları

Ülkemiz genelinde orta gerilimli hat uzunluğu 328.903 km olmakla birlikte toplam OG nakil hatlarının %14' lük kısmı gerilimli hat olarak nitelendirilen 33 kv üzerindeki hat miktarını temsil etmektedir. Hat kayıplarının düşük gerilimli hatlarda daha fazla olduğundan hareketle enerji nakil hattı kaynaklı teknik kayıpların azaltılabilmesi maksadıyla 33 kv' lik hat ve üzerindeki gerilimlere sahip hatlara dönüşümün sağlanmasıyla kayıpların azaltılması sağlanabilecektir. İletken kesitlerine göre toplam hat uzunluğu olan 328.903 km' lik hattın %66' lık miktarını oluşturan, alüminyumdan imal edilmiş en düşük kesitli iletken ile tesis edilmiş bulunan bir kısım uzun mesafeli hatlarda enerji kaybı olması kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.1.3. AG Dağıtım Hat Kayıpları

AG dağıtım hat kayıpları OG/AG transformatör çıkışından itibaren abone sayacına ulaşınca kadar hatlarda oluşan kayıplardır. Şehirlerdeki alçak gerilim abone sayısı 20.448.357 adet, kırsal alandaki AG abone sayısı 4.693.807 adet olduğundan hareketle abonelik dağıtımının kent merkezlerinden yana geliştiğinden bahsedilebilir. Bu doğrultuda AG dağıtım hattı kayıplarının daha ziyade şehirlerde yoğun biçimde görüldüğü anlaşılmaktadır.

3.2.1.4. OG ve AG Ölçü Sistemi Kayıpları

Özellikle uzun süreli kullanılıp yeterli bakımı yapılmayan 10 yıllık damga süresi geçen, kötü hava şartlarına maruz kalan sayaçlardaki eksik enerji tüketiminin kaydedilmesiyle ortaya çıkan kayıplardır.

TEDAŞ tarafından teknik kayıpların hangi boyutta olduğunun hesaplanması için yapılan çalışmalar neticesinde ülke genelinde aşağıdaki Tablo 3.1 de belirtilen sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 3.1. Teknik Kayıp Miktarları

OG/OG trafo kayıpları	%0,36
OG/AG trafo kayıpları	%1,6
OG ENH kayıpları	%2,48
AG dağıtım hat kayıpları	%5,14
Ölçü sistemleri kayıpları	%0,36
TOPLAM	%9,94

EPDK'nın 299/11 nolu kararına göre dağıtım sistemi teknik kayıp oranları;

- Dağıtım sistemine OG seviyesinden bağlı olan tüm tüketiciler için ülke saatinde geçerli olmak üzere %3,02 olarak uygulanmakta,
- Dağıtım seviyesine alçak gerilim seviyesinden bağlı olan tüketiciler için dağıtım bölgeleri bazında Tablo 3.2 de görüldüğü gibidir.

Tablo 3.2. EPDK Verilerine Göre Dağıtım Şirketleri AG Teknik Kayıp Oranları

TEDAŞ (64+1 ili kapsayacak biçimde)	%9,95
Başkent	%11,71
Boğaziçi	%12,06
Karaelmas	%6,10
Körfez	%11,53
Meram	%6,17
Sakarya	%11,74
Trakya	%8,98

olarak uygulanmasına karar verilmiştir.

3.2.2. Teknik Olmayan Ticari Kayıplar

Teknik olmayan ticari kayıplar, abonelik sözleşmesi düzenleyip, sayaç takan abonelerin illegal elektrik kullanımı ile abonelik işlemi yapmadan bireylerin doğrudan illegal enerji tüketimlerinden oluşan kayıplardır. Teknik olmayan ticari kayıpların tamamı sahtekarlık ve ahlaksızlıkla ilgilidir. Bu tip kayıpların etkili biçimde irdelenebilmesi için ahlaksızlık ve hukuk kavramlarının kısaca incelenmesinde fayda vardır.

Ahlaksızlık; siyah, gri, ve beyaz ahlaksızlık olarak 3 boyut çerçevesinde incelenmiş olup, siyah ahlaksızlık, ahlaksızlık ve sahtekarlığın en olumsuz yönünü belirlemekte, hilekarlık, dolandırıcılık, zimmete para geçirme, kaçakçılık ve rüşvet almak gibi toplum nezdinde son derece olumsuz algılanan davranışları içermektedir. Gri ahlaksızlık, siyaha nazaran nispeten daha hafif olumsuz davranışlar olan resmi veya özel ofis kaynaklarını kötüye kullanmak, seyahat ödeneklerini yüklüce belirlemek, değerli bilgileri rakip firmalara çıkar karşılığı vermek ve politika manipulasyonu gibi faaliyetleri

kapsamaktadır. Son olarak beyaz ahlaksızlık patronluğun veya verilen özel imtiyazların taraflı olarak kullanılmasını, iş ortamındaki ödül ve mükafatlandırmalarda yakınların kayırılmasını, terfi ve iş sözleşmelerinde imtiyaz kullanılmasını kapsamaktadır. Söz konusu üç ahlaksızlık boyutunda da ahlaksızlığa iştirak eden bireylerin ekstra değer ve kazanım elde etmesi söz konusudur (Nane, 2007, s: 2).

Yukarıda ifade edilen sahtekarlık boyutları dikkate alındığında gerek abone olarak ve gerekse abone olmadan haksız elektrik kullanımı kullanıcıya menfaat sağladığından durum ahlaksızlıkla ilgili olup, olayın hilekarlık ve dolandırıcılık boyutları olmasından dolayı en ağır ahlaksızlık biçimi olan siyah ahlaksızlık sınıfında değerlendirilmesi uygun olacaktır. Hal böyle iken ülkemizde kaçak elektrik kullanımına yönelik olarak ağır yaptırımlar kanun ve yönetmeliklerle tespit edilmiş ve uygulamaya konulmuştur (EK 1). Haksız olarak sağlanacak kanun ve hukuktan yoksun kazançların devam etmesi halinde grup veya topluluk içerisinde kanunsuz hareketlerin yaygınlaşması kaçınılmaz olacaktır. Hukuk global anlamda genelleştirilmiş bir kavramdır ve “eğer x olayı gerçekleşirse y ile karşılaşılır” gibi x ve y olayları arasında ilişki kurulmasına işaret etmektedir (Smith, 2004, s: 2068). Hukuk, eşit koşul ve şartlardaki tüm bireylere imtiyaz tanımaksızın uygulanması gereken kural ve yaptırımları ihtiva eder. Neticede hukuksuz ve kanunsuz yapılan her davranışa ona uygun yaptırımla karşılık verilmesi kaçınılmazdır.

3.2.2.1. Elektrik Abonesi Olarak Kaçak Elektrik Kullanımı

Elektrik sayacına, ölçü devresine müdahale ederek veya sayaç öncesine “by-pass” hattı çekerek illegal biçimde haksız enerji kullanımını ifade etmektedir. Bu şekilde elektrik kullanımının mutelif çeşitleri bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası literatürde yer alan bazı illegal yöntemler aşağıda kısaca özetlenmektedir (Çavdar, 2004, s: 1664; Smith, 2004, s: 295-297).

Dolandırıcılık; mekanik cisimler kullanılması yolu ile abone, sayacın sayma işlemine veya dönüşüne engel olabilir. Bu yolla disk hızı düşürülerek kayıt altına alınan enerji miktarı da aynı zamanda düşürülebilir. Bu durum tamamıyla sayaca müdahale edilmesi ile ilgilidir. Ancak bu yöntem, bireylerin hayatlarını tehlike altına sokabilecekleri riskleri içermektedir. Bu yöntemle elektrik hırsızlığı Malezya ve Hindistan'da yaygın biçimde görülmektedir.

Elektrik çalmak; sayaç terminali öncesinde dışarıdan faz konumlandırmak olarak da adlandırılan bu yöntem Güney Asya' da sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Abone elektrik sayacını ilave bir devre ile aşarak tamamıyla ücretsiz ve kayıt dışı şekilde elektrik kullanımı gerçekleştirmektedir. Bu yöntem Pakistan'da Kunda sistemi olarak adlandırılır ve bölge ülkelerinin elektrik idaresi yöneticileri tarafından yaşamın bir parçası olarak nitelendirilmektedir. Güney Afrika'da 6 aylık süre içerisinde bu yöntemin uygulamasında kullanılmış olan 6 ton kablo yetkili makamlarca ele geçirilmiştir. Ülkemizde kaçak elektriğin yoğun olduğu bölgelerde sıklıkla karşılaşılan bu yöntem az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sık karşılaştığı problemlerdendir.

Sabit mıknatıs kullanımı; abone, akım bobinlerinin manyetik alanını değiştirmek amacıyla sabit mıknatıs kullanabilir. Sayaçla kayıt altına alınmış olan enerji miktarı manyetik alanla doğru orantılıdır.

Sayacın işlevinin kesilmesi; sayacın bağlantı kutusundan enerji devresine şalter ilave edilmesi yöntemiyle abone belirli zaman dilimlerinde bobinlerden akım geçmesini engelleyerek elektrik sayacının kayıt işlemini yerine getirmesine engel olmaktadır.

Faturalandırma bozuklukları; bir kısım dağıtım şirketleri ölçüm konusunda yeterince hassas saptamalarda bulunamamakta gerçek değer altında veya üstünde miktarlardaki enerji tüketim değerini faturalara yansıtmaktadırlar. Endeks okumakla görevli memurların insiyatifine bırakılan durumlarda endeks görevlisine rüşvet verilerek gerçek sayaç değerinden

daha düşük miktardaki enerji tüketim değerinin faturada gösterilmesi yine sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bir başka yöntemde faturadaki hane ve basamaklarla oynamaktır. Malezya'da elektrik dağıtım firmasının bu yöntemle 1.59 milyon \$'lık zarara uğratıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntemde çalışanın yapmış olduğu sahtekarlığın tespiti de oldukça güçtür. Faturalandırmalarda yapılan hilekarlıkların en olumsuz yönü, çalışanlar arasında yaygınlık kazanabilmesi ve yapılan işin yan ödentisi veya yan geliri olarak algılanmasıdır.

Ödenmeyen faturalar; Mesken aboneleri ve işyeri sahiplerinin buldukları ili terk etmeleri ya da iflas etmeleri veya şirket ismini değiştirmeleri neticesinde ödemekle yükümlü oldukları fatura bedellerini ödememeleridir. Ermenistan'da bu durum mesken aboneliğinde %80 ile %90 seviyelerindedir. Dağıtım ve iletim kayıplarının da %40 civarında olduğu göz önünde bulundurulduğunda elektrik bedellerinin neredeyse yarısının tahsil edilemediği ortaya çıkmaktadır. Bir çok ülkede fatura ödememek kronik hale gelmiştir. Öyleki, kişiler bürokrasi veya siyasette imtiyazlı görevlere geldiklerinde fatura ödemek zorunda olmadıkları düşüncesiyle bu yönde zorlamalarda bulunmaktadır. Hindistan'da bir çok eyalette çiftçiler elektriği ücretsiz kullanmakta, bunun yanında partilerin üst düzey yöneticileri de elektrik bedeli ödememektedirler. Pakistan'da elektrik borcu en yüksek olan birimler askeri kuruluşlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durum Endonezya'da da benzer şekilde olmakla birlikte ABD'de son 6 yılda yoğun biçimde görülmeye başlamıştır.

Yukarıda bahsedilen yasadışı yöntemlerin hepsi elektromanyetik elektrik sayaçlarında uygulanabilirken, sadece bir kısmı dijital sayaçlarda uygulanabilmektedir.

ABD'de ülke genelinde yılda 4 milyar dolarlık enerji hırsızlığı söz konusu olmaktadır. Genellikle kırsal alanda görülen kaçak elektrik kullanımı elektrik sayacına doğrudan müdahale yoluyla gerçekleşmekte, sayısız yaralanmalar ve ölümler meydana gelmektedir. Edison Vakfı tarafından

açıklanan verilere istinaden ABD genelinde 88.942 enerji hırsızlığı vakası tespit edilmiş, 12.000 abone yakalanmış ve bunların verdikleri bir yıllık zarar 7 milyon dolar olarak tespit edilmiştir. Bir başka dağıtım firması tarafından 2.800 kaçak elektrik kullanım vakası tespit edilmiş, bu olayında maliyeti 800.000 dolar olarak belirlenmiştir (West, 2006, s: 1).

Ahlaki açıdan bozulmaların söz konusu olduğu ülkeler daha da fakirleşmekle birlikte, suç oranının yükselmesi ile yaptırım imkanlarının azalması ve fakirleşme neticesinde elektrik hırsızlığının oluşma ihtimali oldukça yüksektir. Bu tip ülkelerdeki elektrik firmaları dağıtım yaptıkları elektrik miktarının bir kısmı çalındığından ve bu miktarda maddi değere çevrilemediğinden oldukça verimsiz konuma gelmektedirler. Bağdatlıoğlu (1996)'na göre trafolarla ve dağıtım esnasındaki kayıplar ile illegal kullanım gibi diğer nedenlerden dolayı ne kadar elektriğin kaybolduğunun tespiti ile ağ sisteminin kalitesi yansıtılmaktadır (Bo and Rossi, 2007,s: 951).

Ülkemizde ödenmeyen faturalar konusunda yukarıda aktarılanlara benzer olaylarla sıklıkla karşılaşmaktadır.

3.2.2.2. Abone Olmaksızın Kaçak Elektrik Kullanımı

AG dağıtım şebekesine kanca atarak veya başka yollardan enerji tüketilmesi veya yapı iç tesislerinde özel hat çekilerek enerji kullanılması olarak örneklenebilir. Bu kapsamda değerlendirilen ticari kayıplar dağıtım şirketi kayıtlarına girmemekte, tahakkuk yapılamamakta, dolayısı ile enerji tüketim bedeli enerjiyi kullananlardan tahsil edilememektedir. Ülkemiz genelinde teknik kayıpların %10 civarında olduğu kabul edilirse, ortalama satın alınan enerjinin %10'u da teknik olmayan ticari kayıplardan oluşmaktadır. 2005 yılında Türkiye genelinde kayıp-kaçak elektrik enerjisi oranı %17,8 olarak belirlenmiştir (EK 2).

Türkiye Cumhuriyeti'nde ana elektrik dağıtım şirketi konumunda olan TEDAŞ tahsil edilemeyen bu tür alacaklardan doğan maddi kayıplarını gidermek maksadıyla tarife bedellerini zararı finanse edecek biçimde güncellemektedir.

3.3. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışının Sonuçları

Elektrik dağıtım endüstrisinin ve bağlı ülke ekonomisinin güçlü ve sürdürülebilir olması maksadıyla kaçak elektrik kullanımının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda kaçak elektrik kullanım davranışı aşağıda ifade edilmekte olan davranışsal sonuçların ortaya çıkmasına neden olmakta ve bu nedenle değiştirilmesi ve ortadan kaldırılması gerekli olmaktadır.

İllegalite; hırsızlık veya çalma davranışı bir suçtur ve buna karşı kanunlarca çeşitli cezalandırmaların uygulanması söz konusudur. Ana dağıtım sistemlerine resmi yollardan bağlanmaksızın, yerel elektrik dağıtım kuruluşlarına kayıtlı tüketici olmadan, sayaçlara müdahale ederek veya doğrudan doğruya dağıtım hattına müdahale ederek elektrik kullanımı daha önce ayrıntılı biçimde ifade edildiği üzere kanunsuz ve cezalandırılması gerekli olan bir davranıştır.

Adaletsiz olma; kaçak elektrik kullanımının adaletsizlik boyutu iki yönden ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi tüketiciler mutlak surette aldıkları hizmetin parasal karşılığını hizmet sağlayıcıya vermelidir. Hizmet sağlayıcı konumunda olan elektrik dağıtım firmaları bu sayede alanlarındaki gelişmeleri takip edebilecek ve servis kalitesini yükseltebileceklerdir. İkinci olarak kaçak elektrik kullanımı ile verilen maddi zarar daha öncede belirtildiği üzere namuslu biçimde yasal yollardan elektrik kullanımını gerçekleştirerek faturalarını düzenli ödeyen tüketicilere yansıtılmaktadır. Olay bu yönüyle de son derece adaletsiz olup kaçak elektrik kullanan bir birey belki de hemen

yakınındaki komşusuna bu yöntemle büyük zararlar vermektedir. Ayrıca kaçak elektrik kullanım davranışında herhangi bir bedel ödenmediğinden yüksek miktarda enerji çekimi söz konusu olmakta, haksız davranışı gerçekleştiren bireyler tüm ihtiyaçlarını bu yolla sağladıkları elektrik enerjisinden karşılamakta, yüksek enerji çekiminden dolayı, iletim hatları ve trafolarıda kapsayacak biçimde, dağıtım sistemlerine büyük zararlar vermektedirler.

Arz kalitesinde bozulma; sisteme yapılan haksız bağlantılar söz konusu bölgedeki elektrik dağıtım kalitesini etkilemekte, bölgesel kurulu tesisler, o bölgede resmi yollardan abonelik gerçekleştirmiş bireylerin toplam tüketim miktarları dikkate alınarak hesaplandığından dolayı, kaçak tüketim nedeni ile oluşan aşırı yüklenmeler sebebiyle elektrik kesintileri meydana gelmekte ve özellikle akım ve voltaj değişimlerinden dolayı bölge genelinde elektrikli ev aletlerinde arızalar kaçınılmaz olmaktadır.

Gelir kaybı; gerek devlet elindeki ve gerekse özel sektör kontrolündeki elektrik dağıtım şirketlerinin vermiş oldukları hizmetlerin maliyeti söz konusudur. Bu maliyet şirketlerin istihdam ettikleri personelin giderleri ve muhtelif tesisleride kapsayacak biçimde iletim hatlarının kurulum ve bakımı ile en önemlisi elektrik enerjisinin ortaya çıkartılması maksadıyla oluşan tüm girdi bedellerini kapsamaktadır. Dolayısı ile bedeli tahsil edilememiş tüketimler kaçınılmaz olarak diğer tüketicileri ve kuruluşları etkileyecektir. Herhangi bir arıza durumunda yetersiz müdahale kalitesiyle kesintiler uzun zaman dilimlerinde giderilecek, alt yapı yenileme işlemleri istenilen kalitede gerçekleşmeyecek, her geçen gün değişen teknoloji karşısında daha verimli hale gelen transformatör ve benzeri teknolojik sistemlerin kullanımına gidilemeyecek ve birim/saatlik elektrik enerjisinin ülkeye maliyeti azalamayacaktır. Gerek endüstriyel ve gerekse meskenler için elektrik kullanımı vazgeçilemez bir unsur olduğundan arzın yeterince sağlanabilmesi için kaçınılmaz olarak elektrik fiyatlarında artışlar meydana gelecek, bu durumdan yine en çok kayıt altındaki dürüst kullanıcılar etkilenecektir. 2005

yılı rakamlarına göre kaçak elektrik kullanımının ülke ekonomisine bir yıllık maliyeti 2 milyar doların üzerindedir (Oyak, 2005, s: 1).

Güvenlilik; elektrik iletim hatlarına ve sayaçlara dışarıdan kontrolsüz olarak yapılan müdahaleler son derece tehlikeli olup, ölüm ya da yaralanmalara neden olmaktadır. Uygun kablolama yapılamadığından dolayı yüksek enerji tüketimleri yangın riski oluşturmakta, kaçak elektrik kullanan şahıslarla birlikte kanuni yollardan enerji temin edenleri de tehlike altında bırakmaktadır.

4. ARAŞTIRMA KAPSAMI VE METODOLOJİ

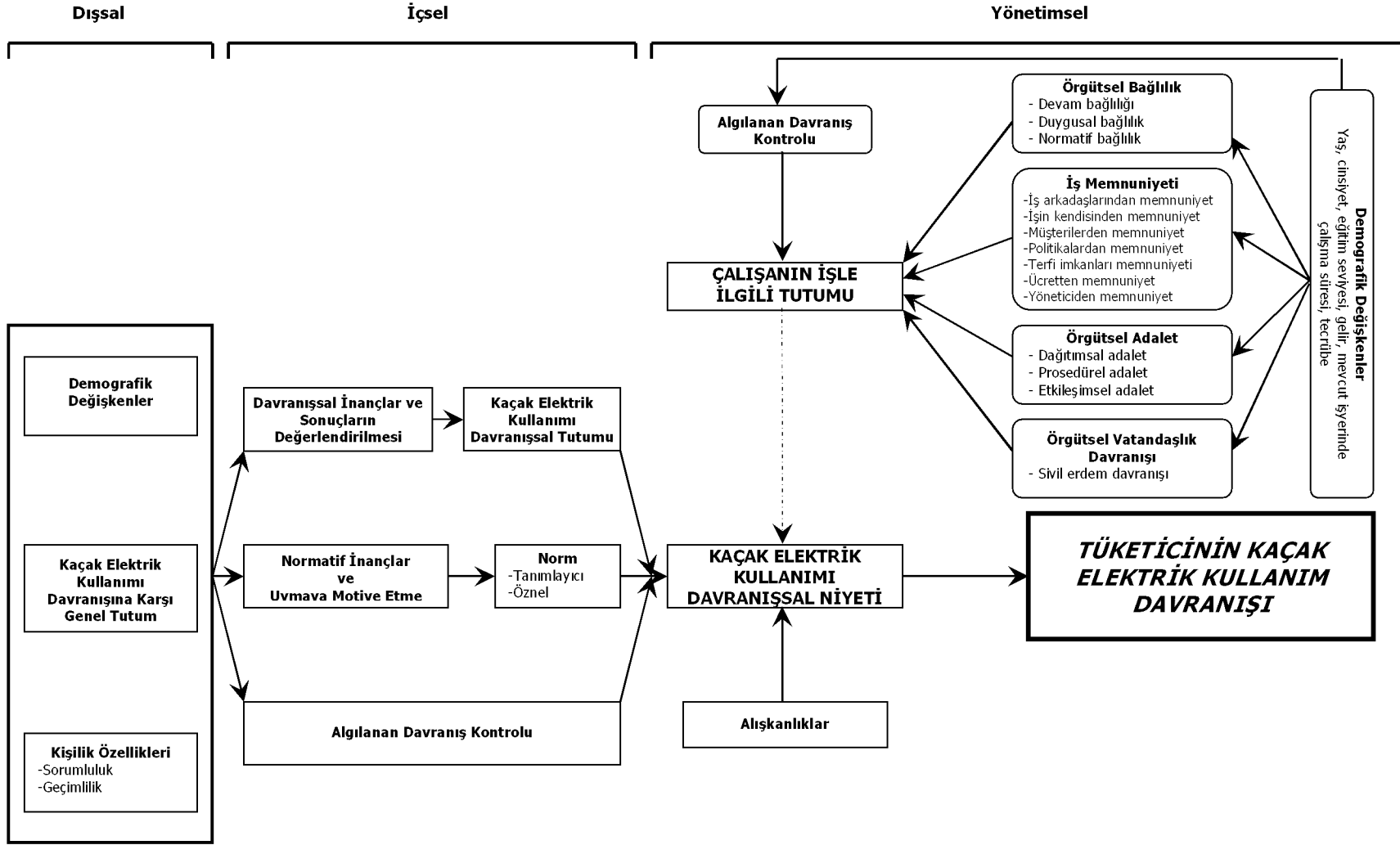
Bölüm içerisinde planlı davranış teorisi temelinde kaçak elektrik kullanım davranışında etkili olan değişkenlerin belirlenmesi ve test edilmesi maksadıyla geliştirilmiş olan kavramsal model ve daha önceki bölümlerde açıklanmış olan ilgili literatür ışığında araştırma hipotezleri ortaya konulmaktadır. Araştırmaya konu örneklem hacminin belirlenmesi, veri toplama süreci ve ölçeklerin belirlenmesi de bu bölüm içerisinde sunulmaktadır.

4.1. Kavramsal Model ve Hipotezlerin Geliştirilmesi

Araştırmanın amacı davranış değişimine etki ettiği kabul edilen değişkenler ile davranışsal niyet temelinde kaçak elektrik kullanım davranışı arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır. Konu, elektrik tüketicisi ve elektrik idaresi çalışanlarını ihtiva edecek biçimde iki unsurlu olarak kabul edilmiş, elektrik tüketicisi davranışına, idare çalışanlarının etkisi de incelenmiştir.

Çalışma içerisinde yer verilmiş ve incelenmiş olan değişkenler ile ilgili olarak birçok çalışma literatürde yer bulmuş olup, çalışmaların ilgili olanları ve tüm değişkenlerin tanımları 2.bölüm içerisinde aktarılmış olduğundan, bölüm içerisinde sadece değişkenler arası ilişkilere yer verilmiştir. Değişkenler arası ilişkilerin irdelenmesine ve test edilmesine yönelik olarak geliştirilmiş olan model Şekil 4.1 de gösterilmektedir.

Model, tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışı üzerinde değişkenlerin belirleyiciliği üzerine geliştirilmiş olup, davranışın oluşumunda belirleyici olan değişkenin davranışsal niyet olduğu öne sürülmüş, alışkanlıkların davranışsal niyetin belirlenmesinde belirleyici olduğu saptamasında bulunulmuştur.

Şekil 4.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışı Kavramsal Modeli

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi etkisindeki kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumunun normatif inançlar ve uymaya motive etme etkisindeki normun ve kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolünün kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetinin oluşumunda belirleyici oldukları kabul edilmiştir.

Demografik değişkenler, kişisel özellikler ve kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumun tüketicinin davranışsal tutumu, öznel ve tanımlayıcı normu ile algılanan davranış kontrolünü etkilediği varsayılmıştır.

Modelin diğer bir unsurunu oluşturan ve tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışı üzerinde belirleyiciliğinin olduğu kabul edilen idare, yani elektrik dağıtım şirketleri çalışan davranışlarının oluşumunda niyet ihmal edilmiş ve çalışanın iş tutumunun davranışı üzerinde belirleyici olduğu kabul edilmiştir. Örgütsel adalet, iş memnuniyeti, örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlığın etkileşim içerisinde çalışanın iş tutumu üzerinde belirleyici olduğu, çalışanın algılanan davranış kontrolü ile iş tutumunun çalışan davranışını etkileyerek tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerinde belirleyici olduğu öne sürülmüştür.

Yukarıda belirtildiği üzere araştırma modeli, tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışını etkileyen bireysel faktörler ve elektrik dağıtım şirketi çalışanlarının işle ilgili tutumları çerçevesinde belirlenen çalışan davranışlarının tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışına olan etkisini incelemek üzere kurgulanmıştır. Bu doğrultuda hipotezler kaçak elektrik kullanım davranışına etki eden bireysel faktörler ve kaçak elektrik kullanımı davranışı ile ilişkili elektrik idaresi çalışan davranışlarına etki eden faktörler olarak iki ayrı kısımda ele alınmıştır.

4.1.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışına Etki Eden Tüketici Davranışı Faktörleri

4.1.1.1. Demografik Değişkenler ile Etkileşim

Yapılan araştırmalarda yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve tecrübe gibi bir kısım demografik faktörlerin davranış oluşumu sürecinde etkili olan değişkenler ile ilişkileri ortaya konulmuştur (Huang and Liaw, 2005, s: 737; Hagger et al., 2006, s: 311). Yapılan bir araştırmada yaş, cinsiyet ve eğitim durumunun hız ihlali davranışının belirleyicisi konumundaki davranışsal niyet üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur (Pelsmacker and Janssens, 2007, s: 9). Bireylerin yaş oranları arttıkça davranışsal tutumlar, normlar ve kontrol güçlerinde olumlu yönde gelişmeler meydana gelmektedir (McCrea et al., 2004, s: 146). Bu doğrultuda ilgili hipotezler şu şekilde belirlenmiştir;

H_{1a}: Yaş ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü ilişki vardır.

H_{1b}: Yaş ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{1c}: Yaş ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{1d}: Yaş ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{1e}: Yaş ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{1f}: Yaş ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{1g}: Yaş ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{1h}: Yaş ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2a}: Tüketicinin bayan olması ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2b}: Bayan tüketici olmak ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2c}: Bayan tüketici olmak ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2d}: Bayan tüketici olmak ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2e}: Bayan tüketici olmak ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2f}: Bayan tüketici olmak ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2g}: Bayan tüketici olmak ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{2h}: Bayan tüketici olmak ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3a}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3b}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3c}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3d}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3e}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3f}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3g}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{3h}: Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

Tüketiciler açısından tecrübenin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetinin tahmin edilmesinde rolü olmasına rağmen, söz konusu davranışı sergileyen tüketicilerin bir kısmının iş hayatının olmadığından hareketle, iş tecrübesine sahip olmayan tüketiciler ihmal edilmiş, bu grup sadece yaş değişkeni kapsamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ilgili araştırma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir;

H_{4a}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4b}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4c}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4d}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4e}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4f}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4g}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{4h}: Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

Tüketicilerin kaçak elektrik kullanma davranışları üzerinde etkisi olabileceğine inanılan bir diğer faktör de ısınma ihtiyacının elektrik enerjisi kullanılarak giderilmesidir. Bireylerin temel ihtiyaçlarından bir tanesini oluşturan ısınma ihtiyacının elektrik enerjisi ile karşılanmasının araştırma modeli değişkenleri üzerinde etkisinin olup olmadığının araştırılması çalışmanın temel amaçlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilgili araştırma hipotezleri aşağıdaki biçimde oluşturulmuştur.

H_{5a}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5b}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5c}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5d}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5e}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile tanımlayıcı norm arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5f}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile öznel norm arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5g}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

H_{5h}: Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.

4.1.1.2. Kaçak Elektrik Kullanma Davranışına Karşı Genel Tutum ile Etkileşim

Hedef davranışa karşı genel tutum, tüketicinin içerisinde bulunduğu imkan ve koşullardan kendisini ayırarak söz konusu kaçak elektrik kullanımı davranışına karşı genel tutumuna işaret etmektedir. Çalışma içerisinde davranış değiştirme modeli kapsamında ele alınmış olan davranışsal tutum ile davranışa karşı genel tutum arasındaki belirgin farklılık, tüketicinin mevcut şartlarının belirleyiciliğinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumunu etkilemesidir. Genel itibari ile kaçak elektrik kullanımını etik dışı olarak kabul edebilen bireyin içerisinde bulunduğu imkansızlıklar veya muhtelif çevresel baskı neticesinde niyetini etkileyebilecek davranışsal tutumunun kaçak elektrik kullanımını sergileyecek yönde gelişebileceği ihtimali oluşabilir. Çalışmada hedef davranış yasal yollardan elektrik kullanım davranışının sergilenmesi olduğundan, hedef davranışa karşı genel tutum ile ilgili olarak belirlenen hipotezler şu şekildedir;

H_{6a}: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{6b}: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{6c}: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{6d}: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{6e}: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.1.3 Kişilik Özellikleri ile Etkileşim

Davranışsal niyetin belirlenmesi sürecinde gerek norm ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, ve gerekse kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkenleri ile kişilik özelliklerinin etkileşimi söz konusu olmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalarda kişiliğin beş büyük faktöründen sorumluluk, hedefe odaklanma, görevlerini yerine getirme, öz disiplin ve yeterlilik unsurlarını içerisinde barındırmaktadır (Niehoff, 2006, s: 324). Sorumlu bir kişinin kural ve kaideleri yerinde uygulaması beklenmekte iken, sorumsuz bir kişiden beklenen davranış, kurallara uymada özensizliktir.

Kişiliğin beş büyük faktörü arasında yer alan diğer bir boyut olan geçimlilik ise, kin ve düşmanlığın diğer kutbunu oluşturmakta olup, iyi tabiatlı olmaya eğilim, kabullenici tutum, incelik, nezaket, kibarlık, yardımseverlik ve güvenilirliğe işaret etmektedir. Benzer şekilde sorumlulukda da birey dikkatli olma alışkanlığına sahip, güvenilir, iyi çalışan, iyi organize olma ve amaçsallık ilkelerini taşımaktadır (O'Brien and Delongis, 1996, s: 778). Kaçak elektrik kullanım davranışının oluşumunda kişiliğin beş büyük faktörlerinden sadece sorumluluk ve geçimlilik değişkenlerinin etkisi olduğu kabul edilerek araştırma modelinde ilişkiye yer verilmiştir. Bu doğrultuda belirlenen hipotezler şu şekildedir;

H_{7a}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{7b}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{7c}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{7d}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı öznel normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{7e}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{7f}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{8a}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{8b}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{8c}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{8d}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı öznel normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{8e}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{8f}: Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.1.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi ile Etkileşim

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ilişkisinin herhangi bir davranışsal niyeti belirleyecek davranışsal tutum üzerinde etkili olduğu

muhtelif çalışmalarda ortaya konulmuştur. Daha öncede belirtildiği üzere davranışsal inanç bireyin söz konusu davranışı gerçekleştirmeye olan inancı ve sonuçların değerlendirilmesi ise söz konusu sonucun olumlu ve olumsuz yanlarının göz önünde bulundurulmasını ifade etmektedir. Bu doğrultuda herhangi bir davranışa karşı tutumun şiddeti;

$$\sum_{i=1}^n B_i \times \varepsilon_i$$

İfadesi ile açıklanmaktadır (Wu, 2006, s: 990).

Burada B davranışsal inancı, ε ise davranışın oluşumu neticesinde sonuçların şiddetini ifade etmekte olup, çalışma içerisinde kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumunun şiddetine işaret etmektedir. Buna göre ilgili araştırma hipotezi şu şekilde belirlenmiştir;

H_{9a}: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal inancı ve sonuçların değerlendirilmesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönde etkileşim vardır.

H_{9b}: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal inancı ve sonuçların değerlendirilmesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönde etkileşim vardır.

4.1.1.5. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu ile Etkileşim

Kavramsal araştırma modeli içerisinde davranışsal tutumun davranışsal niyet üzerindeki etkisi açık biçimde sergilenmiştir. Literatürde yer alan hemen hemen tüm davranış değiştirme teorisi araştırmalarında hedef davranışın oluşumunda davranışsal tutumun açık etkisi gözlenmiştir.

Ajzen (1991)' in çalışmasında etik olmayan, ahlak dışı davranışsal niyetin belirlenmesinde davranışsal tutumun %78 oranında açıklayıcılığa

sahip olduğu tespit edilmiştir (Ajzen, 1991, s: 187). Bu doğrultuda ilgili hipotezler şu şekilde belirlenmiştir;

H₁₀: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.1.6. Normatif İnançlar ve Uymaya Motive Etme ile Etkileşim

Normatif inançlar ve uymaya motive etme ilişkisi bireyin davranışının belirlenmesinde başkalarının beklentilerinin ne olduğu konusundaki inancı ile kendisi için önemli veya görüşleri değerli olan bu kişilerin beklentilerine uyma ilişkisi olarak tanımlanmakta, bu ilişkinin şiddeti de tanımlayıcı ve öznel normun etkisini belirlemektedir. Değişken ile ilgili olarak muhtelif çalışmalar yapılmış olmakla birlikte temel araştırmalardan bir tanesi Ajzen (1991) tarafından yürütülmüş, bu çalışmada normatif inanç ve uymaya motive etme davranışı şu şekilde formülize edilmiştir;

$$\sum_{i=1}^n n_i \times m_i$$

Burada n_i ; normatif inancı, m_i ; uymaya motive olmayı tanımlamaktadır. Normatif inancın şiddeti veya gücü ne kadar fazla ise normların şiddeti de o ölçüde güçlü olmakta ve dolayısı ile davranışsal niyetin belirlenmesinde etkisi büyük olmaktadır. Aynı zamanda yapılan araştırmalarda tanımlayıcı normun davranışsal niyetin diğer belirleyicileri olan davranışsal tutum ve algılanan davranış kontrolü ile ilişkisi ortaya konulmuştur (Park, 2007, s: 5). Buna göre ilgili hipotez şu şekilde belirlenmiştir;

H_{11a}: Kaçak elektrik kullanımı normatif inancı ve uymaya motive etme ile kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu arasında olumlu yönde etkileşim vardır.

H_{11b}: Kaçak elektrik kullanımı normatif inancı ve uymaya motive etme ile kaçak elektrik kullanımı öznel normu arasında olumlu yönde etkileşim vardır.

H_{11c}: Kaçak elektrik kullanımı normatif inancı ve uymaya motive etme ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönde etkileşim vardır.

4.1.1.7. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Normları ile Etkileşim

Planlı davranış değiştirme teorisi başta olmak üzere diğer davranış değiştirme teorilerinin bir çoğunda değiştirilmek istenen mevcut davranışın tanımlayıcı ve öznel normlar tarafından etkilendiği ve çoğu zamanda belirlendiği yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Ajzen ve Fishbein'in yapmış olduğu çalışmalarda öznel ve tanımlayıcı normların etkisi açık biçimde ifade edilmiş, planlı davranış teorisinde davranışsal niyetin belirleyici faktörleri olarak kabul edilmişlerdir (Ajzen and Fishbein, 1977, s: 888-918). Buna göre çalışmanın araştırma modeli içerisinde öznel ve tanımlayıcı normların etkisinin incelenmesi maksadıyla ilgili değişkenlere yer verilmiştir. Buna göre ilgili araştırma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir;

H₁₂: Kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₁₃: Kaçak elektrik kullanımı öznel normu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.1.8. Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü ile Etkileşim

Tüketicinin kaçak elektrik kullanımı konusundaki algılanan davranış kontrolü, kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Manstead ve Eekelen'in araştırmalarında algılanan davranış kontrolünün davranışsal niyet üzerinde %70 düzeyinde açıklayıcılığının olduğu tespit edilmiş ve aynı zamanda planlı davranış değiştirme teorisi kapsamında, teorinin diğer değişkenleri ile etkileşim içerisinde olduğu tespit

edilmiştir (Manstead and Eekelen, 1998, s: 1386). Buna göre ilgili hipotez şu şekilde kabul edilmiştir.

H₁₄: Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.1.9. Kaçak Elektrik Kullanım Alışkanlığı ile Etkileşim

Yapılan araştırmalar kişinin gelecek davranışının belirlenmesinde alışkanlıkların etkisini ortaya koymuştur (Lio and Palvia, 2006, s: 469). Geçmiş zamanda birçok defa oluşan davranış, daha sonradan otomatikleşmiş bilişsel sürecin kontrolü altına girmektedir. Kişilerin geçmişte oluşturdukları tercih edilebilir davranışsal niyetlerini sonraki durumlarda ortaya koyma olasılıkları oldukça yüksektir (Aarts et al., 1998, s:1358). Alışkanlığın gücünün çok yüksek olduğu durumlarda bireyler dış bilgiler ile birlikte alternatifler arasında seçim yapma stratejisi geliştirme eğiliminden uzaklaşmaktadırlar. Buradan hareketle, kaçak elektrik kullanım davranışı rutin hale geldiğinde alışkanlık, söz konusu davranışın sergilenmesinde ilave bir güç haline gelmektedir. Buna göre ilgili hipotez şu şekilde ifade edilmiştir.

H₁₅: Kaçak elektrik kullanımı alışkanlığı ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

Tüketicinin kaçak elektrik kullanım davranışının oluşmasında etkisi olan bireysel faktörlerin yanında elektrik dağıtım şirketlerinin çalışanlarının tüketicinin davranışsal niyeti üzerinde etkisi olduğu kabul edilmiştir. Araştırma modeli içerisinde detaylı olarak ele alınan çalışan davranışları, çalışanların işe karşı tutumları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Geliştirilmiş olan modelin bu doğrultuda test edilmesi, çalışmanın idare boyutunun etkisinin ortaya konulması açısından son derece önemlidir.

4.1.2. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışına Etki Eden İdare Çalışan Davranışı Faktörleri

Araştırma içerisinde geliştirilen model çerçevesinde kaçak elektrik kullanımına etki eden çalışan davranışını belirleyici faktörler olarak örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet, çalışanın algılanan davranış kontrolü, demografik faktörler ve çalışanın işle ilgili tutumu değişkenleri kabul edilmiştir.

4.1.2.1. Demografik Değişkenler ile Etkileşim

Yapılan araştırmalarda cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, tecrübe gibi bir kısım demografik faktörlerin davranış oluşumu sürecinde etkili olan değişkenler ile ilişkileri ortaya konulmuştur (Huang and Liaw, 2005, s: 738; Hagger et al., 2006, s: 311). Literatürde davranış oluşumunda veya bireylerin tutumlarının belirlenmesinde etkili olan söz konusu demografik değişkenlerin yanısıra, araştırma içerisinde organizasyon çalışanlarının bağlı oldukları sosyal güvenlik kuruluşunun tutumlarına etkisi de araştırılmıştır. Bireylerin yaş oranları arttıkça davranışsal tutumları, normları ve kontrol güçlerinde olumlu yönde gelişmeler meydana gelmektedir (McCrea et al., 2004, s: 146). Bu doğrultuda ilgili hipotezler şu şekilde belirlenmiştir;

H_{16a}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16b}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16c}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16d}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16e}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16f}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın politikalarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16g}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16h}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16i}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16j}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16k}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16l}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{16m}: Bayan çalışan olmak ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17a}: Yaş ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17b}: Yaş ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17c}: Yaş ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17d}: Yaş ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17e}: Yaş ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17f}: Yaş ile çalışanın politikalarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17g}: Yaş ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17h}: Yaş ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17i}: Yaş ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17j}: Yaş ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17k}: Yaş ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17l}: Yaş ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{17m}: Yaş ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18a}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18b}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18c}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18d}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18e}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18f}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın politikalardan memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18g}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18h}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18i}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18j}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18k}: Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18l}: Çalışanının eğitim seviyesi ile çalışanının sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{18m}: Çalışanının eğitim seviyesi ile çalışanının algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19a}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19b}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19c}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19d}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19e}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19f}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının politikalardan memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19g}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19h}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19i}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19j}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19k}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19l}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{19m}: Çalışanının gelir seviyesi ile çalışanının algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20a}: Tecrübe ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20b}: Tecrübe ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20c}: Tecrübe ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20d}: Tecrübe ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20e}: Tecrübe ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20f}: Tecrübe ile çalışanın politikalardan memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20g}: Tecrübe ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20h}: Tecrübe ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20i}: Tecrübe ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20j}: Tecrübe ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20k}: Tecrübe ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20l}: Tecrübe ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{20m}: Tecrübe ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21a}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21b}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21c}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21d}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21e}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21f}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın politikalardan memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21g}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21h}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21i}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21j}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21k}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21l}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H_{21m}: Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.2.2. Örgütsel Bağlılık İle Etkileşim

Örgütsel bağlılık kavramı da önceki bölümlerde ifade edildiği üzere organizasyonel anlamda üç alt boyutta incelenmiştir. Bunlar devam bağlılığı, duygusal ve normatif bağlılıklardır. Sosyal değişim teorileri çalışanların işyerine veya işverene sadakatlerinin karşılıklı etkileşimle belirlendiğini öne sürmektedir. Bu nedenle işgörenlerin karşılaştıkları muhtelif durumlar bireylerin iş tutumlarını ve örgütsel bağlılıklarını doğrudan etkilemektedir (Manheim et al., 2003, s: 7). İşle ilgili olumlu tutumun oluşması ve dolayısı ile müsbet davranışların ortaya çıkartılabilmesi için işgören/işveren arasında çift taraflı değişim ilişkisinin meydana gelmesi gerekmektedir. Sonuç olarak işveren istenilen davranışa uygun olarak ilişkiyi düzenleme gücüne sahiptir.

Örgütsel bağlılık, çoğu zaman sadakat olarak nitelendirilebilecek bir dizi tutumsal ve davranışsal tepkiyi ihtiva etmektedir. Bu doğrultuda örgütsel bağlılığı çok boyutlu olarak nitelendirmekte yarar olmakla birlikte, literatürde işle ilgili tutum ile ilgili olarak yürütülmüş olan çalışmalar içerisinde duygusal veya tutumsal bağlılık ve devam bağlılığı geniş yer tutmaktadır (Manheim et al., 2003, s: 7; Zeffane, 1994, s: 27). Manheim ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada örgütsel bağlılığın alt boyutlarından duygusal bağlılığın iş tutumu üzerinde %30 düzeyinde açıklayıcılığının olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan araştırmada, örgütsel bağlılığın etkisi, yaş, eğitim ve tecrübe gibi demografik faktörlerin etkisinde araştırılmıştır. Buna göre ilgili araştırma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir.

H₂₂: Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından devam bağlılığı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₂₃: Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından duygusal bağlılık ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₂₄: Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından normatif bağlılık ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.2.3. İdare Çalışanın İş Memnuniyeti ile Etkileşim

Örgüt çalışanları, işleri, işgörenler ve mevcut organizasyonları ile ilgili olarak muhtelif tutum ve bakış açısını barındırırlar. Uygulamada bir çok faktörün yanında çalışan tutumunun merkezinde iş memnuniyeti bulunmaktadır (Saari and Judge, 2004, s: 397). İnsan kaynakları alanında yapılan çalışmalar iş ortamındaki iyileştirmelerin, çalışan tutumunu etkilediğini ve bu etkinin örgüt programları ve yönetsel uygulamalarla iyileştirilebileceğini savunmaktadır. Çalışma ortamında yapılan iyileştirmeler tamamıyla iş memnuniyeti odaklı olup, çalışanın tutumu açısından önem arz etmektedir. İş memnuniyetinin temelinde yatan bir diğer unsur da iş ile ilgili

olan kazanımlardır (Saari and Judge, 2004, s: 397). 1930' larda yapılan Hawthorne araştırmaları; “mutlu çalışanlar verimli çalışanlardır” söylemini literatüre kazandırmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda demografik etkenlerinde iş memnuniyeti üzerinde etkisi ortaya konulmuş, genç çalışanların işlerinden tatmin olma eğilimlerinin yaşlı çalışanlara göre daha az olduğu, benzer şekilde eğitim durumu yüksek çalışanların iş memnuniyetlerinin eğitim seviyeleri düşük olan çalışanlara nazaran daha az olduğu ortaya konulmuştur. Kavramsal model çerçevesinde iş memnuniyetinin alt boyutları olan iş arkadaşlarından memnuniyet, yapılan işten memnuniyet, müşterilerden memnuniyet, politikalardan memnuniyet, terfi imkanları memnuniyeti, ücretten memnuniyet ve yöneticiden memnuniyet ile ilgili araştırma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir;

H₂₅: Çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₂₆: Çalışanın yaptığı işten memnun olması ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₂₇: Çalışanın müşterilerden memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₂₈: Çalışanın politikalardan memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₂₉: Çalışanın terfi imkanlarından memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₃₀: Çalışanın ücretten memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₃₁: Çalışanın yöneticiden memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.2.4. İdare Çalışanının Örgütsel Adalet Algısı ile Etkileşim

Örgütsel adalet algısı bir işgörenin iş memnuniyetini doğrudan etkilemektedir. Örgütsel adaletin alt boyutlarını oluşturan dağıtımsal adalet, prosedürel adalet ve etkileşimsel adaletin çalışanın işe karşı tutumu üzerindeki belirleyiciliği literatürde yer alan bir çok çalışma içerisinde incelenmiştir. Cohen ve arkadaşlarına (2001) göre örgütsel adaletin tüm boyutları örgütsel vatandaşlık davranışı ile ilişkilidir (Cohen et al., 2001, s: 287). Prosedürel adalet, iş performansı, iş memnuniyeti ve davranışsal verimliliğin en iyi belirleyicilerindedir, ancak dağıtımsal adalet ve etkileşimsel adalet ile iş memnuniyeti arasında önemli ilişki söz konusudur. Literatürde yer alan örnek araştırmalar ve geliştirilen kavramsal model çerçevesinde ilgili hipotezler şu şekilde belirlenmiştir.

H₃₂: Çalışanın dağıtımsal adalet algısı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₃₃: Çalışanın prosedürel adalet algısı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

H₃₄: Çalışanın etkileşimsel adalet algısı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.2.5. İdare Çalışanının Sivil Erdem Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İle Etkileşim

Organ ve Ryan tarafından konu ile ilgili 55 araştırmanın derlemesine yönelik olarak yapılan araştırmada örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutları ile işle ilgili tutum arasındaki ilişkiler ortaya konulmuş, ilişkilere demografik değişkenlerin etkisi incelenmiş, alt boyutların görev performansı açısından çalışanın işle ilgili tutumu arasındaki ilişkileri ortaya konulmuştur (Organ and Ryan, 1995, s: 790). Örgütsel vatandaşlık davranışı ile örgütsel

adalet ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkilerin belirlenmesi üzerine literatürde çok sayıda çalışma mevcuttur. Bunlardan en önemlilerinden bir tanesi Niehoff ve Moorman tarafından gerçekleştirilen araştırmadır (Niehoff and Moorman, 1993, s: 533). Kaçak elektrik kullanımı davranışının incelendiği araştırma modelinde yer alan örgütsel vatandaşlık davranışının sivil erdem alt boyutu, çalışma içerisinde çalışanın iş tutumu ile ilişkili değişken olarak ele alınmıştır. İlgili araştırma hipotezi şu şekilde belirlenmiştir;

H₃₅: Sivil erdem örgütsel vatandaşlık davranışı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.2.6. İdare Çalışanının Algılanan Davranış Kontrolü İle Etkileşim

Çalışanın algılanan davranış kontrolü, çalışanın iş yerindeki ilgili görevlerini yerine getirmek, kural, kaide ve ilgili yaptırımları uygulayabilme hakimiyetine işaret etmektedir. Bir kısım çevresel kısıtlar veya örgütsel engeller çalışanın görev ve sorumluluklarını uygulama kabiliyetini etkileyebilmektedir. Genel olarak çalışanın algılanan davranış kontrolü, sorumluluklarını yerine getirmede kontrol inancı ve kontrol gücü faktörlerinden oluşmaktadır. Çalışanın kontrol inancı kolaylaştırıcı veya kısıtlayıcı bir takım algıların varlığı ile şekillenebilir. Bunlar; kaynakla ilgili, zamanla ilgili veya mevcut düzenlemeler ile ilgili olabilir. Olumlu bir kontrol inancı hedef davranışı kolaylaştırıcı rol oynamakta iken, negatif kontrol inancı tam tersi etki yapmaktadır (March and Olsen, 2007, s: 58-59). Buna göre ilgili hipotez şu şekilde belirlenmiştir;

H₃₆: Çalışanın algılanan davranış kontrolü ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.

4.1.2.7. İdare Çalışanının İşle İlgili Tutumu ile Etkileşim

Araştırma modeli içerisinde çalışanın işe karşı tutumu ile elektrik idaresi çalışanın kural ve kaidelerin uygulanması ve genel olarak görev ve sorumluluklarının layığı ile yerine getirilmesine işaret eden eğilimler ifade edilmektedir. Kaçak elektrik kullanımıyla ilgili kural, kaide ve yaptırımları uygulanması yükümlülüğü ile birlikte denetim ve kontrol görevi de olan idare çalışanın işle ilgili tutumunun, doğrudan tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetini etkilediği kabul edilmektedir.

4.2. Araştırma Modelinin Test Edilmesi Maksadıyla Kullanılan Ölçekler

Kaçak elektrik kullanımı davranışında etkili ve ilişkili faktörlerin tespit edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen çalışma, daha önce de ifade edildiği üzere tüketici bireysel faktörleri ve idare çalışanın tutumu ve etki eden faktörler olarak planlı davranış değiştirme teorisi temelinde iki aşamada incelenmiş ve bu doğrultuda değişkenlerin ölçümünün geçerli ve güvenilir biçimde yapılabilmesi maksadıyla aşağıda sırasıyla belirtilen ölçekler kullanılmıştır.

4.2.1. Kaçak Elektrik Kullanım Davranışına Etki Eden Bireysel Faktörlerin Ölçülmesi

Kaçak elektrik kullanım davranışına tüketicinin kendisi ile ilgili olan bireysel faktörlerin etkisi son derece önemlidir. Hedef davranışa etki eden bireysel faktörler içsel ve dışsal olarak ele alınmış, ile ilgili ölçekler planlı davranış değiştirme başta olmak üzere, diğer davranış değiştirme teknikleri üzerine yapılan ve literatürde kendisine geniş yer bulmuş olan belli başlı araştırmalar temelinde sağlanmıştır.

4.2.1.1. Demografik Bilgilerin Ölçümü

Araştırmada tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışına etki edebilecek, demografik bilgiler olarak yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hal, hane halkı sayısı, gelir seviyesi, iş hayatı, ev ve otomobil sahipliği gibi bir takım verilerin elde edilmesiyle doğrudan veya dolaylı olarak konu davranışla ilişki üzerinde durulmuştur. Hazırlanan anket içerisinde söz konusu ölçümlerin elde edilebilmesi amacıyla doğrudan sorular kullanılmıştır.

4.2.1.2. Hedef Davranışa Karşı Genel Tutum Ölçümü

Çalışmanın hedef davranışını teşkil eden, kaçak elektrik kullanımı davranışına olan genel tutumun ölçülmesi amacıyla Ajzen' in planlı davranış teorisi temelinde geliştirmiş olduğu ölçek kullanılmıştır. Ajzen' in 2002 yılında geliştirdiği 12 li ölçeği, 2006 yılında gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada (Ajzen, 2006, s: 1-12) revize ederek içsel tutarlılığı yüksek 5'li likert tipi ölçek biçiminde özetlemiştir. Güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiş olan bu ölçek, hedef davranışa karşı genel tutumun ölçümünde kullanılmıştır.

4.2.1.3. Kişilik Özellikleri Ölçümü

Araştırmanın tüketici boyutu içerisinde yer verilmiş olan kişilik özelliklerinin ölçümü, McCrea ve arkadaşlarının (2004) yapmış oldukları çalışma ve, aynı zamanda Goldberg ve Somer tarafından Türk insanın genel tanımlayıcı sıfatlarının incelendiği araştırma temelinde gerçekleştirilmiştir. Literatürde beş faktör kişilik özellikleri olarak kabul edilen duygusal dengesizlik, dışadönüklük, deneyime açıklık, geçimlilik ve sorumluluk olarak belirtilen kişilik özellikleri içerisinde, konu ile ilgili literatürde incelenmek suretiyle, geçimlilik ve sorumluluk özelliklerinin araştırmada etkili olacağı düşünülmüştür.

4.2.1.3.1. Kişiliğin Beş Büyük Faktöründen Sorumluluğun Ölçümü

McCrea ve arkadaşları (McCrea et al., 2004, s: 153) tarafından belirlenen, güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiş olan ölçek 5'li likert tipinde “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde çift kutuplu olarak uygulanmıştır. Ölçek içerisinde tanımlayıcı sıfatların seçiminde Goldberg ve Somer tarafından yapılan çalışmadan da yararlanılmıştır.

4.2.1.3.2. Kişiliğin Beş Büyük Faktöründen Geçimliliğin Ölçümü

Beş faktör kişilik özelliklerinden sorumluluk faktöründe de McCrea ve arkadaşları tarafından belirlenen ölçek çerçevesinde Yik ve Bond (Yik and Bond, 1993, s: 80) tarafından geliştirilmiş olan güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiş olan ölçek 5'li likert tipinde “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde çift kutuplu olarak uygulanmış olmakla birlikte ölçek içerisindeki sıfatların belirlenmesinde Goldberg ve Somer (Goldberg and Somer, 2000, s: 503) tarafından yapılan çalışmadan yararlanılmıştır.

4.2.1.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Ölçümü

Araştırma modelinde yer verilmiş olan ve davranışsal tutumun gücünü ifade eden davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeninin ölçümünde, planlı davranış teorisi kapsamında Ajzen (Ajzen, 1974, s: 374)'in temel çalışmasında ilk defa ele alınmış olan değişken yine Ajzen (2002)'in çalışmaları referansında Liabsuetrakul ve arkadaşları tarafından da kullanılan birbirini destekleyen, geçerliliği ve güvenilirliği ile içsel tutarlılığı test edilmiş olan iki sorulu, çift kutuplu, 5'li likert tipinde ölçek kullanılmıştır.

4.2.1.5. Davranışsal Tutum Ölçümü

Davranışsal tutumunun ölçümünde de, yukarıda ifade edildiği biçimde, hedef davranışa karşı genel tutumda kullanılan ölçek, kaçak elektrik kullanım davranışı sergileme tutumuna işaret edecek biçimde düzenlenerek likert tipinde çift kutuplu olarak kullanılmıştır.

4.2.1.6. Normatif İnançlar ve Uymaya Motive Etme Ölçümü

PDT'de normatif inançlar ve uymaya motive etme içsel ilişkisi daha önce de ifade edildiği üzere tüketicinin davranışında belirleyici değişkenlerden bir tanesi olan sosyal norm bileşenlerinden öznel normun gücünü tespit etmektedir. Ajzen ve Madden (Ajzen and Madden, 1985, s: 462) tarafından geliştirilen, birisi diğerinin etkisini ölçecek şekilde düzenlenmiş, iki kutuplu aralıklı tip ölçek kullanılarak hazırlanmış iki temel soru yardımıyla ölçüm yapılmıştır. Cronbach alpha içsel tutarlılık oranı 0,84 düzeyinde çıkmıştır.

4.2.1.7. Normların Ölçümü

Planlı davranış teorisi modellerinde genel olarak öznel norm temelinde incelemeler yapılmış olmakta iken, araştırmada öznel norm ile ilişkilere ilave olarak tanımlayıcı normun etkisi de incelenmiştir. Öznel norm algılanan sosyal baskıya işaret etmekte iken, tanımlayıcı norm çevrede sayıca çoğunlukta olan bireylerin, genel olarak sergiledikleri hareketlerin oluşturduğu norm değerlerini ifade etmektedir.

4.2.1.7.1. Tanımlayıcı Norm Ölçümü

Tanımlayıcı norm ile ilgili ölçekler hız ihlali gibi muhtelif istenmeyen, gerçekleştirilmesi sınırlandırılmış, ancak bireyler tarafından sergilenme eğilimleri söz konusu olan davranış alanlarında yaygın olarak

kullanılmaktadır. Araştırmada Pelsmacker ve Janssens (Pelsmacker and Janssens, 2006, s: 14) tarafından kullanılan ölçeğin kaçak elektrik kullanım davranışına uyarlanmış hali “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” biçiminde beşli likert tipinde uygulanmıştır. İçsel tutarlılık oranının 0.74 seviyesinde olduğu belirlenmiştir.

4.2.1.7.2. Öznel Norm Ölçümü

Ajzen ve Fishbein'in önemli katkılar sağladıkları planlı davranış teorisinde temel değişkenlerden bir tanesi olarak ön plana çıkan öznel normun araştırma kapsamında ölçülmesinde Rhodes ve Courneya (Rhodes and Courneya, 2005, s: 254)'nin çalışmasında kullanılan ölçek uyarlanmıştır. Ölçek içerisinde kullanılan araştırma soruları beşli likert tipi, çift kutuplu olarak düzenlenmiştir. Kullanılan ölçeğin içsel tutarlılık katsayısı 0.70 düzeyindedir.

4.2.1.8. Algılanan Davranış Kontrolü Ölçümü

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolünün ölçümünde Ajzen'in (Ajzen, 2002, s: 670) çalışması doğrultusunda ölçekler belirlenmiştir. Çalışmada kaçak elektrik kullanım davranışının sergilenmesi ile bireyin bu davranışı kontrol etme gücündeki yetersizlik arasında ilişki kurulmuştur. Bu doğrultuda bireyin kontrol gücü azaldıkça kaçak elektrik kullanım davranışını sergileme niyetinin yükseldiği kabul edilmiştir. Ölçüm, kontrol inancı üzerine odaklanmaksızın, doğrudan davranış kontrolünü ölçecek sorularla gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik oranı 0.90 seviyesinde olan, ve yasaklanmış davranış biçiminin gerçekleştirilmesinde algılanan davranış kontrolünün etkisini ölçmekte kullanılan ölçek, beşli likert tipinde ve çift kutuplu olarak uygulanmıştır.

4.2.1.9. Alışkanlık Ölçümü

Literatürde alışkanlık ile ilgili olarak Verplanken'in araştırmaları çerçevesinde şekillenmiş bir çok çalışma bulunmaktadır. Kaçak elektrik kullanım davranışında bireysel alışkanlıkların etkisinin ölçülmesi maksadıyla Verplanken ve Melkevik (Verplanken and Melkevik, 2006, s: 4) tarafından kullanılan, içsel tutarlılık oranı 0.93 düzeyinde olan ölçek, aralıklı tipte, beşli likert biçiminde, çift kutuplu olarak kullanılmıştır.

4.2.1.10. Davranışsal Niyet Ölçümü

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetinin ölçülmesinde Courneya ve Bobick (2000)'in Ajzen (1991) çerçevesinde geliştirdikleri içsel tutarlılığı 0.83 seviyesinde olan ölçek, Webb ve arkadaşlarının (Webb et al., 2007, s: 4) araştırmalarında uyguladıkları cronbach alpha katsayısı 0.79 olan ölçek ile Rhodes ve arkadaşlarının (Rhodes et al., 2005, 255) çalışmalarında kullandıkları içsel tutarlılık katsayısı 0.89 seviyesinde olan ölçeğin uyarlanması ile oluşturulan, üç sorudan oluşan ve beşli likert tipindeki ölçek kullanılmıştır.

4.2.2 Kaçak Elektrik Kullanım Davranışına Etki Eden İdare Çalışanı Faktörlerinin Ölçülmesi

Elektrik tüketicilerinin kaçak elektrik kullanım davranışlarına dağıtım şirketi çalışanlarının etkisinin incelenmesi maksadıyla organizasyon çalışanlarının işle ilgili tutumları temelinde incelemeler gerçekleştirilmiş, bu doğrultuda daha önce ifade edilmiş olan değişkenler belirlenmiştir. Tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti ile ilişkili olduğu kabul edilen çalışanın işle ilgili tutumu ile ilgili değişkenlerin ölçülmesinde kullanılan ve uluslararası literatürde geçerlilikleri ve güvenilirlikleri test edilmiş olan ölçekler aşağıda ifade edilmektedir.

4.2.2.1 Demografik Faktörlerin Ölçülmesi

İdare çalışanlarının iş tutumları ile ilişkili olan değişkenlere demografik bilgilerin etkisinin gözlemlenebilmesi ve yorumlanabilmesi maksadıyla çalışanlara, yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, gelir seviyesi, toplam iş hayatı ve mevcut işyerinde çalışma süresi gibi bir kısım bilgiler ile ilgili doğrudan sorular yöneltilmiştir.

4.2.2.2. Örgütsel Bağlılık Ölçümü

Araştırmada örgütsel bağlılık alt boyutlar olan duygusal, devam ve normatif bağlılık bileşenleri ile birlikte incelenmiştir. Kullanılan ölçekler literatürde konu ile ilgili araştırmalarda sıklıkla karşımıza çıkan ve güvenilirlikleri ile geçerlilikleri muhtelif defalar test edilmiş ölçeklerdir.

4.2.2.2.1. Duygusal Bağlılık Ölçümü

Dağıtım şirketi çalışanlarının örgütlerine duygusal bağlılıklarının ölçümü maksadıyla Meyer ile Allen (1990) tarafından geliştirilen ve Herscovitch ve Meyer (Herscovitch and Meyer, 2002, s: 877) tarafından kullanılan içsel tutarlılığı 0.91 seviyesinde olan ölçek, 6 adet tanımlayıcı sorudan oluşan, beşli likert tipinde “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” ifadeleri ile cevaplanacak şekilde düzenlenerek uyarlanmıştır.

4.2.2.2.2. Devam Bağlılığı Ölçümü

Dağıtım şirketi çalışanlarının örgütlerinde kalma eğilimlerine işaret eden devam bağlılıklarının ölçümünde de Meyer ve Allen (1990)'in çalışmaları temelinde, Meyer ve arkadaşları (Meyer et al. 1993, s: 544)' nın araştırmalarından uyarlanan, içsel tutarlılık seviyesi 0.87 olan, beşli likert tipindeki, 6 sorudan oluşan, ölçek kullanılmıştır.

4.2.2.2.3. Normatif Bağlılık Ölçümü

Elektrik dağıtım şirketi çalışanlarının örgütlerine normatif bağlılıklarının ölçülmesi maksadıyla Lee ve arkadaşlarının (Lee et al., 2001, s: 602) Meyer ve Allen (1990) tarafından ortaya konulmuş olan ölçekleri çerçevesinde geliştirdikleri araştırmada kullandıkları içsel tutarlılık katsayısı 0.90 olan 6 sorulu ölçek beşli likert tipinde ve çift kutuplu sorular halinde yöneltilmiştir.

4.2.2.3. İş Memnuniyeti Ölçümü

Elektrik dağıtım şirketi çalışanlarının işe karşı tutumları üzerinde iş memnuniyetlerinin ölçülmesi maksadıyla Schwepker (Schwepker, 2001, s: 42) tarafından geliştirilmiş olan iş ile ilgili bileşenleri teşkil eden; iş, terfi, ücret, yönetici, örgüt politikaları, müşteriler ve çalışma arkadaşlarından memnuniyet boyutlarını içeren ölçek, araştırma konusuna uyarlanmış, 20 sorudan oluşan beşli likert tipinde çift kutuplu cevaplar alınacak şekilde düzenlenmiş ölçek uygulanmıştır.

4.2.2.4. Örgütsel Adalet Ölçümü

İdare çalışanlarının örgütsel adalet algılarının ölçülmesi maksadıyla, Robert H. Moorman tarafından adalet algısının üç alt boyut kapsamında incelendiği çalışma ışığında ölçekler belirlenmiştir. Söz konusu üç boyut örgütsel dağıtımsal adalet, örgütsel prosedürel adalet ve örgütsel etkileşimsel adalettir.

4.2.2.4.1. Dağıtımsal Adalet Ölçümü

Dağıtım şirketi çalışanlarının işyerlerindeki dağıtımsal adalet algıları ile ilgili olarak Price ve Muller (1986) tarafından geliştirilen ve Moorman (Moorman, 1991, s: 849) tarafından uygulanmış olan, içsel tutarlılık katsayısı 0.90 seviyesinde olan ölçek kullanılmıştır. Söz konusu ölçek beşli likert tipinde çift kutuplu 5 sorudan oluşacak biçimde uyarlanmıştır.

4.2.2.4.2. Prosedürel Adalet Ölçümü

Elektrik idaresi çalışanlarının prosedürel adalet algılarının ölçülmesi maksadıyla Niehoff ve Moorman tarafından kullanılan geçerliliği ve güvenilirliği test edilerek saptanmış olan ölçek kullanılmıştır. 6 sorudan oluşan ölçek, 5 li liker tipinde “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” biçiminde derecelendirilerek çalışanlara yöneltilmiştir.

4.2.2.4.3. Etkileşimsel Adalet Ölçümü

Çalışanların birbirleri ile, işverenleri veya yöneticileri ile etkileşimlerini konu alan etkileşimsel adalet algılarının ölçülmesi maksadıyla Niehoff ve Moorman (1993)'in araştırmalarında kullandıkları ölçek uyarlanmıştır. 9 soru ile ölçüm yapılan ölçek araştırma soruları içerisinde beşli likert tipinde çift kutuplu olarak düzenlenmiştir. Ölçeğin içsel tutarlılık katsayısı 0.93 seviyesindedir.

4.2.2.5. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçümü

Araştırma içerisinde tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetini etkilediği öne sürülmüş olan çalışan tutumu ile ilişkili olduğu kabul edilen sivil erdem ÖVD davranışı alt boyutu incelenmiştir.

4.2.2.5.1. Sivil Erdem Davranışı Ölçümü

İdare çalışanlarının işe karşı tutumlarını etkilediği öne sürülen ÖVD sivil erdem alt boyutunun ölçülmesinde MacKenzie ve arkadaşlarının (McKenzie et al., 1993, s: 74) kullandığı içsel tutarlılık katsayısı 0.78 olan ölçek araştırmaya uyarlanmıştır. Beşli likert tipinde hazırlanan ölçek toplam 4 sorudan oluşmaktadır.

4.2.2.6. Çalışanın Algılanan Davranışsal Kontrolünün Ölçümü

Elektrik dağıtım şirketi çalışanlarının algılanan davranış kontrolünün ölçümünde Ajzen'in (Ajzen, 2002, s: 670) çalışması doğrultusunda ölçekler belirlenmiştir. Çalışanın görev ve sorumlulukları ile uygulamakla yükümlü olduğu yaptırımları uygulamadaki kontrol gücünün ölçülmesini hedefleyen ölçek kontrol inancı üzerine odaklanmaksızın, dorudan davranış kontrolünü ölçecek sorularla gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik oranı 0.90 seviyesinde olan, ve görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde algılanan davranış kontrolünün etkisini ölçmekte kullanılan ölçek, beşli likert tipinde ve çift kutuplu olarak uygulanmıştır.

4.2.2.7. Çalışanın İşle İlgili Tutumunun Ölçümü

İşle ilgili tutumun ölçümünde, araştırmanın tüketici boyutunda davranışsal tutumun ölçülmesinde kullanılan ölçek, çalışanın iş ile ilgili faktörleri doğrultusunda düzenlenerek beşli likert tipinde çift kutuplu olarak, “kesinlikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap alacak biçimde düzenlenmiştir.

4.3. Örneklem

PDT çerçevesinde geliştirilen araştırma modeli, kaçak elektrik kullanımının elektrik tüketicisi ve elektrik dağıtım şirketi çalışanları açısından değerlendirmenin yapılabilebilmesi açısından her iki grup üzerinde de uygulanmıştır. Araştırma çerçevesinde geliştirilen model ışığında en doğru değerlendirmenin yapılabilmesi amacıyla ülkemizde kaçak elektrik kullanımının en yüksek seviyede olduğu Mardin ilimiz ile en düşük seviyelerde olduğu Kütahya ve Aksaray illerindeki elektrik kullanıcıları ve idare çalışanları hedef kitleler olarak belirlenmiştir. Söz konusu iller içerisinde de il genelini en iyi temsil edecek biçimde Mardin ilinde kaçak elektrik kullanımının en fazla görüldüğü işletme bakım şefliği, Kütahya ve Aksaray

illerinde ise kaçak elektrik kullanımının en az görüldüğü işletme bakım şeflikleri genelinde örneklemeler belirlenerek anket çalışması uygulanmıştır. Bu kapsamda Mardin ilinden 127, Küthaya ilinden 112 ve Aksaray ilinden 110 olmak üzere toplam 349 elektik tüketicisi üzerinde araştırma gerçekleştirilmiş, çalışan boyutunun değerlendirilmesi maksadıyla da Mardin ilinden 44, Küthaya ilinden 35 ve Aksaray ilinde 63 kişi olmak üzere toplam 142 elektrik idaresi çalışanı üzerinde uygulama gerçekleştirilmiştir. İdare çalışanı boyutu ile ilgili araştırmanın uygulanmasında elektrik tüketicisi ile etkileşim ve ilişki içerisinde olan çalışanlar ve bu çalışanların bağlı oldukları kısım amirleri seçilmiştir.

4.4. Pilot Çalışma

Anket çalışmasının araştırmaya konu olan hedef kitle tarafından okunabilir, anlaşılabilir olduğunun ve aynı zamanda anket içerisinde kullanılan ve araştırma konusuna uyarlanan ölçeklerin güvenilirliklerinin test edilebilmesi maksadıyla her üç ili de içine alacak biçimde pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla her ilden 20 tüketiciye ve 15 çalışana anket uygulaması yapılmış, Ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin 0,60 seviyesinin üzerinde olduğu saptanmıştır. Bir kısım ölçeklerin az sayıda sorudan oluştuğu göz önüne alınarak sonuçlar yeterli görülmüş, anketin mevcut haliyle uygulanabilir olduğu değerlendirilmesinde bulunulmuştur.

4.5. Veri Toplama

Araştırmanın gerçekleştirilmesi amacıyla iki boyutlu olarak düzenlenmiş olan anket çalışmasının (EK 3) uygulaması Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Tahakkuk ve Tahsilat Daire Başkanlığı eliyle Mardin, Küthaya ve Aksaray elektrik dağıtım bölge müdürlüklerince gerçekleştirilmiştir. TEDAŞ tarafından tespit edilmiş olan kaçak elektrik kullanımının en yoğun ve en az olduğu bölgelerde anket çalışmasının uygulaması, ilgili bölgelerde rastgele seçilen elektrik tüketicilerine kuruluş bünyesinde staj yapmakta olan elektrik meslek lisesi öğrencileri ve tahsilat şeflikleri çalışanlarınca gerçekleştirilmiş,

idare çalışanları uygulaması ise ilgili bölge müdürlerince koordine edilmiştir. Anket çalışmasında tereddüte yer verilmeksizin yanıtların elde edilebilmesi maksadıyla kimlik bilgileri talep edilmemiştir. Kapalı zarflar içerisinde gönderilen anketler yine kapalı zarflar içerisinde teslim alınmış, elektrik tüketicileri tarafından yanıtlanması maksadıyla her il için 180 adet olmak üzere toplam 540 adet anket tüketici boyutunun değerlendirilmesi amacıyla gönderilmiş, toplam 349 adetlik geri dönüş gerçekleşmiş, geri dönüş oranı %64 olmuştur. İdare çalışanı boyutunun değerlendirilmesi maksadıyla ise her il için 70 adet olmak üzere toplam 210 adet anket gönderilmiş, 142 adet anket geri dönüşü gerçekleşmiş, geri dönüş oranı %68 olarak belirlenmiştir.

4.6. İstatistiksel Analizler

Anket çalışmasının analizinde SPSS 15 istatistiksel analiz programı kullanılmış, değişken setlerinin uygun biçimde tanımlaması yapılmış, elde edilen verilerin kontrollü olarak girişi yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi esnasında değişkenler arası etkileşimin incelenebilmesi için lineer regresyon analizi yapılmış, değişkenler arası ilişkilerin yönü ve şiddetinin tespiti amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiş ve illere göre farklılıkların tespiti maksadıyla da ortalamalar arası farklılıklar ışığında hangi iller lehine veya aleyhine gelişmelerin tespit edildiği anova analizi neticesinde elde edilen çoklu kıyaslama tablosu ile ortaya konulmuştur. Hipotezlerin genel testleri regresyon analizi sonucunda elde edilen veriler ışığında gerçekleştirilmiştir. İnceleme esnasında yanıtsız soru gurubu içeren anketler değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur. Gerçekleştirilen anket çalışmasını değerlendirici rakamsal ağırlıklar “1: kesinlikle katılmıyorum” u, “5: kesinlikle katılıyorum” u temsil edecek biçimde SPSS programı üzerinden yeniden düzenlenmiş (Recode into same variables komutu), bu yolla değerlendirmenin kolaylaşması, ve soru cevaplarının aynı yönlü ve beklenen olumlu yani kaçak elektrik kullanmama yönündeki cevapların ağırlıklarının yüksek olması hedeflenmiştir.

5. BULGULAR

Bu bölüm içerisinde sırasıyla örneklemin demografik yapıları ile ilgili istatistiksel veriler, faktör analizi sonuçları, demografik değişkenler ile araştırma konusu değişkenler arası ilişkilerin ortaya konulduğu korelasyon tablosu ile regresyon analizi ve illere göre farklılıkların hangi yönde olduğunun belirlenmesi amacıyla anova analizi gerçekleştirilmiş ve neticelerine yer verilmiştir.

Bölüm içerisinde elektrik tüketicisi ve idare çalışanlarına ait verilerin analizi ayrı ayrı gerçekleştirilmiş olup, öncelikli olarak tüketicilere ait verilerin incelemesi yapılmıştır.

Bölüm içerisinde hipotezlerin test edilmesi neticesinde saptanmış olan hipotez tablolarına yer verilmiştir.

5.1. Elektrik Tüketicilerine ait Bulgular

Elektrik tüketicilerine ait bulgular örneklemin frekans dağılımı, ölçeklerin güvenilirlik analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi ve son olarak da farklılıkların tespiti için gerçekleştirilen anova analizinden meydana gelmektedir.

5.1.1. Elektrik Tüketicilerinin Demografik Yapısı

Araştırmaya katılan elektrik tüketicilerinin demografik yapısı incelendiğinde aşağıda belirtilmiş olan Tablo 5.1 ortaya çıkmıştır.

Görülen değişkenlerin yanında tüketicilerinin gelir ekonomik refah düzeyleri hakkında fikir edinmek amacıyla otomobil ve ev sahipliği ile ilgili doğrudan sorular yöneltilmiş, örneklemin %58,7 lik kısmının otomobilinin olduğu, %52,1' inin kendi evinde oturduğu, %42,7' sinin kira verdiği

ve %5,2'sinin kamu veya özel sektör lojmanlarında ikamet ettikleri anlaşılmıştır. Araştırmaya katılanların %17,2 lik kısmının ısınma ihtiyacını karşılamak üzere elektrik enerjisinden faydalandığı saptanmıştır.

Tablo 5.1. Tüketici Boyutu Örneklemine ait Genel Frekans Tablosu

n = 349		Frekans	Yüzdesel oran
Cinsiyet	Bayan	88	25,2
	Erkek	261	74,8
Yaş	18-24 arası	60	17,2
	25-34 arası	119	34,1
	35-44 arası	93	26,6
	45 ve üzeri	77	22,1
Medeni hal	Evli	275	78,8
	Bekar	74	21,2
Eğitim seviyesi	İlköğretim	56	16
	Lise	145	41,5
	Üniversite	141	40,4
	y.lisans ve doktora	7	2
Aylık net gelir	450 YTL den az	8	2,3
	450 -1000 YTL arası	72	20,6
	1000 – 2000YTL arası	180	51,6
	2000 – 3000YTL arası	72	20,6
	3000 YTL den fazla	8	2,3
	yok	9	2,6
Tecrübe	1 – 5 yıl arası	65	18,6
	6 – 10 yıl arası	93	26,6
	11- 15 yıl arası	62	17,8
	15 yıl ve üzeri	107	30,7
	çalışmıyor	22	6,3
Mevcut işyerinde çalışma süresi	1-3 yıl arası	103	29,5
	3-10 yıl arası	99	28,4
	10 yıldan fazla	125	35,8
	çalışmıyor	22	6,3
Sosyal güvenlik	SSK	188	53,9
	Emekli Sandığı	84	24,1
	Bağkur	43	12,3
	yok	34	9,7
Hane halkı sayısı	1 kişi	10	2,9
	2 kişi	32	9,2
	3 kişi	136	39
	4 kişi	116	33,2
	5 kişi ve üzeri	55	15,8

Tüketici açısından illere göre demografik yapılarıdaki farklılıkların belirlenmesi amacıyla Kütahya, Aksaray ve Mardin illerine ait Tablo 5.2. aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5.2. Tüketici Boyutu Örneklemeine ait İllere Göre Frekans Tablosu

		Kütahya		Aksaray		Mardin	
		Frekans	Yüzde oran	Frekans	Yüzde oran	Frekans	Yüzde oran
Cinsiyet	Bayan	33	29,5	23	20,9	32	25,2
	Erkek	79	70,5	87	79,1	95	74,8
Yaş	18-24 arası	22	19,6	15	13,6	23	18,1
	25-34 arası	29	25,9	42	38,2	48	37,8
	35-44 arası	30	26,8	29	26,4	34	26,8
	45 ve üzeri	31	27,7	24	21,8	22	17,3
Medeni hal	Evli	94	83,9	80	72,7	101	79,5
	Bekar	18	16,1	30	27,3	26	20,5
Eğitim seviyesi	İlköğretim	19	17	10	9,1	27	21,3
	Lise	41	36,6	40	36,4	64	50,4
	Üniversite	47	42	60	54,5	34	26,8
	y.lisans ve doktora	5	4,5	-	-	2	1,6
Aylık net gelir	450 YTL den az	1	0,9	-	-	7	5,5
	450 -1000 YTL arası	20	17,9	28	25,5	24	18,9
	1000 – 2000YTL arası	43	38,4	62	56,4	75	59,1
	2000 – 3000YTL arası	38	33,9	17	15,5	17	13,4
	3000 YTL den fazla	5	4,5	2	1,8	1	0,8
	yok	5	4,5	1	0,9	3	2,4
Tecrübe	1 – 5 yıl arası	21	18,8	24	21,8	20	15,7
	6 – 10 yıl arası	25	22,3	29	26,4	39	30,7
	11- 15 yıl arası	22	19,6	15	13,6	25	19,7
	15 yıl ve üzeri	39	34,8	41	37,3	27	21,3
	çalışmıyor	5	4,5	1	0,9	16	12,6
Mevcut işyerinde çalışma süresi	1-3 yıl arası	31	27,7	31	28,2	41	32,3
	3-10 yıl arası	26	23,2	30	27,3	43	33,9
	10 yıldan fazla	50	44,6	48	43,6	27	21,3
	çalışmıyor	5	4,5	1	0,9	16	12,6
Sosyal güvenlik	SSK	52	46,4	66	60	70	55,1
	Emekli Sandığı	31	27,7	40	36,4	13	10,2
	Bağkur	23	20,5	2	1,8	18	14,2
	yok	6	5,4	2	1,8	26	20,5
Hane halkı sayısı	1 kişi	2	1,8	6	5,5	2	1,6
	2 kişi	12	10,7	10	9,1	10	7,9
	3 kişi	43	38,4	44	40	49	38,6
	4 kişi	46	41,1	35	31,8	35	27,6
	5 kişi ve üzeri	9	8	15	13,6	31	24,4

Yukarıda görülen illere ait demografik verilere ilave olarak otomobil sahiplerinin oranı Kütahya ilinde %33, Aksaray ilinde % 56,4, Mardin ilinde % 53,9 olarak gerçekleşmiş, kendi evinde oturanların oranı Kütahya'da % 54,5, Aksaray'da % 50,9, Mardin'de % 51,2, kira verenlerin oranı sırasıyla % 33, % 47,3 ve % 47,2 seviyesinde ve lojmanda oturanların oranı ise Kütahya ilinde % 12,5, Aksaray ilinde % 1,8, Mardin ilinde % 1,6 seviyesinde belirlenmiştir. Söz konusu illerde ısınma ihtiyacının elektrik enerjisi ile giderilme oranları ise sırasıyla % 21,4, % 3,6 ve % 25,2 olarak belirlenmiştir.

5.1.2. Faktör Analizi

Elektrik tüketicisine uygulanan ölçeğe ait faktörlerin analizinin neticesinde aşağıda Tablo 5.3 de görülen faktör yükleri belirlenmiştir.

Geri dönüşü gerçekleşen anket çalışmasını oluşturan boyutların gruplandırılması maksadıyla yapılan faktör analizi neticesinde, anket çalışmasının pilot uygulaması ile farklılık gösterecek biçimde bir kısım değişkenleri oluşturan soru gruplarının ölçümde yetersiz kaldığı tespit edilmiş, bir kısım değişkenlerin alt boyutlarında bütünlüğü bozduğu tespit edilerek analiz dışında bırakılmıştır. Kaçak elektrik kullanım alışkanlığı ve normatif inanç değişkenlerinin ölçümünde yetersizlikler tespit edilmiş ve ilgili sorular değerlendirme dışında tutulmuştur. Varimax rotasyon metodu kullanılarak gerçekleştirilen faktör analizi çerçevesinde açıklanan toplam varyans miktarı %57,532 olarak belirlenmiştir. Çalışma esnasında tüketicilere toplam 40 soru yöneltilmiş olup, içsel tutarlılık seviyesinin 0,60 seviyesinden düşük olduğu tespit edilen değişkenlere ait soru grupları ile analiz sürecinde kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkenine ait iki soru ve tüketicinin algılanan davranış kontrolü değişkenine ait bir soru ile birlikte toplam 8 adet soru analiz dışında bırakılmıştır.

Tablo 5.3. Tüketici Değişkenlerine Ait Faktör Yükleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı, kullanan kişiye kazanç sağlar.	,765								
Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı belirli sınırlarda kabul edilebilir bir davranıştır.	,726								
Devlet vatandaşına elektriği ücretsiz vermelidir, vermemesi durumunda insanların kaçak elektrik kullanımı normal karşılanmalıdır.	,625								
Çalıştığım işte ortaya çıkabilecek bir olumsuzluğun nedenini derhal araştırırım.		,760							
Eğer bir ödül kazanacak olsam bu düzenliliğim için olurdu.		,663							
Yaşantımda kural ve kaidelere uymayan kişileri vakit kaybetmeden uyarırım.		,608							
Üzücü durumlarla karşılaşan insanları gördüğümde kendimi onların yerlerine koyarım.		,580							
Daha önce bana yardım etmiş olan arkadaşlarımla ihtiyacı olduğunda onlara yardım ederim.		,537							
Sonucu aleyhime bile olsa her zaman değer verdiklerimin yanında yer alırım.			,759						
Davranışlarımda kuralların yanında kişisel hislerim de belirleyici olmaktadır.			,677						
Kişisel menfaatlerime ters düşse bile kural ve kaidelerin uygulanmasını isterim.			,610						
Sadece benim için elektrik hizmeti getirilmiş olsaydı dahi kullanım için para ödemenin gerekli olduğunu düşünmem.			,458						
Çalışma şartlarımı kendim seçiyor olsaydım işimi kendim yapardım.			,415						
Yasal (kaçak olmayan) biçimde elektrik kullanmam bana toplumda saygınlık kazandıracak.				,778					
Toplumda saygınlık kazanmak benim için önemlidir.				,752					
Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar kişilerin karlılığını azaltır.					,763				
Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar kabul edilemez.					,636				
Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar herkes için yararlıdır.					,612				
Yasal olmayan (kaçak) elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar iyidir.					,587				
Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar akıllıca düzenlenmiştir.					,534				
Görüşleri benim için değerli olan insanlar elektriğe para vermenin anlamsız olduğunu düşünüyorlar.						,711			
Benim için önemli insanların çoğu yasal (kaçak olmayan) biçimde elektrik kullanıyor.						,596			
Benim gibi birçok insan yasal (kaçak olmayan) biçimde elektrik kullanıyor.						,449			
Benim için önemli olan hiç kimse kaçak elektrik kullanmamı onaylamaz							,813		
Eğer kaçak elektrik kullanırsam benim için önemli olan bir çok insanın gözünde küçük düşerim.							,708		
Eğer kaçak elektrik kullanmış olsaydım benim için önemli bir çok insan bunu onaylamazdı.							,678		
Hiç planlamadığım halde kaçak elektrik kullanabildiğim zamanlar sonucunu hayal edebiliyorum.								,772	
Canım istese kaçak elektrik kullanabilirim.								,638	
İyi bir nedenim olsa bile, kaçak elektrik kullanmayı tercih etmezdim.								,602	
İleride bedelsiz elektrik kullanmanın yollarını araştırabilirim.									,825
Hiç bir zaman kaçak elektrik kullanmazdım.									,789
Kaçak elektrik kullanılmasıdaki en büyük engel sayaçlara müdahale etmekteki zorluktur.									,785

1: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum, 2: Kişilik özelliği-geçimlilik, 3: Kişilik özelliği sorumluluk, 4: Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi, 5: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, 6: Tanımlayıcı norm, 7: Özne norm, 8: Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü, 9: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

5.1.3. Değişkenlere Ait Güvenilirlik Analizi (α Katsayıları) Sonuçları

Cronbach'a göre 0,70 seviyesi ve üzeri içsel tutarlılık için yeterli iken yapılan bir kısım araştırmalarda, özellikle değişkenlere ait soru gruplarının oldukça kısıtlı olduğu durumlarda, 0,60 seviyesi ve üzerindeki içsel tutarlılık seviyesinin araştırma şartlarında yeterli olduğu ifade edilmektedir (Kathuria, 2000, s: 631; Sipahi ve ark., 2006, s: 89). Güvenilirlik analizi neticesinde değişken setlerinden kaçak elektrik kullanım alışkanlığı ve normatif inanç değişkenlerinin ölçümlerinde içsel tutarlılık katsayılarının 0,60 seviyesinin altında kaldığı tespit edilmiş ve söz konusu değişkenlere ait soru guruplarının beklenen doğru değerlendirmelerin elde edilmesinde kullanılamayacağı dikkate alınarak analize dahil edilmemesine karar verilmiştir.

Tablo 5.4. Ölçeklere ait Güvenilirlik Katsayıları

Ölçek	Ölçek boyutları	İ. Tutarlılık K. (α)
Tutum	Hedef davranışa karşı genel tutum	0,72
	Davranışsal tutum	0,61
Kişilik özellikleri	Sorumluluk	0,73
	Geçimlilik	0,63
Davranışsal inançlar ve sonuçları değerlendirme	Davranışsal inançlar ve sonuçları değerlendirme	0,63
Davranışsal norm	Tanımlayıcı norm	0,71
	Öznel norm	0,68
Algılanan davranış kontrolü	Algılanan davranış kontrolü	0,77
Niyet	Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti	0,70

Kaçak elektrik kullanılmasında tüketici davranışlarının konu edildiği ve PDT çerçevesinde ele alınmış olan anket çalışmasında kullanılan, Türkçeye çevrilerek uyarlanmış, ölçeklere ait güvenilirlik katsayıları Tablo 5.4. de görülmektedir. Araştırma modelinde yer alan kaçak elektrik kullanım

alışkanlığı ve normatif inançlar daha önce belirtildiği üzere modelden çıkartılmış, içsel tutarlılık katsayılarına da tablo içerisinde yer verilmemiştir.

5.1.4. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları

Araştırma modeli içerisinde yer alan değişkenlere ilişkin ortalama değerler ve standart sapmalar Tablo 5.5. de ifade edilmiştir.

Tablo 5.5. Tüketici Boyutu Değişkenlerine ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek	Ölçek boyutları	Ort.	Std. Sapma
Tutum	Hedef davranışa karşı genel tutum	3,68	1,05
	Davranışsal tutum	2,94	1,02
Kişilik özellikleri	Sorumluluk	4,00	0,75
	Geçimlilik	2,62	1,07
Davranışsal inançlar ve sonuçları değerlendirme	Davranışsal inançlar ve sonuçları değerlendirme	3,39	1,12
Davranışsal norm	Tanımlayıcı norm	3,54	0,85
	Öznel norm	3,62	0,95
Algılanan davranış kontrolü	Algılanan davranış kontrolü	3,44	0,72
Niyet	Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti	3,21	0,97

İki değişken arasındaki ilişkiyi, ortak paylaşımı ve yönünü belirlemek için en sık kullanılan istatistiksel yöntem olan korelasyon analizi neticesinde elde edilen pearson korelasyon katsayıları iki değişken arasındaki basit regresyon analizi neticesi ile benzer özellikler taşıdığından değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesine katkı sağlamaktadır. Katogorik değişkenlerin dahil edildiği korelasyon analizi Spearman korelasyon katsayıları ile hesaplanmış (Sipahi ve ark., 2006, s: 89), modele ait

araştırmaya konu değişkenler arası ilişkiler ise pearson korelasyon katsayıları ile belirlenmiştir. Tablo 5.6 ve Tablo 5.7 de görülmekte olduğu üzere ($p<,01$ ve $p<,05$ seviyesinde) ilgili güvenilirlik düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilen her ilişki düzeyi için olumlu veya olumsuz yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 5.6. Tüketici Boyutu Kavramsal Model Değişkenleri Arası İlişkiler

n=349	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gentutum	1								
Kisozsor	,342**	1							
Kisozgec	,164**	-,076	1						
Davinanc	,557**	,398**	-,074	1					
Davtutum	,298**	,226**	,120*	,287**	1				
Tannorm	,543**	,323**	-,042	,616**	,241**	1			
Öznelnorm	,641**	,484**	-,067	,629**	,303**	,579**	1		
Davkon	,591**	,376**	-,041	,582**	,291**	,546**	,681**	1	
Davniyet	,337**	,307**	-,195**	,465**	,307**	,383**	,521**	,502**	1

** $p<,01$ seviyesinde anlamlı (çift yönlü), * $p<,05$ seviyesinde anlamlı (çift yönlü)

Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk; Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Öznelnorm: Öznel norm; Davkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Demografik değişkenlerinde dahil edildiği ilişki tablosu aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 5.7. Tüketici Boyutu Değişkenleri ile Demografik Faktörler Arası İlişkiler

	Cinsiyet	Yas	Egitim	MedeniHal	HaneHalkis	Topishayat	İsyercalsur	Aylikngelir	Sosguvkur	İsinmaelkt	Ev
Gentutum	,018	,121*	,176**	-,031	-,022	,093	,161**	,094	-,100	-,135*	-,061
Kisozsor	-,024	,109*	,054	-,159**	,009	,029	,103	,111*	-,050	-,072	,013
Kisozgec	-,069	-,049	-,067	,005	-,035	-,038	-,059	,002	,068	,004	,065
Davinanc	,016	,080	,157**	-,037	-,005	,043	,088	,031	-,062	-,119*	,020
Davtutum	-,015	,038	,050	-,030	-,001	,019	,081	-,050	-,019	-,105*	-,083
Tannorm	-,038	,076	,214**	-,032	-,015	,047	,056	,047	-,063	-,146**	-,014
Öznelnorm	,032	,085	,204**	-,062	,021	,053	,112*	,064	-,096	-,176**	,041
Davkon	,053	,039	,184**	-,055	-,035	,043	,125*	-,006	-,078	-,186**	,044
Davniyet	,068	,068	,115*	-,083	-,020	,062	,149**	,019	-,069	-,161**	,074

**p<0,01 seviyesinde anlamlı (çift yönlü), *p<0,05 seviyesinde anlamlı (çift yönlü)

Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk; Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Özel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

5.1.5. Regresyon Analizi ve Hipotez Testleri

Elektrik tüketicilerinin davranışları ile ilgili olarak belirlenen araştırma modeli çerçevesinde geliştirilen araştırma hipotezlerinin testlerinin etkin biçimde yapılabilmesi için regresyon analizi yapılmıştır.

5.1.5.1. Demografik Değişkenlerin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri

Tablo 5.8 de demografik değişkenler olarak ele alınan cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni hal, hane halkı sayısı, tecrübe (toplam iş hayatı), mevcut işyerinde çalışma süresi, aylık net gelir, bağlı olunan sosyal güvenlik kuruluşu, ısınma ihtiyacının elektrik enerjisi ile giderilmesi ve ev sahipliği gibi tüketici açısından önemli bir kısım faktörlerin PDT bağımlı değişkenleri ile olan etkileşimleri incelenmiştir.

5.1.5.1.1. Demografik Değişkenler ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Değişkeni Arası Etkileşim

Tabloda görüldüğü üzere lineer regresyon modeli anlamlı olup ($F:2,711$; $p:0,002$), R^2 değeri 0,086 olarak bulunmuştur. Modeldeki bağımsız değişkenlerden en fazla mevcut işyerinde çalışma süresi ($\beta: 0,265$; $p: 0,005$) ve eğitim seviyesi ($\beta: 0,141$; $p: 0,017$) genel tutumu etkilemektedir. Bu değişkenleri elektrik enerjisi ile ısınma değişkeni ($\beta: -0,136$; $p: 0,014$) takip etmekte olup, söz konusu değişkenin etkisi olumsuz yöndedir.

Tablo 5.8. Elektrik Tüketicisi Boyutu Değişkenleri (Planlı Davranış Teorisi) ile Demografik Değişkenler (Bağımsız Değişkenler) Arasındaki Etkileşimler

	Gentutum		Kisozsor		Kisozgec		Davinanc		Davitutum		Tannorm		Oznorm		Aldavkon		Davniyet	
	β	p deg.	β	p deg.	β	P deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.
(Sabit)		,000		,000		,000		,000		,000		,000		,000		,000		,000
cinsiyet	-,023	,694	-,044	,449	-,061	,308	-,010	,863	,027	,650	-,056	,343	,011	,855	,037	,521	,065	,261
yas	-,022	,832	,170	,096	-,090	,394	-,017	,869	,053	,609	-,005	,957	,001	,991	-,076	,450	-,053	,603
egitim	,141*	,017	-,040	,495	-,075	,217	,147*	,015	,095	,115	,195**	,001	,186**	,002	,201**	,001	,116*	,048
medenihal	,054	,412	-,209**	,002	,023	,739	-,014	,839	,001	,989	-,007	,914	-,054	,411	-,053	,411	-,044	,504
hanehalkis	-,072	,260	,022	,734	,062	,351	,012	,852	-,003	,964	,000	,994	,050	,432	-,004	,949	-,003	,960
topishayat	-,032	,780	-,340**	,003	,106	,371	-,046	,695	-,139	,236	,053	,647	-,092	,419	-,107	,347	-,089	,434
isyercalsur	,265**	,005	,153	,102	-,120	,217	,180	,060	,216*	,025	,046	,625	,177	,058	,314**	,001	,282**	,003
aylikngelir	-,043	,524	,137*	,044	,095	,178	-,071	,305	-,157*	,025	-,026	,710	-,023	,733	-,137*	,042	-,088	,197
sosgukkur	-,075	,185	-,032	,572	,015	,803	-,058	,312	-,022	,709	-,080	,160	-,139*	,014	-,081	,146	-,130*	,022
isinmaelkt	-,136*	,014	-,052	,337	-,003	,954	-,121*	,031	-,099	,077	-,142*	,011	-,160**	,004	-,153**	,005	-,138*	,012
ev	-,023	,693	,016	,790	,135	,026	,018	,763	-,086	,149	-,002	,977	,058	,318	,028	,622	,060	,303
R ²	0,086		0,098		0,033		0,054		0,050		0,074		0,103		0,112		0,095	
F	2,711**		3,126**		0,989		1,636		1,507		2,285*		3,272**		3,614**		2,996**	
P	0,002		0,001		0,456		0,087		0,127		0,011		0,000		0,000		0,001	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: cinsiyet, yaş, eğitim, medeni hal, hane halkı sayısı, toplam iş hayatı, mevcut işyeri çalışma süresi, aylık net gelir, sosyal güvenlik kurumu, elektrik enerjisi ile ısınma, ev sahipliği.

Bağımlı değişkenler: genel tutum, kişilik özelliği – sorumluluk, kişilik özelliği – geçimlilik, davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi, tanımlayıcı norm, öznel norm, algılanan davranış kontrolü, davranışsal niyet

5.1.5.1.2. Demografik Değişkenler ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

İlgili değişkenler açısından gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı olup (F: 2,711; p:0,002), R^2 değeri 0,086 olarak bulunmuştur. Sırasıyla tecrübe değişkeni (β : -0,340; p: 0,003) ve medeni hal değişkeni (β : -0,209; p: 0,002) olumsuz yönlü etkileşim sergilemekte ve tüketicinin aylık net geliri (β : 0,137; p: 0,004) ile sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim bulunduğu ortaya konulmuştur.

5.1.5.1.3. Demografik Değişkenler ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Gerçekleştirilen regresyon analizine göre demografik değişkenlerin kişilik özelliklerinden geçimlilik üzerinde istatistiksel bakımdan anlamlı açıklayıcılığı saptanamamıştır (F: 0,989; p: 0,456).

5.1.5.1.4. Demografik Değişkenler ile Davranışsal İnanç ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Tablo 5.8 de görüldüğü üzere regresyon analizine göre demografik değişkenlerin davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkeni üzerindeki açıklayıcılığı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F: 1,636; p: 0,087).

5.1.5.1.5. Demografik Değişkenler ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkeni üzerinde demografik faktörlerin açıklayıcılığı da istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (F: 1,507; p: 0,127).

5.1.5.1.6. Demografik Değişkenler ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

İlgili değişkenler açısından gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı olup (F: 2,285; p:0,011), R^2 değeri 0,074 olarak bulunmuştur. Sadece eğitim seviyesi değişkeninin (β : 0,195; p: 0,001) etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır.

5.1.5.1.7. Demografik Değişkenler ile Öznel Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Tablo 5.8 de görüldüğü üzere lineer regresyon modeli anlamlı olup (F:3,272; p:0,000), R^2 değeri 0,103 olarak bulunmuştur. Modeldeki bağımsız değişkenlerden en fazla eğitim seviyesi (β : 0,186; p: 0,002) ve bağlı olunan sosyal güvenlik kurumu (β : -0,139; p: 0,014) öznel normu etkilemektedir. Bu değişkenleri elektrik enerjisi ile ısınma değişkeni (β : -0,160; p: 0,004) takip etmekte olup, söz konusu değişken ile sosyal güvencenin etkisi olumsuz yöndedir.

5.1.5.1.8. Demografik Değişkenler ile Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

İlgili regresyon modeli anlamlı olup (F: 3,614; p:0,000), R^2 değeri 0,112 olarak bulunmuştur. Modeldeki bağımsız değişkenlerden en fazla mevcut

işyerinde çalışma süresi (β : 0,314; p: 0,001), eğitim seviyesi (β : 0,201; p: 0,001) ve elektrik enerjisi ile ısınma değişkeni (β : -0,153; p: 0,005) etkilemektedir. Bu değişkenleri aylık net gelir seviyesi (β : -0,137; p: 0,005) bağımsız değişkeni takip etmekte olup, söz konusu değişken ile elektrik enerjisi ile ısınma değişkeninin etkisi olumsuz yöndedir.

5.1.5.1.9. Demografik Değişkenler ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

İlgili değişkenler açısından gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı olup (F: 2,996; p:0,001), R^2 değeri 0,095 olarak bulunmuştur. Sırasıyla mevcut işyerinde çalışma süresi (β : 0,282; p: 0,003), elektrik enerjisi ile ısınma (β : -0,138; p: 0,012) ve bağlı olunan sosyal güvenlik kuruluşu (β : -0,130; p: 0,022) değişkenlerinin etkisi en fazla biçimde istatistiksel olarak anlamlı biçimde görülmekte olup en az etkileşim eğitim seviyesi (β : 0,116; p: 0,048) ile gerçekleşmektedir. Bağlı olunan sosyal güvenlik kuruluşu ile elektrik enerjisi ile ısınma değişkenlerinin etkisinin olumsuz yönde gelişim gösterdiği saptanmıştır.

5.1.5.2. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri

Kavramsal model içerisinde yer alan faktörlere kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında ilgili değişkenin sırasıyla, davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi, davranışsal tutum, tanımlayıcı norm, öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenleri ile olan etkileşimi incelenmiştir.

5.1.5.2.1. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumunun davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %31 seviyesinde (R^2 : 0,310) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.9).

Tablo 5.9. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,557**	0,000
R^2		0,310
F değeri	155,728**	
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), genel tutum

Bağımlı değişken: Davranışsal İnançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F:115,728; p: 0,00<0,05) ortaya konulmuştur (Tablo 5.9).

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımsız değişkeninin davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β :0,557; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.9).

5.1.5.2.2. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Davranışsal Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumunun kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %9 seviyesinde ($R^2:0,089$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.10). Söz konusu regresyon modeli genel tutum ve davranışsal tutum değişkenleri arasındaki doğrudan etkileşimi ortaya koymaktadır.

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 33,803; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.10).

Tablo 5.10. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,298**	0,000
R^2		0,089
F değeri	33,803**	
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), genel tutum

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımsız değişkeninin davranışsal tutum bağımlı değişkeni ile doğrudan ilişkisi incelendiğinde ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde geliştiği ($\beta:0,298$; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.10).

Hipotez testlerinde görülmemesine rağmen kavramsal model çerçevesinde davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni aracılığında kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasındaki etkileşimin incelendiği

regresyon modeli ise aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır. Model içerisindeki açıklayıcılığın %11 seviyesinde (R^2 : 0,110) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.11). Analiz sonucunda davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni aracılığında genel tutum değişkeninin açıklayıcılığının biraz daha yükseldiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 5.11. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,201**	0,001
Davranışsal inanç	0,175**	0,004
R^2		0,110
F değeri	21,365**	
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Genel tutum, davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F:21,365; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur.

Elde edilen verilere göre aracı değişkenin etkisinin (β :0,175; p:0,04) kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin etkisini azaltıcı yönde geliştiği (β :0,201; p:0,001) saptanmıştır (Tablo 5.11).

5.1.5.2.3. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumu bağımsız değişkeninin tanımlayıcı norm bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %30 seviyesinde (R^2 :0,295) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.12).

Tablo 5.12. Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,543**	0,000
R ²	0,295	
F değeri	145,468**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), genel tutum

Bağımlı değişken: Tanımlayıcı norm

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F:145,468; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.12).

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımsız değişkeninin tanımlayıcı norm bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β :0,543; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.12).

5.1.5.2.4. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Özne Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumu bağımsız değişkeninin özne norm bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %41 seviyesinde (R²:0,411) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.13).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F:142,227; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.13).

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımsız değişkeninin özne norm bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β :0,641; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.13).

Tablo 5.13. Özne Norm Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,641**	0,000
R^2	0,411	
F değeri	142,227**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), genel tutum

Bağımlı değişken: Özne norm

5.1.5.2.5. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumu bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %35 seviyesinde (R^2 :0,349) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.14)

Tablo 5.14. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,591**	0,000
R^2	0,349	
F değeri	186,334**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), genel tutum

Bağımlı değişken: Algılanan davranış kontrolü

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F:186,334; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.14).

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β :0,591; p : 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.14).

5.1.5.2.6. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Tüketicinin Genel Tutumu Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumu bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %11 seviyesinde (R^2 :0,114) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.15).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F :44,436; p : 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.15).

Tablo 5.15. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Genel tutum	0,337**	0,000
R^2	0,114	
F değeri	44,436**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), genel tutum

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β :0,337; p : 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.15).

Hipotez testlerinde görülmemesine rağmen kavramsal model çerçevesinde davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü değişkenleri aracılığında kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelenmesi modelin içerisindeki değişkenlerin aracı değişken etkilerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda Tablo 5.16 da görülen ara modeller çerçevesinde gerçekleştirilen regresyon analizi neticeleri incelenmiştir.

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkenini ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %25 seviyesinde ($R^2: 0,253$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.16). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($F: 39,007$; $p < 0,01$) ortaya konulmuştur. Ancak söz konusu aracı değişkenlerin etkisinde kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin etkisi çok düşük seviyede gerçekleşmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\beta: 0,77$; $p: 0,174$). Dolayısı ile her iki aracı değişkenin etkisinde genel tutum bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile arasındaki ilişki zayıflamaktadır.

Tanımlayıcı norm aracı değişkeni aracılığında kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %17 seviyesinde ($R^2:0,170$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.16). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($F:35,454$; $p < 0,01$) ortaya konulmuştur. Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin ($\beta:0,183$; $p < 0,01$), tanımlayıcı norm aracılığında,

doğrudan ilişkiye göre oldukça yüksek olduğu, tanımlayıcı norm değişkeninin ilişkiyi olumlu yönde etkilediği ortaya konulmuştur.

Tablo 5.16. Model İçi Değişkenlerin Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arası Etkileşim

Bağımsız değişken	Aracı değişkenler			
	Davinanc Davtutum	Tannorm	Oznorm	Aldavkon
	β katsayısı	β katsayısı	β katsayısı	β katsayısı
Gentutum	0,77	0,183**	0,005	0,062
Davinanc	0,371**	-	-	-
Davtutum	0,178**	-	-	-
Tannorm	-	0,283**	-	-
Oznorm	-	-	0,518**	-
Aldavkon	-	-	-	0,466**
R ²	0,253	0,170	0,272	0,255
F	39,007**	35,454**	64,547**	59,094**

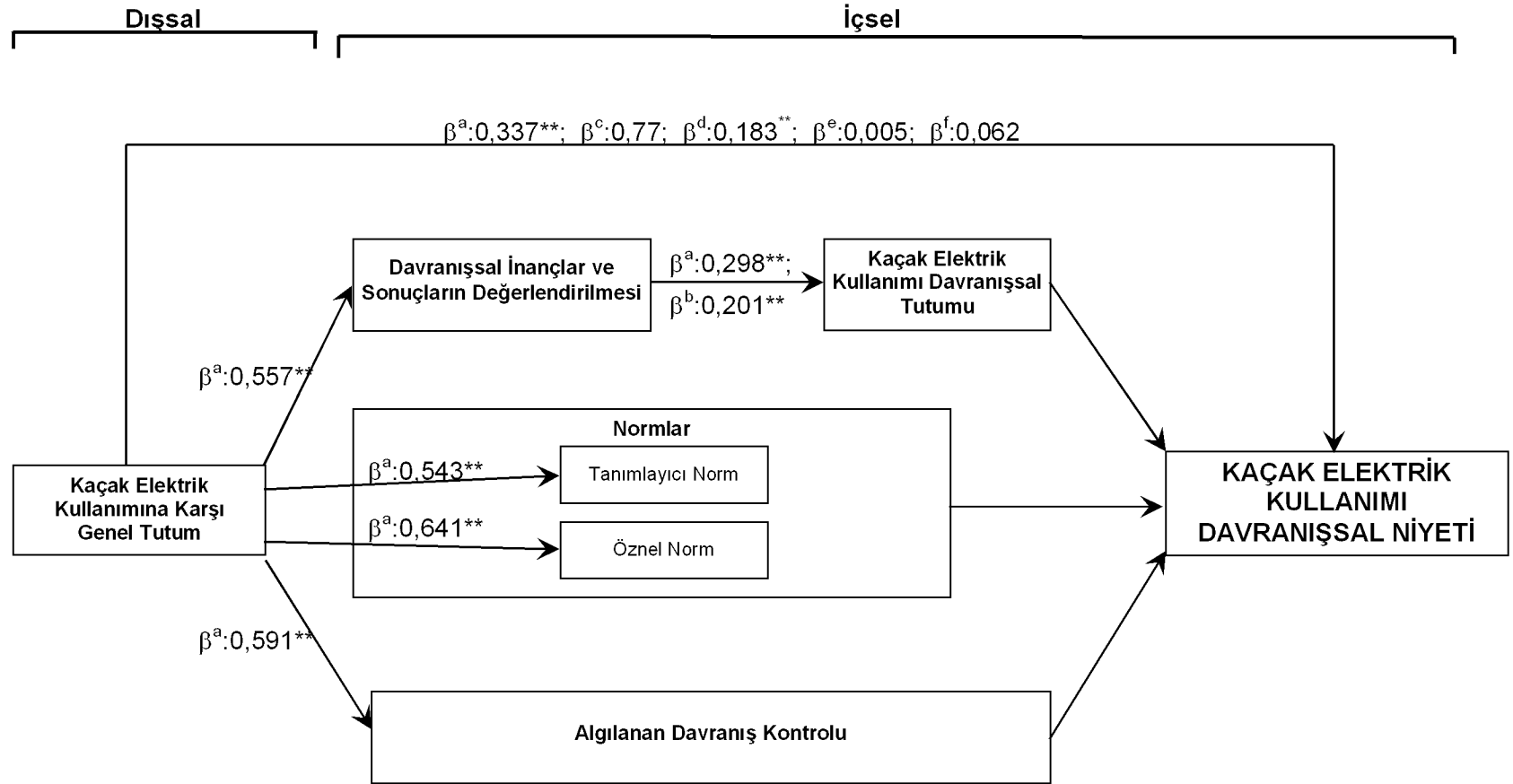
*p değeri<0,05; **p değeri<0,01

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü

Öznel norm aracı değişkeni aracılığında kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %27 seviyesinde (R²: 0,272) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.16). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F:64,547; p< 0,01) ortaya konulmuştur. Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin, öznel norm değişkeni aracılığında, doğrudan ilişkiye göre oldukça düşük olduğu (β : 0,005; p> 0,05) ve istatistiksel bakımdan önemli olmadığı ortaya konulmuştur.

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni aracılığında kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon analizinde ise model içerisindeki açıklayıcılığın %26 seviyesinde (R²: 0,255) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.16).

*p değeri<0,05; **p değeri<0,001

β^a: Kaçak elektrik kullanım davranışına karşı genel tutum değişkeni ile doğrudan etkileşim; β^b: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni aracılığında etkileşim; β^c: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında etkileşim; β^d: Tanımlayıcı norm değişkeni aracılığında etkileşim; β^e: Öznel norm değişkeni aracılığında etkileşim; β^f: Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni aracılığında etkileşim

Şekil 5.1. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Değişkeni ile Etkileşimler

Analiz neticesinde genel tutum ve davranışsal niyet değişkenlerinin arasındaki ilişki düzeyinin ($\beta:0,062$; $p> 0,05$), aracı değişken etkisinde, istatistiksel açıdan anlamlı olmayıp doğrudan etkileşime göre daha düşük olduğu saptanmıştır (Şekil 5.1).

5.1.5.3. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri

Kavramsal model içerisinde yer alan faktörlere kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında ilgili değişkenin sırasıyla, hedef davranışa karşı genel tutum, davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi, davranışsal tutum, tanımlayıcı norm, öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenleri ile olan etkileşimi incelenmiştir.

5.1.5.3.1. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışına Karşı Genel Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %12 seviyesinde ($R^2: 0,117$) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.17).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu ($F: 45,937$; $p: 0,00<0,01$) ortaya konulmuştur (Tablo 5.17).

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği ($\beta: 0,342$; $p: 0,00$) ortaya konulmuştur (Tablo 5.17).

Tablo 5.17. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,342**	0,000
R^2	0,117	
F değeri	45,937**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum

5.1.5.3.2. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %16 seviyesinde ($R^2:0,159$) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.18).

Tablo 5.18. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,398**	0,000
R^2	0,159	
F değeri	65,398**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk

Bağımlı değişken: Davranışsal İnançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F:65,398; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.18).

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β :0,398; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.18)

5.1.5.3.3. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Davranışsal Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %5 seviyesinde (R^2 :0,051) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.19).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 18,683; p: 0,00<0,05) ortaya konulmuştur (Tablo 5.19).

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,226; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.19).

Tablo 5.19. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,226**	0,000
R^2		0,051
F değeri	18,683**	
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk
Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu

Hipotez testlerinde görülmemesine rağmen kavramsal model çerçevesinde davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni

aracılığında kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon analizinde modelin açıklayıcılığı %10 seviyesinde ($R^2:0,097$) tespit edilmiştir (Tablo 5.20).

Tablo 5.20. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,133**	0,000
Davranışsal inanç	0,234*	0,017
R^2	0,097	
F değeri	18,594**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk, Genel tutum, davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi.

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 18,594; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.20).

Elde edilen verilere göre aracı değişken olan davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeninin etkisinin ($\beta:0,234$; p:0,017) kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin etkisini azaltıcı yönde geliştiği ($\beta:0,133$; p: 0,000) saptanmıştır (Tablo 5.20)

5.1.5.3.4. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin tanımlayıcı norm bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %11 seviyesinde ($R^2:0,105$) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.21).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 40,514; p: 0,00<0,05) ortaya konulmuştur (Tablo 5.21).

Tablo 5.21. Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,323**	0,000
R ²	0,105	
F değeri	40,514**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk
Bağımlı değişken: Tanımlayıcı norm

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin tanımlayıcı norm bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,323; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 6.21).

5.1.5.3.5. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Öznel Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin öznel norm bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %23 seviyesinde (R^2 :0,234) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.22).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 106,246; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.22).

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin öznel norm bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,484; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.22)

Tablo 5.22. Öznel Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,484**	0,000
R ²	0,234	
F değeri	106,246**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk

Bağımlı değişken: Öznel norm

5.1.5.3.6. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni İle Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin tüketicinin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %14 seviyesinde (R²:0,141) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.23).

Tablo 5.23. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,376**	0,000
R ²	0,141	
F değeri	57,039**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 57,039; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.23).

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan

anlamli ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,376; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.23).

5.1.5.3.7. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %9 seviyesinde (R^2 :0,094) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.24).

Tablo 5.24. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Sorumluluk	0,307**	0,000
R^2		0,094
F değeri		35,979**
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden sorumluluk
Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 35,979; p: 0,00<0,05) ortaya konulmuştur (Tablo 5.24).

Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,307; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.24).

Hipotez testlerinde görülmemesine rağmen kavramsal model çerçevesinde davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü değişkenleri aracılığında kişilik özelliklerinden

sorumluluk değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelenmesi, modelin içerisindeki değişkenlerin aracı değişken etkilerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda Tablo 5.25 de görülen ara modeller çerçevesinde gerçekleştirilen regresyon analizi neticeleri incelenmiştir.

Tablo 5.25. Model İçi Değişkenlerin Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arası Etkileşim

Bağımsız değişken	Aracı değişkenler			
	Davinanc Davtutum	Tannorm	Oznorm	Aldavkon
	β katsayısı	β katsayısı	β katsayısı	β katsayısı
Kisozsor	0,121**	0,204**	0,071	0,137**
Davinanc	0,367**	-	-	-
Davtutum	0,175**	-	-	-
Tannorm	-	0,317**	-	-
Oznorm	-	-	0,487**	-
Aldavkon	-	-	-	0,451**
R ²	0,261	0,184	0,276	0,268
F	40,693**	38,956**	65,798**	63,437**

*p değeri<0,05; **p değeri<0,01

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

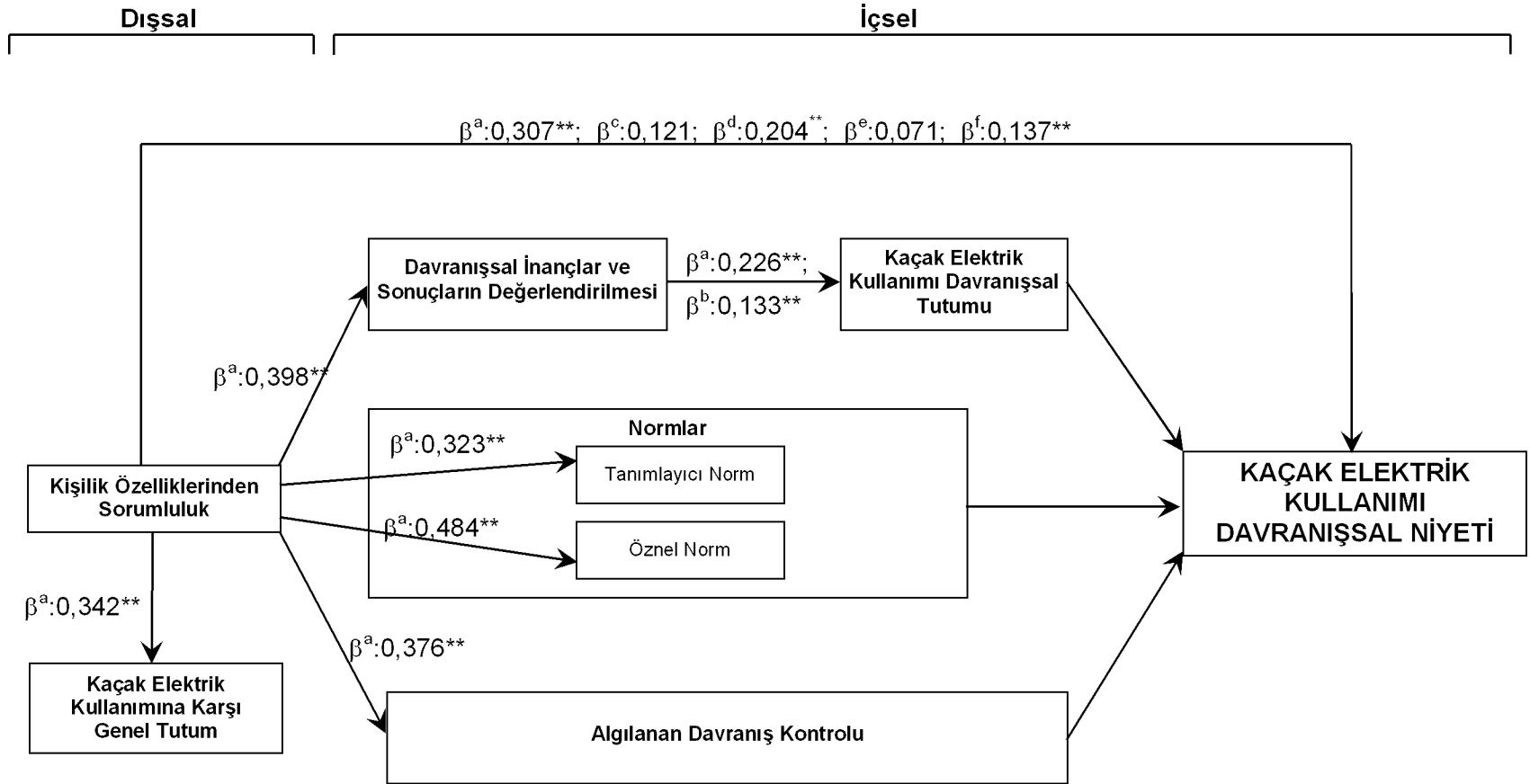
Kisozsor: Kişilik özelliklerinden sorumluluk; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Özel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %26 seviyesinde (R²:0,261) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.25). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 40,693; p<0,01) ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin (β : 0,121; p<0,01), davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında, doğrudan ilişkiye göre daha düşük olduğu ancak istatistiksel bakımdan önemli olduğu saptanmıştır.

Tanımlayıcı norm aracı değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %18 seviyesinde ($R^2:0,184$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.25). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($F: 38,956$; $p<0,01$) ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin ($\beta: 0,204$; $p<0,01$), tanımlayıcı norm aracılığında, doğrudan ilişkiye göre daha düşük, ancak istatistiksel açıdan önemli olduğu ortaya konulmuştur.

Öznel norm aracı değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %27 seviyesinde ($R^2: 0,276$) olduğu anlaşılmaktadır Tablo 5.25. Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($F: 65,798$; $p<0,01$) ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin, öznel norm değişkeni aracılığında, doğrudan ilişkiye göre oldukça düşük olduğu ($\beta: 0,071$; $p>0,05$) ve istatistiksel bakımdan önemli olmadığı ortaya konulmuştur.

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon analizinde ise model içerisindeki açıklayıcılığın %27 seviyesinde ($R^2:0,268$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.25). Analiz neticesinde kişilik özelliklerinden sorumluluk ve davranışsal niyet değişkenlerinin arasındaki ilişki düzeyinin ($\beta:0,137$; $p<0,01$), aracı değişken etkisinde, istatistiksel açıdan anlamlı, ancak doğrudan etkileşime göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Kişilik özelliklerinden sorumluluk ile model değişkenleri arası etkileşimler Şekil 5.2 de görülmelidir.

*p değeri<0,05; **p değeri<0,001

β^a : Kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni ile doğrudan etkileşim; β^b : Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni aracılığıyla etkileşim; β^c : Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığıyla etkileşim; β^d : Tanımlayıcı norm değişkeni aracılığıyla etkileşim; β^e : Öznel norm değişkeni aracılığıyla etkileşim; β^f : Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni aracılığıyla etkileşim

Şekil 5.2. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk Değişkeni ile Etkileşimler

5.1.5.4. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri

Kavramsal model içerisinde yer alan faktörlere kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeninin etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında ilgili değişkenin sırasıyla, hedef davranışa karşı genel tutum, davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi, davranışsal tutum, tanımlayıcı norm, öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenleri ile olan etkileşimi incelenmiştir.

5.1.5.4.1. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışına Karşı Genel Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %3 seviyesinde ($R^2:0,027$) olduğu saptanmıştır (Tablo 5.26).

Tablo 5.26. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	0,164**	0,002
R^2	0,027	
F değeri	9,589**	
P değeri	0,002	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 9,589; p: 0,002<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.26).

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,164; p : 0,002) ortaya konulmuştur (Tablo 6.26).

5.1.5.4.2. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının çok düşük seviyelerde kaldığı (R^2 : 0,005) ve regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olmadığı (F : 1,908; p : 0,168>0,05) saptanmıştır (Tablo 5.27).

Tablo 5.27. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	-0,074	0,168
R^2	0,005	
F değeri	1,908	
P değeri	0,168	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik

Bağımlı değişken: Davranışsal İnançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımlı değişkenini olumsuz yönde ancak istatistiksel açıdan anlamlı biçimde etkilemediği (β : -0,074; p : 0,168) ortaya konulmuştur (Tablo 5.27).

5.1.5.4.3. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Davranışsal Tutum Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının ancak %1 gibi çok düşük seviyede ($R^2:0,014$) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.28).

Tablo 5.28. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	0,120*	0,025
R^2		0,014
F değeri	5,062*	
P değeri		0,025

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik
Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 5,062; p: 0,025<0,05) ortaya konulmuştur (Tablo 5.28).

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,120; p: 0,025) ortaya konulmuştur (Tablo 5.28).

Hipotez testlerinde görülmemesine rağmen kavramsal model çerçevesinde davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon analizinde modelin açıklayıcılığı %10 seviyesinde (R^2 : 0,102) tespit edilmiştir (Tablo 5.29).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 19,692; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.29).

Tablo 5.29. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	0,142**	0,006
Davranışsal İnançlar	0,297**	0,000
R^2	0,102	
F değeri	19,692**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik, davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi.

Bağımlı değişken: Davranışsal İnançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Elde edilen verilere göre aracı değişken olan davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeninin etkisinin (β :0,297; p:0,00) kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeninin etkisini artırıcı yönde geliştiği (β : 0,142; p: 0,006) saptanmıştır (Tablo 5.29).

5.1.5.4.4. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin tanımlayıcı norm bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının çok düşük seviyelerde kaldığı (R^2 : 0,002) ve regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olmadığı (F: 0,603; p: 0,438>0,05) saptanmıştır (Tablo 5.30).

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin tanımlayıcı norm bağımlı değişkenini olumsuz yönde ancak istatistiksel açıdan anlamlı biçimde etkilemediği (β :-0,042; p: 0,438) ortaya konulmuştur (Tablo 5.30).

Tablo 5.30. Tanımlayıcı Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	-0,042	0,438
R^2		0,002
F değeri		0,603
P değeri		0,438

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik
Bağımlı değişken: Tanımlayıcı norm

5.1.5.4.5. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Öznel Norm Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin öznel norm bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının çok düşük seviyelerde kaldığı (R^2 : 0,004) ve regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olmadığı (F: 1,546; p: 0,215>0,05) saptanmıştır (Tablo 5.31).

Tablo 5.31. Öznel Norm Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	-0,067	0,215
R^2		0,004
F değeri		1,546
P değeri		0,215

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik
Bağımlı değişken: Öznel norm

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin öznel norm bağımlı değişkenini olumsuz yönde, ancak istatistiksel açıdan anlamlı biçimde etkilemediği (β :-0,067; p: 0,215) ortaya konulmuştur (Tablo 5.31).

5.1.5.4.6. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının çok düşük seviyelerde kaldığı (R^2 : 0,002) ve regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olmadığı (F : 0,595; p : 0,441 > 0,05) saptanmıştır (Tablo 5.32).

Tablo 5.32. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	-0,041	0,441
R^2	0,002	
F değeri	0,595	
P değeri	0,441	

*p değeri < 0,05, **p değeri < 0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkenini olumsuz yönde ancak istatistiksel açıdan anlamlı biçimde etkilemediği (β : -0,041; p : 0,441) ortaya konulmuştur (Tablo 5.32).

5.1.5.4.7. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının ancak %4 gibi çok düşük seviyede (R^2 : 0,038) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.33).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 13,673; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.33)

Tablo 5.33. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Geçimlilik	-0,195**	0,000
R^2	0,038	
F değeri	13,673**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Kişilik özelliklerinden geçimlilik
Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumsuz biçimde etkilediği (β :-0,195; p değeri:0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.33).

Hipotez testlerinde görülmemesine rağmen kavramsal model çerçevesinde davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü değişkenleri aracılığında kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelenmesi, modelin içerisindeki değişkenlerin aracı değişken etkilerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda Tablo 5.34 de görülen ara modeller çerçevesinde gerçekleştirilen regresyon analizi neticeleri incelenmiştir.

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %29 seviyesinde (R^2 : 0,285) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo

5.34). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 45,892; $p < 0,01$) ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin (β : -0,192; $p < 0,01$), davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında, doğrudan ilişkiye göre daha düşük olduğu acak istatistiksel bakımdan önemli olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.34. Model İçi Değişkenlerin Aracılığında Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arası Etkileşim

Bağımsız değişken	Aracı değişkenler			
	Davinanc Davtutum	Tannorm	Oznorm	Aldavkon
	β katsayısı	β katsayısı	β katsayısı	β katsayısı
Kisözgec	-0,192**	-0,179**	-0,161**	-0,174**
Davinanc	0,388**	-	-	-
Davtutum	0,219**	-	-	-
Tannorm	-	0,375**	0,511**	0,495**
Oznorm	-	-	-	-
Aldavkon	-	-	-	-
R ²	0,285	0,179	0,297	0,282
F	45,892**	37,592**	73,235**	68,095**

*p değeri<0,05; **p değeri<0,01

Bağımlı değişken: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

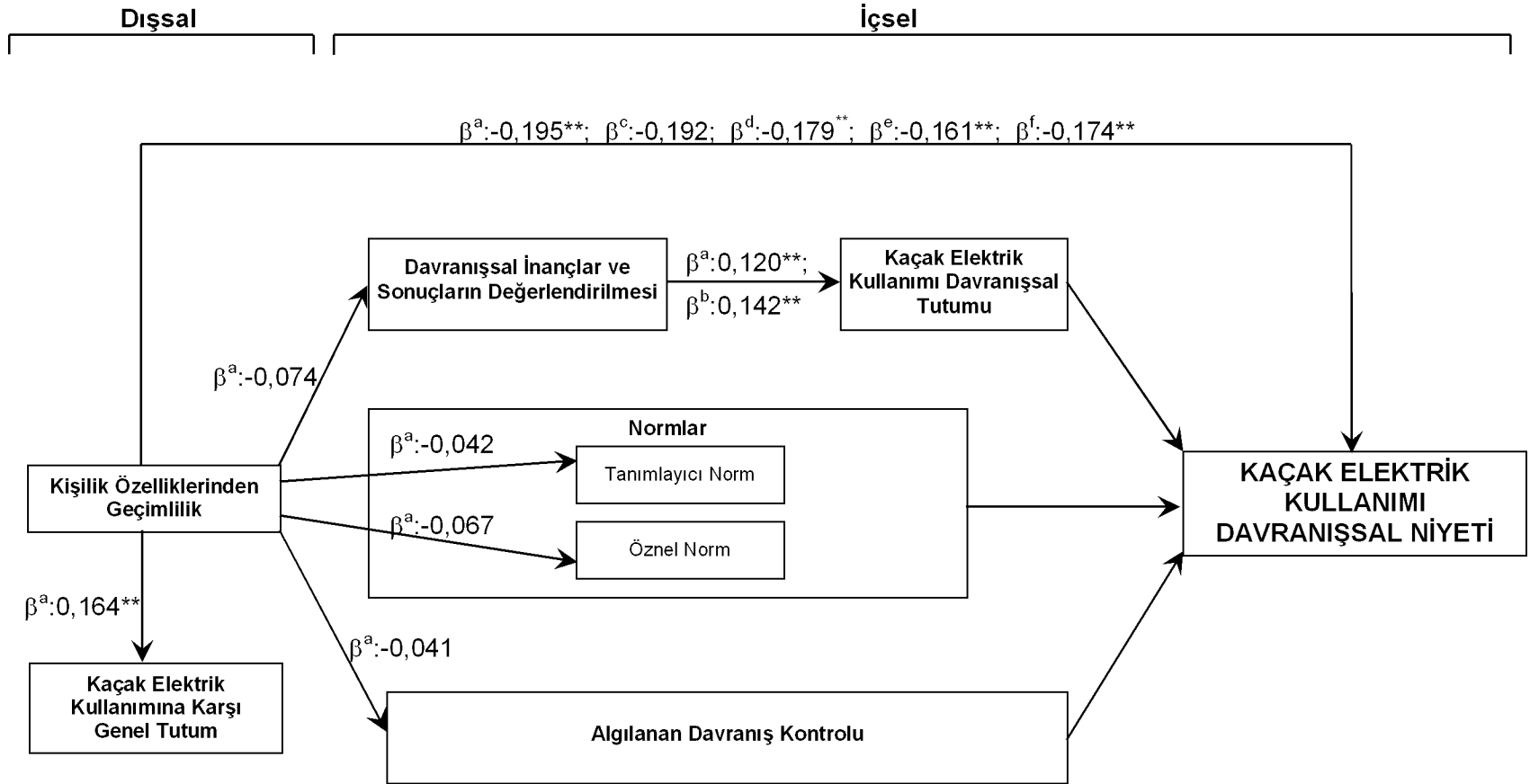
Kisözgec: Kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Özel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü

Tanımlayıcı norm aracı değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %18 seviyesinde (R²: 0,179) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.34). Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 37,592; $p < 0,01$) ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin (β : -0,179; $p < 0,01$), tanımlayıcı norm aracılığında, doğrudan ilişkiye göre daha düşük, ancak istatistiksel açıdan önemli olduğu ortaya konulmuştur.

Öznel norm aracı değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon modelinde açıklayıcılığın %30 seviyesinde (R^2 : 0,297) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.34).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (F: 73,235; $p < 0,01$) ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni ile ilişkisinin, öznel norm değişkeni aracılığında, doğrudan ilişkiye göre oldukça düşük (β :- 0,161; $p < 0,01$) ancak istatistiksel bakımdan önemli olduğu ortaya konulmuştur.

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni aracılığında kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasındaki etkileşimin incelendiği regresyon analizinde ise model içerisindeki açıklayıcılığın %28 seviyesinde (R^2 : 0,282) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.34). Analiz neticesinde kişilik özelliklerinden geçimlilik ve davranışsal niyet değişkenlerinin arasındaki ilişki düzeyinin (β :- 0,174; $p < 0,01$), aracı değişken etkisinde, istatistiksel açıdan anlamlı, ancak doğrudan etkileşime göre daha düşük olduğu saptanmıştır. İlgili etkileşimlerin tamamı Şekil 5.3 de gösterilmektedir.

*p değeri<0,05; **p değeri<0,001

β^a : Kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni ile doğrudan etkileşim; β^b : Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni aracılığında etkileşim; β^c : Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkenleri aracılığında etkileşim; β^d : Tanımlayıcı norm değişkeni aracılığında etkileşim; β^e : Öznel norm değişkeni aracılığında etkileşim; β^f : Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni aracılığında etkileşim

Şekil 5.3. Kişilik Özelliklerinden Geçimlilik Değişkeni ile Etkileşimler

5.1.5.5. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeninin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışı (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenlerine Etkileri

Kavramsal model içerisinde yer alan faktörlere davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeninin etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında değişkenin sırasıyla, kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenleri ile olan etkileşimi incelenmiştir.

5.1.5.5.1. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %8 seviyesinde ($R^2:0,082$) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.35).

Tablo 5.35. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Davranışsal inanç	0,287**	0,000
R^2		0,082
F değeri		31,066**
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Bağımlı değişken: Davranışsal İnançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 31,066; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.35).

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,287; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.35).

5.1.5.5.2. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni ile Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının % 22 seviyesinde (R^2 : 0,216) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.36).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 95,744; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.36).

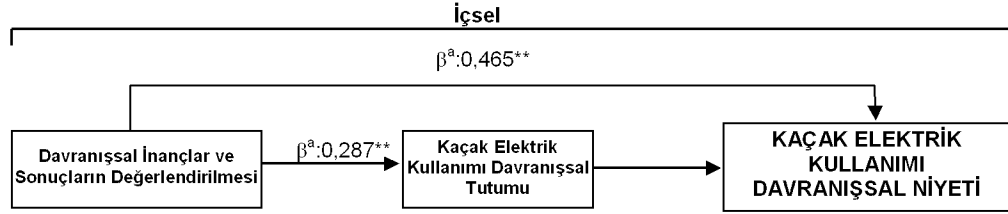
Tablo 5.36. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Değişkeni ile Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Davranışsal inanç	0,465**	0,000
R^2	0,216	
F değeri	95,744**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi
Bağımlı değişken: Tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,465; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.36), (Şekil 5.4).

*p değeri<0,05; **p değeri<0,001

β^a: Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni ile doğrudan etkileşim

Şekil 5.4. Davranışsal İnançlar ve Sonuçların Değerlendirilmesi Değişkeni ile Etkileşim

5.1.5.6. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %9 seviyesinde ($R^2:0,094$) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.37).

Tablo 5.37. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Davranışsal tutum	0,307**	0,000
R^2		0,094
F değeri		36,202**
P değeri		0,000

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

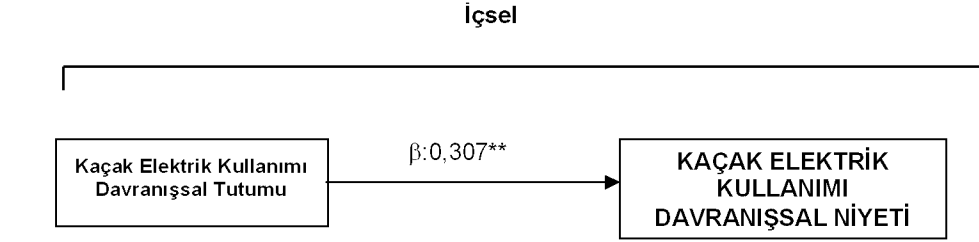
Tahmin ediciler: (Sabit), Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu

Bağımlı değişken: Tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 36,202; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.37).

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel

açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,307; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 6.37), (Şekil 5.5).

*p değeri<0,05; **p değeri<0,001

Şekil 5.5. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Değişkeni İle Etkileşimler

5.1.5.7. Tanımlayıcı Norm Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Tanımlayıcı norm bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %15 seviyesinde (R^2 : 0,146) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.38).

Tablo 5.38. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Tanımlayıcı Norm (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Tanımlayıcı norm	0,383**	0,000
R^2		0,146
F değeri		59,560**
P değeri		0,000

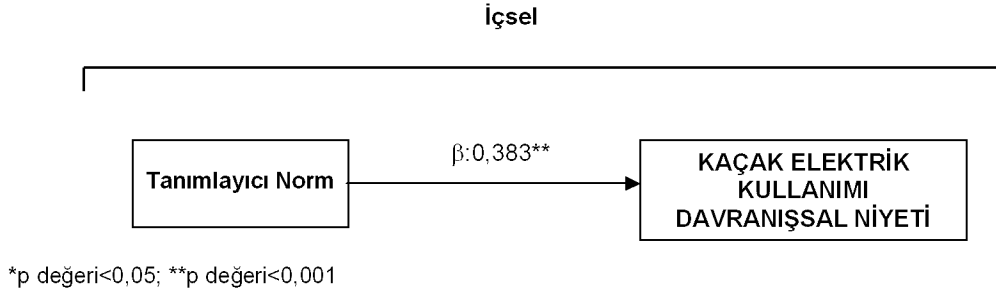
*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Tanımlayıcı norm

Bağımlı değişken: Tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 59,560; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.38).

Tanımlayıcı norm bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,383; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.38), (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Tanımlayıcı Norm Değişkeni ile Etkileşimler

5.1.5.8. Öznel Norm Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Öznel norm bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %27 gibi oldukça önemli sayılabilecek seviyede (R^2 : 0,272) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.39)

Tablo 5.39. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Öznel Norm (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Öznel norm	0,521**	0,000
R^2		0,272
F değeri		129,459**
P değeri		0,000

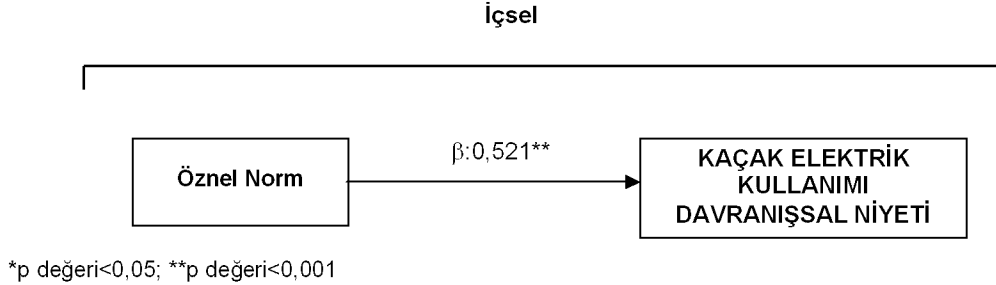
*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Öznel norm

Bağımlı değişken: Davranışsal İnançlar ve sonuçların değerlendirilmesi

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 129,459; p: 0,00<0,01) ortaya konulmuştur (Tablo 5.39).

Öznel norm bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,521; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.39), (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Öznel Norm Değişkeni ile Etkileşimler

6.1.5.9. Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni Arası Etkileşim

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkeni ile ilişkisinin incelendiği model içerisindeki açıklayıcılığının %25 gibi oldukça önemli seviyede (R^2 : 0,252) gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 5.40).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 5,062; p: 0,00<0,05) ortaya konulmuştur (Tablo 5.40).

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü bağımsız değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti bağımlı değişkenini istatistiksel açıdan anlamlı ve olumlu biçimde etkilediği (β : 0,502; p: 0,00) ortaya konulmuştur (Tablo 5.40), (Şekil 5.8).

Tablo 5.40. Tüketicinin Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Bağımlı Değişkeni ile Kaçak Elektrik Kullanımı Algılanan Davranış Kontrolü (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

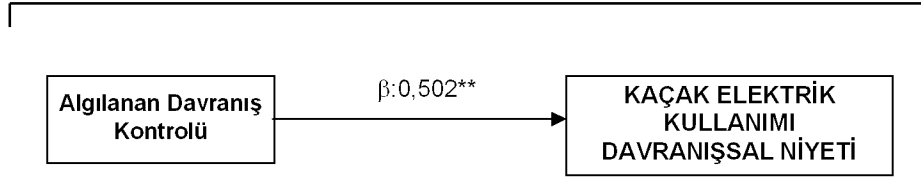
Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Algılanan davranış kontrolü	0,502**	0,000
R^2	0,252	
F değeri	116,989**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), Algılanan davranış kontrolü

Bağımlı değişken: Tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

İçsel

*p değeri<0,05; **p değeri<0,001

Şekil 5.8. Algılanan Davranış Kontrolü Değişkeni ile Etkileşimler

Elektrik tüketicilerinin kaçak elektrik kullanım davranışlarının incelendiği araştırma hipotezlerinin özet tablosu aşağıda belirtilmiştir (Tablo 5.41).

Tablo 5.41. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi

Hipotez No	Araştırma Hipotezi	Sonuç
a	Yaş ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
b	Yaş ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₁ c	Yaş ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
d	Yaş ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
e	Yaş ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED

Tablo 5.41. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

	f	Yaş ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	g	Yaş ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Yaş ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂	a	Tüketicinin bayan olması ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Bayan tüketici olmak ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Bayan tüketici olmak ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Bayan tüketici olmak ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Bayan tüketici olmak ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Bayan tüketici olmak ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	g	Bayan tüketici olmak ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Bayan tüketici olmak ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₃	a	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	b	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	f	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	g	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	h	Elektrik tüketicisinin eğitim durumu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₄	a	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED

Tablo 5.41. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

	c	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	g	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Elektrik tüketicisinin tecrübesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₅	a	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutumu tutumu arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	b	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından sorumluluk arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile 5 faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından geçimlilik arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile tanımlayıcı norm arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	f	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile öznel norm arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	g	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	h	Isınmada elektrik enerjisi kullanımı ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumsuz yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₆	a	Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	b	Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile tanımlayıcı norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	c	Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile öznel norm arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	d	Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₇	e	Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	a	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	b	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL

Tablo 5.41. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

	c	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	d	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı öznel normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	e	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	f	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından sorumluluk ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₈	a	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	b	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
	c	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu arasında olumlu etkileşim vardır.	RED
	d	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı öznel normu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Kişiliğin beş büyük faktörünün alt boyutlarından geçimlilik ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu etkileşim vardır.	RED
H ₉	a	Kaçak elektrik kullanımı davranışsal inancı ve sonuçların değerlendirilmesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu arasında olumlu yönde etkileşim vardır.	KABUL
	b	Kaçak elektrik kullanımı davranışsal inancı ve sonuçların değerlendirilmesi ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönde etkileşim vardır.	KABUL
H ₁₀		Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₁₁	a	Kaçak elektrik kullanımı normatif inancı ve uymaya motive etme ile kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu arasında olumlu yönde etkileşim vardır.	-
	b	Kaçak elektrik kullanımı normatif inancı ve uymaya motive etme ile kaçak elektrik kullanımı öznel normu arasında olumlu yönde etkileşim vardır.	-
	c	Kaçak elektrik kullanımı normatif inancı ve uymaya motive etme ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönde etkileşim vardır.	-
H ₁₂		Kaçak elektrik kullanımı tanımlayıcı normu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₁₃		Kaçak elektrik kullanımı öznel normu ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₁₄		Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü ile kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₁₅		Kaçak elektrik kullanımı alışkanlığı ile tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	-

5.1.6. Tüketici Boyutu Değişkenleri Açısından Farklılıklar, Tek Yönlü Anova Analizi

Araştırmada tüketici davranışlarının gruplar olarak kabul edilen Kütahya, Aksaray ve Mardin illerine göre değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi amacıyla tek yönlü anova testi uygulanmıştır. Tek yönlü anova testinin farklılıkların belirlenmesinde kullanılmasının nedeni örneklemin ikiden fazla gruba ait olması, her bir grubun eşit varyansa sahip olması ve karşılaştırılacak grupların birbirlerinden farklı olmasıdır. Aynı zamanda örneklem hacmi 30'un üzerinde olması parametrik analiz yöntemlerinin kullanılmasını gerekli kılmaktadır (Altunışık ve ark., 2002, s: 147,148). Varyansların eşitlik testi Levene testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 5.42 ile ifade edilmiştir. Test neticesinde modelde yer alan tüm değişkenler açısından grup içi varyansların eşit olduğu, farklılık olmadığı saptanmıştır. ($p>0,05$)

Tablo 5.42. Varyansların Homojenlik Testi (Levene Test)

	Levene istatistiği	p değeri
Gentutum	1,234	,297
Kisozsor	1,862	,202
Kisozgec	1,052	,370
Davinanc	1,195	,311
Davtutum	1,169	,354
Tannorm	1,061	,366
Oznorm	1,048	,372
Aldavkon	,104	,958
Davniyet	,223	,880

* $p<0,05$ seviyesinde anlamlı

Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk; Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

5.1.6.1. Demografik Faktörler Açısından Değişkenler Arası Farklılıklar

Araştırma modeli içerisinde planlı davranış teorisi değişkenlerini etkileyen demografik faktörler olarak cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni

hal, hane halkı sayısı, toplam iş hayatı (tecrübe), aylık net gelir, sosyal güvenlik kurumu, elektrik ile ısınma ve ev sahibi olma gibi değişkenler açısından model değişkenlerinde herhangi bir farklılık olup olmadığı ortaya konulmuştur. Cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni hal ve hane halkı sayısı değişkenlerine göre farklılıklar Tablo 5.43 de görülmektedir.

Tablo 5.43. Bağımsız Örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)

	Cinsiyet		Yaş		Eğitim seviyesi		Medeni hal		Hane halkı sayısı	
	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.
gentutum	,051	,821	1,144	,331	4,567**	,004	,066	,797	1,417	,228
kisozgec	1,518	,219	2,621	,051	1,755	,156	,049	,825	2,020	,091
kisozsor	1,342	,248	4,166**	,006	,878	,453	1,966**	,000	,097	,983
davinanc	,072	,963	1,102	,348	3,865**	,010	,862	,354	1,452	,217
davtutum	,080	,992	,528	,664	,546	,651	,136	,713	,162	,958
tannorm	,618	,432	,950	,417	6,416**	,000	,388	,534	1,858	,117
oznorn	,139	,710	1,646	,178	4,745**	,003	1,972	,161	1,455	,215
davkon	,695	,405	,821	,483	4,178**	,006	,973	,325	1,965	,099
davniyet	1,220	,270	1,406	,241	2,467	,062	2,103	,148	1,384	,239

*p<0,05 seviyesinde anlamlı ; **p<0,01 seviyesinde anlamlı

Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kiszozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk; Kiszozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorn: Öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

Diğer demografik faktörler olan tecrübe (toplam iş hayatı), aylık net gelir, sosyal güvence, elektrik enerjisi ile ısınma ve ev sahipliği değişkenlerine göre farklılıkların analizi için oluşturulan anova analizi tablosu ise Tablo 5.44. ile ifade edilmektedir.

Aşağıda özetlenmiş olan anova analizi neticelerine bağlı olarak farklılıkların ne şekilde geliştiğinin belirlenmesi için çoklu kıyaslama tablosu analizi sonuçları takip eden bölümlerde belirtilmiştir.

Tablo 5.44. Bağımsız Örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)

	Tecrübe		Gelir		Sosyal güvenlik		Elektrik ile ısınma		Ev sahipliği	
	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.
gentutum	2,127	,097	1,278	,278	8,228**	,000	7,134*	,008	2,813	,061
kisozgec	,404	,750	1,754	,138	1,116	,342	,019	,889	4,349*	,014
kisozsor	,840	,473	5,031**	,001	,753	,521	,023	,880	,462	,631
davinanc	,416	,742	,643	,632	3,476*	,016	5,239*	,023	,303	,739
davtutum	,156	,926	2,149	,074	,467	,705	4,217*	,041	3,258*	,040
tannorm	1,555	,200	,511	,728	2,169	,091	7,432*	,007	,042	,959
oznorm	,309	,819	1,214	,304	5,863**	,001	9,567*	,002	,987	,374
davkon	,447	,720	,851	,494	3,792*	,011	1,877*	,001	,420	,657
davniyet	,539	,656	1,405	,232	3,828*	,010	8,118*	,005	1,985	,139

*p<0,05 seviyesinde anlamlı ; **p<0,01 seviyesinde anlamlı

Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk; Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti

5.1.6.1.1. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Tek yönlü anova analizi neticesine göre (Tablo 5.43) cinsiyet değişkeni bakımından model içerisinde yer alan değişkenler olan kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum, kişilik özelliklerinden sorumluluk ve geçimlilik, davranışsal inanç ve sonuçları değerlendirme, kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı ve öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetinde farklılıklar gözlenmemiştir (p>0,05).

5.1.6.1.2. Yaş Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Yaş değişkeni açısından model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden sadece kişilik özelliklerinden sorumluluk (p: 0,006<0,05) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.43). Tespit edilen farklılığın hangi yaş guruplarından kaynaklandığının tespitinde Tablo 5.45 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 5.45. Yaş Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) yaş	(J) yaş	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Kisozsor	35-44 arası	18-24 arası	0,39005*	0,019
	45 ve üzeri	18-24 arası	0,37846*	0,034

*Ortalamalar farkı $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı
Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk

Analiz neticesine göre 18-24 yaş arası tüketiciler ile 35-44 yaş arası (p: $0,019 < 0,05$) ve 45 ve üzeri yaştaki tüketiciler arasında (p: $0,034 < 0,05$) farklılık olduğu saptanmıştır. 35-44 yaş arası tüketicilerin sorumlulukları 18-24 yaş arası tüketicilere göre olumlu yönde (I-J: 0,37846), 45 ve üzeri yaştaki tüketicilerin sorumlulukları da yine 18-24 yaş arası tüketicilere göre olumlu yönde (I-J: 0,37846) olduğu tespit edilmiştir.

5.1.6.1.3. Eğitim Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Eğitim seviyesi değişkeni açısından model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden kaçak elektrik kullanım davranışına karşı genel tutum (p: $0,004 < 0,05$), davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi (p: $0,010 < 0,05$), tanımlayıcı norm (p: $0,00 < 0,05$), öznel norm (p: $0,003 < 0,05$) ve algılanan davranış kontrolü (p: $0,006 < 0,05$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.43). Tespit edilen farklılığın hangi eğitim seviyesi gruplarından kaynaklandığının tespitinde Tablo 6.46 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Analiz neticesine göre kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni açısından üniversite mezunu tüketiciler ile ilk öğretim okulu mezunu tüketiciler arasında üniversite mezunları lehine (p: $0,009 < 0,05$; I-J: 0,55661) farklılık gelişmiştir.

Tablo 5.46. Eğitim Seviyesi Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) eğitim	(J) eğitim	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Gentutum	universite	ilk ogretim	,55661**	,009
Davinanc	universite	ilk ogretim	,59062*	,010
Tannorm	lise	ilk ogretim	,39319*	,030
	universite	ilk ogretim	,57118**	,000
Oznelnorm	universite	ilk ogretim	,53225**	,005
Davkon	universite	ilk ogretim	,59353*	,010

*Ortalamalar farkı $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı
 Gentutum: Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Davinanc: Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: Tanımlayıcı norm; Oznorm: Öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü;

Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni açısından üniversite mezunu tüketiciler ile ilk öğretim okulu mezunu tüketiciler arasında üniversite mezunu tüketiciler lehine ($p: 0,010 < 0,05$; I-J: 0,59062), tanımlayıcı norm değişkeni açısından lise mezunu tüketiciler ile ilk öğretim mezunu tüketiciler arasında lise mezunu tüketiciler lehine ($p: 0,030 < 0,05$; I-J: 0,39319), üniversite mezunu tüketiciler ile ilk öğretim mezunu tüketiciler arasında üniversite mezunu tüketiciler lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,57118), öznel norm değişkeni açısından üniversite mezunu tüketiciler ile ilk öğretim mezunu tüketiciler arasında üniversite mezunu tüketiciler lehine ($p: 0,005 < 0,05$; I-J: 0,53225), algılanan davranış kontrolü değişkeni açısından üniversite mezunu tüketiciler ile ilk öğretim okulu mezunu tüketiciler arasında üniversite mezunu tüketiciler lehine ($p: 0,010 < 0,05$; I-J: 0,59353) farklılıklar tespit edilmiştir.

5.1.6.1.4. Medeni Hal Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Medeni hal değişkeni açısından model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden sadece kişilik özelliklerinden sorumluluk ($p: 0,00 < 0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.43). Tespit edilen farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti ikiden az sayıda grup olmasından dolayı çoklu kıyaslama tablosu yerine Tablo 5.47 da görülen tanımlayıcı istatistik tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 5.47. Medeni Hal Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Tablosu

		Ortalama
Kişilik özelliklerinden sorumluluk	evli	4,1000
	bekar	3,6520
	Toplam	4,0050

Tanımlayıcı istatistik verilerinden ortalama değerlere göre evli tüketiciler ile bekar tüketiciler arasındaki farklılığın evli olan tüketiciler lehine geliştiği saptanmıştır ($Ort_{evli} > Ort_{bekar}$; $4,1000 > 3,6520$).

5.1.6.1.5. Hane Halkı Sayısı Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Tek yönlü anova analizi neticesine göre (Tablo 5.43) hane halkı değişkeni bakımından model içerisinde yer alan değişkenler olan kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum, kişilik özelliklerinden sorumluluk ve geçimlilik, davranışsal inanç ve sonuçları değerlendirme, kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı ve öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetinde farklılıklar gözlenmemiştir (p değerleri $> 0,05$).

5.1.6.1.6. Tecrübe Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Tek yönlü anova analizi neticesine göre Tablo 5.44 tecrübe değişkeni bakımından model içerisinde yer alan değişkenler olan kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum, kişilik özelliklerinden sorumluluk ve geçimlilik, davranışsal inanç ve sonuçları değerlendirme, kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı ve öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetinde farklılıklar gözlenmemiştir (p değerleri $> 0,05$).

5.1.6.1.7. Gelir Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Gelir seviyesi değişkeni açısından model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden sadece kişilik özelliklerinden sorumluluk ($p: 0,001 < 0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. (Tablo 5.44). Tespit edilen farklılığın hangi gelir seviyesi guruplarından kaynaklandığının tespitinde Tablo 5.47 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 5.47. Gelir Seviyesi Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) gelir	(J) gelir	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
kisozsor	1000-2000ytl arasi	450-1000ytl arasi	0,42222**	0,003
	2000-3000ytl arasi	450-1000ytl arasi	0,47222**	0,006

*Ortalamalar farkı $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı
Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk

Analiz neticesine göre 1000-2000 ytl arası gelire sahip tüketiciler ile 450-1000 ytl arası gelire sahip tüketiciler arasında 1000-2000 ytl arası gelir seviyesine sahip tüketiciler lehine ($p: 0,003 < 0,05$, I-J: 0,42222), 2000-3000 ytl gelir seviyesine sahip tüketiciler 450-1000 ytl gelir seviyesine sahip tüketiciler arasında 2000-3000 ytl gelir seviyesine sahip tüketiciler lehine ($p: 0,006 < 0,05$, I-J: 0,47222) kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni üzerinde farklılık saptanmıştır.

5.1.6.1.8. Sosyal Güvenlik Kurumu Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Bağlı bulunulan sosyal güvenlik kurumu değişkeni açısından model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden kaçak elektrik kullanım davranışına karşı genel tutum ($p: 0,00 < 0,05$), davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi ($p: 0,016 < 0,05$), öznel norm ($p: 0,001 < 0,05$), algılanan davranış kontrolü ($p: 0,011 < 0,05$) ve kaçak elektrik kullanımı

davranışsal niyeti ($p: 0,010 < 0,05$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.44).

Tespit edilen farklılığın hangi sosyal güvenlik kurumu guruplarından kaynaklandığının tespitinde Tablo 5.49 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 5.49. Sosyal Güvenlik Kuruluşu Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) sosyal güv.	(J) sosyal güv.	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Gentutum	ssk	yok	,59700*	,020
	emekli sandığı	bagkur	,63640*	,012
		yok	,93371**	,000
Davinanc	emekli sandığı	yok	,68978*	,026
Oznorm	emekli sandığı	bagkur	,60945**	,008
		yok	,60831*	,017
Aldavkon	emekli sandığı	bagkur	,59178*	,045
Davniyet	emekli sandığı	bagkur	,56188*	,021

*Ortalamalar farkı $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı
Gentutum: kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Davinanc: davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi; Oznorm: öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti.

Analiz neticesine göre kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni açısından Ssk' lı tüketiciler ile herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan tüketiciler arasında Ssk' lı tüketiciler lehine ($p: 0,020 < 0,05$; I-J: 0,59700), Emekli Sandığına bağlı tüketiciler ile Bağkur'a bağlı tüketiciler arasında Emekli Sandığına bağlı tüketiciler lehine ($p: 0,012 < 0,05$; I-J: 0,63640), Emekli Sandığına bağlı tüketiciler ile herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan tüketiciler arasında Emekli Sandığına bağlı tüketiciler lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,93371), davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni açısından emekli sandığına bağlı tüketiciler ile herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan tüketiciler arasında Emekli Sandığına bağlı tüketiciler lehine ($p: 0,026 < 0,05$; I-J: 0,68978), öznel norm değişkeni açısından Emekli Sandığına bağlı tüketiciler ile Bağkur'a bağlı tüketiciler arasında Emekli Sandığına bağlı tüketiciler lehine ($p: 0,017 < 0,05$; I-J: 0,60831), algılanan davranış kontrolü

değişkeni açısından Emekli Sandığına bağlı tüketiciler ile Bağkur'a bağlı tüketiciler arasında Emekli Sandığına bağlı tüketiciler lehine (p: 0,045< 0,05; I-J: 0,59178), ve son olarak kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti açısından Emekli Sandığına bağlı tüketiciler ile Bağkur' a bağlı tüketiciler arasında Emekli Sandığına bağlı tüketiciler lehine (p: 0,021<0,05; I-J: 0,56188) farklılıklar tespit edilmiştir.

5.1.6.1.9. Elektrik Enerjisi ile Isınma Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Isınma ihtiyacının karşılanması için elektrik enerjisi kullanımı değişkeni açısından model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden kaçak elektrik kullanım davranışına karşı genel tutum (p: 0,008<0,05), davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi (p: 0,023<0,05), kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu (p: 0,041<0,05), tanımlayıcı norm (p: 0,007<0,005), öznel norm (p: 0,002<0,05), algılanan davranış kontrolü (p: 0,001<0,05) ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti (p: 0,005<0,05) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.44). Tespit edilen farklılığın ne şekilde oluştuğunun belirlenmesinde, ilgili demografik değişkenin kategorik ve iki seçenekli (var ve yok) olmasından dolayı, çoklu kıyaslama tablosu yerine Tablo 5.50 ile ifade edilen tanımlayıcı istatistik tablosundan yararlanılmıştır.

Tanımlayıcı istatistik verilerine göre; kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında elektrik enerjisi kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; 3,7486>3,3556), davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında elektrik enerjisi kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; 3,4533>3,0917), kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu değişkeni açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; 2,9948>2,7000), tanımlayıcı norm değişkeni

açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; $3,5928 > 3,2667$) farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 5.50. Elektrik Enerjisi ile Isınma Değişkeni Tanımlayıcı İstatistik Tablosu

		Ortalama
Gentutum	Kullanmıyor	3,7486
	Kullanıyor	3,3556
	Toplam	3,6810
Davinanc	Kullanmıyor	3,4533
	Kullanıyor	3,0917
	Toplam	3,3911
Davtutum	Kullanmıyor	2,9948
	Kullanıyor	2,7000
	Toplam	2,9441
Tannorm	Kullanmıyor	3,5928
	Kullanıyor	3,2667
	Toplam	3,5368
Oznorm	Kullanmıyor	3,6909
	Kullanıyor	3,2778
	Toplam	3,6199
Aldavkon	Kullanmıyor	3,5311
	Kullanıyor	2,9917
	Toplam	3,4384
Davniyet	Kullanmıyor	3,2785
	Kullanıyor	2,8917
	Toplam	3,2120

Gentutum: kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Davinanc: davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi; Davtutum: kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu; Tannorm: tanımlayıcı norm; Oznorm: öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti.

Öznel norm değişkeni açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında elektrik enerjisi kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; $3,6909 > 3,2778$), algılanan davranış kontrolü değişkeni açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında elektrik enerjisi kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; $3,5311 > 2,9917$), kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti değişkeni açısından ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanlar ile elektrik enerjisi kullananlar arasında elektrik enerjisi kullanmayanlar lehine ($Ort_{kullanmayan} > Ort_{kullanan}$; $3,2785 > 2,8917$) farklılık tespit edilmiştir.

5.1.6.1.10. Ev Sahipliği Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Ev sahipliği değişkeni açısından model içerisinde yer alan kişilik özelliklerinden geçimlilik (p: 0,014<0,05) ve kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu (p: 0,040<0,05) bağımlı değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.43). Tespit edilen farklılığın hangi eğitim seviyesi guruplarından kaynaklandığının tespitinde Tablo 5.51 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 5.51. Ev Sahipliği Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) ev	(J) ev	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Kisozgec	lojman	kendi evim	,75641**	,004
		kira	,75280**	,005
Davtutum	kendi evim	kira	,25811*	,021

*Ortalamalar farkı p<0,05 seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı p<0,01 seviyesinde anlamlı
Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davtutum: kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu.

Analiz neticesine göre lojmanda oturan tüketiciler ile kendi evinde oturan tüketiciler arasında lojmanda oturanlar lehine (p: 0,004<0,05; I-J: 0,75642), lojmanda oturan tüketiciler ile kirada oturan arasında yine lojmanda oturanlar lehine (p: 0,005<0,05; I-J: 0,75280) kişilik özelliklerinden geçimlilik değişkeni üzerinde farklılık saptanmıştır. Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu bağımlı değişkeni üzerinde kendi evinde oturan tüketiciler ile kirada oturan tüketiciler arasında kendi evinde oturan tüketiciler lehine (p: 0,021<0,05; I-J: 0,25811) farklılık saptanmıştır.

5.1.6.2. Kavramsal Model (Planlı Davranış Teorisi) Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıklar

Kaçak elektrik kullanımının illere göre değişik seviyelerde gerçekleşmesi, modele konu değişkenlerin illere göre incelenmesini gerekli kılmakta, söz konusu istenmeyen davranış boyutlarının hangi illerde daha etkili olduğunun belirlenmesi, sorunun analizinde etkin rol oynamaktadır.

Tablo 5.52. Bağımsız Örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve p Değer Tablosu (Anova)

	gentutum	kisozsor	kisozgec	davinanc	davtutum	tannorm	öznorm	davkon	davniyet
F değeri	8,525**	8,179**	18,747**	20,790**	1,485	17,132**	22,622**	23,285**	6,494**
p değeri	,000	,000	,000	,000	,228	,000	,000	,000	,002

*Ortalamlar farkı $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı; **Ortalamlar farkı $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı
 Gentutum: kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk; Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi; Davtutum: kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu; Tannorm: tanımlayıcı norm; Öznorm: öznel norm; davkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti.

Değişkenler açısından farklılık bulunup bulunmadığının belirlenmesi maksadıyla tek yönlü anova analizi uygulanmıştır (Tablo 5.52).

Buna göre tek yönlü anova analizi sonucu elde edilen çoklu mukayese tablosuna göre ilgili değişkenler açısından farklılığın hangi iller lehine gelişim gösterdiği belirlenmiştir.

Analiz neticesine göre Kütahya ilindeki tüketiciler ile Mardin ilindeki tüketiciler arasında Kütahya ilinde oturanlar lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 1,35199), Aksaray ilinde oturanlar ile Mardin ilinde oturanlar arasında Aksaray ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 1,25870) kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni açısından farklılık saptanmıştır. Kişilik özelliklerinden sorumluluk bağımlı değişkeni üzerinde Kütahya ilinde oturanlar ile Aksaray ilinde oturanlar arasında Kütahya ili lehine ($p: 0,002 < 0,05$; I-J: 0,35252), Kütahya ile Mardin ilinde oturan tüketiciler arasında yine Kütahya ili lehine ($p: 0,003 < 0,05$; I-J: 0,33110) olumlu yönde farklılık tespit edilmiştir. Kişilik özelliklerinden geçimlilik bağımlı değişkeni üzerinde Kütahya ilinde oturanlar ile Aksaray ilinde oturanlar arasında Kütahya ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,81680), Kütahya ile Mardin ilinde oturan tüketiciler arasında yine Kütahya ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,55227) olumlu yönde farklılık tespit edilmiştir (Tablo 5.52).

Tablo 5.53. Model Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıkların Belirlenmesi için Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) iller	(J) iller	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Gentutum	kutahya	mardin	1,35199**	,000
	aksaray	mardin	1,25870**	,000
Kisozsor	kutahya	aksaray	,35252**	,002
		mardin	,33110**	,003
Kisozgec	kutahya	aksaray	,81680**	,000
		mardin	,55227**	,000
Davinanc	kutahya	mardin	,64964**	,000
	aksaray	mardin	,84177**	,000
Tannorm	kutahya	mardin	,52672**	,000
	aksaray	mardin	,53386**	,000
Oznelnorm	kutahya	mardin	,58624**	,000
	aksaray	mardin	,73689**	,000
Aldavkon	kutahya	mardin	,42070**	,009
	aksaray	kutahya	,51688**	,001
		mardin	,93758**	,000
Davniyet	aksaray	kutahya	,37468*	,014
		mardin	,41095**	,004

*Ortalamalar farkı $p < 0,05$ seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı $p < 0,01$ seviyesinde anlamlı
 Gentutum: kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum; Kisozsor: kişilik özelliklerinden sorumluluk;
 Kisozgec: kişilik özelliklerinden geçimlilik; Davinanc: davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi; Tannorm: tanımlayıcı norm; Oznorm: öznel norm; Aldavkon: Algılanan davranış kontrolü; Davniyet: kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti.

Kütahya ile Mardin illerinde oturan tüketiciler arasında Kütahya ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,64964), Aksaray ile Mardin illerindeki tüketiciler arasında Aksaray ilinde ikamet edenler lehine ($p: 0,00 < 0,05$, I-J: 0,84177) davranışsal inanç değişkeni açısından olumlu yönde farklılıklar saptanmıştır. Tanımlayıcı norm bağımlı değişkeni üzerinde Kütahya ilinde oturan tüketiciler ile Mardin ilinde oturanlar arasında Kütahya ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,52672), Aksaray ile Mardin ilinde oturan tüketiciler arasında Aksaray ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,53386) olumlu yönde farklılık tespit edilmiştir. Benzer şekilde öznel norm bağımlı değişkeni açısından Kütahya ili ile Mardin illeri arasında Kütahya ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,58624), Aksaray ile Mardin illeri arasında Aksaray ili lehine ($p: 0,00 < 0,05$; I-J: 0,73689) olumlu yönde farklılıklar tespit edilmiştir. Tüketicinin kaçak elektrik kullanımında algılanan davranış kontrolü bağımlı değişkeni açısından Kütahya ilinde oturan tüketiciler ile Mardin ilinde oturan tüketiciler arasında Kütahya ili lehine

(p: 0,009<0,05; I-J: 0,42070), Aksaray ilinde oturanlar ile Kütahya ilinde oturanlar arasında Aksaray ilinde oturanlar lehine (p: 0,001<0,05; I-J: 0,51688), Aksaray ile Mardin illeri arasında ise Aksaray ili lehine (p: 0,00<0,05; I-J: 0,93758) olumlu yönde farklılıklar belirlenmiştir. Son olarak kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti açısından Aksaray ile Kütahya illerinde oturan tüketiciler açısından Aksaray ili lehine (p: 0,014<0,05; I-J: 0,37468), Aksaray ile Mardin ili arasında yine Aksaray ili lehine (p: 0,004<0,05; I-J: 0,41095) farklılık tespit edilmiştir (Tablo 5.53).

5.2. Elektrik İdaresi Çalışanlarına Ait Bulgular

5.2.1. Elektrik İdaresi Çalışanlarının Demografik Yapısı

Araştırmaya katılan elektrik idaresi çalışanlarının demografik yapısı incelendiği aşağıda belirtilmiş olan Tablo 5.54 ortaya çıkmıştır.

Tablo 5.54. Çalışanlarının Demografik Değişkenlerine ait Genel Frekans Tablosu

n = 142		Frekans	Yüzdesel oran
Cinsiyet	Bayan	23	16
	Erkek	119	84
Yaş	20-27 arası	20	14
	28-35 arası	53	37
	36-43 arası	28	20
	44-51 arası	32	23
	52 ve üzeri	9	6
	Eğitim seviyesi	İlköğretim	11
	Lise	58	41
	Üniversite	70	49
	y.lisans ve doktora	3	2
Aylık net gelir	450 YTL den az	2	1
	450 -1000 YTL arası	37	26
	1000 – 2000YTL arası	93	66
	2000 – 3000YTL arası	10	7
	3000 YTL den fazla	0	0
Tecrübe	1 – 5 yıl arası	25	18
	6 – 10 yıl arası	32	22
	11- 15 yıl arası	20	14
	16 -20 yıl arası	14	10
	20 yıl ve üzeri	51	36
Sosyal Güvenlik	SSK	94	66
	Emekli Sandığı	48	34

İdare çalışanları açısından illere göre demografik yapılarıdaki farklılıkların belirlenmesi maksadıyla Kütahya, Aksaray ve Mardin illerine ait Tablo 5.55 aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5.55. Çalışanlarının Demografik Değişkenlerine ait İllere Göre Frekans Tablosu

		Kütahya		Aksaray		Mardin	
		Frekans	Yüzde oran	Frekans	Yüzde oran	Frekans	Yüzde oran
Cinsiyet	Bayan	7	20	12	19	4	9
	Erkek	28	80	51	81	40	91
Yaş	20-27 arası	2	6	12	19	6	14
	28-35 arası	15	43	20	32	18	41
	36-43 arası	7	20	13	21	8	18
	44-51 arası	8	23	16	25	8	18
	52 ve üzeri	3	8	2	3	4	9
Eğitim seviyesi	İlköğretim	2	6	6	24	3	7
	Lise	15	43	27	68	16	36
	Üniversite	16	45	30	8	24	55
	y.lisans ve doktora	2	6	-	-	1	2
Aylık net gelir	450 YTL den az	1	3	-	-	1	2
	450 -1000 YTL arası	10	29	15	24	12	28
	1000 – 2000YTL arası	23	65	43	68	27	61
	2000 – 3000YTL arası	1	3	5	8	4	9
	3000 YTL den fazla	-	-	-	-	-	-
Tecrübe	1 – 5 yıl arası	4	11	13	21	8	18
	6 – 10 yıl arası	8	23	12	19	12	27
	11- 15 yıl arası	9	26	7	11	4	9
	16 -20 yıl arası	4	11	7	11	3	7
	20 yıl ve üzeri	10	29	24	38	17	39
Sosyal Güvenlik	SSK	21	60	49	78	24	54
	Emekli Sandığı	14	40	14	22	20	46

5.2.2. Faktör Analizi

Elektrik idaresi çalışanlarına uygulanan ölçeğe ait faktörlerin analizinin neticesinde aşağıda Tablo 5.56 da görülen faktör yükleri belirlenmiştir.

Tablo 5.56. Çalışan Boyutu Değişkenlerine ait Faktör Yükleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı, kullanan kişiye kazanç sağlar.	,834											
Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı belirli sınırlarda kabul edilebilir bir davranıştır.	,812											
Devlet vatandaşına elektriği ücretsiz vermelidir, vermemesi durumunda insanların kaçak elektrik kullanımı normal karşılanmalıdır.	,742											
Bu kuruma karşı duygusal olarak bağlılık hissetmiyorum.		,713										
Bu kurum benim için çok büyük kişisel anlam ifade ediyor.		,653										
Kurumumda kendimi ailenin bir parçası gibi hissetmiyorum.		,646										
Bu kurumun herhangi bir problemini kendi problemimmiş gibi hissederim.		,636										
Mevcut işverenimle kalmakta herhangi bir mecburiyet hissetmiyorum.			,701									
Avantajıma dahi olsa, kurumumdan şimdi ayrılmamın doğru olacağını hissetmiyorum.			,549									
İçerisindeki insanlara karşı yükümlülük hissetmemden dolayı kurumumdan şimdi ayrılmazdım.			,499									
Bu kurumdan şimdi ayrılısam suçluluk hissederdim.			,484									
Kurumuma çok şey borçluyum.			,447									
Çalışma arkadaşlarım samimidir				,869								
Birlikte çalıştığım insanlar arkadaşçadır.				,839								
İşim bana başarı hissi veriyor.					,735							
Harcadığım emeğe değecek bir iş yapıyorum.					,666							
İşim tatmin edicidir.					,414							
Çalışmakta olduğum kurum verimli ve düzgün biçimde işletiliyor.						,790						
Yeniliklere açık bir yönetime sahibiz.						,547						
Müşteri ile muhatap olan çalışanlar merkezden iyi destek alıyorlar.						,499						
Tepe yöneticilerimiz işlerini gerçekten iyi biliyorlar.						,490						
Ücretim, diğer kurumlarda benzer işleri yapanların aldıklarına göre az.								,863				
Görüşüme göre, buradaki ücret diğer kurumlarınkinden daha az.								,768				
Amirim yaptığım başarılı işlerle ilgili olarak beni her zaman över.								,801				
Amirim işle ilgili fikirlerimizi almaya çalışır.								,755				
Amirim benimle ilişkilerinde her zaman dürüst olmuştur.								,656				
İş yükümün oldukça adaletli olduğunu düşünüyorum.									,755			
Genel anlamda çalışmamın karşılığının adaletli olduğunu düşünüyorum.									,696			
Görev sorumluluklarımın adil olduğunu hissediyorum.									,668			
Çalışma programım adildir.									,618			
Ücret seviyemin adil olduğunu düşünüyorum.									,592			

Tablo 5.56. Çalışan Boyutu Değişkenlerine ait Faktör Yükleri (Devam)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Görevlerle ilgili tüm kararlar ilgili çalışanlara eşit biçimde uygulanır.										,801		
Amirim tarafından görevimle ilgili olarak verilen kararlar tarafsızdır.										,779		
Amirim görevler ile ilgili kararları almak için doğru ve tam bilgi toplar.										,764		
Görevler ile ilgili kararlar alınırken amirim, tüm çalışanların kaygılarına önceden kulak verir.										,656		
Çalışanların amir tarafından verilen kararları sorgulamalarına olanak tanınmaktadır.										,655		
Amirim çalışanlarla kararlarını paylaşır ve talep gelmesi durumunda ilave bilgi verir.										,629		
Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim bir çalışan olarak benim haklarımı düşünür.											,764	
Amirim, görevimle ilgili kararlar alınırken kişisel taleplerime karşı duyarlı davranır.											,763	
İşimle ilgili kararlar alındığında, amirim kararların anlamı hakkında benimle görüşür.											,745	
Amirim görevimle ilgili kararların yeterli ve mantıksal açıklamasını belirtir.											,742	
Amirim görevimle ilgili alınan kararları çok açık biçimde anlatır.											,718	
Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim bana karşı dürüst davranır.											,659	
Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim nezaketli ve düşünceli davranır.											,655	
Görevimle ilgili kararlar alınırken, amirim bana anlamlı gelecek açıklamalarda bulunur.											,609	
Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim saygılı ve ağırbaşlı biçimde davranır.											,570	
Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulama gücümün olduğuna inanıyorum.												,828
Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımların uygulanmasının benim kontrolüm dışında olduğuna inanıyorum.												,737
Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulayabileceğimden eminim.												,612
Eğer tamamıyla bana bağlı olsaydı kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulayacağım konusunda kendimden eminim.												,526
Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulamada kişisel kontrolüm olduğumu hissediyorum.												,501

1: İdare çalışanın işle ilgili tutumu, 2: İdare çalışanın duygusal bağlılığı, 3: İdare çalışanın normatif bağlılığı, 4: İdare çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti, 5: İdare çalışanın yaptığı işten memnuniyeti, 6: İdare çalışanın örgüt politikalarından memnuniyeti, 7: İdare çalışanın ücretinden memnuniyeti, 8: İdare çalışanın yöneticisinden memnuniyeti, 9: İdare çalışanın dağıtımsal adalet algısı, 10: İdare çalışanın prosedürel adalet algısı, 11: İdare çalışanın etkileşimsel adalet algısı, 12: İdare çalışanın algılanan davranış kontrolü

Geri dönüşü gerçekleşen anket çalışmasını oluşturan boyutların gruplandırılması maksadıyla yapılan faktör analizi neticesinde, anket çalışmasının pilot uygulaması ile farklılık gösterecek biçimde bir kısım değişkenleri oluşturan soru gruplarının ölçümde yetersiz kaldığı tespit edilmiş, bir kısım değişkenlerin alt boyutlarında bütünlüğü bozduğu tespit edilerek analiz dışında bırakılmıştır

Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından devam bağlılığı ile iş memnuniyetinin alt boyutlarından müşterilerden ve terfi imkanlarından memnuniyet ve ÖVD alt boyutlarından sivil erdem değişkenlerinin ölçümünde yetersizlikler tespit edilmiş ve ilgili sorular değerlendirme dışında tutulmuştur. Varimax rotasyon metodu kullanılarak gerçekleştirilen faktör analizi çerçevesinde açıklanan toplam varyansın açıklanma miktarı %71,981 olarak belirlenmiştir. Çalışma esnasında çalışanlara toplam 74 soru yöneltilmiş olup, değerlendirme sürecinde bütünlüğü bozan, çalışanın işle ilgili tutumu değişkenine ait iki soru, duygusal bağlılık değişkenine ait iki soru, normatif bağlılık değişkenine ait bir soru ve çalışanın algılanan davranış kontrolüne ait iki soru olmak üzere toplam 7 adet soru analiz dışında bırakılmıştır.

5.2.3. Değişkenlere Ait Güvenilirlik Analizi (α Katsayıları), Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Daha öncede bahsedildiği üzere, Cronbach'a göre 0,70 seviyesi ve üzeri içsel tutarlılık için yeterli iken yapılan bir kısım araştırmalarda, özellikle değişkenlere ait soru gruplarının oldukça kısıtlı olduğu durumlarda, 0,60 seviyesi ve üzerindeki içsel tutarlılık seviyesinin araştırma şartlarında yeterli olduğu ifade edilmektedir (Kathuria, 2000, s: 631; Sipahi ve ark., 2006, s: 89). Güvenilirlik analizi neticesinde değişken setlerinden devam bağlılığı, müşteriden ve terfi imkanlarından memnuniyet ile sivil erdem davranışı değişkenlerinin ölçümlerinde içsel tutarlılık katsayılarının 0,60 seviyesinin altında kaldığı tespit edilmiş ve söz konusu değişkenlere ait soru gruplarının beklenen doğru değerlendirmelerin elde edilmesinde kullanılamayacağı dikkate alınarak analize dahil edilmemesine karar verilmiştir.

Kaçak elektrik kullanılmasında çalışan davranışlarının konu edildiği anket çalışmasında kullanılan, Türkçeye çevrilerek uyarlanmış, ölçeklere ait güvenilirlik katsayıları ile ortalama değerler ve standart sapmalar Tablo 5.57 de görülmektedir. Araştırma modelinde yer alan devam bağlılığı, müşterilerden memnuniyet, terfi imkanlarından memnuniyet, ve sivil erdem davranışı önce ifade edildiği üzere modelden çıkartılmış, içsel tutarlılık katsayılarına da tablo içerisinde yer verilmemiştir.

Tablo 5.57. Kullanılan Ölçeklerin İçsel Tutarlılık Sonuçları

Ölçek	Ölçek boyutları	Ort.	Std. Sapma	Güven. K. (α)
Tutum	Tutum	3,64	,94	0,76
Örgütsel Adalet	Dağıtımsal Adalet	3,20	,94	0,81
	Prosedürel Adalet	3,13	,91	0,84
	Etkileşimsel Adalet	3,30	,93	0,88
Örgütsel Bağlılık	Duygusal bağlılık	3,72	,91	0,73
	Normatif bağlılık	3,24	,77	0,70
İş Memnuniyeti	İş arkadaşlarından memnuniyet	3,63	1,06	0,82
	Yapılan işten memnuniyet	3,76	,88	0,68
	Politikalardan memnuniyet	2,97	,92	0,70
	Ücretten memnuniyet	3,27	1,19	0,79
	Yöneticiden memnuniyet	3,52	1,06	0,80
Algılanan Davranış Kontrolü	Algılanan Davranış Kontrolü	3,04	,77	0,64

5.2.4. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları

İki değişken arasındaki ilişkiyi, ortak paylaşımı ve yönünü belirlemek için en sık kullanılan istatistiksel yöntem olan korelasyon analizi neticesinde elde edilen pearson korelasyon katsayıları iki değişken arasındaki basit regresyon analizi neticesi ile benzer özellikler taşıdığından değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesine katkı sağlamaktadır.

Tablo 5.58. Model Değişkenleri Arası Korelasyon Matrisi

N=142	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
CALTUT	1											
DAGADA	,263**	1										
PROADA	,211*	,488**	1									
ETKADA	,160	,479**	,873**	1								
DUYBAG	,132	,510**	,291**	,338**	1							
NORBAG	,277**	,599**	,352**	,337**	,660**	1						
ISMARK	,130	,382**	,235**	,254**	,376**	,339**	1					
ISMIS	,301**	,527**	,350**	,379**	,622**	,589**	,255**	1				
ISMPOL	,129	,554**	,685**	,622**	,385**	,423**	,261**	,335**	1			
ISMUCR	,288**	,367**	,210*	,235**	,096	,323**	,151	,242**	,115	1		
ISMYON	,163	,531**	,820**	,840**	,367**	,433**	,201*	,398**	,631**	,256**	1	
CALDVK	-,075	-,187*	-,321**	-,247**	-,272**	-,289**	-,147	-,209*	-,279**	-,044	-,310**	1

**p<0,01 seviyesinde anlamlı (çift yönlü), *p<0,05 seviyesinde anlamlı (çift yönlü)

CALTUT: Çalışan tutumu, DAGADA: Dağıtım adalet, PROADA: Prosedürel adalet, ETKADA: Etkileşimsel adalet, DUYBAG: Duygusal bağlılık, NORBAG: Normatif bağlılık, ISMARK: İş arkadaşlarından memnuniyet, ISMIS: Yapılan işten memnuniyet, ISMPOL: Politikarlardan memnuniyet, ISMUCR: Ücretten memnuniyet, ISMYON: Yöneticilerden memnuniyet; CALDAVK: Algılanan davranış kontrolü.

Katgorik değişkenlerin dahil edildiği korelasyon analizi Spearman korelasyon katsayıları ile hesaplanmış (Sipahi ve ark., 2006, s: 89), modele ait araştırmaya konu değişkenler arası ilişkiler ise pearson korelasyon katsayıları ile belirlenmiştir. Tablo 5.58 ve Tablo 5.59 da görülmekte olduğu üzere (p<0,01 ve p<0,05 seviyesinde) ilgili güvenilirlik düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilen her ilişki düzeyi için olumlu veya olumsuz yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 5.59. Model Değişkenleri ile Demografik Değişkenler Arası Korelasyon Matrisi

N=142	cinsiyet	yas	Egitim	aynetgelir	topishayat	sosyalguv
CALTUT	-,035	-,076	-,068	,092	,005	-,085
DAGADA	,058	,102	-,097	,004	,140	,038
PROADA	,108	,040	-,043	,038	,103	,111
ETKADA	,058	-,023	-,036	,069	,044	,032
DUYBAG	,028	,066	,051	-,030	,138	-,019
NORBAG	-,024	,071	-,059	,115	,088	-,030
ISMARK	,064	,029	,063	-,108	-,007	,037
ISMIS	,024	,098	-,079	,033	,168*	-,037
ISMPOL	,029	,021	-,097	-,029	,038	,087
ISMUCR	-,049	-,023	-,104	,070	-,010	-,189*
ISMYON	,017	,081	-,031	,063	,106	,078
CALDVK	-,100	,028	,004	-,015	,093	,021

**p<0,01 seviyesinde anlamlı (çift yönlü), *p<0,05 seviyesinde anlamlı (çift yönlü)

5.2.5. Regresyon Analizi ve Hipotez Testleri

Elektrik idaresi çalışanlarının iş tutumları ile ilgili olarak belirlenen araştırma modeli çerçevesinde geliştirilen araştırma hipotezlerinin testlerinin etkin biçimde yapılabilmesi için regresyon analizi yapılmıştır.

5.2.5.1. Demografik Değişkenlerin İş Tutumu Değişkenlerine Etkileri

Tablo 5.60 da demografik değişkenler olarak ele alınan cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, tecrübe (toplam iş hayatı), aylık net gelir ve bağlı olunan sosyal güvenlik kuruluşu gibi çalışan açısından önemli bir kısım değerlendirici faktörlerin model bağımlı değişkenleri ile olan etkileşimleri incelenmiştir.

Aşağıdaki Tablodan da anlaşılacağı üzere modelde yer alan bağımlı değişkenlerden sadece aylık gelir ile kuruma olan duygusal bağlılık ve bağlı olunan sosyal güvenlik kurumu ile ücretten memnuniyet değişkenleri arasında etkileşim görülmekte, ancak demografik faktörlerle etkileşimlerin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen regresyon analizleri neticesinde modellerin anlamlı olmadığı, F değerlerinin çok düşük kaldığı tespit edilmiş ve demografik faktörlerin model değişkenleri üzerinde doğrudan etkilerinin bulunmadığı saptaması yapılmıştır. Çalışanın işe karşı tutumu üzerinde demografik faktörlerin modeldeki diğer değişkenler üzerinden de anlamlı etkisinin görülmediği saptanmıştır.

Tablo 5.60. Elektrik İdaresi Çalışanı Boyutu Değişkenleri ile Demografik Değişkenler (Bağımsız Değişkenler) Arasındaki Etkileşimler

	Sabit		Cinsiyet		Yaş		Eğitim s.		Tecrübe		Aylık gelir		Sosyal güv.		R ²	F	P
	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.	β	p deg.			
CALTUT	,000		-,043	,614	-,275	,051	-,116	,226	,163	,084	,126	,392	-,067	,444	0,061	1,464	0,195
DAGADA	,000		-,047	,588	,040	,778	-,084	,384	-,015	,875	,145	,326	,036	,679	0,052	1,240	0,290
PROADA	,000		,078	,370	-,081	,565	-,047	,628	,031	,744	,129	,386	,136	,126	0,037	0,874	0,516
ETKADA	,000		,051	,560	-,142	,321	-,041	,673	,061	,523	,119	,426	,048	,592	0,018	0,402	0,877
DUYBAG	,000		-,019	,824	-,118	,401	,124	,199	-,097	,304	,350	,019	-,037	,670	0,052	1,242	0,289
NORBAG	,000		-,061	,479	-,051	,716	-,011	,908	,136	,153	,126	,397	-,007	,939	0,035	0,819	0,557
ISMARK	,000		,124	,154	,136	,335	,089	,358	-,162	,089	-,040	,789	,006	,949	0,040	0,941	0,468
ISMIS	,000		-,005	,952	-,05	,727	,031	,754	,007	,942	,190	,204	-,051	,566	0,023	0,539	0,778
ISMPO	,000		,034	,696	-,020	,891	-,103	,291	-,024	,805	,025	,866	,120	,179	0,021	0,486	0,818
ISMUCR	,000		-,083	,332	-,045	,749	-,085	,373	,102	,279	-,016	,910	-,178	,044	0,058	1,382	0,226
ISMYON	,000		,008	,931	-,027	,848	,014	,884	,037	,701	,137	,362	,056	,532	0,021	0,494	0,812
CALDVK	,000		-,121	,165	-,093	,513	,017	,864	-,049	,608	,203	,178	,028	,753	0,029	0,675	0,670

Tahmin ediciler: Sabit, cinsiyet, yaş, eğitim, tecrübe, aylık net gelir, sosyal güvenlik kurumu.

Bağımlı değişkenler: Çalışan tutumu, dağıtım adalet, genel tutum, kişilik özelliği – sorumluluk, kişilik özelliği – geçimlilik, davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi, tanımlayıcı norm, öznel norm, algılanan davranış kontrolü, davranışsal niyet

CALTUT: Çalışan tutumu, DAGADA: Dağıtım adalet, PROADA: Prosedürel adalet, ETKADA: Etkileşimsel adalet, DUYBAG: Duygusal bağlılık, NORBAG: Normatif bağlılık, ISMARK: İş arkadaşlarından memnuniyet, ISMIS: Yapılan işten memnuniyet, ISMPOL: Politikalardan memnuniyet, ISMUCR: Ücretten memnuniyet, ISMYON: Yöneticilerden memnuniyet; CALDAVK: Algılanan davranış kontrolü.

5.2.5.2. İdare Çalışanının Örgütsel Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Kavramsal model içerisinde yer alan idare çalışanının tutumu değişkenine örgütsel bağlılık faktörünün etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında örgütsel bağlılığın alt boyutlarını oluşturan duygusal ve normatif bağlılık değişkenleri ile olan ilişkiler ayrı ayrı incelenmiştir.

5.2.5.2.1. İdare Çalışanının Duygusal Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumuna duygusal bağlılığının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %2 seviyesinde (R^2 : 0,017) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.61).

Tablo 5.61. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Duygusal Bağlılık (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Duygusal Bağlılık	0,132	0,117
R^2		0,017
F değeri		2,485
P değeri		0,117

Tahmin ediciler: (Sabit), duygusal bağlılık
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olmadığı (F: 2,485; p: 0,117>0,05) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olmadığı tespit edilmiştir (β : 0,132; p: 0,117).

5.2.5.2.2. İdare Çalışanının Normatif Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

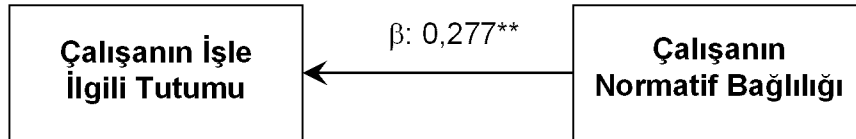
Çalışanın kurumuna normatif bağlılığının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %8 seviyesinde (R^2 : 0,077) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.62).

Tablo 5.62. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Normatif Bağlılık (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Normatif Bağlılık	0,277**	0,001
R^2		0,077
F değeri		11,628**
P değeri		0,001

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01
Tahmin ediciler: (Sabit), normatif bağlılık
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 11,628; p: 0,001<0,01) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir (β : 0,277; p: 0,001), (Şekil 5.9).

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Şekil 5.9. Çalışanın Normatif Bağlılığı ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi

5.2.5.2.3. İdare Çalışanının Duygusal ve Normatif Bağlılıkları ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumuna duygusal ve normatif olarak bağlılığının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumunu etkileme miktarının

incelenmesinde ise modelin açıklayıcılığı %8 seviyesinde (R^2 : 0,081) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.63).

Tablo 5.63. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Duygusal ve Normatif Bağlılık (Bağımsız Değişken) Değişkenleri Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Duygusal Bağlılık	-0,090	0,409
Normatif Bağlılık	0,336**	0,002
R^2		0,081
F değeri		6,145**
P değeri		0,003

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), duygusal bağlılık, normatif bağlılık
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 6,145; p: 0,003<0,01) tespit edilmiştir. Duygusal bağlılığın model içerisinde bağımlı değişkeni etkileme derecesinin istatistiksel bakımdan yetersiz olduğu (β : -0,090; p: 0,409), normatif bağlılık değişkeninin ise bağımlı değişken ile ilişki miktarının duygusal bağlılık değişkenin varlığında yükseldiği ve ilişkinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır (β : 0,336; p: 0,002).

5.2.5.3. İdare Çalışanının İş Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Kavramsal model içerisinde yer alan idare çalışanının tutumu değişkenine iş memnuniyeti faktörünün etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında iş memnuniyetinin alt boyutlarını oluşturan iş arkadaşlarından, işin kendisinden, politikalarından, ücretten ve yöneticiden memnuniyet değişkenleri ile olan ilişkiler ayrı ayrı incelenmiştir.

5.2.5.3.1. İdare Çalışanının İş Arkadaşlarından Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın iş yerindeki arkadaşlarından memnuniyetinin kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %2 seviyesinde (R^2 : 0,017) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.64).

Tablo 5.64. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile İş Arkadaşlarından Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
İş arkadaşlarından memnuniyet	0,130	0,123
R^2	0,017	
F değeri	2,405	
P değeri	0,123	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), iş arkadaşlarından memnuniyet
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının ($F= 2,405$; $p: 0,123>0,05$) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olmadığı tespit edilmiştir ($\beta:0,130$; $p: 0,123$).

5.2.5.3.2. İdare Çalışanının Yaptığı İşten Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurum içerisinde yaptığı işten memnuniyetinin kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığı %9 seviyesinde (R^2 : 0,091) tespit edilmiştir (Tablo 5.65).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu ($F: 13,946$; $p: 0,000<0,01$) ve aynı zamanda etkileşimin de istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir ($\beta: 0,301$; $p: 0,000$), (Şekil 5.10).

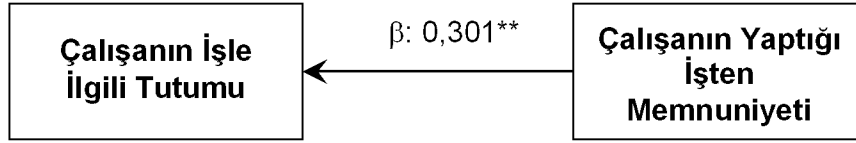
Tablo 5.65. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Yapılan İşten Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Yapılan işten memnuniyet	0,301**	0,000
R^2	0,091	
F değeri	13,946**	
P değeri	0,000	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), yapılan işten memnuniyet

Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Şekil 5.10. Çalışanın yaptığı işten memnuniyeti ile işle ilgili tutumunun etkileşimi

5.2.5.3.3. İdare Çalışanının Politikalardan Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumun politikalarından memnuniyetinin kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %2 seviyesinde (R^2 : 0,017) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.66).

Tablo 5.66. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Politikalardan Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Politikalardan memnuniyet	0,129	0,125
R^2	0,017	
F değeri	2,484	
P değeri	0,125	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), politikalardan memnuniyet

Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının ($F= 2,484$; $p: 0,125>0,05$) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olmadığı tespit edilmiştir ($\beta:0,129$; $p: 0,125$).

5.2.5.3.4. İdare Çalışanının Ücretten Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın aldığı ücretten memnuniyetinin kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %8 seviyesinde ($R^2: 0,083$) olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 5.67).

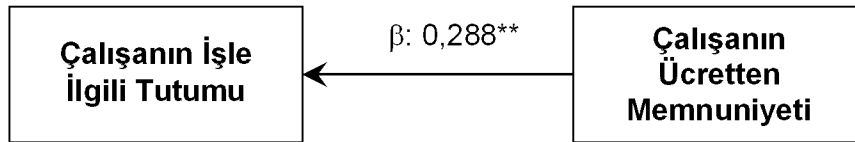
Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu ($F: 12,646$; $p: 0,001<0,01$) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir ($\beta: 0,288$; $p: 0,001$), (Şekil 5.11).

Tablo 5.67. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Ücretten Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Ücretten memnuniyet	0,288**	0,001
R^2		0,083
F değeri	12,646**	
P değeri		0,001

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), ücretten memnuniyet
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Şekil 5.11. Çalışanın Ücretten Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi

5.2.5.3.5. İdare Çalışanının Yöneticiden Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurum içerisindeki yöneticisinden memnuniyetinin kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %3 seviyesinde ($R^2:0,028$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.68).

Tablo 5.68. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Yöneticiden Memnuniyet (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

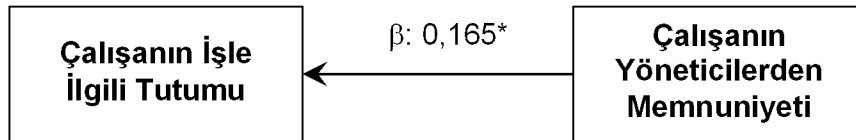
Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Yöneticiden memnuniyet	0,165*	0,049
R^2	0,028	
F değeri	3,901*	
P değeri	0,049	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), yöneticiden memnuniyet

Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 3,901; p: 0,049<0,05) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir (β : 0,165; p: 0,049), (Şekil 5.12).

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Şekil 5.12. Çalışanın Yöneticilerden Memnuniyeti ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi

5.2.5.3.6. İdare Çalışanının İş Arkadaşlarından, İşinden, Politikalarından, Ücretten ve Yöneticiden Memnuniyeti Değişkenleri ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumunda yürütmekte olduğu işinden muhtelif değişkenlerin varlığında memnuniyetinin kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumunu etkileme miktarının incelenmesinde modelin açıklayıcılığı %38 seviyesinde (R^2 : 0,376) gerçekleşmiştir (Tablo 5.69).

Tablo 5.69. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile İş Memnuniyeti Alt Boyutları Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
İş arkadaşlarından memnuniyet	0,032	0,703
Yapılan işten memnuniyet	0,234*	0,010
Politikalardan memnuniyet	0,021	0,839
Ücretten memnuniyet	0,226**	0,008
Yöneticiden memnuniyet	-0,008	0,955
R^2	0,376	
F değeri	4,471**	
P değeri	0,001	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), iş arkadaşlarından memnuniyet, yapılan işten memnuniyet, politikalarından memnuniyet, ücretten memnuniyet, yöneticiden memnuniyet
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F : 4,471; p : 0,001<0,01) saptanmıştır. İş memnuniyetinin tüm alt boyutlarının modele katkısının incelendiği analizde iş arkadaşlarından memnuniyet (β : 0,032; p : 0,703), politikalarından memnuniyet (β : 0,021; p : 0,839) ve yöneticiden memnuniyet (β : -0,008; p : 0,944) değişkenlerinin bağımlı değişkeni etkileme derecelerinin istatistiksel bakımdan yetersiz olduğu, yapılan işten memnuniyet (β : 0,234; p : 0,010) ve ücretten memnuniyet (β :0,226; p : 0,008) değişkenlerinin ise bağımlı değişken ile ilişki miktarının diğer değişkenlerin etkisi ile azaldığı, ancak ilişkinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Analiz neticesinde çıkan bir başka önemli bulgu ise yöneticiden memnuniyet değişkeninin işle ilgili tutumu tek başına

önemli seviyede etkilemekte iken diğer memnuniyet değişkenlerinin varlığında bağımlı değişken üzerindeki etkisinin önemsiz duruma gelmesidir.

5.2.5.4. İdare Çalışanının Örgütsel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Kavramsal model içerisinde yer alan idare çalışanı tutumu değişkenine örgütsel adalet algısı faktörünün etkisinin incelenmesi maksadıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz kapsamında örgütsel adalet algısının alt boyutlarını oluşturan dağıtımsal, prosedürel ve etkileşimsel adalet algısı değişkenleri ile olan ilişkiler ayrı ayrı incelenmiştir.

5.2.5.4.1. İdare Çalışanının Dağıtımsal Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumu içerisindeki dağıtımsal adalet algısının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %7 seviyesinde (R^2 : 0,069) olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 5.70).

Tablo 5.70. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Dağıtımsal Adalet Algısı (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

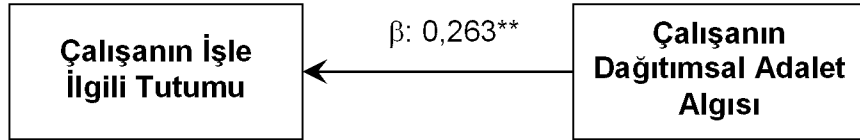
Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Dağıtımsal adalet	0,263**	0,002
R^2		0,069
F değeri	10,421**	
P değeri		0,002

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), dağıtımsal adalet

Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 10,421; p: 0,002<0,01) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir (β : 0,263; p: 0,002), (Şekil 5.13).

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Şekil 5.13. Çalışanın Dağıtimsal Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi

5.2.5.4.2. İdare Çalışanının Prosedürel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumu içerisindeki prosedürlerin adaletliliği algısının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %3 seviyesinde (R^2 : 0,026) olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 5.71).

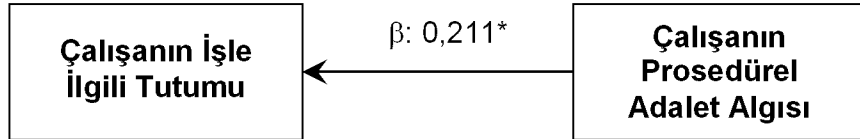
Tablo 5.71. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Prosedürel Adalet Algısı (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Prosedürel adalet algısı	0,211*	0,012
R^2	0,045	
F değeri	6,525*	
P değeri	0,012	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), prosedürel adalet algısı

Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Şekil 5.14. Çalışanın Prosedürel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumunun Etkileşimi

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F: 6,525; p: 0,012<0,05) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olduğu saptanmıştır (β : 0,211; p: 0,012), (Şekil 5.14).

5.2.5.4.3. İdare Çalışanının Etkileşimsel Adalet Algısı ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın iş yerindeki etkileşimsel adalet algısının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %3 seviyesinde (R^2 : 0,026) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.72).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının (F : 3,668; p : 0,058>0,05) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olmadığı tespit edilmiştir (β : 0,160; p : 0,058).

Tablo 5.72. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Etkileşimsel Adalet Algısı (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Etkileşimsel adalet	0,160	0,058
R^2	0,026	
F değeri	3,668	
P değeri	0,058	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01
Tahmin ediciler: (Sabit), etkileşimsel adalet
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

5.2.5.4.4. İdare Çalışanının Dağıtımsal, Prosedürel ve Etkileşimsel Adalet Algıları ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

Çalışanın kurumuyla ilgili dağıtımsal, prosedürel ve etkileşimsel adalet algısının kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumunu etkileme miktarının incelenmesinde modelin açıklayıcılığı %8 seviyesinde (R^2 : 0,084) gerçekleşmiştir (Tablo 5.73).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının istatistiksel açıdan önemli olduğu (F : 4,195; p : 0,007<0,01) saptanmıştır.

Tablo 5.73. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Örgütsel Adalet Algısı Değişkeninin Alt Boyutları Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Dağıtımsal adalet	0,221*	0,020
Prosedürel adalet	0,235	0,167
Etkileşimsel adalet	-0,151	0,370
R^2	0,084	
F değeri	4,195**	
P değeri	0,007	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), dağıtımsal adalet, prosedürel adalet, etkileşimsel adalet
Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Örgütsel adalet algısının tüm alt boyutlarının modele katkısının incelendiği analizde prosedürel adalet (β : 0,235; p: 0,167) ve etkileşimsel adalet (β : -0,151; p: 0,370) değişkenlerinin bağımlı değişkeni etkileme derecelerinin istatistiksel bakımdan yetersiz olduğu, dağıtımsal adalet (β :0,221; p: 0,020) değişkeninin ise bağımlı değişken ile ilişki miktarının diğer değişkenlerin etkisi ile azaldığı, ancak ilişkinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Analiz neticesinde çıkan bir başka önemli bulgu ise prosedürel adalet algısı değişkeninin işle ilgili tutumu tek başına önemli seviyede etkilemekte iken diğer örgütsel adalet algısı değişkenlerinin varlığında bağımlı değişken üzerindeki etkisinin önemsiz duruma gelmiş olmasıdır.

5.2.5.5. İdare Çalışanının Algılanan Davranış Kontrolü ile İşle İlgili Tutumu Arasındaki Etkileşim

İdare çalışanının algılanan davranış kontrolünün kaçak elektrik kullanımına karşı işle ilgili tutumu ile ilişkisinin incelendiği modelin açıklayıcılığının %1 seviyesinde (R^2 : 0,006) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5.74).

Regresyon modelinin açıklayıcılığının (F: 0,797; p: 0,373>0,05) ve aynı zamanda etkileşimin istatistiksel açıdan önemli olmadığı tespit edilmiştir (β : -0,075; p: 0,373).

Tablo 5.74. Çalışanın İşle İlgili Tutumu Bağımlı Değişkeni ile Algılanan Davranış Kontrolü (Bağımsız Değişken) Değişkeni Arasındaki Etkileşim

Bağımsız değişken	β Katsayısı	P değeri
Sabit		0,000
Algılanan davranış kontrolü	-0,075	0,373
R ²	0,006	
F değeri	0,797	
P değeri	0,373	

*p değeri<0,05, **p değeri<0,01

Tahmin ediciler: (Sabit), algılanan davranış kontrolü

Bağımlı değişken: Çalışanın işle ilgili tutumu

Analizler neticesinde elde edilen verilere istinaden araştırma varsayımlarının kabul edilip edilmediğini gösteren özet Tablo 5.75 ile aşağıda ifade edilmektedir.

Tablo 5.75. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi

Hipotez No	Araştırma Hipotezi	Sonuç
a	Bayan çalışan olmak ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
b	Bayan çalışan olmak ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
c	Bayan çalışan olmak ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
d	Bayan çalışan olmak ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₁₆ e	Bayan çalışan olmak ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
f	Bayan çalışan olmak ile çalışanın politikalardan memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
g	Bayan çalışan olmak ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
h	Bayan çalışan olmak ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
i	Bayan çalışan olmak ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED

Tablo 5.75. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

H ₁₆	j	Bayan çalışan olmak ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	k	Bayan çalışan olmak ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	l	Bayan çalışan olmak ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	m	Bayan çalışan olmak ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₁₇	a	Yaş ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Yaş ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Yaş ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Yaş ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Yaş ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Yaş ile çalışanın politikalardan memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	g	Yaş ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Yaş ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	i	Yaş ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	j	Yaş ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	k	Yaş ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	l	Yaş ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	m	Yaş ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₁₈	a	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED

Tablo 5.75. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

	e	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın politikalarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	g	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₁₈	i	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	j	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	k	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	l	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	m	Çalışanın eğitim seviyesi ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	a	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın politikalarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₁₉	g	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	i	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	j	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	k	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	l	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED

Tablo 5.75. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

H ₁₉	m	Çalışanın gelir seviyesi ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	a	Tecrübe ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Tecrübe ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır..	RED
	c	Tecrübe ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	d	Tecrübe ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Tecrübe ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Tecrübe ile çalışanın politikalarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₀	g	Tecrübe ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	h	Tecrübe ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	i	Tecrübe ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	j	Tecrübe ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	k	Tecrübe ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	l	Tecrübe ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	m	Tecrübe ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	a	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın devam bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	b	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın duygusal bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	c	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın normatif bağlılığı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₁	d	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	e	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın yaptığı işten memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	f	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın politikalarından memnuniyeti arasında olumlu yönlü ilişki yönlü etkileşim vardır.	RED
	g	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın ücretten memnuniyeti arasında olumlu ilişki yönlü etkileşim vardır.	RED

Tablo 5.75. Elektrik Tüketicisi Boyutu ile İlgili Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Olarak Gösterilmesi (Devam)

	h	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın yöneticiden memnuniyeti arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	i	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın dağıtımsal adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₁	j	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın prosedürel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	k	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın etkileşimsel adalet algısı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	l	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın sivil erdem davranışı arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
	m	Çalışanın sosyal güvencesi ile çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₂		Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından devam bağlılığı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	-
H ₂₃		Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından duygusal bağlılık ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₄		Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından normatif bağlılık ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₂₅		Çalışanın iş arkadaşlarından memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₆		Çalışanın yaptığı işten memnun olması ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₂₇		Çalışanın müşterilerden memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	-
H ₂₈		Çalışanın politikalardan memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₂₉		Çalışanın terfi imkanlarından memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	-
H ₃₀		Çalışanın ücretten memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₃₁		Çalışanın yöneticiden memnuniyeti ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₃₂		Çalışanın dağıtımsal adalet algısı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₃₃		Çalışanın prosedürel adalet algısı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	KABUL
H ₃₄		Çalışanın etkileşimsel adalet algısı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED
H ₃₅		Sivil erdem örgütsel vatandaşlık davranışı ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	-
H ₃₆		Çalışanın algılanan davranış kontrolü ile çalışanın işle ilgili tutumu arasında olumlu yönlü etkileşim vardır.	RED

5.2.6. Değişkenler Açısından Farklılıklar, Tek Yönlü Anova Analizi

Araştırmada çalışanların işle ilgili tutumlarının gruplar olarak kabul edilen Kütahya, Aksaray ve Mardin illerine göre değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi amacıyla tek yönlü anova testi uygulanmıştır. Araştırmanın tüketici boyutunda daha önce ifade edildiği üzere; tek yönlü anova testinin farklılıkların belirlenmesinde kullanılmasının nedeni örneklemin ikiden fazla gruba ait olması, her bir grubun eşit varyansa sahip olması ve karşılaştırılacak grupların birbirlerinden farklı olmasıdır. Aynı zamanda örneklem hacmi 30'un üzerinde olması parametrik analiz yöntemlerinin kullanılmasını gerekli kılmaktadır (Altunışık ve ark., 2002, s: 147,148).

Tablo 5.76. Varyansların Homojenlik Testi (Levene Test)

	Levene istatistiği	p değeri
Duygusal bağlılık	,264	,769
Normatif bağlılık	1,601	,205
İş arkadaşlarından memnuniyet	1,125	,328
Yapılan işten memnuniyet	1,948	,146
Politikalardan memnuniyet	1,376	,226
Ücretten memnuniyet	1,573	,211
Yönetimden memnuniyet	,781	,460
Dağıtımsal adalet	2,846	,061
Prosedürel adalet	1,852	,161
Etkileşimsel adalet	1,844	,162
Algılanan davranış kontrolü	1,571	,212
Çalışanın işle ilgili tutumu	1,412	,219

*p<0,05 seviyesinde anlamlı

Varyansların eşitlik testi Levene testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 5.76 ile ifade edilmiştir. Test neticesinde modelde yer alan tüm değişkenler açısından grup içi varyansların eşit olduğu, farklılık olmadığı saptanmıştır. (p değeri>0,05)

5.2.6.1. Demografik Faktörler Açısından Değişkenler Arası Farklılıklar

Tablo 5.77. Bağımsız Örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve P Değer Tablosu (Anova)

	Cinsiyet		Yaş		Eğitim seviyesi		Aylık gelir		Tecrübe		Sosyal güv.	
	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.	F	p değ.
Duybag	,000	,997	,567	,687	1,089	,356	,372	,773	2,015	,096	,009	,925
Norbag	,070	,792	1,245	,295	1,305	,275	3,289*	,023	1,973	,102	,005	,946
Ismark	1,459	,229	1,061	,378	,238	,870	3,032*	,031	,289	,884	,159	,691
Ismis	,040	,842	,573	,683	1,323	,270	1,973	,121	1,157	,333	,233	,630
Ispol	,155	,694	,272	,896	1,384	,250	1,345	,262	2,284	,063	1,267	,262
Ismüc	,834	,363	,393	,813	,684	,563	,327	,806	2,032	,093	5,924*	,016
Ismyon	,156	,694	,444	,777	1,586	,196	1,178	,321	5,147**	,001	,568	,452
Dagada	,651	,421	2,035	,093	2,316	,078	1,775	,155	2,721*	,032	,083	,774
Proada	1,343	,248	,238	,916	,843	,472	1,980	,120	4,686**	,001	2,285	,133
Etkada	,624	,431	,255	,906	,561	,642	,654	,582	2,835*	,027	,177	,675
Caldavk	1,720	,192	,092	,985	,488	,691	,561	,642	3,517**	,009	,099	,754
Caltut	,087	,769	,686	,603	1,785	,153	2,231	,087	1,075	,371	1,595	,209

*p<0,05 seviyesinde anlamlı , **p<0,01 seviyesinde anlamlı ,

Duybag: Duygusal bağlılık; Norbag: Normatif bağlılık; Ismark: İş arkadaşlarından memnuniyet; Ismis: Yapılan işten memnuniyet; Ispol: Politikardan memnuniyet; Ismüc: Ücretten memnuniyet; Ismyon: Yöneticilerden memnuniyet; Dagada: Dağıtımsal adalet; Proada: Prosedürel adalet; Etkada: Etkileşimsel adalet; Caldavk: Çalışan algılanan davranış kontrolü; Caltut: Çalışanın işle ilgili tutumu

Araştırma modeli içerisinde çalışan tutumu değişkenlerini etkileyen demografik faktörler olarak cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, aylık net gelir, toplam iş hayatı (tecrübe) ve sosyal güvenlik kurumu gibi değişkenler açısından model değişkenlerinde herhangi bir farklılık olup olmadığı ortaya konulmuştur. Değişkenler açısından farklılıklar Tablo 5.77 de görülmektedir.

5.2.6.1.1. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Tek yönlü anova analizi neticesine göre (Tablo 5.77) cinsiyet değişkeni bakımından model içerisinde yer alan değişkenler olan çalışanın işle ilgili tutumu, örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet ve algılanan davranış kontrolü değişkenlerinde farklılıklar gözlenmemiştir (p değerleri>0,05).

5.2.6.1.2. Yaş Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Tek yönlü anova analizi neticesine göre (Tablo 5.77) yaş değişkeni bakımından da model içerisinde yer alan değişkenler olan çalışanın işle ilgili tutumu, örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet ve algılanan davranış kontrolü değişkenlerinde farklılıklar gözlenmemiştir (p değerleri>0,05).

5.2.6.1.3. Eğitim Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Tek yönlü anova analizi neticesine göre (Tablo 5.77) model içerisinde yer alan değişkenler olan çalışanın işle ilgili tutumu, örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet ve algılanan davranış kontrolü değişkenlerinde eğitim seviyesi değişkenine göre farklılıklar gözlenmemiştir (p değerleri>0,05).

5.2.6.1.4. Gelir Seviyesi Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden normatif bağlılık ve iş arkadaşlarından memnun olma (p: 0,001<0,05) değişkenleri içerisinde gelir seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.77). Tespit edilen farklılığın hangi gelir seviyesi gurupları lehine oluştuğunun belirlenmesi maksadıyla Tablo 5.78 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Tablo 5.78. Gelir Seviyesi Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) gelir	(J) gelir	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Norbag	1000-2000 ytl arası	450 ytl den az	1,61290*	,032
Ismark	1000-2000 ytl arası	2000-3000 ytl arası	1,03118*	,036

*Ortalamalar farkı p<,05 seviyesinde anlamlı
Norbag: Normatif bağlılık; Ismark: İş arkadaşlarından memnuniyet;

Analiz neticesine göre normatif bağıllık açısından 1000-2000 ytl arası gelire sahip çalışanlar ile 450 ytl den daha az gelire sahip çalışanlar arasında 1000-2000 ytl arası gelir seviyesine sahip çalışanlar lehine (p: 0,032<0,05; I-J: 1,61290) farklılık bulunmuştur. İş arkadaşlarından memnuniyet değişkeni açısından 1000-2000 ytl arası gelire sahip çalışanlar ile 2000-3000 ytl gelir seviyesine sahip çalışanlar arasında 1000-2000 ytl gelir seviyesine sahip çalışanlar lehine (p: 0,036<0,05; I-J: 1,03118) farklılık saptanmıştır.

5.2.6.1.5. Tecrübe Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden yönetimden memnuniyet (p: 0,001<0,05), dağıtımsal adalet (p: 0,032<0,05), prosedürel adalet (p: 0,001<0,05), etkileşimsel adalet (p: 0,027<0,05) ve algılanan davranış kontrolü (p: 0,009<0,05) değişkenleri bakımından çalışanların tecrübelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.77). Tespit edilen farklılıkların hangi gelir seviyesi gurupları lehine oluştuğunun belirlenmesi maksadıyla Tablo 5.79 ile ifade edilen çoklu kıyaslama tablosundan yararlanılmıştır.

Analiz neticesine göre yöneticilerden memnuniyet açısından 1-5 yıl arası tecübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olanlar lehine (p: 0,041<0,05; I-J: 0,62000), 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip olanlar arasında 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar lehine (p: 0,001<0,05; I-J: 0,94167),16-20 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 1-5 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 16-20 yıl arası tecrübeye sahip olanlar lehine (p: 0,021<0,05; I-J: 0,78000), 20 yıl ve üzeri çalışanlarla 1-5 yıl arası çalışanlar arasında 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlar lehine, 20 yıl ve üzeri çalışanlarla 11-15 yıl arası çalışanlar arasında yine 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlar lehine (p: 0,000<0,05; I-J: 0,96536) farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.79. Tecrübe Değişkeni Açısından Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) tecrübe	(J) tecrübe	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
İsmyon	1-5 yıl arası	11-15 yıl arası	,62000*	,041
	6-10 yıl arası	11-15 yıl arası	,94167**	,001
	16-20 yıl arası	1-5 yıl arası	,78000*	,021
		11-15 yıl arası	1,40000**	,000
	20 yıl ve üzeri	11-15 yıl arası	,96536**	,000
Dağada	6-10 yıl arası	1-5 yıl arası	,49375*	,046
	20 yıl ve üzeri	1-5 yıl arası	,64706**	,004
		11-15 yıl arası	,53706*	,028
Proada	1-5 yıl arası	11-15 yıl arası	,59167*	,024
	6-10 yıl arası	11-15 yıl arası	,89896**	,000
	16-20 yıl arası	11-15 yıl arası	,91310**	,003
	20 yıl ve üzeri	11-15 yıl arası	,89886**	,000
Etkada	6-10 yıl arası	11-15 yıl arası	,72986**	,003
	16-20 yıl arası	11-15 yıl arası	,60635*	,040
	20 yıl ve üzeri	11-15 yıl arası	,67451**	,003
Caldavk	1-5 yıl arası	16-20 yıl arası	,63429*	,012
	20 yıl ve üzeri	16-20 yıl arası	,78487**	,001

*Ortalamalar farkı $p < ,05$ seviyesinde anlamlı, **Ortalamalar farkı $p < ,01$ seviyesinde anlamlı
İsmyon: Yöneticilerden memnuniyet; Dağada: Dağıtım sal adalet; Proada: Prosedürel adalet; Etkada: Etkileşimsel adalet; Caldavk: Çalışan algılanan davranış kontrolü

Dağıtım sal adalet algısı açısından 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olanlar arasında 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar lehine ($p: 0,046 < 0,05$; I-J: 0,49375), 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlarla 1-5 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlar lehine ($p: 0,004 < 0,05$; I-J: 0,64706), 20 yıl ve üzeri çalışanlarla 11-15 yıl arası çalışanlar arasında yine 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlar lehine ($p: 0,028 < 0,05$; I-J: 0,53706) farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Analiz neticesine göre prosedürel adalet algısı açısından 1-5 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olanlar lehine ($p: 0,024 < 0,05$; I-J: 0,59167), 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip olanlar arasında 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar

lehine (p: 0,000<0,05; I-J: 0,89896), 16-20 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 16-20 yıl arası tecrübeye sahip olanlar lehine (p: 0,003<0,05; I-J: 0,91310), 20 yıl ve üzeri çalışanlarla 11-15 yıl arası çalışanlar arasında 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlar lehine (p: 0,000<0,05; I-J: 0,89886) farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Etkileşimsel adalet algısı açısından 6-10 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 6-10 yıl arası tecrübeye sahip olanlar lehine (p: 0,003<0,05; I-J: 0,72986), 16-20 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 11-15 yıl arası tecrübeye sahip olanlar arasında 16-20 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar lehine (p: 0,040<0,05; I-J: 0,60635), 20 yıl ve üzeri çalışanlarla 11-15 yıl arası çalışanlar arasında 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlar lehine (p: 0,003<0,05; I-J: 0,67451) farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Analiz neticesine göre yöneticilerden memnuniyet açısından 1-5 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlarla 16-20 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar arasında 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olanlar lehine (p: 0,012<0,05; I-J: 0,63429), 20 yıl ve üzeri çalışanlarla 16-20 yıl arası çalışanlar arasında 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanlar lehine (p: 0,001<0,05; I-J: 0,78487) farklılık olduğu tespit edilmiştir.

5.2.6.1.6. Sosyal Güvenlik Kurumu Değişkeni Bakımından Farklılıklar

Model içerisinde yer alan bağımlı değişkenlerden ücretten memnun olma (p: 0,001<0,05) değişkeni içerisinde bağlı olunan sosyal güvenlik kuruluşuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5.77). Anket yanıtlarının SSK ve Emekli Sandığı olarak iki gruptan oluşması nedeniyle farklılığın hangi sosyal güvenlik kuruluşu lehine oluştuğunun belirlenmesi amacıyla, tanımlayıcı istatistik tablosu ortalama değerlerinden yararlanılmıştır. SSK' lıların ortalamasının (3,4425) Emekli Sandığına üye

olanların ortalamasından (2,9375) yüksek olması nedeniyle SSK' lıların ücretlerinden memnun olma seviyelerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

5.1.6.2. Kavramsal Model Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıklar

Kaçak elektrik kullanımının illere göre değişik seviyelerde gerçekleşmesi, modele konu değişkenlerin illere göre incelenmesini gerekli kılmakta, söz konusu model boyutlarının hangi illerde daha etkili olduğunun belirlenmesi, sorunun analizinde etkin rol oynamaktadır. Farklılıkların saptanması maksadıyla tek yönlü anova analizi yapılmıştır (Tablo 5.80).

Tablo 5.80. Bağımsız Örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi F ve p Değer Tablosu (Anova)

	Duybag	Norbag	İsmark	İsmis	İsmpol	İsmüc	İsmyon	Dagada	Proada	Etkada	Caldavk	Caltut
F değ	1,400	9,414**	1,676	7,134**	2,807	7,500**	4,802**	8,225**	3,629*	1,846	1,419	8,731*
p değ	,250	,000	,191	,001	,064	,000	,010	,000	,029	,162	,245	,000

*p<0,05 seviyesinde anlamlı , **p<0,01 seviyesinde anlamlı ,
 Duybag: Duygusal bağlılık; Norbag: Normatif bağlılık; İsmark: İş arkadaşlarından memnuniyet; İsmis: Yapılan işten memnuniyet; İsmpol: Politikarlardan memnuniyet; İsmüc: Ücretten memnuniyet; İsmyon: Yöneticilerden memnuniyet; Dagada: Dağıtımsal adalet; Proada: Prosedürel adalet; Etkada: Etkileşimsel adalet; Caldavk: Çalışan algılanan davranış kontrolü; Caltut: Çalışanın işle ilgili tumumu

Buna göre tek yönlü anova analizi sonucu elde edilen çoklu mukayese tablosuna göre ilgili değişkenler açısından farklılığın hangi iller lehine gelişim gösterdiği belirlenmiştir.

Analiz neticesine göre Aksaray ilindeki çalışanlar ile Kütahya ilindeki çalışanlar arasında Aksaray ilinde çalışanlar lehine (p: 0,000<0,05; I-J: 0,56952), Aksaray ilinde çalışanlar ile Mardin ilinde çalışanlar arasında yine Aksaray ili lehine (p: 0,001<0,05; I-J: 0,49719) normatif bağlılık değişkeni açısından farklılık saptanmıştır. Yapılan işten memnuniyet bağımlı değişkeni üzerinde Aksaray ilindekiler ile Kütahya ilindekiler arasında Aksaray ili lehine (p: 0,001<0,05; I-J: 0,61905), Aksaray ile Mardin ilindeki çalışanlar arasında yine Aksaray ili lehine (p: 0,008<0,01; I-J: 0,44156) olumlu yönde farklılık tespit edilmiştir. Politikarlardan memnuniyet bağımlı

değişkeni açısından Aksaray ile Mardin illerinde çalışanlar arasında Aksaray ili lehine (p: 0,039<0,05, I-J: 0,37347) farklılık saptanmıştır.

Tablo 5.81. Model Değişkenleri Açısından İllere Göre Farklılıkların Belirlenmesi için Çoklu Kıyaslama Tablosu

Bağımlı değişken	(I) iller	(J) iller	Ortalamalar farkı (I-J)	P değeri
Norbag	AKSARAY	KUTAHYA	,56952**	,000
		MARDIN	,49719**	,001
İsmis	AKSARAY	KUTAHYA	,61905**	,001
		MARDIN	,44156**	,008
İsmuc	AKSARAY	KUTAHYA	1,09365**	,000
		MARDIN	1,04690**	,000
İsmyon	AKSARAY	KUTAHYA	,52063*	,018
		MARDIN	,55483**	,007
Dagada	AKSARAY	KUTAHYA	,63175**	,001
		MARDIN	,59603**	,001
Proada	AKSARAY	KUTAHYA	,43757*	,021
		MARDIN	,37458*	,034
Caltut	AKSARAY	KUTAHYA	2,91587**	,000
		MARDIN	,74639**	,000
	MARDIN	KUTAHYA	2,16948**	,000

*Ortalamalar farkı p<0,05 seviyesinde anlamlı; **Ortalamalar farkı p<0,01 seviyesinde anlamlı
Norbag: Normatif bağlılık; İsmis: Yapılan işten memnuniyet; İsmopol: Politikalardan memnuniyet; İsmuc: Ücretten memnuniyet; İsmyön: Yöneticilerden memnuniyet; Dagada: Dağıtımsal adalet; Proada: Prosedürel adalet; Caltut: Çalışanın işle ilgili tumumu

Aksaray ile Kütahya illerinde çalışanlar arasında Aksaray ili lehine (p: 0,00<0,05; I-J: 1,09365), Aksaray ile Mardin illerindeki çalışanlar arasında Aksaray ilinde ikamet edenler lehine (p: 0,00<0,05; I-J: 1,04690) ücretten memnuniyet değişkeni açısından olumlu yönde farklılıklar saptanmıştır. Yöneticilerden memnuniyet bağımlı değişkeni üzerinde Aksaray ilinde çalışanlar ile Kütahya ilinde çalışanlar arasında Aksaray ili lehine (p: 0,018<0,05; I-J: 0,52063), Aksaray ile Mardin ilinde çalışanlar arasında Aksaray ili lehine (p: 0,007<0,01; I-J: 0,55483) olumlu yönde farklılık tespit edilmiştir.

Dağıtımsal adalet bağımlı değişkeni açısından Aksaray ili ile Kütahya illeri arasında Aksaray ili lehine (p: 0,001<0,01; I-J: 0,63175), Aksaray ile Mardin illeri arasında Aksaray ili lehine (p: 0,001<0,01; I-J: 0,59603) olumlu yönde farklılıklar tespit edilmiştir.

Çalışanın prosedürel adalet algısı değişkeni açısından Aksaray ilindeki çalışanlar ile Kütahya ilinde çalışanlar arasında Aksaray ili lehine (p: 0,021<0,05; I-J: 0,43757), Aksaray ilinde çalışanlar ile Mardin ilinde çalışanlar arasında Aksaray ilinde çalışanlar lehine (p: 0,034<0,05; I-J: 0,37458) olumlu yönde farklılıklar belirlenmiştir.

Son olarak idare çalışanın işle ilgili tutumu değişkeni açısından Aksaray ile Kütahya illerinde çalışanlar arasında Aksaray ili lehine (p: 0,00<0,01; I-J: 2,91587), Aksaray ile Mardin ili arasında yine Aksaray ili lehine (p: 0,00<0,01; I-J: 0,74639), Mardin ile Kütahya illeri arasında Mardin ili çalışanları lehine (p: 0,00<0,01; I-J: 2,16948), olumlu yönde farklılıklar tespit edilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı kaçak elektrik kullanımının davranışsal nedenlerinin ortaya konulması, ülkemizde kaçak elektrik kullanımının en yaygın görüldüğü il ile en az görüldüğü iller arasındaki tüketici ve idare çalışanının ilgili faktörlerinin birbiri ile kıyaslanarak farklılıkların saptanmasıdır. Bu doğrultuda araştırma, konunun temelini teşkil eden tüketici davranışları boyutu ve idare çalışanının işle ilgili tutumunu etkileyen bireysel faktörler çerçevesinde geliştirilmiştir.

Çalışmanın tüketici boyutu literatürde yoğun biçimde karşılaşılan planlı davranış teorisi çerçevesinde ele alınmıştır. Planlı davranış teorisinin belirleyici değişkenleri olan davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi, davranışsal tutum, normatif inançlar ve uymaya motive etme, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü değişkenlerinin davranışsal niyet üzerindeki etkilerinin incelenmesinin yanı sıra konunun özelliğinden dolayı alışkanlıklar, demografik değişkenler, kişilik özelliklerinden sorumluluk, kişilik özelliklerinden geçimlilik ve söz konusu hedef davranışa karşı genel tutum değişkenlerinin de davranışın oluşmasında temel kabul edilen davranışsal niyeti etkileme derecesi ortaya konulmuştur.

Araştırmanın diğer boyutu olan idare çalışanının işle ilgili tutumu da ilgili literatür ışığında, tutum üzerinde etkisi ispatlanmış ve etkisi olabileceği kabul edilen değişkenlerin çerçevesinde şekillendirilmiş, demografik değişkenler, örgütsel bağlılığın alt boyutları olan duygusal bağlılık, normatif bağlılık, iş memnuniyetinin alt boyutları olan iş arkadaşlarından memnuniyet, işin kendisinden memnuniyet, politikalardan memnuniyet, ücretten memnuniyet, yöneticiden memnuniyet, örgütsel adaletin alt boyutları olan dağıtımsal adalet, prosedürel adalet, etkileşimsel adalet ve çalışanın konu ile ilgili olarak sergilediği algılanan davranış kontrolünün işle ilgili tutumu üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırmada elektrik idaresi çalışanın işle ilgili tutumunun kural ve yaptırımların yerinde ve zamanında uygulanmasını etkileyebileceği, ve bu doğrultuda elektrik tüketicisinin davranışsal niyetinin olumlu veya olumsuz yönde gelişebileceği kabul edilmiştir.

Özetle araştırma esnasında aşağıda belirtilen soruların yanıtları aranmıştır.

1. İdare çalışanlarının işle ilgili tutumları, örgütsel bağlılık, iş memnuniyeti, örgütsel adalet ve örgütsel vatandaşlık faktörlerinin her biri tarafından ne derecede etkilenmektedir?
2. İdare çalışanlarının işle ilgili tutumları ve algılanan davranış kontrollerinin etkileşim miktarı nedir?
3. Davranışsal tutum, norm, algılanan davranış kontrolü elektrik tüketicisi niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
4. Elektrik tüketicilerinin alışkanlıkları niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
5. Elektrik kullanıcılarının kişilik özellikleri davranışsal niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
6. Elektrik tüketicilerinin buldukları coğrafya ve sosyo-kültürel yapılarını içeren demografik etkenler davranışsal niyetlerini ne derecede etkilemektedir?
7. Tüketicilerin davranışsal niyetlerinin belirlenmesinde idare çalışanları davranışlarının etkisi nedir?
8. Tüketicilerin davranışsal niyetlerinin belirlenmesinde davranışa karşı genel tutumlarının etkisi nedir?

9. İlgili faktörler açısından araştırmaya konu iller arasında farklılık var mıdır?

Bu bölümde araştırma kapsamında gerçekleştirilen istatistiksel analiz neticesinde elde edilen bulguların değerlendirilmesine ilişkin görüşler, ortaya çıkardığı sonuçlar, araştırmanın sınırlamaları ve bundan sonra geleceğe yönelik yapılması önerilen araştırmalar sunulmaktadır.

6.1. Araştırmanın Bulguları ve Sınırlamaları

Geliştirilen kavramsal model çerçevesinde belirlenen hipotezlerin test edilmesi amacıyla, kaçak elektrik kullanımının 2005 yılı verilerine göre en az görüldüğü iller olan Kütahya ve Aksaray illeri ile en fazla görüldüğü Mardin ilinde elektrik tüketicileri ve elektrik idaresi çalışanları üzerinde birbirinden tamamen bağımsız iki farklı anket çalışması uygulanmış, anket çalışmasından elde edilen verilerle istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın tüketici boyutunun araştırılması amacıyla Kütahya ilinden 112, Aksaray ilinden 110, Mardin ilinden 127 olmak üzere toplam 349 elektrik tüketicisi üzerinde araştırma gerçekleştirilmiş, çalışan boyutunun değerlendirilmesi amacıyla Kütahya ilinden 35, Aksaray ilinden 63 ve Mardin ilinden 44 kişi olmak üzere toplam 142 elektrik idaresi çalışanı üzerinde uygulama yapılmıştır. Bu araştırmanın tüketici boyutu ile ilgili sonucu elektrik idaresi çalışanları ve yöneticileri için oldukça önemli bilgiler sağlamakta, idare çalışanı boyutu ile ilgili sonuçlar ise elektrik idaresi üst yönetimi için önemli bilgiler ortaya koymaktadır.

6.1.1. Tüketici Boyutu ile İlgili Bulgular

Yapılan faktör analiz neticesinde ilgili değişkenlerin farklı gruplar altında değerlendirildiği ortaya koyulmuş olup, belirlenen faktörlere ilişkin güvenilirlik katsayıları 0,63 ile 0,77 arasında değişmektedir. Normatif inanç ve alışkanlıkların ölçülmesi maksadı ile yöneltilen soru gruplarının içsel tutarlılık katsayıları 0,60 seviyesinin altında kaldığı için ilgili değişkenler analizlere dahil edilmemiştir. Korelasyon analizi neticesine göre model

değişkenlerinden davranışsal inanç ile kişilik özelliklerinden geçimlilik arasında, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü ile kişilik özelliklerinden geçimlilik arasında istatistiksel bakımdan anlamlı herhangi bir güvenilirlik düzeyinde ilişki saptanmamış, davranışsal tutum ile kişilik özelliklerinden geçimlilik arasında % 95 seviyesinde olmak üzere diğer tüm değişkenler arasında da % 99 güvenilirlik düzeyinde istatistiksel bakımdan anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Burada önemli olan bulgu kaçak elektrik kullanımı davranışının belirleyicisi durumundaki kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti ile PDT içerisinde yer alan tüm değişkenler arasında %99 güvenilirlik düzeyinde anlamlı ilişkinin var olduğudur.

Demografik değişkenlerin model değişkenleri ile ilişkisinin incelendiği korelasyon analizinde ise kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti ile eğitim seviyesi arasında olumlu, elektrik enerjisi ile ısınma değişkeni arasında olumsuz yönlü ilişki tespit edilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere eğitim seviyesi arttıkça kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti olumlu yönde gelişmekte yani bireyin söz konusu istenmeyen davranışı sergilemesi azalmakta, ısınmada elektrik enerjisinin kullanılmasıyla da kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti olumsuz yönde gelişmekte, yani kaçak elektrik kullanım davranışı tetiklenmektedir.

6.1.1.1. Kaçak Elektrik Kullanımına Karşı Genel Tutum Değişkeni Üzerindeki Etkiler

Kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicinin genel tutumunun incelendiği hipotezlerin test edilmesi amacıyla uygulanan regresyon analizi neticesinde genel tutum üzerinde demografik değişkenlerden eğitim seviyesi ve elektrik enerjisi ile ısınma değişkenlerinin etkili olduğu, eğitim seviyesinin genel tutumu olumlu yönde etkilediği, elektrik enerjisi ile ısınma değişkeninin ise olumsuz yönde etkilediği ortaya konulmuştur. Bu sonuçlar araştırmanın amaçlarıyla örtüşmekte, tüketicinin eğitim seviyesinin artmasıyla yasal yollardan elektrik kullanma düşüncesinin arttığı, ısınma ihtiyacının

giderilmesinde elektrik enerjisinin kullanılmasıyla da kaçak elektrik kullanma davranışının benimsenmeye başlandığı saptamalarında bulunulmuştur.

Model değişkenlerinden kişilik özelliklerinden sorumluluk ve geçimliliğin de kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeni üzerinde etkili olduğu sorumlu ve geçimli, yani çevresiyle uyum içerisinde olan tüketicilerin kaçak elektrik kullanmama yönünde tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır.

6.1.1.2. Kişilik Özelliklerinden Sorumluluk ve Geçimlilik Üzerindeki Etkiler

Kişilik özelliklerinden sorumluluk ile demografik değişkenlerin bağımsız etkileşiminin incelendiği regresyon analizlerinde tecrübe değişkeni ile bekar olmanın sorumluluk üzerinde olumsuz yönde etkisinin olduğu, evli çalışanlarda sorumluluğun olumlu yönde geliştiği, aylık net gelirin ise sorumluluğu artırıcı etkisi belirlenmiştir. Demografik değişkenlerin kişilik özelliklerinden geçimlilik üzerinde istatistiksel olarak anlamlı her hangi bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

6.1.1.3. Davranışsal İnanç ve Sonuçları Değerlendirme Üzerindeki Etkiler

PDT' de davranışsal tutumu belirleyici değişkenlerden bir tanesi olarak kabul edilen davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni üzerinde demografik faktörlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi neticesinde demografik faktörlerin ilgili değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olmadığı ortaya konulmuştur. Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni üzerinde önemli olumlu etkisinin olduğu, kaçak elektrik kullanmama yönündeki tutum ile bireyin bu tasarrufu neticesinde kendisine olan saygınlığın yükseleceği beklentisi paralellik göstermekte ve olumlu yönde etkilenmektedir. PDT'de yer alan diğer değişkenlerden kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin davranışsal inançları olumlu yönde

etkilediği, sorumluluk duygusuna sahip olan bireylerin davranışları sonucunda elde edecekleri olumlu çıktıların kendileri için önemli olduğuna inançlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sayede tüketicinin kaçak elektrik kullanmamasıyla toplumda elde edeceği konum veya kendisine olan saygının yükseleceğine inandığı ortaya çıkmıştır. Kişilik özelliklerinden geçimliliğin ise istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi görülmemiştir.

6.1.1.4. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Tutumu Üzerindeki Etkiler

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu üzerinde demografik faktörlerin etkisinin incelendiği regresyon analizi modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış ve ilgili değişkenlerin herhangi bir olumlu veya olumsuz etkisi kaydedilmemiştir. Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin davranışsal tutumu olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı biçimde etkilediği anlaşılmıştır. Regresyon analizi neticesinde tüketicinin kaçak elektrik kullanılmasına karşı bir tutum içerisinde olması, içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve ekonomik şartlar altında söz konusu davranışı sergilememe yönünde eğilim göstereceğini ortaya koymuştur.

Regresyon analizi neticesinde kişilik özelliklerinden sorumluluk ve geçimlilik değişkenlerinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu üzerindeki ayrı ayrı etkileri olumlu yönde ve istatistiksel bakımdan anlamlı olarak belirlenmiş, davranışsal inançlar aracılığında ise sorumluluğun etkisinin azaldığı ancak geçimliliğin etkisinin yükseldiği kaydedilmiştir.

Davranışsal inançlar ve sonuçların değerlendirilmesi değişkenin etkisinde istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu yönde tespit edilmiştir.

Söz konusu analiz neticeleri, sorumlu tüketicilerin kaçak elektrik kullanma davranışsal tutumlarının geçimli veya uyumlu tüketicilere nazaran daha fazla etkilendiği ve bu etkileşimlerin olumlu yönde gerçekleştiği,

sorumlu ve geçimli tüketicilerin kaçak elektrik kullanımından kaçındıkları sonucuna varılmıştır. Davranışsal inancı ve uyumluluğu yüksek olan tüketicilerin kaçak elektrik kullanmama eğilimlerinin sadece uyumlu tüketicilere nazaran daha fazla olduğu saptanmıştır.

6.1.1.5. Tanımlayıcı ve Öznel Norm Üzerindeki Etkiler

Regresyon analizleri neticesinde demografik değişkenlerden eğitim seviyesinin tanımlayıcı norm ne öznel norm üzerinde olumlu biçimde etkili olduğu saptanmıştır. Tüketiciler açısından SSK'ya bağlı olmakla öznel norm arasında en yüksek etkileşim görülmekte, sırasıyla Emekli Sandığına bağlı olmak, BAĞKUR'a bağlı olmak bu etkileşim düzeyini takip etmektedir. Hiç bir sosyal güvencesi olmayan bireylerin öznel normları olumsuz biçimde etkilenmekte, kendileri için önemli olan kişiler tarafından söz konusu davranışı sergilemelerine olan tepkilerin dahilinde davranışlarını sergileme eğilimleri ağır basmaktadır. Benzer şekilde ısınma ihtiyacını elektrik enerjisi ile karşılama değişkeninin öznel norm üzerinde istatistiksel bakımdan olumlu yönde önemli etkisi saptanmış, ve elektrik enerjisi ile ısınan tüketicilerin davranışlarını belirlerken, değer verdikleri kişilerin davranış biçimini sergileme eğilimine girdikleri ortaya çıkmıştır.

Model içerisinde yer alan kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin tanımlayıcı norm ve öznel norm değişkenlerini önemli biçimde etkilediği ortaya çıkmıştır. Kaçak elektrik kullanmama genel tutumuna sahip bireyler, bu görüşlerini değer verdikleri kişilerin davranış biçimlerine ve bu kişilerin uyarılarına bağlamaktadırlar.

Regresyon analizi neticesinde kişilik özelliklerinden sorumluluğun tanımlayıcı ve öznel norm üzerinde önemli etkisinin olduğu belirlenmiş, geçimliliğin ise her iki norm çeşidi üzerinde istatistiksel açıdan önemli herhangi bir etkisi bulunmamıştır. Sorumlu tüketicilerin değer verdikleri kişilerin davranışlarını örnek alma ve uyarılarını dikkate alma eğilimlerinin

daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu durum öngörölen varsayımlarla da örtüşmektedir.

6.1.1.6. Algılanan Davranış Kontrolü Üzerindeki Etkiler

Elektrik tüketicilerinin kaçak elektrik kullanımına karşı sergiledikleri davranış kontrolleri üzerindeki demografik faktörlerin etkilerinin incelendiği regresyon analizinde eğitim seviyesinin olumlu yönde, elektrik enerjisi ile ısınma ve aylık net gelir değişkenlerinin olumsuz yönde etkileri tespit edilmiştir. Buna göre eğitim seviyesi yüksek elektrik kullanıcılarının kaçak elektrik kullanımına karşı davranışlarını kontrol edebildikleri, beklenmedik biçimde gelir seviyesi yüksek tüketicilerin davranışsal kontrollerinin gelir seviyesi ile ters orantılı olarak azaldığı ortaya çıkmıştır. Elektrik enerjisi ile ısınan tüketicilerin kaçak elektrik kullanma yönünde davranış kontrolü sergiledikleri belirlenmiştir. Bu durum da beklenen bir sonuçtur.

Elektrik kullanıcılarının kaçak elektrik kullanımına karşı sergiledikleri genel tutumlarının yapılan analizde algılanan davranış kontrollerini olumlu yönde etkilediği ortaya konulmuş, kaçak elektrik kullanmama yönünde tutum sergileyen tüketicilerin davranışsal kontrollerini bu doğrultuda gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır.

Kişilik özelliklerinden sorumluluğun da algılanan davranış kontrolünde etkili olduğu saptanmış, sorumluluk sahibi olan bireylerin de benzer şekilde kaçak elektrik kullanmama yönünde davranış kontrolü sergilediği ortaya konulmuştur. Kişilik özelliklerinden geçimliliğin algılanan davranış kontrolü üzerinde istatistiksel bakımdan anlamlı etkisi görülmemiştir.

6.1.1.7. Kaçak Elektrik Kullanımı Davranışsal Niyeti Üzerindeki Etkiler

Araştırmada davranış oluşumunda anahtar değişken olarak kabul edilen kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerindeki demografik faktörlerin etkisinin araştırıldığı regresyon analizi neticesinde eğitim seviyesinin davranışsal niyeti olumlu yönde etkilediği saptanmış, elektrik enerjisi ile ısınanların kaçak elektrik kullanma davranışsal niyeti sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Sırasıyla SSK'ya bağlı olanlar, Emekli Sandığına bağlı olanlar, BAĞKUR'a bağlı olanlar ve son olarak da herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayanlar arasında kaçak elektrik kullanma davranışsal niyetini en az sergileyen kesim SSK' bağlı olanlar olarak ortaya çıkmış, bunu sırasıyla Emekli Sandığı, BAĞKUR ve sosyal güvenceye sahip olmayanların takip ettiği anlaşılmıştır. Bu durum elektrik tüketicilerinin sosyal güvenlik kuruluşlarının kendilerine sağladığı imkanların ve genel olarak elde ettikleri kazanımların farklılığının kıyaslanması açısından son derece önemli bir bulgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerindeki etkisinin incelendiği regresyon analizi neticesine göre genel tutumun davranışsal niyet üzerinde önemli etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, kaçak elektrik kullanma yönünde genel tutum taşımakta olan bir tüketicinin davranışsal niyeti de bu yönde olumsuz biçimde etkilenmekte ve kaçak elektrik kullanım davranışının oluşmasına neden olmaktadır. Genel tutumun doğrudan etkisi, davranışsal inanç, davranışsal tutum, ve algılanan davranış kontrolü değişkenlerinin varlığında azalmakta, öznel norm değişkeni aracılığında ise en düşük seviyede gerçekleşmektedir. Yani kişinin genel tutumu ne yönde olursa olsun, değer verdiği kişilerin davranışın gerçekleşmesi halinde ne düşüneceklerinin bireyin davranışsal niyeti üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Kişilik özelliklerinden sorumluluğun davranışsal niyet üzerindeki etkisinin istatistiksel bakımdan anlamlı ve önemli biçimde olduğu saptanmıştır.

Buradan hareketle sorumluluk sahibi bireylerin kaçak elektrik kullanmama yönünde davranışsal niyet sergiledikleri ortaya çıkmış, ve bu doğrultuda beklenen davranış biçiminin gerçekleşeceği belirlenmiştir. Sorumluluğun da niyet üzerindeki etkisi davranışsal inanç, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü gibi aracı değişkenler üzerinden gerçekleştiğinde azalma eğilimine girdiği tespit edilmiş, en az etkinin öznel norm üzerinden gerçekleştiği, yani değer verdiği kişilerin söz konusu davranışın gerçekleşmesi halinde ne düşünecekleri yönündeki beklentinin sorumluluk duygusunun etkisini olumsuz yönde etkileyeceği ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda istenmeyen davranışın yerine istenilen davranışın yerleştirilmesi maksadıyla tüketicinin sorumluluk duygusunun geliştirilmesine katkıda bulunmak faydalı olacaktır.

Kişilik özelliklerinden geçimlilik veya uyumluluk değişkeninin ise beklenmedik biçimde davranışsal niyeti olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiş, uyumlu olan bir elektrik tüketicisinin kaçak elektrik kullanma yönünde davranışsal niyet sergileyeceği ortaya çıkmıştır. Bu etki davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi, tanımlayıcı norm, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü aracı değişkenlerinin varlığında da değişmemektedir. Bu durum beklenen koşulların aksi bir durumu oluşturmakta olup, anket çalışması içerisinde ilgili soruların gerçeğe aykırı biçimde yanıtlanmış olabileceği görüşünün oluşmasına neden olmaktadır.

PDT değişkenlerinden davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerindeki etkilerinin incelendiği regresyon modeline göre davranışsal inançların davranışsal niyet üzerinde istatistiksel bakımdan anlamlı olumlu yönde önemli etkisi saptanmıştır. Buna göre elektrik tüketicisinin yapacağı bir davranış neticesinde toplum geneli tarafından olumlu veya olumsuz şekilde değerlendirileceğine olan inancının kaçak elektrik kullanma veya kullanmama davranışsal niyeti üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Anket neticesinde ilgili sorulara verilen yanıtların ortalamalarına göre elektrik

tüketicilerinin kaçak elektrik kullanmama yönündeki davranışsal niyetleri ile davranışsal inançları olumlu yönde paralellik sergilemiştir.

PDT'nin bir başka önemli değişkeni olan ve davranışsal inançlar çerçevesinde şekillenen kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumunun kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerindeki etkilerinin incelendiği regresyon analizi sonucuna göre davranışsal tutumun davranışsal niyeti olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Buna göre içerisinde bulunduğu koşullar altında kaçak elektrik kullanmama yönünde davranışsal tutuma sahip olan bir tüketicinin davranışsal niyetide bu doğrultuda oluşacak ve davranışı kaçak elektrik kullanmama yönünde şekillenecektir.

Tanımlayıcı norm ve öznel norm değişkenlerindeki kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetini istatistiksel bakımdan önemli biçimde etkilediği birbirinden bağımsız regresyon analizleri neticesinde saptanmıştır. Buna göre değer verilen kişilerin düşüncelerine göre, bu kişilerin ne düşüneceğinin öngörülmesi ile davranışa yön verilmesiyle kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti önemli biçimde etkilenmektedir. Kaçak elektrik kullanmasının değer verdiği kişiler tarafından hoş karşılanmayacağını bilen bir tüketicinin veya kaçak elektrik kullandığı zaman yakın çevresi tarafından yadırganacağını ve eleştirileceğini öngören tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti sergilemeyeceği anlaşılmıştır. Buna göre kaçak elektrik ile mücadelede tanımlayıcı ve öznel norm etkili duruma gelmektedir. Kaçak elektrik kullanımına karşı bölgesel bir tutumun oluşturulmasıyla bu yönde eğilimi olan bireylerin davranışlarında olumlu yönde değişiklik görüleceği ortaya çıkmıştır.

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerinde algılanan davranış kontrolü değişkeninin de istatistiksel bakımdan anlamlı etkisi saptanmıştır. Tüketicinin kaçak elektrik kullanımına karşı olumlu davranış kontrolü sergilemesiyle kaçak elektrik kullanmama yönünde davranışsal niyetinin oluşacağı ortaya çıkmaktadır. Muhtelif yaptırımlar ve benzeri caydırıcı tedbirler veya mükafatlandırma sistemleriyle tüketicinin kaçak elektrik

kullanımı davranışsal kontrolü geliştirmesine yardımcı olunarak söz konusu istenilen davranışsal niyeti sergilemesi sağlanabilecektir.

PDT değişkenleri açısından elde edilen araştırma bulgularıyla literatürde PDT temelinde yapılan çalışmaların sonuçları benzerlik göstermektedir. Muhtelif alanlarda PDT değişkenleri kapsamında yapılan araştırmalarda değişkenler arası etkileşimlerin ortaya konulduğu, Harland ve arkadaşlarının (1999) araştırmasında, özellikle algılanan davranış kontrolü, tutum ve normların davranışsal niyeti ciddi biçimde etkilediği saptamasında bulunulmuştur (Harland et al., 1999, s:14).

PDT kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda davranışın oluşumunda anahtar değişken konumundaki davranışsal niyet üzerinde davranışsal tutum, tanımlayıcı ve öznel norm ile algılanan davranış kontrolünün önemli etkisinin ortaya konulduğu bir çok çalışma mevcuttur. (Ajzen, 1986, s: 464; Ajzen, 1991, s: 200; Beck and Ajzen, 1991, s: 295; Carr and Sequeira, 2007, s: 1095; Mahon et al., 2006, s: 479; Courneya and Bobick, 2000, s: 49; Heath and Gifford, 2002, s: 2168; Hill et al., 1996, s: 321; Liabsuetrakul et al., 2003, s: 1672; Manstead et al., 1998, s: 1386; Miesen, 2003, s: 200; Rhodes and Courneya, 2005, s: 355; Rhodes et al., 2005, s: 259; Pelsmacker and Janssens, 2007, s: 11)

6.1.1.8. Model Değişkenleri Açısından Demografik Faktörlere ve İllere Göre Farklılıklar

Araştırmanın tüketici boyutu içerisinde yer verilen değişkenler açısından illere ve demografik değişkenlere göre farklılık olup olmadığı kaçak elektrik kullanım miktarının illere ve demografik değişkenlere göre farklılık göstermesinden dolayı son derece önemlidir. Bu doğrultuda farklılık arz eden değişkenler saptanmıştır.

Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum açısından; üniversite mezunlarının tutumları ilk öğretim okulu mezunlarından daha olumlu yönde, SSK'ya bağlı tüketicilerin tutumları güvencesi olmayanlara göre, emekli sandığına bağlı tüketicilerin tutumları BAĞKUR'lulara göre ve güvencesi olmayanlara göre daha olumlu çıkmıştır. Elektrik enerjisi ile ısınanlar arasında ise, elektrik kullanmayanların kullananlara göre daha olumlu tutum sergiledikleri gözlenmiştir.

Sorumluluk değişkeni açısından; yüksek yaş grubuna sahip tüketicilerin kaçak elektrik kullanımında sorumluluk duyguları düşük yaş gurubuna sahip tüketicilerden daha fazla çıkmış, evli olanların bekarlara oranla daha sorumlu oldukları gözlenmiş, yüksek gelire sahip olanların düşük gelirliilere nazaran daha sorumlu oldukları saptanmıştır.

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal inancı değişkeni açısından; üniversite mezunu olanların davranışsal inançları ilkokul mezunlarına göre olumlu yönde, emekli sandığına bağlı olanların davranışsal inançları güvencesi olmayanlara göre, elektrik enerjisi ile ısınmayanların davranışsal inançları ısınmada elektrik enerjisi kullananlara göre olumlu yönde gelişmiştir.

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu açısından; ısınmada elektrik enerjisi kullanmayan tüketicilerin davranışsal tutumları elektrik enerjisi kullananlara göre olumlu yönde, kendi evinde oturanların davranışsal tutumlarının kirada oturanlara göre daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Tanımlayıcı norm değişkeni açısından; lise mezunu tüketicilerin tanımlayıcı normları ilk öğretim mezunlarına göre, üniversite mezunu olanların yine ilk öğretim mezunlarına göre daha olumlu olduğu, elektrik enerjisi ile ısınmayanların tanımlayıcı normlarının elektrik enerjisi ile ısınanlara göre olumlu yönde geliştiği saptanmıştır.

Öznel norm değişkeni açısından; üniversite mezunu tüketicilerin öznel normları ilk öğretim okulu mezunlarına göre olumlu yönde, Emekli Sandığına bağlı olanların BAĞKUR' lulara göre olumlu yönde, yine Emekli Sandığına bağlı tüketicilerin öznel normunun güvencesi olmayanlara göre daha olumlu olduğu, ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanların öznel normlarının kullananlara göre olumlu yönde olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni açısından üniversite mezunlarının ilk öğretim mezunlarına göre, Emekli Sandığına bağlı olanların BAĞKUR' lulara göre, ısınmada elektrik enerjisi kullanmayanların kullananlara göre daha olumlu yönde gelişim gösterdiği tespit edilmiştir.

Kaçak elektrik kullanımının illere göre farklılık arz etmesinden dolayı ilgili değişkenlerin illere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi son derece önemlidir. Gerçekleştirilen anova analizi neticesine göre aşağıda ifade edilen saptamalarda bulunulmuştur.

Kaçak elektrik tüketimine karşı genel tutum değişkeni açısından Kütahya ile Mardin illeri arasında Kütahya lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında Aksaray ili lehine gelişim olduğu görülmüştür. Bu durum TEDAŞ tarafından ilan edilmiş olan illere göre kaçak elektrik kullanım oranlarıyla (EK 4) da paralellik göstermesinden dolayı son derece önemlidir. Buradan ulaşılan sonuca göre Mardin ilindeki elektrik tüketicilerinde kaçak elektrik kullanma yönünde genel tutumun hakim olduğu gözlenmiştir. Kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum değişkeninin tüketicinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerinde istatistiksel bakımdan önemli etkisi olmasından dolayı bu sonuç büyük önem taşımakta, ve Mardin ilinde yoğun biçimde kaçak elektrik kullanılmasının temel nedenlerinden bir tanesinin genel tutum olduğuna işaret etmektedir. Bölgede kaçak elektrik kullanımının ortadan kaldırılmasının yöntemlerinden bir tanesinin kaçak elektrik kullanımına karşı tüketicilerin genel tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesini sağlayıcı tedbirleri almak olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımında sorumluluk değişkeni açısından Kütahya ile Aksaray illeri arasında Kütahya ili lehine, Kütahya ile Mardin illeri arasında yine Kütahya ili lehine farklılık saptanmıştır. Buradan da Mardin ilindeki elektrik tüketicilerinin kayıt içine girme konusunda daha az sorumluluk duygusunu üzerlerinde taşıdıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Mardin ilindeki tüketicilerin sorumluluklarının diğer illere göre olumsuz yönde gelişmesi, sorumluluğun davranışsal niyet üzerinde, daha önce tespit edilen, önemli etkisinden dolayı son derece önemli hale gelmekte ve bölgede kaçak elektriğin yoğun biçimde kullanılmasının altında yatan nedenlerden bir tanesini oluşturmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımında uyumluluk veya geçimlilik değişkeni açısından Kütahya ile Aksaray illerindeki elektrik tüketicileri arasında Kütahya ili lehine, Kütahya ile Mardin illeri arasında yine Kütahya ili lehine farklılık saptanmıştır. Buna göre Mardin ilindeki tüketicilerin elektrik tüketimi neticesinde meydana gelen yükümlülüklerini yerine getirme konusunda uyumlu davranış biçimi sergilemekte yetersiz kaldıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi değişkeni açısından Kütahya ilindeki elektrik kullanıcıları ile Mardin ilindekiler arasında Kütahya ili lehine, Aksaray ile Mardin ili arasında Aksaray ili lehine farklılık saptanmıştır. Bu doğrultuda Mardin ilindeki elektrik tüketicilerinin gerçekleştirdikleri olumlu veya olumsuz davranışın sonucu neticesinde karşılaşılabilecekleri olumlu veya olumsuz tepkiler hakkında herhangi bir düşünceyi dikkate almadıkları saptanmıştır. Bu durum davranışsal inancın, davranışsal niyet üzerindeki önemli etkisinden dolayı, Mardin ilinde yaygın biçimde kaçak elektrik kullanılmasının altında yatan nedenlerden bir tanesine işaret etmekte, bölge tüketicilerinin gerçekleştirecekleri istenmeyen bir davranış biçiminin sonucunda karşılaşılabilecekleri istenmeyen sonuçların değerlendirilmesi yoluna gitmediklerini ortaya koymaktadır.

Tanımlayıcı norm değişkeni açısından Kütahya ile Mardin illeri arasında Kütahya ilindeki elektrik tüketicileri lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında Aksaray ilindekiler lehine farklılık tespit edilmiştir. Buna göre Mardin ilinde ikamet eden tüketicilerin değer verdikleri insanların görüşlerine son derece önem verdikleri ve hareketlerini buna göre yönlendirdikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda Mardin ilindeki kaçak elektrik kullanımı yoğunluğunun bölgedeki tanımlayıcı normun etkisiyle biçimlendiği ve kanaat önderlerinin kaçak elektrik kullanmama yönünde görüş bildirmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Öznel norm değişkeni açısından Kütahya ile Mardin illerindeki elektrik tüketicileri arasında Kütahya ilindekiler lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında Aksaray ili lehine farklılık bulunduğu saptanmıştır ki, bu durum da araştırmanın hedefleri ile örtüşmektedir. Bu saptamaya göre Mardin ilindeki tüketiciler gerçekleştirecekleri bir davranış biçiminin sonucunda görüşleri kendileri için son derece önemli olan önderlerin bu durum karşısındaki muhtemel tepkilerini öngörerek davranışlarını biçimlendirmektedirler. Bölgede kaçak elektrik kullanımının önüne geçilmesi amacıyla yukarıda bahsedildiği üzere kanaat önderlerinin rolü ve önemi, örnek teşkil etmesinden dolayı, bir kez daha gündeme gelmektedir.

Tanımlayıcı ve öznel norm değişkenlerinin de kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerinde istatistiksel bakımdan önemli olumlu yöndeki etkileri nedeniyle, Kütahya ilindeki tüketicilerin diğer illerdeki tüketicilere göre olumsuz yönde farklılık göstermesi TEDAŞ tarafından hazırlanan illere göre kaçak elektrik kullanım miktarlarını gösteren verileri doğrular niteliktedir (EK 4). Bölgede normların belirleyiciliği ve bu normların kaçak elektrik kullanımını teşvik edici biçimde geliştiği ortaya konulmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkeni açısından Kütahya ile Mardin illeri arasında Kütahya ili lehine, Aksaray ile Kütahya illeri arasında Aksaray ili lehine, Aksaray ile Mardin illerindeki elektrik tüketicileri arasında Aksaray ili lehine farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan çıkan sonuç yine Mardin ilindeki tüketicilerin davranışlarını kaçak

elektrik kullanmama yönünde kontrol altına almaları amacıyla düzenlenen yaptırımlar, cezalandırmalar veya mükafatlandırmaları dikkate almaksızın kontrolsüz şekilde biçimlendirmeleridir. Bölgedeki tüketicilerin algılanan davranış kontrolündeki yetersizlikler caydırıcılığın etkisinin azlığını da ortaya koymaktadır. Algılanan davranış kontrolünün davranışsal niyet üzerindeki önemli etkisinden dolayı, farklılıkların bu şekilde belirlenmesi yine Mardin ilindeki tüketicilerin kaçak elektrik kullanmama yönünde kişisel kontrol sergilemekte yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Bu durum aynı zamanda tüketicilerin kaçak elektrik kullanmaları durumunda karşılaşacakları para ve hapis cezası da dahil olmak üzere muhtelif cezai müeyyideleri dikkate alarak olumsuz yöndeki davranışlarını sınırlandırma gereği duymadıklarının da göstergesi niteliğindedir.

Kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti açısından Aksaray ile Kütahya illeri arasında Aksaray ili lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında yine Aksaray ili lehine farklılıklar saptanmıştır. Buna göre, Mardin ilindeki elektrik tüketicilerinin kaçak elektrik kullanma yönündeki eğilimlerinin diğer illere göre daha fazla olduğu saptanmış, bunun neticesinde kaçak elektrik kullanım davranışının yoğun biçimde gerçekleşmesinin gerekçeleri ortaya konulmuştur.

6.1.2. İdare Çalışanı Boyutu ile İlgili Bulgular

Yapılan faktör analizi neticesinde ilgili değişkenlerin farklı gruplar altında değerlendirildiği ortaya koyulmuş olup, belirlenen faktörlere ilişkin güvenilirlik katsayıları 0,64 ile 0,88 arasında değişmektedir. Örgütsel bağlılık faktörünün alt boyutlarından devam bağlılığı, iş memnuniyetinin alt boyutlarından müşterilerden ve terfi imkanlarından memnuniyet ile sivil erdem ÖVD' nin ölçülmesi maksadı ile yöneltilen soru gruplarının içsel tutarlılık katsayıları 0,60 seviyesinin altında kaldığı için ilgili değişkenler analizlere dahil edilmemiştir. Korelasyon analizi neticesine göre çalışanın işle ilgili tutumu ile model değişkenlerinden etkileşimsel adalet, duygusal bağlılık, iş arkadaşlarından memnuniyet, politikalarından memnuniyet, yöneticiden

memnuniyet ve çalışanın algılanan davranış kontrolü arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiş, ancak prosedürel adalet ile % 95 güvenilirlik seviyesinde olmak üzere, %99 güvenilirlik düzeyinde dağıtımsal adalet, normatif bağlılık, yapılan işten memnuniyet ve ücretten memnuniyet değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve önemli ilişki tespit edilmiştir. Model içerisindeki diğer değişkenlerden duygusal bağlılık ile ücretten memnuniyet arasında, iş arkadaşlarından memnuniyet ile ücretten memnuniyet arasında, iş arkadaşlarından memnuniyet ile algılanan davranış kontrolü arasında, politikalardan memnuniyet ile ücretten memnuniyet arasında ve ücretten memnuniyet ile algılanan davranış kontrolü arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiş, ancak diğer tüm değişkenler arasında büyük çoğunluğu %99 güvenilirlik düzeyinde olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı olumlu ilişkinin var olduğu saptanmıştır.

Demografik faktörlerle korelasyonlar incelendiğinde ise sadece yapılan işten memnuniyet ile tecrübe arasında olumlu yönde ve ücretten memnuniyet ile bağlı bulunulan sosyal güvence arasında olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Değişkenler arası ilişkilerin yanısıra, değişkenler arası istatistiksel olarak anlamlı regresyon modeli neticesinde saptanan etkileşim miktarları da önem taşımaktadır.

Demografik faktörlerle etkileşimlerin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen regresyon analizleri neticesinde modellerin anlamlı olmadığı, F değerlerin çok düşük kaldığı tespit edilmiş ve demografik faktörlerin model değişkenleri üzerinde doğrudan etkilerinin bulunmadığı saptaması yapılmıştır. Bu saptama Linz tarafından yapılan araştırmada iş memnuniyeti faktörlerine demografik değişkenlerin etkisinin olmadığı saptamasıyla örtüşmektedir (Linz, 2003, s: 642).

Model çerçevesine tespit edilen değişkenlerle elektrik tüketicisinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyeti üzerinde etkili olduğu kabul edilen

idare çalışanınin işle ilgili tutumu üzerindeki etkiler regresyon analizleri kapsamında ele alınmıştır.

6.1.2.1. İdare alışanınin işle İlgili Tutumu zerindeki Etkiler

İdare alışanınin işle ilgili tutumu üzerinde duygusal bağlılığın etkisinin incelendiği regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış ve herhangi bir etkileşimin olmadığı kabul edilmiştir. Buna göre idare çalışanınin örgütüne duygusal olarak bağlı olmasının işle ilgili tutumunda herhangi bir değişikliğe neden olmayacağından bahsedilebilir.

Normatif bağlılığın etkisinin incelendiği regresyon analizinin sonucuna göre regresyon modelinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu ve normatif bağlılığın çalışanın işle ilgili tutumunu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Buna göre idare çalışanınin çalıştığı ortamla ilgili sosyal faktörlerde yapılacak iyileştirmelerin ve çalışma koşulları bakımından uygun ortamın sağlanması çalışanın kuruma olan sadakatini güçlendireceği ve elde ettiği muhtelif kazanımlarla borçluluk duygusu içerisinde hareket edeceği ve buna bağlı olarak da işle ilgili tutumunda olumlu yönde değişikliklerin meydana gelebileceğinden bahsedilebilir. Bu durum Sjöberg (1999)' in iş tutumu ve bağlılık üzerine elde ettiği bulgularla örtüşmektedir. Analizlerden elde edilen bir başka sonuda idare çalışanınin normatif bağlılığının işle ilgili tutumunu etkileme şiddetinin duygusal olarak bağlı olmasıyla daha da yükseldiğidir.

İdare alışanınin iş memnuniyeti, muhtelif alt boyutlarının etkileşimleri incelenmek suretiyle, detaylandırılmıştır.

İdare alışanınin işle ilgili tutumu üzerinde iş arkadaşlarından memnun olma değişkeninin etkisinin incelendiği regresyon analizi sonucuna göre elde edilen regresyon modeli anlamlı bulunmamış, dolayısı ile iş arkadaşlarından memnun olma ile çalışan tutumu arasında bir etkileşimin olmadığı sonucuna

varılmıştır. Buna göre idare çalışanın iş arkadaşlarından memnun olmasının, kaçak elektrik kullanımıyla bağlantılı işiyle ilgili tutumu üzerinde herhangi bir değişikliğe yol açmadığı belirlenmiştir.

Çalışanın yaptığı işten memnun olması ile etkileşimin incelendiği regresyon modeli sonucuna göre, çalışanın yaptığı işten memnun olmasının çalışanın işle ilgili tutumunu istatistiksel olarak anlamlı ve önemli şekilde etkilediği ortaya konulmuştur. Buna göre elektrik dağıtım idaresinde çalışan bir işgörenin yürütmekte olduğu görevi ve işinden memnun olmasının, kaçak elektrik kullanımıyla ilgili iş tutumunu önemli ve olumlu şekilde etkilediği belirlenmiştir. Çalışanların eğitim seviyelerine ve muhtelif yeterliliklerine uygun iş dağıtımlarının gerçekleştirilmesi ve değişik zamanlarda işleriyle ilgili performanslarının değerlendirilmesi çalışanın kaçak elektrik kullanımıyla ilgili iş tutumlarının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olacaktır.

İdare çalışanın işle ilgili tutumu üzerinde politikalardan memnun olma değişkeninin etkisinin incelendiği regresyon analizi sonucuna göre elde edilen regresyon modeli anlamlı bulunmamış, dolayısı ile politikalardan memnun olma ile çalışan tutumu arasında bir etkileşimin olmadığı sonucuna varılmıştır. Buna göre idare çalışanın elektrik dağıtım idaresinin politikalarından memnun olmasının, kaçak elektrik kullanımıyla bağlantılı işiyle ilgili tutumu üzerinde herhangi bir değişikliğe yol açmadığı belirlenmiştir.

İdare çalışanın ücretten memnuniyeti ile etkileşimin incelendiği regresyon modeli sonucuna göre çalışanın ücretinden memnun olmasının çalışanın işle ilgili tutumunu istatistiksel olarak anlamlı ve önemli şekilde etkilediği ortaya konulmuştur. Buna göre elektrik dağıtım idaresinde çalışan bir işgörenin yaptığı işin karşılığı olarak gördüğü ücret seviyesinden memnun olmasının, kaçak elektrik kullanımıyla ilgili iş tutumunu önemli ve olumlu şekilde etkilediği belirlenmiştir. Buradan, kaçak elektrik kullanımıyla mücadelede idare çalışanın ücret seviyesinin adil ve yaptığı işin tam karşılığı olarak belirlenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Yöneticiden memnun olma değişkeni ile çalışanın iş tutumu arasındaki etkileşimin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi neticesine göre yöneticiden memnuniyetin çalışanın işle ilgili tutumunu istatistiksel olarak önemli şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır. Elektrik dağıtım idaresi çalışanın ihtiyaçlarına ve muhtelif taleplerine zamanında cevap verilmesi, özlük hakları konusunda azami hassasiyetin gösterilmesi, görüşlerinin dikkate alınması, cezalandırma ve mükafatlandırmaların uygun zaman ve koşulda gerçekleştirilmesinin, tüketicinin kaçak elektrik kullanmasını engelleyici biçimde, çalışanların iş tutumlarında olumlu yönde gelişmelere neden olacağından bahsedilebilir.

Analizler neticesinde elde edilen bir diğer önemli bulguda, çalışanın yaptığı işten ve ücretinden memnun olmasının, yöneticiden memnuniyetin etkisini azaltıcı rol oynadığı ortaya çıkmıştır ki, bu saptamalar Schwepker (2001) tarafından ortaya konulan bulgularla aynı doğrultudadır. Bir başka ifadeyle çalışanın işiyle ilgili tutumunun memnuniyet boyutlarınca etkilenmesinde birinci derecede yaptığı işten memnuniyet duyması, ikinci sırada ise ücretinden memnuniyet duyması gelmektedir.

Kuvaas (2006)' in çalışmasında yer verdiği saptamalarda örgütsel bağlılık ile iş memnuniyetinin çalışan tutumunu doğrudan etkileyen değişkenler olarak belirlediğinin üzerinde durulmaktadır (Kuvaas, 2006, s: 368).

Dağıtımsal adalet algısının etkisinin incelendiği regresyon anaizinin sonucuna göre regresyon modelinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu ve dağıtımsal adalet algısının çalışanın işle ilgili tutumunu olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Bu saptama Greenberg (1990)' in yapmış olduğu araştırma sonucu elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir. Buna göre idare çalışanın çalıştığı ortamda çıktılarının adaletli dağıtımıyla ilgili algısının kuruma olan sadakatini güçlendireceği ve buna bağlı olarak da işle ilgili tutumunda olumlu yönde değişikliklerin meydana gelebileceğinden bahsedilebilir.

Çalışanın işle ilgili tutumuna örgütsel adaletin alt boyutlarından prosedürel adalet algısının etkisinin incelendiği regresyon modelinin sonucuna göre prosedürel adalet algısı değişkeninin işle ilgili tutumu istatistiksel bakımdan önemli ve olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Buna göre prosedürlerdeki dürüstlüğü çalışanlar tarafından doğru biçimde algılanmasıyla tüketicinin kaçak elektrik kullanımına karşı çalışanın işiyle ilgili tutumunda olumlu yönde gelişmelerin olacağı sonucuna varılmaktadır. Bu durum Konovsky (2000)'in prosedürel adalet ve iş tutumları ilişkisi üzerine ortaya çıkardığı saptamalarla da örtüşmektedir (Konovsky, 2000, s: 491).

Etkileşimsel adaletin etkisinin incelendiği regresyon modeli sonucuna göre ise çalışanın işle ilgili tutumu ile örgütsel adaletin alt boyutlarından etkileşimsel adalet arasında istatistiksel olarak anlamlı etkileşim saptanamamıştır. Araştırmaya konu elektrik dağıtım idaresi çalışanları arasındaki çekim kuvvetinin derecesinin işle ilgili tutumlarını etkilemediği ortaya çıkmıştır. Bu durum Elovainio (2005), Greenberg (2001) ve Dixon'ın bulgularıyla, bu araştırma için, benzerlik gösterememiştir.

İdare çalışanın algılanan davranış kontrolünün işle ilgili tutumu üzerindeki etkisinin incelendiği regresyon modelinin F değeri çok düşük seviyede tespit edilmiş ve modelin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Buna göre algılanan davranış kontrolünün çalışan tutumunu istatistiksel olarak yeterli düzeyde etkileyemediği anlaşılmıştır.

6.1.2.2. Model Değişkenleri Açısından Demografik Faktörlere ve İllere Göre Farklılıklar

Araştırmanın idare çalışanı boyutu içerisinde yer verilen değişkenler açısından illere ve demografik değişkenlere göre farklılık olup olmadığı kaçak elektrik kullanım miktarının illere ve demografik değişkenlere göre farklılık göstermesinden dolayı son derece önemlidir. Bu doğrultuda farklılık arz eden değişkenler saptanmıştır.

Demografik faktörlere göre modelin hangi değişkenlerinde farklılık görüldüğünün tespitine yönelik olarak gerçekleştirilen tek yönlü anova analizi neticelerine göre elde edilen sonuçlar aşağıda görülmektedir.

Araştırmada idare çalışanın cinsiyet, yaş ve eğitim seviyeleri değişkenleri açısından model değişkenleri temelinde farklılık saptanmamıştır.

Normatif bağlılık değişkeni açısından idare çalışanın gelir düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılığa neden olduğu saptanmıştır. Farklılığın 1000 ytl - 2000 ytl lik gelir seviyesi ile 450 ytl den az gelire sahip olanlar arasında 1000 ytl-2000 ytl arası gelir seviyesine sahip çalışanlar lehine olduğu ortaya çıkmıştır Buna göre 1000 ytl – 2000 ytl arası gelire sahip çalışanların 450 ytl den az gelire sahip çalışanlara nazaran örgüt içerisindeki kazanımlarının yarattığı örgüte bağlılık duygularının daha fazla olduğu belirlenmiştir.

İş arkadaşlarından memnun olma değişkeni açısından yine idare çalışanın gelir seviyesine göre farklılık tespit edilmiş, farklılık beklenmedik biçimde 1000 ytl – 2000 ytl gelire sahip çalışanlar ile 2000 ytl – 3000 ytl arası gelire sahip çalışanlar arasında 1000 ytl – 2000 ytl arası gelire sahip olanlar lehine gerçekleşmiştir. Buna göre idare içerisinde 1000 ytl – 2000 ytl arası gelire sahip olanların ücretlerinden daha fazla memnun oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum, katılımcıların sorulara objektif yanıt vermekten kaçındıklarının veya yaptıkları işin karşılığının kendi beklentilerini karşılamadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bulgudan ulaşılabilecek bir başka sonuç da, sadece 1000 ytl -2000 ytl arası gelire sahip olanların yaptıkların işin karşılığını tam olarak aldıklarına olan inançlarının tam olduğu yönünde yapılabilecek değerlendirmedir.

Ücretten memnuniyet açısından, SSK' ya bağlı olan çalışanların Emekli Sandığına bağlı olan çalışanlara göre ücret seviyelerinden daha memnun oldukları ortaya çıkmaktadır ki, bu durum işçi statüsünde olanların özlük

haklarından ve toplam kazanımlarından memur statüsünde çalışan işgörenlere göre daha fazla memnuniyet duyduklarını göstermektedir. Çalışanın işle ilgili tutumunun ücretten memnuniyet değişkeni tarafından önemli ölçüde etkilendiği dikkate alındığında çalışanların tek tip sosyal güvence altında birleştirilmeleri bu yönde farklılıkların ortadan kalkmasına neden olacaktır.

Çalışanın yöneticiden memnun olması değişkeni açısından 11 ile 15 yıl arası tecrübeye sahip çalışanlar yöneticilerinden en az düzeyde memnun olan çalışanlar olarak belirlenmiştir. Bu durum tecrübeleri ile doğru orantılı olarak çalışanların kurumdan bekledikleri olumlu yöndeki teşviklerin yetersizliğinden kaynaklanabilir.

İdare çalışanının dağıtımsal adalet algısı açısından da tecrübe değişkenine göre farklılıklar saptanmış, 6-10 yıl arası çalışanların 1-5 yıl arası çalışanlara göre, 20 yıl ve üzeri çalışanların 1-5 yıl ve 11-15 yıl arası tecrübeye sahip olan çalışanlara nazaran olumlu dağıtımsal adalet algısı içerisinde oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum örgüt içerisindeki çıktılarının adaletli ve eşit biçimde dağıtıldığı yönünde 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip çalışanların algılarının daha güçlü olduğu, idare tarafından kendilerine dağıtılan muhtelif payların, diğer tecrübe gruplarına nazaran, beklentilerini karşılamaya daha yakın olduğunun göstergesidir. 1-5 yıl arası tecrübeye sahip çalışanların ise idareden beklentilerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Prosedürel adalet algısı açısından ise 11-15 yıl arası tecrübeye sahip çalışanların diğer tüm tecrübe gruplarından daha olumsuz yönde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum 11-15 yıl arası tecrübeye sahip olanların örgüt içerisindeki prosedürlerin dürüstlüğüne inanmadıklarının göstergesi niteliğindedir.

Etkileşimsel adalet algısı açısından yine 11-15 yıl arası çalışanların diğer tecrübe gruplarına nazaran olumsuz yönde farklılık gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumda da söz konusu tecrübe grubuna giren çalışanların örgüt içerisindeki diğer çalışanlarla yeterince etkileşim ve paylaşım içerisinde olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

İdare çalışanın kaçak elektrik kullanımı konusundaki algılanan davranış kontrollerine göre, en tecrübesiz grup olan 1-5 yıl arası tecrübeye sahip olanlar ile, en tecrübeli grup olan 20 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olan çalışanlar ön plana çıkmaktadır. İlk işe başlayan çalışanlar ile uzun süredir kuruluştaki görevlerine devam etmiş olan çalışanların, kaçak elektrik kullanımı ile mücadele konusunda üzerlerine düşen görevi sorumluluk bilinciyle yerine getirdiklerinden bahsedilebilir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan ulaşılan bir diğer önemli sonuçta bir kısım idare çalışanı değişkenleri açısından iller arasında farklılık bulunduğu görülmüştür. Örgütsel bağlılığın alt boyutlarından normatif bağlılık, iş memnuniyetinin alt boyutlarından yapılan işten memnuniyet, ücretten memnuniyet, yöneticiden memnuniyet, örgütsel adaletin alt boyutlarından dağıtımsal adalet, prosedürel adalet ve çalışanın işle ilgili tutumu değişkenleri açısından iller arasında farklılık görülmektedir. İllere göre farklılıkların ne şekilde geliştiği aşağıda açıklanmaktadır.

İdare çalışanın normatif bağlılığı açısından Aksaray ili ile Kütahya ili arasında Aksaray ilinde çalışanlar lehine, Akasaray ile Mardin illeri arasında yine Aksaray ilindeki idare çalışanları lehine farklılık saptanmıştır. Bu durum illere göre kaçak elektrik kullanımı dikkate alındığında beklenen bir durumdur. Bu sonuçlar ışığında normatif bağlılığın işle ilgili tutum üzerindeki önemli etkisinden dolayı Mardin ilindeki idare çalışanlarının organizasyonlarına bağlılık duygusu ile sadakat göstermekte yer yer yetersizlik gösterdikleri, bu doğrultuda işle ilgili tutumlarının, elektrik tüketicisinin kaçak elektrik kullanmama yönünde davranışsal niyet göstermelerinde etkili olmadığı anlaşılmaktadır.

İş memnuniyetinin alt boyutlarından yapılan işten, ücretten ve yöneticiden memnuniyet değişkenleri açısından Aksaray ili ile Kütahya ili arasında Aksaray ili lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında yine Aksaray ili lehine farklılık saptanmıştır. Bu durumda kaçak elektrik kullanım oranlarını doğrular niteliktedir. İdare çalışanının yaptığı işten, ücretinden ve yöneticilerden memnun olmasının işle ilgili tutumunu istatistiksel bakımdan önemli biçimde etkilemesinden dolayı, bu farklılık oldukça önemlidir. Sonuçlar Mardin ilindeki idare çalışanlarının yaptıkları işten, ücretten ve yöneticiden duydukları memnuniyetsizliklerini işle ilgili tutumlarına, araştırmaya konu diğer illere kıyasla, olumsuz yönde yansıttıklarını ortaya koymakta, bu durumun doğal sonucu olarak da söz konusu ilde tüketicilerin davranışsal niyetlerinin kaçak elektrik kullanma yönünde yoğun biçimde geliştiği görülmektedir.

Örgütsel adaletin alt boyutlarından dağıtımsal ve prosedürel adalet değişkenleri açısından da yine Aksaray ili ile Kütahya ili arasında Aksaray ili lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında yine Aksaray ili lehine farklılık saptanmıştır. Bu durumda Aksaray ilinde çalışanların örgüt içerisindeki çalışanlarla ilgili çıktılarının adaletli bir şekilde paylaşımı ve prosedürlerdeki adaletlilik algılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Dağıtımsal ve prosedürel adalet değişkenlerinin çalışanın işle ilgili tutumlarını önemli biçimde etkilediği daha önce ortaya konulmuştu. Bu farklılıklar Mardin ilinde yoğun biçimde kaçak elektrik kullanılmasını etkileyen nedenlerden birisinin çalışanın dağıtımsal ve prosedürel adalet algısı olduğunu ortaya koymaktadır. Mardin ilindeki idare çalışanlarının çıktılarının eşit biçimde dağıtılması yönündeki olumsuz algıları ve prosedürlerdeki eşitsizliğe olan inançsızlıkları tüketicinin davranışsal niyetini etkileyeceği beklenen işle ilgili tutumlarının olumsuz yönde gelişmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak bu durum Mardin ilinde Türkiye genelinin çok üzerinde kaçak elektrik kullanılmasına katkıda bulunan bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın idare çalışanı boyutu açısından anahtar değişken konumundaki, tüketicinin kaçak elektrik kullanımına karşı, idare çalışanının

işle ilgili tutumu değişkeni açısından, Aksaray ile Kütahya illeri arasında Aksaray ili lehine, Aksaray ile Mardin illeri arasında yine Aksaray ili lehine farklılık tespit edilmiş olup, bu durum tüketicinin kaçak elektrik kullanmaması yönünde Aksaray ili çalışanlarının işleriyle ilgili olumlu yönde tutum sergilediklerini ortaya koymuştur. Diğer taraftan çalışanın işle ilgili tutumunun bu yönde farklılık göstermesi Mardin ilindeki çalışanların işle ilgili tutumlarının diğer illere göre olumsuz yönde gelişmiş olduğunun göstergesi niteliğinde olup, çalışan tutumlarının Mardin bölgesinde elektrik tüketicisinin kaçak elektrik kullanımı davranışsal niyetlerini kaçak elektrik kullanma yönünde geliştirmelerine engel olmakta yetersiz kaldığını ortaya çıkarmaktadır.

6.1.3. Araştırmanın Sınırlamaları

Araştırmanın gerçekleştirilmesi maksadıyla veri toplamak üzere hazırlanmış olan anketler katılımcılara cevapların kesinlikle gizli kalacağı garantisini ile verilmiştir. Bu şartlar altında örneklemin durumlarını tarafsız biçimde, objektif olarak, yansıtmayı yansıtmadıkları konusu sınırlamalardan bir tanesini oluşturmaktadır. Araştırma kısa sürede yanıtların toplanması gerekliliğinden ve maddi imkanlardaki kısıtlardan dolayı sadece Kütahya, Aksaray ve Mardin illerinde uygulanmıştır.

Ön değerlendirmede anketlere verilen yanıtlar doğrultusunda soruların içsel tutarlılık katsayıları 0,60 seviyesinin üzerinde çıkmış olmasına rağmen, anketlerin tamamının değerlendirilmesi esnasında tüketici boyutu değişkenlerinden normatif inanç ve alışkanlıklar analiz dışında bırakılmıştır. Benzer şekilde çalışan boyutu değişkenlerinden devam bağlılığı, müşteriden memnuniyet ve terfi imkanları memnuniyeti ile sivil erdem ÖVD değişkeni analiz dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın çalışan boyutunun ölçülmesi amacıyla hazırlanmış olan anket çalışmasının soru sayısının yüksek olması da işgörenler tarafından

istenilen değerlendirilmelerin yapılmasında az da olsa gerçekten uzak yanıtlar verilmiş olabileceği kanaatinin oluşmasına neden olmaktadır.

Geri dönüşü gerçekleşen bir kısım anket çalışmasında sorulara yanıt verilmemiş, vatandaş olarak önerilerde bulunulmuştur.

6.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler ışığında sonuçların değerlendirilmesi neticesinde tespit edilen durum ile ilgili olan öneriler elektrik tüketicisi ve idare çalışanı açısından iki bölüm altında ele alınmıştır.

6.2.1. Tüketici Boyutu ile İlgili Öneriler

2005 yılı verilerine göre ülkemizde kaçak elektrik kullanımının rakamsal maddi değeri 2 milyar Amerikan Doları üzeri seviyelere ulaşmıştır (Oyak, 2005, s: 1). Diğer bir ifade ile kullanılan kaçak elektrik miktarı İstanbul ili Avrupa yakasının yıllık elektrik enerjisi tüketimine eşittir.

Araştırma, kaçak elektrik kullanımının çift boyutlu olmasından yola çıkılarak planlanmış, elektrik tüketicisi ve idare çalışanı çerçevesinde yürütülmüştür. Bu bağlamda kaçak elektrik kullanımının, 2005 yılı itibari ile, en yaygın görüldüğü (EK 4) il olan Mardin (%75,8) ile en az görüldüğü Kütahya (%4,2) ve Aksaray (%7,9) illeri araştırmanın yürütüleceği iller olarak belirlenmiştir.

Araştırma neticesinde elde edilen veriler dahilinde gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonucu olarak saptanan bulgular ışığında yapılan değerlendirmeler önceki bölümde izah edilmiştir.

Bu sonuçlar dahilinde kaçak elektrik kullanımında etkili olan tüketici değişkenleri olarak kaçak elektrik kullanımına karşı genel tutum, kişilik

özelliklerinden sorumluluk, davranışsal inanç ve sonuçların değerlendirilmesi, kaçak elektrik kullanımı davranışsal tutumu, tanımlayıcı ve öznel norm ile kaçak elektrik kullanımı algılanan davranış kontrolü değişkenleri ön plana çıkmaktadır. Araştırmanın PDT çerçevesinde ele alınan tüketici davranışları boyutunda saptanan davranış bozuklukları çalışmanın ikinci bölümünde ifade edilmiş olan davranış değiştirme akış modeli çerçevesinde, yine aynı bölüm içerisinde aktarılmış olan davranış değiştirme prensiplerinden uygun olan yöntemin belirlenerek, söz konusu olumsuz bireysel davranışa uygulanması, sorunlu davranışın giderilmesinde uygun yöntem olacaktır. Tüketicinin genel tutumunun olumlu yönde değiştirilmesi maksadıyla davranış sonrasında cezalandırma ve sönme prensiplerinin uygulanması uygun yöntemler olabilmektedir. Benzer şekilde uygun davranış değiştirme prensibinin seçilmesi ancak bireylerin davranışlarının belirli dönem içerisinde belirli sürelerde takip edilmesi ile mümkün olacaktır.

Araştırma neticesinde ortaya çıkan ilginç sonuçlardan bir tanesi kaçak elektrik kullanımının %7,9 gibi son derece düşük olduğu Aksaray ilindeki kişi başına düşen milli gelirin (EK 5) kaçak elektrik kullanımının %75,8 seviyesinde gerçekleştiği Mardin iline göre azlığıdır. Bu doğrultuda Mardin ilinde kaçak elektrik kullanma yönünde davranışsal niyet sergilenmesinin altında maddi imkansızlıkların ve idari yetersizliklerin yanında tüketiciler açısından yasal otoriteye olan güven, devlete ve kurallarına bağlılık gibi faktörlerin etkisinin araştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (T.Ü.İ.K, 2006, s:323).

2006 yılı TÜİK verilerine göre (EK 5), kişi başına milli gelirden en az payı alan Kars ilinde kaçak elektrik kullanım oranının %30 düzeyinde olması da bu görüşü desteklemektedir.

Bölgede yapılması gerekli olan bir diğer faaliyet de tanımlayıcı ve öznel norm değişkenleri temelinde üst düzey devlet görevlilerinin, bölgede öncü sivil toplum örgütü yöneticilerinin ve kanaat önderlerinin bölge halkını doğru biçimde bilgilendirmesi, kaçak elektrik kullanım davranışının bir hak gaspı ve

yasalar ile dini vecibelere aykırı olduğu yönünde telkinde bulunması gerekliliğidir.

Tüketicinin algılanan davranış kontrolünü harekete geçirecek cezai müeyyidelerin vakit geçirmeksizin uygulanması gerekliliği aşıkardır. Bu sayede kaçak elektrik kullanımının sonuçlarının tüketiciler tarafından değerlendirilmesine olanak sağlanacak, davranışsal tutumlar ve onların belirleyicisi durumundaki davranışsal inancın olumlu yönde değiştirilmesine katkıda bulunulmuş olacaktır.

Bölgedeki diğer iller olan Van, Hakkari, Batman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Şırnak, Bitlis, Muş ve Ağrı illerinde kaçak elektrik kullanım oranlarının %50' nin üzerinde olması (EK 4), konunun bu illerde de muhtelif değişkenler temelinde araştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Literatürde istenmeyen davranışın gerçekleştirilmesi konusunda benzerlik taşıyan bir çok araştırmada çözüm önerisi olarak getirilen, bireysel eğitim seviyesinin yükseltilmesi (Reicher et al., 2004, s: 566) bu araştırmada da temel çözümlerden birisi olarak öngörülmektedir. Formal olan ve olmayan tüketici guruplarında ortak değerler, standartlar, amaç ve hedefler ile ortak doğrular eğitimle revize edilmeli ve olumlu yönde geliştirilmelidir.

Literatürde devlete yönelik bir kısım davranışların maddi menfaat veya kazanım elde etmek amacıyla gerçekleşmeyip, yalnızca devlete ve onun değerlerine zarar verme amacıyla gerçekleştirildiği saptamalarında bulunulmuştur (Carrasco et al., 2006, s: 1317). Bu durum, söz konusu problem temelinde tartışılması ve sonraki dönemlerde araştırılması gerekli olan bir husustur.

Genel olarak, tüketiciler kaçak elektrik kullanımının güvenli olmadığı, ölüm riski taşıdığı konusunda ve abonelik imkanları ile yasal prosedürler hakkında bilgilendirilmelidir. Cezai müeyyideler etkili biçimde uygulanmalı,

caydırıcılık etkisine dikkat çekilmelidir. Konu ile ilgili olarak sivil toplum örgütlerinin destekleri alınmalı ve en önemlisi kaçak elektrik kullanımının, tüm dürüst tüketicileri zarara uğratan bir davranış olması nedeniyle ihbar mekanizmasının yerleştirilmesine ve etkili biçimde işlemesinin altyapısının hazırlanmasına önem verilmelidir.

6.2.2. İdare Çalışanı Boyutu

Araştırmanın idare çalışanı boyutunun değerlendirilmesi neticesinde karşılaşılan en büyük sorunun çalışanların örgütsel adalet algıları ve iş memnuniyetlerinin bazı alt boyutları açısından iller bazında görülen farklılık olduğu belirlenmiştir. Öncelikle idare çalışanlarının sosyal güvencelerine bağlı olarak elde ettikleri kazanımların eşitlenmesi, bunun yanında eşit işe eşit ücret temelinde sosyal güvenlik kuruluşları açısından ücret farklılıklarının giderilmesi gerekmektedir. Çalışanların yaptıkları işin karşılığı olarak elde ettikleri ücretlerin yeterliliği hakkındaki inançlarının olumlu yönde gelişmesi sağlanmalıdır. Bu sayede çalışanların iş tutumlarında olumlu gelişmeler kaydedilecektir.

Çalışanların organizasyonlarına borçluluk duygusu ile bağlanmaları ve sadakat göstermelerini ifade eden normatif bağlılıklarının illere göre farklılık göstermemesi doğrultusunda çalışmalarda bulunulması, muhtelif ödüllendirme ve terfi imkanlarının organizasyon geneline yayılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Çalışanların yöneticilerinden memnuniyetlerindeki farklılıkların ortadan kaldırılması maksadıyla yöneticiler temelinde şirket içi eğitimler düzenlenerek üst, orta ve alt kademe yöneticilerin aynı temelde hareket etmeleri yönünde bilinçlenmeleri sağlanmalı, şirket içinde yöneticiler arasında etkili koordinasyon imkanları kurulmalı, karar mekanizmalarına işgörenlerin de katılımını sağlayacak düzenlemelere yer verilmeli, işgörenlerin örgüt içerisindeki faaliyetleri ile ilgili muhtelif ihtiyaçlarına yerinde ve hızlı çözümler

getirilmelidir. Çalışanların organizasyonlarını benimsemeleri ve kendileri ile özdeşleştirmelerini sağlayacak örgüt kültürü yerleştirilmelidir.

İdare çalışanlarının dağıtımsal adalet algısını olumsuz yönde etkileyebilecek şekilde organizasyon içerisinde elde edilen değerlerin organizasyon genelinde adaletsiz olarak, kişisel iltimaslara yer verecek şekilde dağıtılmasına karar vermek gibi tepki çekici yönetsel kararlardan uzak durulmalıdır. Şirket içerisinde muhtelif adaletli prosedürler geliştirilerek kazanımların dağıtılmasında yazılı kaideler doğrultusunda hareket edilmeli, kişilere göre bireysel insiyatif kullanımının önüne geçilmelidir. Örgüt kademelerinde başarı derecesine göre ücret artışı, yükselme ve mükafatlandırma gibi bir kısım motivasyon artırıcı değerlendirmeler yazılı prosedürlere göre gerçekleştirilmelidir.

Araştırmada idare çalışanları ile ilgili olarak elde edilen önemli sonuçlardan bir tanesi kaçak elektrik kullanımına karşı davranışsal kontrol sergilemede ön plana çıkanların genç çalışanlar olduğudur. Bu doğrultuda, genç işgörenlerin kaçak elektrik kullanımının denetlenmesiyle ilgili birimlerde, konu ile ilgili gerekli şirket içi eğitimleri aldıktan sonra görevlendirilmeleri sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Yukarıda izah edilenlerden dolayı kaçak elektrik kullanım davranışı ivedilikle müdahale edilmesi gereken istenmeyen bir davranış biçimi olarak değerlendirilmiş, bu kapsamda araştırma konusu ile ilgili bulguların ortaya çıkartılması, değerlendirilmesi ve öneriler sunulması süreçleri gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aarts, H., Verplanken B., Knippenberg, A.V.(1998), "Predicting Behavior From Action in the Past: Repeated Decision Making or a Matter of Habit?", *Journal of Applied Social Psychology*, 28(15), 1355-1374.
- Ajzen, I. (2005), *Attitudes, Personality and Behavior*, New York, Open University Press.
- Ajzen, I. (2006), "Constructing A Tpb Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations, 2002", Revised, 1-12.
- Ajzen, I. (1974), "Effects of Information on Interpersonal Attraction: Similarity Versus Affective Value", *Journal of Personality and Social Psychology*, 29(3), 374-380.
- Ajzen, I., Fishbein, M. (1977), "Attitude-Behavior Relations: A Theoretical Analysis and Review of Empirical Research", *Psychological Bulletin*, 84(5), 888-918.
- Ajzen, I., Madden, T.J. (1986), "Prediction of Goal Directed Behavior: Attitudes, Intentions and Perceived Behavioral Control", *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.
- Ajzen, I. (2001), "Nature and Operation of Attitudes, *Annual Review of Psychology*", 52, 27-58,.
- Ajzen, I. (2002), "Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control, and The Theory of Planned Behavior", *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 665-683.
- Ajzen, I. (1991), "The Theory of Planned Behavior", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E., Bayraktaroğlu S. (2002), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Adapazarı, Sakarya Kitabevi*.
- Appelbaum, S.H., Hare, A. (1996), "Self-efficacy As A Mediator of Goal Setting and Performance, Some Human Resource Applications", *Journal of Managerial Psychology*, 11,33-47.
- Armitage, C.J., Christian, J. (2004), *Planned Behavior*, United States, Transaction Publishers.
- Armitage, C.J., Conner M. (1999), "Distinguishing Perceptions of Control From Self-Efficacy: Predicting Consumption of A Low-Fat Diet Using The Theory of Planned Behavior", *Journal of Applied Social Psychology*, 29(1), 72-90.
- Armstrong, T. (2005), "Distribution Loss Factors for FY06", *Energy Australia*, 1, 1-17.

- Baker, T.L., Hunt, T.G., Andrews M.C. (2006), "Promoting Ethical Behavior and Organizational Citizenship Behaviors: The Influence of Corporate Ethical Values", *Journal of Business Research*, 59, 849-857.
- Bandura, A. (1969), *Principles of Behavior Modification*, New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Bandura, A. (1995), *Self-Efficacy in Changing Societies*, London, Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1982), "Self-Efficacy Mechanism in Human Agency", *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
- Bandura, A. (1977), "Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory of Behavioral Change", *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Baron, R.A., Greenberg, J. (1990), *Behavior in Organizations Understanding and Managing The Human Side Of Work*, London, Allyn and Bacon.
- Baysal, A.C., Tekarslan, E. (2004), *Davranış Bilimleri*, İstanbul, Avcıol Basım Yayın.
- Beck, L., Ajzen, I. (1991), "Predicting Dishonest Actions Using The Theory of Planned Behavior", *Journal of Research in Personality*, 25, 285-301.
- Beere, A.C. (1990), *Gender Roles A Handbook of Tests and Measures*, U.S.A., Greenwood Press.
- Bettencourt, L.A. (2004), "Change-Oriented Organizational Citizenship Behaviors: The Direct and Moderating Influence of Goal Orientation", *Journal of Retailing*, 80, 165-180.
- Bhalla, M.S. (2000), *Transmission and Distribution Losses (Power)*, [Http://www.teriin.org/pub/papers/ft33.pdf](http://www.teriin.org/pub/papers/ft33.pdf), 1-14.
- Blume, A.W., Schmalig, K.B., Marlat, G.A. (2001), "Motivating Drinking Behavior Change Depressive Symptoms May Not Be Noxious", *Addictive Behaviors*, 26, 267-272.
- Bo, E.D., Rossi, M.A. (2007), "Corruption and Inefficiency: Theory and Evidence From Electric Utilities", *Journal of Public Economics*, 91, 939-962.
- Bong, M. (2001), "Role of Self-Efficacy and Task-Value in Predicting College Students' Course Performance and Future Enrollment Intentions", *Contemporary Educational Psychology*, 26, 553-570.
- Bowditch, J.L., Buono, A.F. (1997), *A Primer on Organizational Behavior*, U.S.A., John Wiley & Sons, Inc.
- Brick, C.P., Clarke, S.E., Lomas, H., Pinder, M., Lindsay, S. (2006), "Culturally Compelling Strategies for Behaviour Change: A Social Ecology Model and

- Case Study in Malaria Prevention”, *Social Science & Medicine*, 62, 2810-2825.
- Brown, R. (2000), “Social Identity Theory: Past Achievements, Current Problems and Future Challenges”, *European Journal of Social Psychology*, 30, 745-778.
- Carr, J.C., Sequeira J.M. (2007), “Prior Family Business Exposure as Intergenerational Influence and Entrepreneurial Intent: A Theory of Planned Behavior Approach”, *Journal of Business Research*, 60, 1090-1098.
- Carrasco, M., Barker E.D., Tremblay R.E., Vitaro F. (2006), “Eysenck’s Personality Dimensions as Predictors of Male Adolescent Trajectories of Physical Aggression, Theft and Vandalism”, *Personality and Individual Differences*, 41, 1309-1320.
- Ceylan, A. (1998), *Örgütsel Davranışın Bireysel Boyutu*, Gebze, GYTE Baskı ve Fotofilm Merkezi.
- Chen, Z.X., Francesco, A.M. (2003), “The Relationship Between The Three Components of Commitment and Employee Performance in China”, *Journal of Vocational Behavior*, 62, 490-510.
- Cherrington, D.J. (1994), *Organizational Behavior: The Management of Individual and Organizational Performance*, London, Allyn And Bacon.
- Cleland, B.S., Foster, T.M., Temple, W. (2000), “Resurgence: The Role of Extinction”, *Behavioural Processes*, 52, 117-129.
- Clitheroe, H.C., Stokols, D., Zmuidzinis, M. (1998), “Conceptualizing The Context of Environment and Behavior”, *Journal of Environmental Psychology*, 18, 103-112.
- Cohen, A. (2006), “The Relationship Between Multiple Commitments and Organizational Citizenship Behavior in Arab and Jewish Culture”, *Journal of Vocational Behavior*, 69, 105-118.
- Cohen, Y.C., Spector P.E.(2001), “The Role of Justice in Organizations: A Meta-Analysis”, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 86(2), 278-321.
- Coleman, G.J., McGregor M., Hemsworth, P.H., Boyce, J., Dowling, S. (2003), “The Relationship Between Beliefs, Attitudes and Observed Behaviors of Abattoir Personnel in The Pig Industry”, *Applied Animal Behavior Science*, 82, 189-200.
- Courneya, K.S., Bobick, T.M. (2000), “Integrating The Theory of Planned Behavior With The Processes and Stages of Change in The Exercise Domain”, *Psychology of Sport and Exercise*, 1, 41-56.

- Çavdar, H. (2004), "A Solution to Remote Detection of Illegal Electricity Usage via Power Line Communications", *IEEE Transaction On Power Delivery*, 19(4), 1663-1667.
- Davis, K. (1977), *Human Behavior at Work*, New York, Mc Graw – Hill, Inc.
- Dholakia, U.M., Bagozzi, R.P., Pearo, L.K. (2004), "A Social Influence Model of Consumer Participation in Network and Small-Group-Based Virtual Communities", *International Journal of Research in Marketing*, 21, 241-263.
- Dijkstra, A., Roijackers, J., Vries, H.D. (1998), "Smokers, in Four Stages of Readiness to Change", *Addictive Behaviors*, 23(3), 339-350.
- Dixon, M.A., Turner, B.A., Pastore, D.L., Mahony, D.F. (2003), "Rule Violations in Intercollegiate Athletics: A Qualitative Investigation Utilizing an Organizational Justice Framework", *Journal Of Academic Ethics*, 1, 59-90.
- Downs, D.S., Hausenblas, H.A. (2005), "Elicitation Studies and The Theory of Planned Behavior: A Systematic Review of Exercise Beliefs", *Pyschology of Sport & Exercise*, 6, 1-31.
- EIA (Energy Information Agency) (2006), *Annual Electricity Report, Official Energy Statistics From The US Government*.
- Elovainio, M., Bos, K., Linna, A., Kivimaki, M., Mursula, L. A., Pentti, J., Vahtera, J. (2005), "Combined Effects of Uncertainty and Organizational Justice on Employee Health: Testing The Uncertainty Management Model of Fairness Judgements Among Finnish Public Sector Employees", *Social Science and Medicine*, Article in Press, 1-12.
- Eren, E. (2001), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul, Beta.
- Eroğlu, F. (2004), *Davranış Bilimleri*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Fielding, K.S., Terry, D.J., Masser, B.M., Bordia, P., Hogg, M.A. (2005), "Explaining Landholders Decisions About Riparian Zone Management: The Role of Behavioral, Normative, and Control Beliefs", *Journal of Environmental Management*, 77, 12-21.
- Finnemore, M., Sikkink K. (1998), "International Norm Dynamics and Political Change", *International Organization*, 52, 887-917.
- Fishbein, M., Ajzen, I. (1975), *Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research*, U.S.A., Addison-Wesley Publishing Company.
- Fishbein, M. (1998), "Changing Behavior to Prevent Stds AIDS", *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 63, 175-181.
- Forward, S.E. (2006), "The Intention to Commit Driving Violations-A Qualitative Study", *Transportation Research Part F*, 9, 412-426.

- French, D.P., Sutton, S., Hennings, S.J., Mitchell, J., Wareham, N.J., Griffin, S., Hardeman, W., Kinmonth, A.L. (2005), "The Importance of Affective Beliefs and Attitudes in The Theory of Planned Behavior: Predicting Intention to Increase Physical Activity, *Journal of Applied Social Psychology*, 35(9), 1824-1848.
- Galenson, W., Lipset, S.M. (1960), *Labor And Trade Unionism*, New York, John Wiley & Sons, Inc.
- Ganjuur, R. (2005), *Improving Sales Revenue Collection By Reducing The Losses in Central Regional Electricity Distribution Networks*, First Annual Meetings of The CAREC Members Regulators Forum, 1-11.
- Gellatly, I.R., Meyer, J.P., Luchak, A.A. (2006), "Combined Effects of The Three Commitment Components on Focal and Discretionary Behavior: A Test of Meyer and Herscovitch's Propositions", *Journal of Vocational Behavior*, 69, 331-345.
- George, J.F. (2004), "The Theory of Planned Behavior and Internet Purchasing", *Internet Research*, 14, 198-212.
- George, J.M., Jones, G.R. (1999), *Understanding and Managing Organizational Behavior*, U.S.A, Addison Wesley Longman Inc.
- Ghajar, R.F., Khalife, J. (2003), "Cost/Benefit Analysis of an AMR System to Reduce Electricity Theft and Maximize Revenues for Electricite Du Liban", *Applied Energy*, 76, 25-37.
- Goldberg, L.R., Somer, O. (2000), "The Hierarchical Structure of Common Turkish Person-Descriptive Adjectives", *European Journal of Personality*, 14, 497-531.
- Goldberg, L.R., Sweeney, D., Merenda, P.F., Hughes, J.E. (1998), "Demographic Variables and Personality: The Effects of Gender, Age, Education and Ethnic/Racial Status on Self-Descriptions of Personality Attributes", *Personality and Individual Differences*, 24(3), 393-403.
- Gosling, S.D., Rentfrow, P.J., Swan, W.B. (2003), "A Very Brief Measure of The Big Five Personality Domains", *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528.
- Greenberg, J., Cropanzano, R. (2000), *Advances in Organizational Justice*, Stanford, Stanford University Press.
- Greenberg, J. (1986), "Determinants of Perceived Fairness of Performance Evaluations", *Journal of Applied Psychology*, 71(2), 340-342.
- Greenberg, J. (1990), "Organizational Justice: Yesterday, Today, and Tomorrow", *Journal of Management*, 16(2), 399-432.
- Guo, Q., Johnson, C.A., Unger, J.B., Lee, L., Xie, B., Chou, C., Palmer, P.H., Sun, P., Gallaher, P., Pentz, M.A. (2007), "Utility of The Theory of

- Reasoned Action and Theory of Planned Behavior for Predicting Chinese Adolescent Smoking”, *Addictive Behaviors*, 32, 1066-1081.
- Hagger, M.S., Chatzisarantis, N.L.D., Harris, J. (2006), “The Process by Which Relative Autonomous Motivation Affects Intention Behavior: Comparing Effects Across Dieting and Exercise Behaviors”, *Motiv Emot*, 30, 307-321.
- Harland, P., Staats, H., Wilke, H.A.M. (1999), “Explaining Proenvironmental Intention and Behavior by Personal Norms and The Theory of Planned Behavior”, *Journal Of Applied Social Psychology*, 29, 1-16.
- Hawkins, I., Best, R.J., Coney, K.A. (1989), *Consumer Behavior: Implications for Marketing Strategy*, Boston, Irwin Publications.
- Hawkins, D.I., Best, R.J., Coney, K.A. (2004), *Consumer Behavior Building Marketing Strategy*, New York, Academic Internet Publishers.
- Haworth, C.L., Levy, P.E. (2001), “The Importance of Instrumentality Beliefs in The Prediction of Organizational Citizenship Behaviors”, *Journal of Vocational Behavior*, 59, 64-75.
- Heath, Y., Gifford, R. (2002), “Extending The Theory of Planned Behavior: Predicting The Use of Public Transportation”, *Journal of Applied Social Psychology*, 32(10), 2154-2189.
- Henry, H., Reimer, K., Smith, C., Reicks, M. (2006), “Associations of Decisional Balance, Processes of Change, and Self Efficacy with Stages of Change for Increased Fruit and Vegetable Intake Among Low-Income, African-American Mothers”, *Jornal of The American Dietetic Association*, 1, 841-849.
- Henry, K. P. (1997), “Overcoming Resistance to Organizational Change”, *Journal of The American Dietetic Association*, 97, 145-153.
- Herbert, M. 1996, *ABC Of Behavioural Methods*, London, The British Psychology Society Publication.
- Herscovitch, L., Meyer, J. P. (2002), “Commitment to Organizational Change: Extension of A Three-Component Model”, *Journal of Applied Psychology*, 87(3), 474-487.
- Hill, M., Mann, L., Wearing, A.J. (1996), “The Effects of Attitude, Subjective Norm and Self-Efficacy on Intention to Benchmark: A Comparison Between Managers with Experience and No Experience In Benchmarking”, *Journal of Organizational Behavior*, 17, 313-327.
- Hmel, B.V., Pincus, A.L. (2002), “The Meaning of Autonomy: On and Beyond The Interpersonal Circumplex”, *Journal of Personality*, 70, 277-310.
- Hodgins, D.C. (2001), “Brief Report Processes of Changing Gambling Behavior”, *Addictive Behaviors* 26, 121-128.

- Hofmann, S.G. (2006), "The Importance of Culture in Cognitive and Behavioral Practice", *Cognitive and Behavioral Practice*, 13, 243-245.
- Hogg, M.A., Fielding, K.S., Johnson, D., Masse, B., Russel, E., Svensson, A. (2006), "Demographic Category Membership and Leadership in Small Groups: A Social Identity Analysis", *The Leadership Quarterly*, 17, 335-350.
- Hrebiniak, L.G., Roteman, M.R. (1973), "Study of Relationship Between Need and Satisfaction and Absenteeism Among Managerial Personnel", *Journal of Applied Psychology*, 58, 381-383.
- Hrebiniak, L.G., Alutto, J.A. (1972), "Personal and Role-Related Factors in The Development of Organizational Commitment", *Administrative Science Quarterly*, 17(4), 555-573.
- Huang, H.M., Liaw, S.S. (2005), "Exploring Users Attitudes and Intentions Toward The Web as A Survey Tool", *Computers In Human Behavior*, 21, 729-743.
- Iverson, R.D., Buttigieg, D.M. (1999), "Affective, Normative and Continuance Commitment: Can The 'Right Kind' of Commitment Be Managed", *Journal of Management Studies*, 36, 307-332.
- İslamoğlu, A. H. (2003), *Tüketici Davranışları*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Jackson, C.J., Francis, L.J. (2004), "Primary Scale Structure of The Eysenck Personality Profiler (EPP)", *Current Psychology: Development, Learning, Personality, Social*, 22, 295-305.
- Johnston, K.L., White, K.M., Norman, P. (2004), "An Examination of The Individual-Difference Approach to The Role of Norms in The Theory of Reasoned Action", *Journal of Applied Social Psychology*, 34, 2524-2549.
- Kathuria, R. (2000), "Competitive Priorities and Managerial Performance: A Taxonomy of Small Manufacturers", *Journal of Operations Management*, 18, 627-641.
- Katz, D.L., (2001), "Behavior Modification in Primary Care: The Pressure System Model", *Preventive Medicine*, 32, 66-72.
- Kerner, M.S., Grossman, A.H. (2001), "Scale Construction for Measuring Attitude, Beliefs, Perception Control, and Intention to Exercise", *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 41, 124-131.
- Kidwell, B., Jewell, R.D. (2003), "An Examination of Perceived Behavioral Control: Internal and External Influences on Intention", *Psychology & Marketing*, 20, 625-642.
- Kinnear, T.C., Taylor, J.R. (1996), *Marketing Research An Applied Approach*, U.S.A., Mc-Graw Hill.

- Koçel, T. (2003), İşletme Yöneticiliği, İstanbul, Beta Yayınları.
- Konovsky, M. A. (2000), "Understanding Procedural Justice and Its Impact on Business Organizations", *Journal Of Management*, 26(3), 489-511.
- Kuvaas, B. (2006), "Work Performance, Affective Commitment, and Work Motivation: the Roles of Pay Administration and Pay Level", *Journal of Organizational Behaviour*, 27, 365-385.
- Krasner, L., Ullmann, L.P. (1968), *Research in Behavior Modification New Developments and Implications*, U.S.A., Holt, Rinehart And Winston Publications.
- Lapinski, M.K., Rimal, R.N. (2005), "An Explication of Social Norms, *International Communication Association*, 15(2), 127-147.
- Lee, K., Allen, N.J., Meyer, J.P. (2001), "The Three-Compenent Model of Organizational Commitment: An Application to South Korea", *Applied Psychology: An International Review*, 50, 596-614.
- Leede, J., Looise, J.C. (2001), "Demanding More Than People Can Deliver: Exploring The Issues of Loyalty and Commitment in Enterprise Collaborations", *Production Planning & Control*, 12, 504-513.
- Lehman, W.E.K., Greener, J.M., Simpson, D.D. (2002), "Assessing Organizational Readiness for Change", *Journal of Substance Abuse Treatment*, 22, 197-209.
- Leone, L., Perugini, M., Ercolani, A.P. (1999), "A Comparison of Three Models of Attitude-Behavior Relationships in The Studying Behavior", *European Journal of Social Psychology*, 29, 161-189.
- Lewinson, H. (1997), "Organizational Character, Consulting Psychology" *Practice and Research*, 49, 246-255.
- Liabsuetrakul, T., Chongsuvivatwong, V., Lumbiganon, P., Lindmark, G. (2003), "Obstetricians, Attitudes, Subjective Norms, Perceived Controls, and Intentions on Antibiotic Prophylaxis in Caesarean Section", *Social Science & Medicine*, 57, 1665-1674.
- Liao, C., Palvia, P., Lin, H. (2006), "The Roles of Habit and Web Site Quality in E-Commerce, *International Journal of Information Management*", 26, 469-483.
- Linz, S.J., "Job Satisfaction Among Russian Workers", *International Journal of Manpower*, 24(6), 626-652.
- Loewenthal, K.M. (2001), *An Introduction to Psychological Tests and Scales*, Canada, Psychological Press.
- Luthans, F. (1976), *Introduction to Management: A Contingency Approach*, New York, Mcgraw-Hill Book Company.

- Luthans, F. (1973), *Organizational Behavior, A Modern Behavioral Approach to Management*, New York, Mcgraw-Hill Book Company.
- Luthans, F. (1995), *Organizational Behaviour*, New York, Mcgraw-Hill Company.
- Luthans, F., Stajkovic, A., Luthans, B.C., Luthans, K.W. (1998), "Applying Behavioral Management in Eastern Europe", *European Management Journal*, 16(4), 466-475.
- Mahon, D., Cowan C., McCarthy M. (2006), "The Role of Attitudes, Subjective Norm, Perceived Control and Habit in the Consumption of Ready Meals and Takeaways in Great Britain", *Food Quality and Preference*, 17, 474-481.
- Manheim, L.J., Moore, S., Grunberg, L., Greenberg, E.S. (2003), "Pre-And Post-Termination Organizational Commitment and The Effects of Leaving", *Institute of Behavioral Science*, 4, 1-32.
- Manstead, A.S.R., Eekelen, S.A.M. (1998), "Distinguishing Between Perceived Behavioral Control and Self-Efficacy in The Domain of Academic Achievement Intentions and Behaviors", *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 1375-1392.
- Marcello, C. (2005), [Http://Www.Hydronevents.com/Tech/Nontechloss](http://www.Hydronevents.com/Tech/Nontechloss), Distribution Line Loss, 1-26.
- March, J. G., Olsen, J.P. (2007), "Understanding Perceived Behavioral Control Within The Acquisition Work Force", *The Organizational Basis of Politics*, 9, 57-61.
- Markman, G.D., Baron, R.A., Balkin, D.B. (2005), "Are Perseverance and Self Efficacy Costless? Assessing Entrepreneurs Regretful Thinking", *Journal of Organizational Behavior*, 26, 1-29.
- Mathews, B.P., Shepherd, J.L. (2002), "Dimensionality of Cook and Wall's (1980) British Organizational Commitment Scale Revisited", *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 75, 369-375.
- Mccauley, K.D., Sandgren, A.K., O'Neill, H.K., Hinsz, V.B. (1993), "The Value of The Theory of Planned Behavior, Perceived Control, and Self-Efficacy Expectations for Predicting Health-Protective Behaviors", *Basic and Applied Social Psychology*, 14, 231-252.
- Mccrea, R.R., Costa, P.T., Hrebickova, M., Urbanek, T., Martin, T.A., Oryol, V.E., Rukavishnikov, A.A., Senin, I.G. (2004), "Age Differences in Personality Traits Across Cultures Self-Report and Observer Perspectives", *European Journal of Psychology*, 18, 143-157.
- Mcgill, M.E., Slocum, J.W., Lei, D. (2000), "Management Practices in Learning Organizations", *Organizational Dynamics*, 5-17.

- Mckenzie, S. B., Podsakoff, P. M., Fetter, R. (1993), "The Impact of Organizational Citizenship Behavior on Evaluations of Salesperson Performance", *Journal of Marketing*, 57(1), 70-80.
- Mervielde, I., Fruyt, F.D. (2000), "The Big Five Personality Factors as A Model for The Structure of Children's Peer Nominations", *European Journal of Psychology*, 14, 91-106.
- Meyer, J.P., Allen, N.J., Smith, C.A. (1993), "Commitment to Organizations and Occupations: Extension and Test of A Three-Component Conceptualization", *Journal of Applied Psychology*, 78, 538-551.
- Meyer, J.P., Stanley, D.J., Herscovitch, L., Topolnytsky, L. (2002), "Affective, Continuance, and Normative Commitment to The Organization: A Meta-Analysis of Antecedents, Correlates, and Consequences", *Journal of Vocational Behavior*, 61, 20-52.
- Miesen, H.W.J.M. (2003), "Predicting and Explaining Literary Reading: An Application of The Theory of Planned Behavior", *Poetics*, 31, 189-212.
- Miltenberger, R.G. (2004), *Behavior Modification Principles and Procedures*, U.S.A., Wadsworth Publication.
- Mitchell, T. R., Larson, J. R. (1987), *People in Organizations*, New York, Mcgraw-Hill.
- Moorman, R.H. (1991), "Relationship Between Organizational Justice and Organizational Citizenship Behaviors: Do Fairness Perceptions Influence Employee Citizenship?", *Journal of Applied Psychology*, 76(6), 845-855.
- Morgan, C.T. (1980), *Psikolojiye Giriş*, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümleri Yayınları, Ankara, Meteksan.
- Morrow, P.C. (1983), "Concept Redundancy in Organizational Research: The Case of Work Commitment", *Academy of Management Review*, 8(3), 486-500.
- Moutafi, J., Furnham, A., Crump J. (2003), "Demographic and Personality Predictors of Intelligency: A Study Using The Neo Personality Inventory and The Myers-Briggs Type Indicator", *European Journal of Personality*, 17, 79-94.
- Mowen, J. (1993), *Consumer Behavior*, Newyork, Macmillan Publishing Company.
- Nane, G. (2007), *Does Rational Choice Explain Corruption and its Persistence Adequately?*, Bristol, England, Annual Conference of The Heterodox Economics, 1-23.
- Newstrom, J.W., Davis, K. (1993), *Organizational Behavior, Human Behavior at Work*, Newyork, Mcgraw-Hill, Inc.

- Niehoff, B.P., Moorman, R.H. (1993), "Justice as A Mediator of The Relationship Between Methods of Monitoring and Organizational Citizenship Behavior", *Academy of Management Journal*, 36(3), 527-556.
- Niehoff, B.P. (2006), "Personality Predictors of Participation as A Mentor", *Career Development International*, 11(4), 321-333.
- O'Brien, T., Delongis, A. (1996), "The Interactional Context of Problem, Emotion and Relationship-Focused Coping: The Role of The Big Five Personality Factors". *Journal of Personality*, 64(4), 775-813.
- Odutolu, O. (2005), "Convergence of Behavior Change Models for AIDS Risk Reduction in Sub-Saharan Africa", *International Journal of Health Planning and Management*, 20, 239-252.
- Oei, T.P.S., Hasking, P.A., Young, R.M. (2005), "Drinking Refusal Self-Efficacy Questionnaire-Revised (DRSEQ-R): A New Factor Structure with Confirmatory Factor Analysis", *Drug and Alcohol Dependence*, 78, 297-307.
- Oktay, M. (1996), *Davranış Bilimlerine Giriş*, İstanbul, Der Yayınları.
- Organ, D. W. (1988), "A Restatement of The Satisfaction-Performance Hypothesis", *Journal of Management*, 14(4), 547-557.
- Organ, D. W., Konovsky, M. (1989), "Cognitive Versus Affective Determinants of Organizational Citizenship Behavior", *Journal of Applied Psychology*, 74(1), 157-164.
- Organ, D. W., Ryan, K. (1995), "A Meta-Analytic Review of Attitudinal and Dispositional Predictors of Organizational Citizenship Behavior", *Personnel Psychology*, 48, 775-802.
- Örs, H. (2007), "Hizmet Sektöründe Rekabet Stratejisi Aracı Olarak İlişki Kalitesi: Ölçülmesi ve Müşteri Memnuniyeti ile İlişkisi", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 51-65.
- Oyak, Portföy (2005), *Günlük Rota*, , Araştırma Departmanı, 1-5.
- Paine, J.B., Organ, D.W. (2000), "The Cultural Matrix of Organizational Citizenship Behavior: Some Preliminary Conceptual and Empirical Observations", *Human Resource Management Review*, 10(1), 45-59.
- Park, H. (2007), "Whistleblowing as Planned Behavior: A Survey of Korean Police Officers", *Division of Public Policy, Republic of Korea*, 1-24.
- Parker, L.E. (1993), "When to Fix It and When to Leave: Relationships Among Perceived Control, Self-Efficacy, Dissent, and Exit", *Journal of Applied Psychology*, 78(6), 949-959.
- Patten, S., Vollman, A., Thurston, W. (2000), "The Utility of The Transtheoretical Model of Behavior Change for The HIV Risk Reduction in

- Injection Drug Users”, *Journal of The Association of Nurses in Aids Care*, 11(1), 57-66.
- Pelsmacker, P., Janssens, W. (2007), “The Effect of Norms, Attitudes and Habits on Speeding Behavior: Scale Development and Modal Building and Estimation”, *Accident Analysis and Prevention*, 39, 6-15.
- Reicher, S., Stott, C., Cronin P., Adang O. (2004), “An Integrated Approach to Crowd Psychology and Public Order Policing”, *Police Strategies & Management*, 27(4) 558-572.
- Rew, L., Mcdougall, G., Riesch, L., Parker, C. (2005), “Development of The Self-Efficacy for Testicular Self Examination Scale”, *Elseiver*, 2(1), 59-63.
- Rhoades, L., Eisenberger, R., Armeli, S. (2001), “Affective Commitment of The Organization: The Contribution of Perceived Organizational Support”, *Journal of Applied Psychology*, 86(5), 825-836.
- Rhodes, R.E., Courneya, K.S., Jones, L.W. (2005), “The Theory of Planned Behavior and Lower-Order Personality Traits: Interaction Effects in The Exercise Domain”, *Personality and Individual Differences*, 38, 251-265.
- Rhodes, R.E., Courneya, K.S. (2005), “Treshold Assessment of Attitude, Subjective Norm, and Perceived Behavioral Control for Predicting Exercise Intention and Behavior”, *Psychology of Sport and Exercise*, 6, 349-361.
- Roberts, K., Varki, S., Brodie, R. (2003), “Measuring The Quality of Relationships in Consumer Services: An Empirical Study”, *European Journal of Marketing*, 37(6), 169-196.
- Rose, G., Marfurt, H. (2007), “Travel Behaviour Change Impacts of A Major Ride to Work Day Event”, *Transportation Research*, 41, 351-364.
- Saari, L.M., Judge, T.A. (2004), “Employee Attitudes and Job Satisfaction”, *Human Resource Management*, 43, 395-407.
- Salgado, J.F., Moscoso, S., Lado, M. (2003), “Evidence of Cross-Cultural Invariance of The Big Five Personality Dimensions in Work Settings”, *European Journal of Personality*, 17, 67-76.
- Sarafino, E.P. (1998), *Principles of Behavior Change Understanding Behavior Modification Techniques*, Newyork, John Wiley & Sons, Inc.
- Schouten, B.C., Putte, B., Pasmans, M., Meeuwesen, L. (2007), “Parent-Adolescent Communication About Sexuality; The Role of Adolescents’ Beliefs, Subjective Norm and Perceived Behavioral Control”, *Patient Education and Counseling*, 66, 75-83.
- Schweper, C.H. (2001), “Ethical Climate’s Relationship to Job Satisfaction, Organizational Commitment, and Turnover Intention in The Salesforce”, *Journal of Business Research*, 54, 39-52.

- Sheldon, B. (1995), *Cognitive-Behavioural Therapy*, New York, Biddles Ltd.
- Sherman, A.R. (1973), *Behavior Modification Theory and Practice*, California, Brooks/Cole Publishing Company.
- Shore, L.M., Barksdale, K., Shore, T.H. (1995), "Managerial Perceptions of Employee Commitment to The Organization", *Academy of Management Journal*, 38(6), 1593-1615.
- Siero, F. W., Bakker, A. B., Dekker, G. B., Marcel, T. C. (1996), "Changing Organizational Energy Consumption Behaviour Through Comparative Feedback", *Journal of Environmental Psychology*, 16, 243-246.
- Silah, M. (2005), *Sosyal Psikoloji Davranış Bilimi*, Ankara, Seçkin Yayınları.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E.S., Çinko, M. (2006), *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Sjöberg, L. Montgomery, H. (1999), "Double Denial in Attitude Formation", *Journal of Applied Social Psychology*, 29, 606-621.
- Skinner, B.F. (2005), *Science and Human Behavior*, Cambridge, The B.F Skinner Foundation.
- Smith, B.T. (2004), "Electricity Theft: A Comparative Analysis", *Energy Policy*, 32, 2067-2076.
- Smith, J.M. (2004), "Unlawful Relations and Verbal Inflation", *Annals of The Association of American Geographers*, 94, 294-299.
- Sparks, P., Guthrie, C.A., Shepherd, R. (1997), "The Dimensional Structure of The Perceived Behavioral Control Construct", *Journal of Applied Social Psychology*, 27(5), 418-438.
- Suris, A.M., Trapp, M.D.C., Diclemente, C.C., Cousins, J. (1998), "Application of The Transtheoretical Model of Behavior Change for Obesity in Mexican American Women", *Addictive Behaviors*, 23(5), 665-668.
- Thompson, K.E., Haziris, N., Alekos, P.J. (1994), "Attitudes and Food Choice Behavior", *British Food Journal*, 96(11), 9-13.
- TÜİK (2006), *2006 İstatistik Yıllığı*, Ankara, Türkiye İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Trafimov, D., Fishbein, M. (1994), "The Moderating Effect of Behavior Type on The Subjective Norm-Behavior Relationship", *The Journal of Social Psychology*, 134, 755-763.
- Vecchio, R. P. (1995), *Organizational Behavior*, Florida, The Dryden Press.
- Velicer, W.F., Norman, G.J., Fava, J.L., Prochaska, J.O. (1999), "Testing 40 Predictions From The Transtheoretical Model", *Addictive Behaviors*, 24(4), 455-469.

- Velicer, W.F., Rossi, J. S., Prochaska, J. O. (1996), "A Criterion Measurement Model for Health Behavior Change", *Addictive Behaviors*, 21(5), 555-584.
- Verhoef, P.C. (2003), "Understanding The Effect of Costumer Relationship Management Efforts on Costumer Retention and Customer Share Development", *Journal of Marketing*, 67, 30-45.
- Vermier, I., Verbeke, W. (2006), "Sustainable Food Consumption: Exploring The Consumer "Attitude – Behavioral Intention" Gap", *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 19, 169-194.
- Verplanken, B., Aarts, H., Knippenberg, A. V. (1997), "Habit, Information Acquisition, and The Process of Making Travel Mode Choices", *European Journal of Social Psychology*, 27, 539-560.
- Verplanken, B., Faes, S. (1999), "Good Intentions, Bad Habits, and Effects of Forming Implementation Intentions on Healthy Eating", *European Journal of Social Psychology*, 29, 591-604.
- Verplanken, B., Hofstee, G., Janssen, H. J. W. (1998), "Accessibility of Affective Versus Cognitive Components of Attitudes", *European Journal of Social Psychology*, 28, 23-35.
- Verplanken, B., Melkevik, O. (2007), "Predicting Habit: The Case of Physical Exercise", *Psychology of Sport and Exercise*, (Article in Press) 1-12.
- Wanxian, L., Weiwu, W. (2007), "A Demographic Study on Citizenship Behavior as In-Role Orientation", *Personality and Individual Differences*, 42, 225-234.
- Warshaw, P.R., Davis, F.D. (1985), "Disentangling Behavioral Intention and Behavioral Expectation", *Journal of Experimental Social Psychology*, 21, 213-228.
- Watson, D., Hubbard, B., Wiese, D. (2000), "General Traits of Personality and Affectivity as Predictors of Satisfaction in Intimate Relationships: Evidence From Self Partner-Ratings", *Journal of Personality*, 68(3), 413-449.
- Webb, T.L., Christian, J., Armitage, C.J. (2007), "Helping Students Turn Up for Class: Does Personality Moderate The Effectiveness of an Implementation Intention Intervention?", *Learning and Individual Differences*, (Article in Press), 1-12.
- West, M. (2006), "Power Theft", *Power Source*, 10(8), 1-4.
- Wong, Y., Ngo, H., Wong, C. (2006), "Perceived Organizational Justice, Trust, and OCB: A Study of Chinese Workers in Joint Ventures and State-Owned Enterprises", *Journal of World Business*, 41, 344-355.
- Wruck, K. H., Jensen, M. C. (1994), "Science, Specific Knowledge, and Total Quality Management", *Journal of Accounting & Economics*, 18, 247-287.

- Wu, S. (2006), "A Comparison of The Behavior of Different Costumer Clusters Towards Internet Bookstores", *Information & Management*, 43, 986-1001.
- TEDAŞ,(2005) Yıllık Rapor, Ankara, Tedaş Yayınları.
- Yik, M.S.M., Bond, M.H. (1993), "Exploring The Dimensions of Chinese Person Perception with Indigenous and Imported Constructs: Creating A Culturally Balanced Scale", *International Journal of Psychology*, 28(1), 875-959.
- Yu, C., Chu, T. (2007), "Exploring Knowledge Contribution From An OCB Perspective", *Information & Management*, 44, 321-331.
- Zaltman, G., Wallendorf, M. (1979), "Consumer Behavior: Basic Findings and Management Implications", Canada, John Wiley & Sons.
- Zeffane, R.M. (2004), "Understanding Eployee Turnover: The Need for a Contingency Approach", *International Journal of Manpower*, 15(9), 22-37.
- Zint, M. (2002), "Comparing Three Attitude Behavior Theories for Predicting Science Teachers Intentions", *Journal of Research in Science Teaching*, 39(9), 819-844.

ÖZGEÇMİŞ

Alper DİNÇ, 1974 yılında Ankara' da doğmuştur. İlkokul, Ortaokul ve Lise eğitimini Ankara' da tamamlamıştır. 1997 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, Denizcilik Fakültesinden Gemi Makineleri İşletme Mühendisi olarak mezun olmuştur.

İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Deniz Ulaştırma ve İşletme Ana Bilim Dalında 2001 yılında "Tehlikeli Maddelerin Liman Operasyonu" isimli çalışmasıyla Yüksek Lisansını tamamlayan yazar, aynı yıl Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalında bilimsel hazırlığa, 2002 yılında Doktora programına başlamıştır. Alper Dinç evlidir, İngilizce bilmektedir.

EK 1

**(KAÇAK VE USULSÜZ ELEKTRİK ENERJİSİ KULLANIMINA İLİŞKİN
USUL VE ESASLAR)**

31 Aralık 2005 Tarihli Resmi Gazete

Sayı: 36040

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumundan:

KURUL KARARI

Karar No: 622

Karar Tarihi: 29/12/2005

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun 29/12/2005 tarihli toplantısında; 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından uygulanacak "Kaçak ve Usulsüz Elektrik Enerjisi Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar" hakkında aşağıdaki Karar alınmıştır.

**KAÇAK VE USULSÜZ ELEKTRİK ENERJİSİ KULLANIMINA İLİŞKİN
USUL VE ESASLAR**

Kaçak Elektrik Enerjisi Kullanımı

Madde 1

A) Tespit Süreci

a) Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin (a) bendinde yer alan hususlar göz önünde bulundurularak; kullanım yerinde yapılan kontrollerde, gerçek veya tüzel kişiler tarafından:

1) Dağıtım sistemine veya ölçü sistemine yada tesisata tüketimin doğru tespit edilmesini engellemek suretiyle yapılan müdahalelerin tespiti halinde, doğrudan EK-1'de yer alan kaçak tespit tutanağı düzenlenir.

2) Elektrik enerjisinin eksik veya hatalı ölçülerek veya hiç ölçülmeden veya yasal şekilde tesis edilmiş sayaçtan geçirilmeden tüketilmesi halinde veya sayaçların tüketimleri doğru kaydetmediği şüphesi bulunması durumunda sayaç sökülerek yerine uygun bir sayaç takılmak sureti ile incelemeye alınır. Sökülen ve takılan sayaçlarla ilgili EK-2'de yer alan sayaç sökme takma tutanağı düzenlenir.

İnceleme sonucunda sayaca müdahale edilerek tüketimin doğru tespit edilmesinin engellenmesi suretiyle elektrik enerjisinin eksik veya hatalı ölçülerek veya hiç ölçülmeden tüketildiğinin laboratuvar raporu ile tespiti halinde EK-1'de yer alan kaçak tespit tutanağı düzenlenir.

b) Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin (b) bendinde yer alan hususlar göz önünde bulundurularak; dağıtım lisansı sahibi tüzel kişinin ilgili mevzuata uygun olarak kestiği elektrik enerjisinin, yükümlülükler yerine getirilmeden, dağıtım lisansı sahibi tüzel kişinin izni dışında açılmış olduğunun tespit edilmesi halinde, EK-1'de yer alan kaçak tespit tutanağı düzenlenir.

Tutanaklarda yer alan bilgilerin eksiksiz ve okunaklı olarak doldurulması esastır. Eksiksiz olarak düzenlenen kaçak tespit tutanakları, kaçak tahakkuku yapılmak üzere tahakkuk servisine aktarılır.

B) Süre

Kaçak elektrik enerjisi kullandığı tespit edilen tüketiciye yapılacak kaçak tahakkukunda, aşağıda belirlenen süreler esas alınır.

1) Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin (a) bendi çerçevesindeki tespitlerde;

a) Kullanım yerine ait bağlantı anlaşması ve perakende satış sözleşmesi yapılmış olan yerler için, kaçak elektrik enerjisi kullanımına ilişkin olarak yapılacak hesaplamada esas alınacak süre; tutanak düzenlenmiş olması

kaydıyla kontrol, mühürleme, kesme-bağlama, sayaç değiştirme ve son endeks okuma işlemlerinden en son yapılanın işlem tarihi ile kaçak tespitinin yapıldığı tarihe kadar olan süredir ve bu süre 90 günü geçemez. Ancak, sayaçtan geçirilmeden ayrı bir hatla kaçak elektrik enerjisi kullanımının tespiti halinde bu süre iki kat olarak alınır.

Bu sürenin dışında müşterinin kaçak elektrik enerjisi kullanım başlangıç tarihinin doğru bulgu ve belgelerle tespit edilmesi halinde, kaçak tüketime ek olarak yukarıdaki paragraf çerçevesinde belirlenen başlangıç tarihinden itibaren, doğru bulgu ve belgelerle tespit edilmiş kaçak elektrik enerjisi kullanımı başlangıç tarihine kadar geriye dönük normal tüketim hesabı yapılır. Bu süre 12 ayı geçemez. Yapılacak hesaplamada tüketimin yapıldığı kabul edilen dönemlerdeki birim fiyatlar dikkate alınır ve gecikme zammı alınmaz.

b) Kullanım yerine ait bağlantı anlaşması ve perakende satış sözleşmesinin veya her ikisinin de yapılmadığı yerler için, kaçak elektrik enerjisi kullanımına ilişkin olarak yapılacak hesaplamada esas alınacak süre; doğru bulgu ve belgelere dayandırılması kaydıyla elektrik enerjisi kullanılmaya başlandığı tarih ile kaçak tespitinin yapıldığı tarih arasındaki süre olup bu süre 12 ayı geçemez. Doğru bulgu ve belgelerin bulunmaması halinde bu süre 90 gün alınır.

2) Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin (b) bendi çerçevesindeki tespitlerde; kaçak elektrik enerjisi kullanımına ilişkin olarak yapılacak hesaplamada esas alınacak süre, tüketicinin tespite konu elektrik enerjisinin kesildiği tarih ile kaçak tespitinin yapıldığı tarih arasındaki süredir. Bu süre 90 günü geçemez.

C) Tüketim Miktarı Hesaplama

Kaçak elektrik enerjisi kullandığı tespit edilen kullanım yerinde tüketilen elektrik enerjisi miktarı;

1) Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin (a) bendi çerçevesindeki tespitlerde;

a) Tüm müşteriler için öncelikle ihtilafsız dönemlerdeki tüketimi doğru olarak kaydetmiş olan sayaç değerine göre, (Kaçak kullanım tespitinin yapıldığı tarihten geriye dönük olarak yapılan incelemeler sonucunda, tüketim değerlerinin düşmeye başladığı tarih tespit edilebiliyorsa, bu tarihten önceki dönem ihtilafsız dönem olarak kabul edilir.)

b) Doğru tespit edilmiş tüketim değeri yoksa;

1) Meskenlerde, bağlantı gücü ve ortalama aylık çalışma saatine göre (buradaki bağlantı gücü, proje varsa projesinde belirtilen gücün kullanma faktörü olan 0,60'ı, projesi yok ise, basit yapılarda 3 (üç) kW, diğerlerinde 5 (beş) kW'ın altında olmamak üzere) yöresel özellikler ve benzer yapılar göz önüne alınarak,

2) Müstakil trafolularda (müşteri veya müşteri olmayan) ölçü noktasına bakılmaksızın, besleme transformatör veya transformatörlerinin toplam kurulu gücünün kullanma faktörü olarak alınan 0.60 ile çarpımı sonucu bulunan değer bağlantı gücü olarak kabul edilir ve ortalama aylık çalışma saatine göre,

3) Meskenler ve müstakil trafolular hariç olmak üzere diğer abone gruplarında, tespit edilen kurulu gücün kullanma faktörü olarak alınan 0.60 ile çarpımı sonucu bulunan değer bağlantı gücü olarak kabul edilir ve bu değer 3 kW'ın altında olmamak üzere ortalama aylık çalışma saatlerine göre, hesaplanır.

Bu tür hesaplamaların yapılamaması durumunda, tüketilen elektrik enerjisi miktarı aynı yörede bulunan benzer kullanım yerlerinin ortalama tüketimlerine göre hesaplanarak tespit edilir.

Mühür altındaki sayaçlardan geçirilmeksizin ayrı bir hat çekilerek birtakım cihazlar kaçak olarak beslenmiş ise, tüketilen elektrik enerjisi sadece bu hat üzerindeki cihazların kurulu gücü dikkate alınarak tüketim hesaplanır.

2) Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 13 üncü maddesinin (b) bendi çerçevesindeki tespitlerde; elektrik enerjisinin kesildiği tarihteki endeks değeri ile kaçak tespitinin yapıldığı tarihteki endeks değeri arasındaki fark dikkate alınarak hesaplama yapılır.

D) Ortalama Aylık Çalışma Saatleri:

1) Meskenlerde; 150 saat kabul edilir.

2) Tarımsal sulama abonelerinde; 400 saat olarak kabul edilir.

3) Sanayi abone grubundan enerji alanlar ile turistik tesisler, akaryakıt istasyonları, hastaneler, alışveriş merkezleri gibi vardiyalı hizmet veren müşterilerden, tek vardiyalı çalışanlar için 200 saat, iki vardiya çalışanlar için 400 saat, üç vardiya çalışanlar için 600 saat kabul edilir. Vardiya sayısının tespitinde dağıtım şirketi görevlilerinin tespiti ve şirket kayıtları, bunun mümkün olmaması halinde kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen resmi belgeler göz önüne alınır. Çalışma saatlerinin yukarıda belirtilenlerden daha fazla olmasının tespiti durumunda ise, tespit edilen saatler esas alınır.

4) Diğer abonelerde; 250 saat kabul edilir.

5) Bir ay 30 gün olarak kabul edilir.

6) Müşteri olmayanlara çalışma saatleri %20 oranında artırılarak uygulanır.

E) Tahakkuk

Tüm kaçak kullanımlara ilişkin hesaplamalar tek terimli aktif enerji tarifesi üzerinden yapılır. Yapılan hesaplamalarda kademe, puant, güç, reaktif ve trafo kayıplarına ilişkin bedeller dikkate alınmaz.

Kaçak elektrik enerjisi kullandığı tespit edilen tüketicinin, (C) bendindeki usul ve esaslar göz önünde bulundurularak; (B)- (1)- (a) bendinin 1 inci paragrafı, (B)- (1)- (b) bendi ve (B)- (2) bendi çerçevesinde hesaplanan tüketimi, dahil olduğu abone grubuna kaçak elektrik enerjisi kullandığı tespit edilen tarihte uygulanmakta olan tek terimli aktif enerji bedelinin 1,5 (bir buçuk) katı ile çarpılarak kaçak tahakkuk bedeli hesaplanır ve bu bedel fatura edilir. (Güç ve reaktif enerji bedeli alınmaz)

Yapılan kaçak tahakkuku ve (B)- (1)- (a) maddesi son paragrafı çerçevesinde kaçak tüketime ek olarak yapılan hesaplamalar dönemi içinde kalan, varsa daha önce yapılmış tahakkuk miktarları tenzil edilir.

Müşterilerin tekrarlanan kaçak elektrik enerjisi kullandığının tespiti durumunda, kaçak elektrik enerjisi kullanımının tespit edildiği tarihte yürürlükte olan tek terimli aktif enerji tarife bedelinin 2 (iki) katı göz önüne alınarak hesaplama yapılır.

Müşteri olmayanların kaçak elektrik enerjisi kullanımlarındaki hesaplamalar, hangi abone grubu kapsamında değerlendirilebilecek ise o gruba ait tarife üzerinden yapılır.

F) Ödeme

Kaçak elektrik enerjisi kullandığı tespit olunan tüketici, kendisine tahakkuk ettirilen bedeli tebliğ edilen ödeme bildiriminde yer alan son ödeme tarihine kadar ödemekle yükümlüdür.

Tüketici ancak, söz konusu kaçak tahakkukuna ilişkin tebliğ edilen ödeme bildirimine, kanıt ve belgeler ile birlikte, bildirimde yer alan son ödeme tarihine kadar itiraz edilebilir. Bu itiraz en geç 1 ay içinde sonuçlandırılır.

İtiraz sonuçlandırılıncaya kadar tüketicinin mağduriyetinin önlenmesi bakımından itiraza esas tahakkukun teminata bağlanması şartıyla elektrik enerjisi bağlanabilir.

Tüketicinin itirazı sonucunda haklı olmadığı tespit edilirse, mevcut borcu gecikme zammı ile birlikte tahsil edilir. Bu durumda en fazla 1 (bir) aylık gecikme zammı alınır. Tüketicinin itirazı sonucunda haklı olduğu tespit edilirse, bu tespite göre yeniden hesaplanan borcu gecikme zammı alınmaksızın tahsil edilir.

USULSÜZ ELEKTRİK ENERJİSİ KULLANIMI

Madde 2- Kullanım yerinde yapılan kontrollerde, Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinin 14 üncü maddesi kapsamında tanımlanan usulsüz elektrik enerjisi kullanımlarına ilişkin tespitlerde, müşteriye yükümlülüklerini yerine getirmesi için 15 gün süre verildiğini belirten kesme ihbarı bırakılır. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen müşterinin dahil olduğu abone grubundan ait olduğu yıla ilişkin Kurul Kararı ile belirlenen kesme-bağlama ücretinin 5 (beş) katı ücret tahsil edilerek elektriği kesilir.

Yürürlük

Madde 3- Bu Karar 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 4- Bu Kararı Başkan yürütür.

EK 2

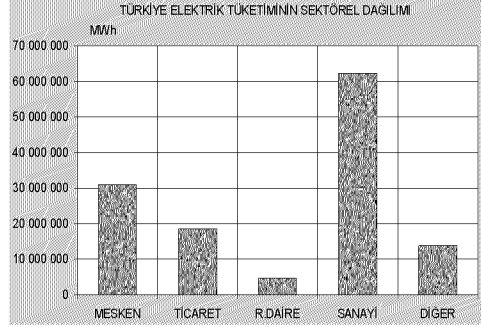
(2005 YILI TÜRKİYE ELEKTRİK İSTATİSTİKLERİ - Tedaş, 2005)

TÜRKİYE ELEKTRİK İSTATİSTİKLERİ (2005)

MWh

TEDAŞ ELEKTRİK TÜKETİMİ (MWh)

TEMİN EDİLEN ENERJİ MİKTARI	113 376 430
ENERJİ SATIŞ TOPLAMI	93 195 788
- ÜCRETLİ SATIŞLAR TOPLAMI	92 344 356
- Mesken	29 690 359
- Ticaret	16 431 078
- Resmi Daire	4 623 345
- Sanayi	28 838 811
- Tarımsal Sulama	3 188 955
- Ücretli Aydınlatma	3 232 165
- Diğer	6 339 644
- ÜCRETSİZ SATIŞLAR (Ücretsiz Ayd.)	851 433
BRÜT TÜKETİM	113 376 430
ŞEBEKE KAYBI VE KAÇAKLAR	20 180 642
- ORANI (%)	17,8
NET TÜKETİM	93 195 788

TEDAŞ GELİR-GİDER ÖZETİ (YTL)

BRÜT SATIŞ HASILATI	11 900 251 892
TEDAŞ TOPLAM GİDERİ	11 400 881 633
- SATIN ALINAN ENERJİ BEDELİ	8 894 103 293
- PERSONEL ÜCRET GİDERLERİ TOPLAMI	942 825 809
- Memur ve Sözleşmeli Ücret Giderleri	205 288 573
- İşçi Ücret Giderleri	737 537 236
- DİĞER GİDERLER	1 563 952 532
TEDAŞ TOPLAM GELİRİ	12 732 675 661
- NET SATIŞ HASILATI	11 192 793 510
- DİĞER GELİRLER	1 539 882 150
TEDAŞ DÖNEM KARI VEYA ZARARI	1 331 794 027
GELİRİN GİDERİ KARŞILAMA ORANI (%)	111,7
PERSONEL ÜCRET GİDERLERİNİN TOPLAM GİDER İÇİNDEKİ ORANI (%)	8,3
İŞLETME HARCAMALARI TOPLAMI	11 000 867 676
2005 YILI REVİZE YATIRIM ÖDENEĞİ	979 500 000
2005 YILI KÜMÜLATİF YATIRIM HARCAMASI	704 003 406
HARCAMA ORANI (%)	71,9

Türkiye Tüketimi

MESKEN	30 934 976
TİCARET	18 543 784
R.DAİRE	4 662 719
SANAYİ	62 294 219
DİĞER	13 827 061

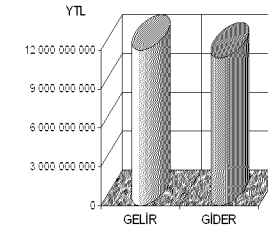
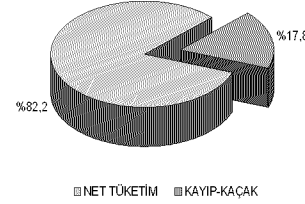
TÜRKİYE NET ELEKTRİK TÜKETİMİ (MWh) VE ABONE SAYISININ SEKTÖREL DAĞILIMI

	RESMİ		TARIMSAL		AYDINLATMA		DİĞER	TOPLAM	
	MESKEN	TİCARET	DAİRE	SANAYİ	SULAMA	ÜCRETLİ			ÜCRETSİZ
NET TÜKETİMİ	30 934 976	18 543 784	4 662 719	62 294 219	3 239 603	3 291 555	851 433	6 444 470	130 262 759
ABONE SAYI	23 468 002	3 626 679	153 369	307 638	357 970	152 550	5 338	372 121	28 443 667

2005 Yılı Türkiye Nüfusu (TÜİK) 72 065 000 Kişi Başına Düşen Net Tüketim (kWh) 1 808

İLİN NET ELEKTRİK TÜKETİMİNİN TÜKETİCİ GRUPLARINA DAĞILIMI (MWh)

	TEDAŞ	G.ŞİRKET	OTOP.	DİĞER	TOPLAM
1-a Tarımsal Sulama	3 188 955	50 649			3 239 603
1-b Ormancılık, Avcılık, Balıkçılık, Hayvancılık ve Diğer Tar. Faal.	858 691	14 988			873 679
2 Maden Kömürü ve Linyit Üretim Tesisleri	471 065				471 065
3 Maden Kömürü ve Linyit Dışı Üretim Tesisleri	546 634	2 769	46 227		595 629
4 Gıda, Meşrubat, İçki ve Tütün Sanayii	2 704 824	28 366	907 439	113 242	3 753 871
5 Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii	6 392 200	215 220	3 255 463	2 236 781	12 099 663
6 Ağaç İşleri ve Kağıt Sanayii	1 325 458	16 348	920 854	110 488	2 373 148
7 Kauçuk, Lastik ve Plastik Sanayii	1 138 718	19 003	260 465	106 659	1 524 846
8 Kimya Sanayii	985 070	8 440	2 890 366	1 029 283	4 913 159
9 Toprak ve Çimento Sanayii	3 769 825	50 393	1 390 423	1 325 839	6 536 480
10 Demir-Çelik Üretimi ve İşleme Sanayii	3 854 884	38 367	4 716 629	3 051 176	11 661 055
11 Demir Dışı Metal Üretimi ve İşleme Sanayii	766 783	957	1 085 273	631 575	2 484 588
12 Makine, Elektrikli Aletler ve Ulaşım Araçları Yapımı	1 304 087	88 399	681 193	415 609	2 489 288
13 Organize ve Diğer Fabrikasyon Sanayii	4 470 911	603 046	2 342 534	4 710 450	12 126 941
14 İnşaat, Bayındırık	1 108 352	9 615	122 120	24 398	1 264 486
15-a Resmi Daire	4 623 345	27 473		11 902	4 662 719
15-b Hastane, Banka, Vakıf, Okul, Kooperatif vb.	489 660	3 399		8 849	501 909
15-c Arıtma Tesisleri	307 483	13 260			320 743
15-d Köy ve Diğer Halk Hizmetleri	3 734 591	59 519			3 794 110
16 Ticarethane, Yazıhane, Turizm, El Sanatları ve Diğer Hiz.	16 321 246	139 199	390 672	1 355 302	18 206 418
17-a Ulaşım, Taşımacılık	531 001	6 102		212 012	749 115
17-b Haberleşme	528 049	14 231			542 280
18-a Ücretli Aydınlatma	3 232 165	59 390			3 291 555
18-b Ücretsiz Aydınlatma	851 433				851 433
19 Mesken İç Hizmetler	29 690 359	418 647		825 970	30 934 976
TOPLAM	93 195 788	1 887 779	19 009 657	16 169 534	130 262 759

NET TÜKETİM 93 195 788
KAYIP-KAÇAK 20 180 642

GELİR 12.732.675.661
GİDER 11.400.881.633

TÜRKİYE DAĞITIM TRAFOLARININ ADET VE GÜÇLERİ

	33 kV		15,8 kV		10,5 kV		6,3 kV		DİĞER		TOPLAM	
	ADET	GÜÇ (MVA)	ADET	GÜÇ (MVA)	ADET	GÜÇ (MVA)	ADET	GÜÇ (MVA)	ADET	GÜÇ (MVA)	ADET	GÜÇ (MVA)
15,8 kV	476	3865,4									476	3865,4
10,5 kV	231	3535,5									231	3535,5
6,3 kV	425	3298,4	7	17,0	1	3,0					433	3318,4
DİĞER	59	165,9	3	3,3			5	136,7	7	45,1	74	351,0
0,4 kV	237494	59448,0	30386	8542,2	7899	6572,4	8182	3623,0			283961	78185,7
TOPLAM	238685	70313,2	30396	8562,5	7900	6575,4	8187	3759,7	7	45,1	285175	89255,9

TÜRKİYE DAĞITIM HATLARININ UZUNLUKLARI (km)

33 kV	15,8 kV	10,5 kV	6,3 kV	DİĞER	0,4 kV	TOPLAM
306781,7	31418,8	5515,4	7031,8	140,9	527614,6	880503,1

Ücretsiz Satışlar Ölçülemeyen-Fatura Edilemeyen Enerji, Ücretli Satışlar ise Fatura Edilen-Bedellendirilen Enerjidir.

EK 3

(ELEKTRİK TÜKETİCİSİ VE İDARE ÇALIŞANI ANKETLERİ)

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ İŞLETME BÖLÜMÜ

Sayın İlgili,

Bu anket formu Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi *Doç. Dr. Adnan CEYLAN* ve *Doktora Öğrencisi Alper DİNÇ* tarafından yürütülen "**Davranış Değiştirme Teknikleri ve Kaçak Elektrik Kullanma Davranışı Üzerine Bir Uygulama**" konulu araştırmanın bir parçasıdır. Araştırmanın amacı Kaçak elektrik kullanımı davranışı üzerine demografik faktörler ile birlikte, kişilik, çalışan davranışı, tutum, norm, algılanan davranış kontrolü ve alışkanlıkların etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Anket tüketiciler için hazırlanmıştır ve elektrik kullanıcıları tarafından cevaplanacaktır.

Anketi yanıtlamak değerli zamanınızın bir kısmını alacaktır. Ancak elde edilecek araştırma sonuçları, ülke ekonomisi açısından kaçak elektrik kullanım davranışının ortaya çıkmasını engellemede büyük önem taşımaktadır. Siz ve/veya kurumla ilgili bilgilerin gizliliğine önem göstermek, hem akademik hem de etik açıdan bir gerekliliktir. Araştırma ile ilgili sonuçlar enstitümüzde yer alacağından, araştırma sonuçlarına ulaşmanız mümkün olacaktır. Söz konusu araştırmaya değerli katkılarınızı bekler, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Saygılarımızla,

Anket sorularında yer alan ifadeleri aşağıda belirtilen derecelendirme ışığında kendinize/durunuza en uygun olacak biçimde cevaplayınız.

KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1	2	3	4	5

		KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
GTU1 1	Devlet vatandaşına elektriği ücretsiz vermelidir, vermemesi durumunda insanların kaçak elektrik kullanımı normal karşılanmalıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOS1 2	Eğer bir ödül kazanacak olsam bu düzenliliğim için olurdu.	☐	☐	☐	☐	☐
TT1 3	Yasal olmayan (kaçak) elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar iyidir.	☐	☐	☐	☐	☐
TN1 4	İleride bedelsiz elektrik kullanmanın yollarını araştırabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
TTN1 5	Görüşleri benim için değerli olan insanlar elektriğe para vermenin anlamsız olduğunu düşünüyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
GTU2 6	Elektriğin ücretli olduğu bir ortamda kaçak elektrik kullanılmasını doğru bulmuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
TAD1 7	Hiç planlamadığım halde kaçak elektrik kullanabildiğim zamanlar sonucunu hayal edebiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
TAL1 8	Kaçak elektrik kullanan kişiler yaptıklarının yasalara aykırı olduğunun farkında değillerdir.	☐	☐	☐	☐	☐
TON1 9	Benim için önemli olan hiç kimse kaçak elektrik kullanmamı onaylamaz	☐	☐	☐	☐	☐
GTU3 10	Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı belirli sınırlarda kabul edilebilir bir davranıştır.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOS2 11	Yaşantımda kural ve kaidelere uymayan kişileri vakit kaybetmeden uyarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
TT2 12	Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar kişilerin karlılığını azaltır.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOS3 13	Çalıştığım işte ortaya çıkabilecek bir olumsuzluğun nedenini derhal araştırırım.	☐	☐	☐	☐	☐

		KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
TKOS4 14	Üzücü durumlarla karşılaşan insanları gördüğümde kendimi onların yerlerine koyarım.	☐	☐	☐	☐	☐
TON2 15	Eğer kaçak elektrik kullanırsam benim için önemli olan bir çok insanın gözünde küçük düşerim.	☐	☐	☐	☐	☐
TN2 16	Hiç bir zaman kaçak elektrik kullanmazdım.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOS5 17	Daha önce bana yardım etmiş olan arkadaşlarımla ihtiyacı olduğunda onlara yardım ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
TDI1 18	Yasal (kaçak olmayan) biçimde elektrik kullanmam bana toplumda saygınlık kazandıracak.	☐	☐	☐	☐	☐
TDI2 19	Toplumda saygınlık kazanmak benim için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
TT3 20	Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar herkes için yaralıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOG1 21	Davranışlarımda kuralların yanında kişisel hislerim de belirleyici olmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
TNI1 22	Ailemin yapmam gerektiğini düşündüğü şeyleri yapmak bana zor gelir.	☐	☐	☐	☐	☐
TON3 23	Eğer kaçak elektrik kullanmış olsaydım benim için önemli bir çok insan bunu onaylamazdı.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOG2 24	Sonucu aleyhime bile olsa her zaman değer verdiklerimin yanında yer alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
TTN2 25	Benim için önemli insanların çoğu yasal (kaçak olmayan) biçimde elektrik kullanıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
GTU4 26	Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı, kullanan kişiye kazanç sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐
TTN3 27	Benim gibi birçok insan yasal (kaçak olmayan) biçimde elektrik kullanıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
TAL2 28	Kaçak elektrik kullanan kişinin kaçak elektrik kullanmasının nedeni bunu herkesin yaptığını düşünüyor olmasıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOG3 29	Çalışma şartlarımı kendim seçiyor olsaydım işimi kendim yapardım.	☐	☐	☐	☐	☐
TAD2 30	Kaçak elektrik kullanımı benim için kolay bir davranış değildir.	☐	☐	☐	☐	☐
TT4 31	Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar kabul edilemez.	☐	☐	☐	☐	☐
TNI2 32	Ailem yasal biçimde elektrik kullanmam gerektiğini düşünüyor.	☐	☐	☐	☐	☐
GTU5 33	Kaçak elektrik kullananlar doğrunun bilincinde olmayanlardır.	☐	☐	☐	☐	☐
TAD3 34	Canım istese kaçak elektrik kullanabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
TT5 35	Kaçak elektrik kullanma ile ilgili kural ve yaptırımlar akıllıca düzenlenmiştir.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOG4 36	Sadece benim için elektrik hizmeti getirilmiş olsaydı dahi kullanım için para ödemenin gerekli olduğunu düşünmem.	☐	☐	☐	☐	☐
TAD4 37	İyi bir nedenim olsa bile, kaçak elektrik kullanmayı tercih etmezdim.	☐	☐	☐	☐	☐
TAL3 38	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili olan kural ve yaptırımları ihlal etmem.	☐	☐	☐	☐	☐
TKOG5 39	Kişisel menfaatlerime ters düşse bile kural ve kaidelerin uygulanmasını isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
TN3 40	Kaçak elektrik kullanılmasındaki en büyük engel sayaçlara müdahale etmekteki zorluktur.	☐	☐	☐	☐	☐

DEMOGRAFİK FAKTÖRLER:

- Yaşınız : 18-24 arası 25-34 arası 35-44 arası 45 ve üzeri
- Eğitim Durumunuz : İlk öğretim Lise Üniversite Y.Lisans-Doktora
- Cinsiyetiniz : Kadın Erkek
- Medeni Haliniz : Evli Bekar
- Hane Halkı Sayınız : 1 kişi 2 kişi 3 kişi 4 kişi
 5 kişi ve üzeri
- Aylık Net Geliriniz : 450 YTL'den az 450-1000 YTL 1000-2000 YTL 2000-3000 YTL
 3000 YTL üzeri
- Bağlı Olduğunuz Sosyal Güvenlik Kuruluşu : SSK Emekli Sandığı Bağkur
 Yok
- Toplam İş Hayatınız : 1-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 15 yıl ve üzere
- Halen Çalıştığınız İşyerinizde Çalışma Süreniz: 1-3 yıl 3-10 yıl 10 yıldan fazla
- Isınma İhtiyacınızı Ne Şekilde Karşılıyorsunuz: Doğalgaz Kömür Elektrik
 Fuel oil
- Oturduğunuz Ev : Kendi evim Kira Lojman
- Otomobiliniz : Var Yok

DEĞERLİ KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

- GTU** : Hedef Davranışa Karşı Genel Tutum
TKOS : Tüketici Kişilik Özelliği – Sorumluluk
TKOG : Tüketici Kişilik Özelliği – Geçimlilik
TDI : Tüketici Davranışsal İnancı
TT : Tüketici Davranışsal Tutumu
TNI : Tüketici Normatif İnancı
TON : Tüketici Öznel Normu
TTN : Tüketici Tanımlayıcı Normu
TAD : Tüketici Algılanan Davranış Kontrolü
TAL : Tüketici Alışkanlıkları
TN : Tüketici Davranışsal niyeti

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ İŞLETME BÖLÜMÜ

Sayın İlgili,

Bu anket formu Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi *Doç. Dr. Adnan CEYLAN* ve *Doktora Öğrencisi Alper DİNÇ* tarafından yürütülen "**Davranış Değiştirme Teknikleri ve Kaçak Elektrik Kullanma Davranışı Üzerine Bir Uygulama**" konulu araştırmanın bir parçasıdır. Araştırmanın amacı Kaçak elektrik kullanımı davranışının üzerinde çalışan davranışının etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Anket çalışan davranışları üzerine hazırlanmıştır ve elektrik idaresi çalışanları tarafından cevaplanacaktır.

Anketi yanıtlamak değerli zamanınızın bir kısmını alacaktır. Ancak elde edilecek araştırma sonuçları, kaçak elektrik kullanım davranışının ortaya çıkmasını engellemede idare çalışanın etkisinin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Siz ve/veya kurumla ilgili bilgilerin gizliliğine önem göstermek, hem akademik hem de etik açıdan bir gerekliliktir. Araştırma ile ilgili sonuçlar kurumunuza iletileceğinden, araştırma sonuçlarına ulaşmanız mümkün olacaktır. Söz konusu araştırmaya değerli katkılarınızı bekler, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Saygılarımızla,

Anket sorularında yer alan ifadeleri aşağıda belirtilen derecelendirme ışığında kendinize/durumunuza en uygun olacak biçimde cevaplayınız.

KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1	2	3	4	5

					KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1	Devlet vatandaşına elektriği ücretsiz vermelidir, vermemesi durumunda insanların kaçak elektrik kullanımı normal karşılanmalıdır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
CTU1		1	2	3	4	5			
2	Kurumun adaletsiz bir terfi politikası var.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IM4TE1		1	2	3	4	5			
3	İşimle ilgili kararlar alındığında, amirim kararların anlamı hakkında benimle görüşür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
OAE1		1	2	3	4	5			
4	Müşteri ile muhatap olan çalışanlar merkezden iyi destek alıyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IM15P4		1	2	3	4	5			
5	Bu kurumdan ayrılmanın az sayıdaki kötü sonuçlarından bir tanesi, uygun alternatiflerin azlığı olurdu.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ODEB1		1	2	3	4	5			
6	Elektriğin ücretli olduğu bir ortamda kaçak elektrik kullanılmasını doğru bulmuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
CTU2		1	2	3	4	5			
7	Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim saygılı ve ağırbaşlı biçimde davranır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
OAE2		1	2	3	4	5			
8	Kurumun gelişmesine ayak uydururum.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
OVSE1		1	2	3	4	5			
9	Bu kuruma kendimden çok şey vermeseydim, başka bir yerde çalışmayı düşünürdüm.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ODEB2		1	2	3	4	5			
10	Müşterilerimiz yaptığımız hatalara karşı anlayışlı biçimde davranır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IM18M3		1	2	3	4	5			
11	Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı belirli sınırlarda kabul edilebilir bir davranıştır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
CTU3		1	2	3	4	5			
12	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulama gücümün olduğuna inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
CAD1		1	2	3	4	5			
13	Yeniliklere açık bir yönetime sahibiz.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
IM12P1		1	2	3	4	5			

		KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
14 ODEB3	Bu kurumdan ayrılmayı düşünmek için çok az seçeneğim olduğu kanısındayım.	☐	☐	☐	☐	☐
15 CAD2	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulayabileceğimden eminim.	☐	☐	☐	☐	☐
16 CTU4	Kaçak elektrik kullananlar doğrunun bilincinde olmayanlardır.	☐	☐	☐	☐	☐
17 OAP1	Görevler ile ilgili kararlar alınırken amirim, tüm çalışanların kaygılarına önceden kulak verir.	☐	☐	☐	☐	☐
18 ODEB4	Kurumumdan şimdi ayrılmaya karar versem hayatımın büyük kısmı bozulurdu.	☐	☐	☐	☐	☐
19 CAD3	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımların uygulanmasının benim kontrolüm dışında olduğuna inanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
20 IM1I1	İşim bana başarı hissi veriyor.	☐	☐	☐	☐	☐
21 OAP2	Amirim tarafından görevimle ilgili olarak verilen kararlar tarafsızdır.	☐	☐	☐	☐	☐
22 OAP3	Çalışanların amir tarafından verilen kararları sorgulamalarına olanak tanınmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
23 IM6TE3	İlerlemek isteyen için kendisini gösterebileceği bir çok güzel iş mevcut.	☐	☐	☐	☐	☐
24 ODUB1	Bu kuruma karşı duygusal olarak bağlılık hissetmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
25 OAE3	Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim bana karşı dürüst davranır.	☐	☐	☐	☐	☐
26 ODUB2	Kurumumda kendimi ailenin bir parçası gibi hissetmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
27 OAD1	İş yükümün oldukça adaletli olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
28 IM7Ü1	Ücretim, diğer kurumlarda benzer işleri yapanların aldıklarına göre az.	☐	☐	☐	☐	☐
29 OAE4	Amirim görevimle ilgili alınan kararları çok açık biçimde anlatır.	☐	☐	☐	☐	☐
30 IM8Ü2	Görüşüme göre, buradaki ücret diğer kurumlarınkinden daha az.	☐	☐	☐	☐	☐
31 ODUB3	Bu kurum benim için çok büyük kişisel anlam ifade ediyor.	☐	☐	☐	☐	☐
32 CAD4	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulamada kendimi yetenekli görüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
33 OAE5	Amirim görevimle ilgili kararların yeterli ve mantıksal açıklamasını belirtir.	☐	☐	☐	☐	☐
34 IM2İ2	İşim tatmin edicidir.	☐	☐	☐	☐	☐
35 ODUB4	Bu kurumun herhangi bir problemini kendi problemimmiş gibi hissederim.	☐	☐	☐	☐	☐
36 IM13P2	Tepe yöneticilerimiz işlerini gerçekten iyi biliyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
37 OAP4	Görevlerle ilgili tüm kararlar ilgili çalışanlara eşit biçimde uygulanır.	☐	☐	☐	☐	☐
38 IM16M1	Müşterilerim kontrol edilmeyi çok fazla gerektirmeyen kişilerdir.	☐	☐	☐	☐	☐
39 OVSE2	Kurumun imajını olumlu etkileyebilecek faaliyetlere istekli olarak katılırım.	☐	☐	☐	☐	☐
40 ONOB1	Kurumuma çok şey borçluyum.	☐	☐	☐	☐	☐
41 IM19A1	Çalışma arkadaşlarım samimidir	☐	☐	☐	☐	☐

		KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
42 OAP5	Amirim çalışanlarla kararlarını paylaşır ve talep gelmesi durumunda ilave bilgi verir.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
43 IM20A2	Birlikte çalıştığım insanlar arkadaşçadır.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
44 ODUB5	Meslek yaşamımın geri kalanını bu kurumda geçirmekten mutluluk duyardım.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
45 OAE6	Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim nezaketli ve düşünceli davranır.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
46 IM3İ3	Harcadığım emeğe değecek bir iş yapıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
47 ODUB6	Kurumuma aitlik konusunda güçlü bir hissiyata sahip değilim.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
48 OAE7	Görevimle ilgili kararlar alınırken amirim bir çalışan olarak benim haklarımı düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
49 CAD5	Eğer tamamıyla bana bağlı olsaydı kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulayacağım konusunda kendimden eminim.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
50 ODEB5	Şu anda kurumumda kalmak benim için istekden çok gereklilik.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
51 IM14P3	Çalışmakta olduğum kurum verimli ve düzgün biçimde işletiliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
52 OAD2	Ücret seviyemin adil olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
53 OVSE3	Kurum toplantılarına düzenli ve aktif olarak katılırım.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
54 ODEB6	İstesem bile şu anda kurumumdan ayrılmak benim için çok zor olurdu.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
55 IM9Y1	Amirim işle ilgili fikirlerimizi almaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
56 OAP6	Amirim görevler ile ilgili kararları almak için doğru ve tam bilgi toplar.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
57 ONOB2	Mevcut işverenimle kalmakta herhangi bir mecburiyet hissetmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
58 IM17M2	Aldığımız kararlar aleyhlerine olsa bile, müşterilerimiz kurumumuza olan yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
59 ONOB3	Bu kurumdan şimdi ayrılısam suçluluk hissederdim.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
60 OAE8	Görevimle ilgili kararlar alınırken, amirim bana anlamlı gelecek açıklamalarda bulunur.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
61 IM10Y2	Amirim benimle ilişkilerinde her zaman dürüst olmuştur.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
62 OAD3	Çalışma programım adildir.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
63 ONOB4	İçerisindeki insanlara karşı yükümlülük hissetmemden dolayı kurumumdan şimdi ayrılmazdım.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
64 OAD4	Genel anlamda çalışmamın karşılığının adaletli olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
65 IM5T2	İlerleme için fırsatlarım sınırlandırılmış durumda.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
66 CAD6	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulamada kişisel kontrolüm olduğunu hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
67 ONOB5	Avantajıma dahi olsa, kurumumdan şimdi ayrılmanın doğru olacağını hissetmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
68 OAD5	Görev sorumluluklarımın adil olduğunu hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5
69 IM11Y3	Amirim yaptığım başarılı işlerle ilgili olarak beni her zaman över.	☐	☐	☐	☐	☐
		1	2	3	4	5

		KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
70 CAD7	Kaçak elektrik kullanımı ile ilgili kural ve yaptırımları uygulamak tamamıyla bana bağlı.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
71 ONOB6	Bu kurum benim sadakatimi hak ediyor.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
72 OAE9	Amirim, görevimle ilgili kararlar alınırken kişisel taleplerime karşı duyarlı davranır.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
73 CTU5	Genel anlamda kaçak elektrik kullanımı, kullanan kişiye kazanç sağlar.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
74 OVSE4	Kurumun gelişmesi için çözümler ararım.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

DEMOGRAFİK FAKTÖRLER:

Yaşınız : 20-27 arası 28-35 arası 36-43 arası 44-51 arası 52 ve üzeri

Eğitim Durumunuz : İlk öğretim Lise Üniversite Y.lisans-Doktora

Cinsiyetiniz : Kadın Erkek

Bağlı Olduğunuz Sosyal Güvenlik Kuruluşu : SSK Emekli Sandığı

Aylık Net Geliriniz : 450 YTL'den az 450-1000 YTL 1000-2000 YTL 2000-3000 YTL 3000 YTL üzeri

Toplam İş Hayatınız : 1-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 20 yıl ve üzeri

Mevcut İşyerinde Çalışma Süreniz : 1-3 yıl 3-10 yıl 10 yıldan fazla

Görev Pozisyonunuz :

DEĞERLİ KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

CTU : Çalışan işe karşı tutumu

OAE : Örgütsel etkileşimsel adalet

OAP : Örgütsel prosedürel adalet

OAD : Örgütsel dağıtımsal adalet

IM : İş memnuniyeti

CAD : Çalışanın algılanan davranış kontrolü

ODEB : Örgütsel devam bağlılığı

ODUB : Örgütsel duygusal bağlılık

ONOB : Örgütsel normatif bağlılık

OVSE : Örgütsel sivil erdem vatandaşlık davranışı

EK 4

**(TEDAŞ KAYIP-KAÇAKLARININ ELEKTRİK DAĞITIM ŞİRKETLERİ VE İL
MÜDÜRLÜKLERİ BAZINDA SIRALANIŞI (2005))**

TEDAŞ KAYIP-KAÇAKLARININ ELEKTRİK DAĞITIM ŞİRKETLERİ VE İL MÜDÜRLÜKLERİ BAZINDA SIRALANIŞI (2005)

KAYIP-KAÇAK ORANINA GÖRE SIRALAMA				KAYIP-KAÇAK MİKTARINA GÖRE SIRALAMA						
DAĞITIM ŞİRKETLERİ (%)	İL MÜDÜRLÜKLERİ (%)	İL MÜDÜRLÜKLERİ (%)	İL MÜDÜRLÜKLERİ (%)	DAĞITIM ŞİRKETLERİ MWh	İL MÜDÜRLÜKLERİ MWh	İL MÜDÜRLÜKLERİ MWh	İL MÜDÜRLÜKLERİ MWh			
DİCLE EDAŞ	MARDİN	75,8	MUĞLA	11,3	DİCLE EDAŞ	7.216.380	İSTANBUL AVRUPA Y.	2 730 089	KIRKLARELİ	73 073
	VAN	66,2	KASTAMONU	11,2		ŞANLIURFA	2 338 581	ESKİŞEHİR	72 673	
VANGÖLÜ EDAŞ	HAKKARİ	65,6	BARTIN	11,0	BOĞAZIÇI EDAŞ (İSTANBUL AVRUPA Y.)	2.730.089	DIYARBAKIR	2 004 258	TOKAT	69 715
	BATMAN	65,6	ÇORUM	10,7		MARDİN	1 743 868	BİNGÖL	67 000	
ARAS EDAŞ	DIYARBAKIR	65,2	YOZGAT	10,6	TOROSLAR EDAŞ	1.513.228	ANKARA	770 430	ÇANAKKALE	65 734
	ŞANLIURFA	60,2	TEKİRDAĞ	10,4		İSTANBUL ANADOLU Y.	733 716	İĞDIR	62 127	
BOĞAZIÇI EDAŞ (İSTANBUL AVRUPA Y.)	ŞIRNAK	59,9	İSTANBUL ANADOLU Y.	10,4	VANGÖLÜ EDAŞ	1.241.188	VAN	688 860	GIRESUN	61 026
	BİTLİS	55,1	KIRŞEHİR	10,2		BATMAN	639 521	ORDU	60 830	
ÇORUH EDAŞ	MUŞ	53,3	BALIKESİR	10,2	BAŞKENT EDAŞ	1.004.475	İZMİR	587 681	ÇORUM	58 265
	AĞRI	50,9	ADANA	10,1		MERSİN	465 495	NİĞDE	58 000	
FIRAT EDAŞ	BİNGÖL	43,6	AYDIN	9,9	AYEDAŞ (İSTANBUL ANADOLU Y.)	733.716	GAZİANTEP	414 702	SİVAS	56 342
	İĞDIR	39,6	BURSA	9,8		BURSA	394 067	RİZE	53 815	
TOROSLAR EDAŞ	SİİRT	35,4	KAHRAMANMARAŞ	9,8	GEDİZ EDAŞ	726.646	ŞIRNAK	343 113	DÜZCE	53 307
	KARS	30,0	EDİRNE	9,8		ANTALYA	338 210	YOZGAT	52 138	
SAKARYA EDAŞ	ERZURUM	25,3	ÇANAKKALE	9,7	ULUDAĞ EDAŞ	673.537	KOCAELİ	316 097	KASTAMONU	50 076
	ARDAHAN	22,0	ANTALYA	9,5		ADANA	301 767	ARTVİN	44 038	
YEŞİLIRMAK EDAŞ	ARTVİN	21,8	NİĞDE	9,4	ARAS EDAŞ	615.133	HATAY	295 080	YALOVA	43 772
	GÜMÜŞHANE	20,1	KIRKLARELİ	9,0		AĞRI	251 408	AMASYA	42 766	
BAŞKENT EDAŞ	MERSİN	19,9	MANİSA	8,9	SAKARYA EDAŞ	577.942	SAMSUN	205 344	ISPARTA	42 534
	İSTANBUL AVRUPA Y.	16,2	BURDUR	8,9		MUŞ	200 265	UŞAK	42 362	
GÖKSU EDAŞ	SİNOP	16,0	ORDU	8,8	AKDENİZ EDAŞ	411.896	HAKKARİ	199 294	NEVŞEHİR	39 037
	YALOVA	15,5	AFYONKARAHİSAR	8,7		TEKİRDAĞ	187 029	TEKİRDAĞ	187 029	BİLECİK
AYEDAŞ (İSTANBUL ANADOLU Y.)	GIRESUN	15,1	ERZİNCAN	8,5	MENDERES EDAŞ	403.069	MUĞLA	182 124	SİNOP	32 084
	TOKAT	14,9	NEVŞEHİR	8,1		KAHRAMANMARAŞ	181 552	BURDUR	31 152	
ÇAMLİBEL EDAŞ	KİLİS	14,5	ISPARTA	8,0	YEŞİLIRMAK EDAŞ	399.289	SAKARYA	178 555	KÜTAHYA	30 727
	SAKARYA	13,8	OSMANİYE	7,9		ERZURUM	177 384	BOLU	29 983	
ULUDAĞ EDAŞ	TUNCELİ	13,5	AKSARAY	7,9	TRAKYA EDAŞ	335.594	BALIKESİR	169 964	AKSARAY	27 355
	BAYBURT	13,3	ÇANKIRI	7,8		KONYA	155 140	KARAMAN	27 140	
TRAKYA EDAŞ	TRABZON	13,2	KARAMAN	7,6	MERAM EDAŞ	332.012	BITLİS	152 769	BARTIN	25 682
	SAMSUN	12,9	ESKİŞEHİR	7,6		SİİRT	147 038	KIRŞEHİR	25 340	
AKDENİZ EDAŞ	ADYAMAN	12,7	SİVAS	7,3	GÖKSU EDAŞ	282.808	AYDIN	142 312	KIRIKKALE	23 175
	KOCAELİ	12,5	BİLECİK	7,0		MANİSA	138 965	OSMANİYE	22 830	
MENDERES EDAŞ	HATAY	12,2	İZMİR	6,8	ÇORUH EDAŞ	278.833	MALATYA	122 286	KARABÜK	18 123
	GAZİANTEP	12,1	BOLU	6,8		TRABZON	103 692	GÜMÜŞHANE	16 263	
GEDİZ EDAŞ	DÜZCE	12,1	KIRIKKALE	6,6	FIRAT EDAŞ	274.497	ZONGULDAK	102 752	ERZİNCAN	15 175
	ZONGULDAK	11,9	UŞAK	6,4		ADYAMAN	101 256	ARDAHAN	15 109	
MERAM EDAŞ	MALATYA	11,9	KONYA	6,0	OSMANGAZİ EDAŞ	252.114	KARS	86 792	ÇANKIRI	14 237
	ANKARA	11,7	DENİZLİ	5,6		DENİZLİ	78 633	KİLİS	13 354	
OSMANGAZİ EDAŞ	AMASYA	11,7	KARABÜK	4,7	ÇAMLİBEL EDAŞ	178.195	ELAZIĞ	75 717	TUNCELİ	9 494
	RİZE	11,4	KÜTAHYA	4,2		EDİRNE	75 492	BAYBURT	7 138	
	ELAZIĞ	11,3				AFYONKARAHİSAR	73 396			

EK 5**(İLLERE GÖRE YURT İÇİ GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA)**

İllere Göre Kişi Başı Yurt İçi Gayri Safi Milli Hasıla Hesabı (TİK- 2006)

	Değer - Value (Milyon TL - Million TL)	Bölgelerin payı	Gelişme hızı	Kişi başına gayri safi
		Share (%)	Growth rate	yurt içi hasıla - Per capita gross domestic product (\$)
TR Türkiye -	178 412 438 499	100.0	43.2	2 146
TR1 İstanbul	38 009 832 512	21.3	38.0	3 063
TR10				
İstanbul	38 009 832 512	21.3	38.0	3 063
TR2 Batı Marmara	8 477 422 430	4.8	40.0	2 399
TR21	4 530 115 447	2.5	44.0	2 733
Tekirdağ	1 930 703 640	1.1	45.1	2 498
Edirne	1 168 117 697	0.7	27.8	2 403
Kırklareli	1 431 294 109	0.8	59.1	3 590
TR22	3 947 306 983	2.2	35.7	2 105
Balıkesir	2 627 937 201	1.5	38.3	2 005
Çanakkale	1 319 369 783	0.7	30.7	2 335
TR3 Ege -	27 863 436 308	15.6	46.4	2 545
TR31	13 382 809 692	7.5	47.2	3 215
İzmir	13 382 809 692	7.5	47.2	3 215
TR32	7 452 886 000	4.2	45.3	2 427
Aydın	2 342 626 577	1.3	34.1	2 017
Denizli	2 192 117 196	1.2	48.0	2 133
Muğla	2 918 142 226	1.6	53.4	3 308
TR33	7 027 740 617	3.9	45.9	1 891
Manisa	3 768 797 742	2.1	45.0	2 459
Afyon	1 248 779 057	0.7	42.2	1 263
Kütahya	1 446 533 281	0.8	56.1	1 805
Uşak	563 630 536	0.3	36.4	1 436
TR4 Doğu Marmara	22 891 121 720	12.8	49.4	3 268
TR41	9 280 787 869	5.2	42.8	2 513
Bursa	6 510 049 421	3.6	42.1	2 507
Eskişehir	2 159 240 167	1.2	45.0	2 513
Bilecik	611 498 281	0.3	42.7	2 584
TR42	13 610 333 851	7.6	54.3	4 109
Kocaeli	9 160 148 390	5.1	61.7	6 165
Sakarya	1 913 366 408	1.1	38.7	2 108
Düzce	438 383 770	0.2	36.1	1 142
Bolu	1 381 491 675	0.8	43.0	4 216
Yalova	716 943 610	0.4	46.1	3 463
TR5 Batı Anadolu	18 371 424 597	10.3	32.2	2 313
TR51	13 536 639 054	7.6	30.5	2 752
Ankara	13 536 639 054	7.6	30.5	2 752
TR52	4 834 785 542	2.7	37.1	1 599
Konya	4 237 395 803	2.4	36.7	1 554
Karaman	597 389 739	0.3	40.2	2 012

İllere Göre Kişi Başı Yurt İçi Gayri Safi Milli Hasıla Hesabı (TİK- 2006)

	Değer - Value (Milyon TL - Million TL)	Bölgelerin payı Share (%)	Gelişme hızı Growth rate	Kişi başına gayri safi yurt içi hasıla - Per capita gross domestic product (\$)
TR6 Akdeniz	21 841 724 165	12.2	45.4	2 041
TR61	6 259 733 864	3.5	47.8	2 030
Antalya	4 705 303 036	2.6	51.0	2 193
Isparta	948 756 617	0.5	40.1	1 510
Burdur	605 674 210	0.3	37.6	1 951
TR62	10 352 293 153	5.8	43.2	2 393
Adana	5 312 206 659	3.0	39.6	2 339
Mersin (İçel)	5 040 086 494	2.8	47.2	2 452
TR63	5 229 697 148	2.9	46.9	1 589
Hatay	2 638 048 564	1.5	39.4	1 757
Kahramanmaraş	1 935 267 176	1.1	59.0	1 584
Osmaniye	656 381 408	0.4	45.5	1 157
TR7 Orta Anadolu	8 070 719 427	4.5	47.5	1 582
TR71	3 753 863 973	2.1	44.7	1 819
Kırıkkale	1 271 393 378	0.7	54.9	2 725
Aksaray	473 627 718	0.3	32.9	966
Niğde	757 333 707	0.4	39.0	1 781
Nevşehir	796 855 570	0.4	41.1	2 117
Kırşehir	454 653 601	0.3	48.2	1 488
TR72	4 316 855 453	2.4	50.0	1 422
Kayseri	2 335 114 393	1.3	54.0	1 806
Sivas	1 269 800 037	0.7	53.2	1 399
Yozgat	711 941 023	0.4	33.4	852
TR8 Batı Karadeniz	10 086 479 296	5.7	43.1	1 707
TR81	2 858 760 119	1.6	47.4	2 324
Zonguldak	2 196 572 292	1.2	50.0	2 969
Karabük	428 477 728	0.2	35.1	1 587
Bartın	233 710 099	0.1	48.4	1 061
TR82	1 566 287 984	0.9	40.9	1 497
Kastamonu	802 233 574	0.4	40.1	1 781
Çankırı	372 348 960	0.2	37.4	1 136
Sinop	391 705 450	0.2	46.1	1 459
TR83	5 661 431 192	3.2	41.6	1 559
Samsun	2 449 472 332	1.4	39.5	1 680
Tokat	1 385 790 434	0.8	51.1	1 370
Çorum	1 190 676 347	0.7	39.3	1 654
Amasya	635 492 078	0.4	35.2	1 439
TR9 Doğu Karadeniz	5 451 491 888	3.1	50.0	1 428
TR90	5 451 491 888	3.1	50.0	1 428
Trabzon	1 809 313 498	1.0	53.6	1 506
Ordu	1 147 511 138	0.6	50.0	1 064
Giresun	917 041 831	0.5	48.9	1 443
Rize	841 943 853	0.5	50.3	1 897
Artvin	490 843 717	0.3	44.0	2 137
Gümüşhane	244 837 850	0.1	40.3	1 075

İllere Göre Kişi Başı Yurt İçi Gayri Safi Milli Hasıla Hesabı (TİK- 2006)

	Değer - Value (Milyon TL - Million TL)	Bölgelerin payı Share (%)	Gelişme hızı Growth rate	Kişi başına gayri safi yurt içi hasıla - Per capita gross domestic product (\$)
TRA Kuzeydoğu Anadolu	2 806 250 338	1.6	43.3	919
TRA...	1 782 116 729	1.0	43.7	1 081
Erzurum	1 218 182 232	0.7	42.2	1 061
Erzincan	445 394 355	0.2	47.0	1 158
Bayburt	118 540 142	0.1	47.6	1 017
TRA2	1 024 133 609	0.6	42.5	730
Ağrı	368 208 064	0.2	35.3	568
Kars	344 968 703	0.2	47.6	886
Iğdır	176 365 367	0.1	43.4	855
Ardahan	134 591 476	0.1	50.1	842
TRB Ortadoğu Anadolu	4 890 850 975	2.7	48.9	1 071
TR...	3 086 450 595	1.7	47.7	1 429
Malatya	1 482 137 335	0.8	49.3	1 417
Elazığ	1 185 015 869	0.7	46.8	1 704
Bingöl	244 048 180	0.1	42.9	795
Tunceli	175 249 211	0.1	47.4	1 584
TRB2	1 804 400 380	1.0	51.1	749
Van	931 783 539	0.5	52.7	859
Muş	321 322 348	0.2	56.4	578
Bitlis	307 028 085	0.2	43.2	646
Hakkari	244 266 408	0.1	48.4	836
TRC Güneydoğu Anadolu	9 651 684 844	5.4	53.1	1 186
TF...	3 486 131 642	2.0	48.4	1 398
Gaziantep	2 534 755 905	1.4	49.6	1 593
Adıyaman	702 442 464	0.4	44.3	918
Kilis	248 933 273	0.1	48.3	1 817
TRC2	3 993 720 845	2.2	53.6	1 156
Şanlıurfa	1 793 637 832	1.0	54.4	1 008
Diyarbakır	2 200 083 013	1.2	52.9	1 313
TRC3	2 171 832 358	1.2	60.3	993
Mardin	852 034 477	0.5	68.4	983
Batman	684 615 948	0.4	57.9	1 216
Şırnak	279 010 752	0.2	52.6	638
Siirt	356 171 180	0.2	53.5	1 111